

יום השביעי

הלכות מוקצה

בו יבואו דיני מוקצה בשבת
המצויים בזמנינו
והנחוצים לכל אדם
כללותיהם ופרטותיהם

מאתי הצב"י משה בן לאאמו"ר הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א
בן כמהר"ר נסים (נחום) זצ"ל רצאבי
פעיה"ק בני ברק ת"ו
שנת ה'תשע"ד ליצירה, ב'שכ"ה לשטרות

יום השביעי

הלכות מוקצה

יו"ל ע"י

מוסדות יד מהרי"ץ, בני ברק

טלפקס: 03-5358404

נייד: 050-4140741

yad@maharitz.co.il

© כל הזכויות שמורות למחבר

תגובות הערות והארות יתקבלו בברכה.
מערכת "יום השביעי" שע"י מוסדות יד מהרי"ץ ב"ב,
או לכתובת המחבר, רח' אז"ר 5 בני ברק, טל': 03-5704932

ניתן להשיג במוסדות יד מהרי"ץ ב"ב, טל' 050-4140741
ובמכון "פעולת צדיק" ב"ב, טל' 03-6780070
וב"אוצר ספרי תימן" ירושלים, טל' 054-8476760

בספר זה הושקעו דמים מרובים ועמל רב,
אין רשות עפ"י דין תורה ולהבדיל עפ"י החוק הבנלאומי,
להעתיק, לצלם, לשכפל, או להעביר למאגרים ממוחשבים,
אף לא חלק מן הספר, ללא רשות בכתב מאת המחבר.

המעוניינים לתרום לטובת הוצאת סדרת הספרים
"יום השביעי" על הלכות שבת,
להצלחה ולרפואה או לעילוי נשמת,
יפנו לטל': 050-4140741, או לטל': 054-8476760

עיצוב כריכה ושערים:

טקסטורה 08-9762658

לק"י

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

בשיר וברננה, נשגר כסא דברכתא,
לקדם רבינו הגדול, אביר הרועים, איש על העדה, פוסק עדת תימן,
הוא הגבר הוקם על להשיב עטרת אבות לתפארתה בטהרתה.
המשקה מתורתו הכבירה לאלפים ולרבבות,
בספריו הבהירים ובשיעוריו הנאמרים בנועם שיח ובשפה ברורה,
המאציל מרוחו הטהורה להדריכנו במעלות הקדושה.
מורנו ורבנו עטרת ראשנו

מרן הגאון רבי **יצחק רצאבי** שליט"א
ועמו בקודש הרבנית תליט"א
בתת ה' שמחה במעונם,
בבא בנו המופלג מאוד בשקידת התורה ובעמלה,
הנאצל במדות ישרות ונכונות,
החתן הרב **נסיים** יצ"ו באפריון כילת חתנים בשעטומו"צ
עב"ג כלילת המדות תחיל,

בת האיי גברא יקירא כהן שדעתו יפה,
הרה"ג רבי **אליצור כהן** שליט"א
ובזאת נברכם מעומקא דליבא,
יתן ה' והבית הגדול הזה הנבנה כהיום,
יהיה לשם ולתהילה בקרב בית ישראל,
ששון ושמחה ימצא בו תודה וקול זמרה,
יזכו ויראו דורות ישרים מבורכים,
בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות,
ממשיכי שלשלת תפארת האבות.
ומשמחת בית צדיקים נזכה כולנו יחד
להיפקד בדבר ישועה ורחמים,
בביאת גואל צדק ובבניין בית עולמים.

רבנן ותלמידיהון

הגפן בְּשִׁמְכִי הַגֶּפֶן דָּבַר נִגְאָה וּפְחָקֵבֵל
לִק"י

הזמנה

ירבו השמחות וירבו הששונות
לרגל שמחתנו

בחתונת בנו היקר נסים יצ"ו
עב"ג שתחי'

בת ידידנו הרב אליצור כהן הי"ו

הנני בזאת להזמין בקריאה של חיבה

את כל ידידנו אלופינו ומיודעינו

מכירינו ומוקירינו בר"ו

בכל מקומות מושבותיהם

לבוא ולהשתתף עמנו בשמחת הנישואין

שתתקיים בע"ה ביזם שלישי בערב

אור ליום רביעי כ"ד מנחם אב ה'תשע"ד ב'שכ"ה לשט'

באולמי "היכלי מלכות" רח' שלמה המלך 18 ב"ב ת"ו

ובנוכחותכם ישגה הגיל ותגדל השמחה

ברוכים הבאים

יצחק בכמהר"ו רצאבי יצ"ו

נא ראו הזמנה זו כאישית

לק"י היום חמישי, ד' מנחם אב, לסדר אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, היתשע"ד ב'שכ"ה.

הסכמה וברכת אב

מאד שמח ליבי ויגל כבודי, מהודא ומשבח לצור עולמים אזמרה לאלהי בעודי, בראותי שעומד לצאת לאור ספר אמרי שפר, נקוב בשם יום השביעי - הלכות מוקצה, מאת הבן יקיר לי הרב הגאון משה רצאבי שליט"א. היושב ושוקד פיעה"ק ב"ב ת"ו באהלה של תורה, לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, ומרביץ תורה לרבים בכמה מקומות שונים. וכבר זכינו שנדפס (מלבד שאר חיבוריו הקודמים) יום השביעי - הלכות בורה, וכן קונטרס אהל שרה, הלכות הדלקת הנר בשבת, שהם חלקים מתוך ספרו הגדול על הלכות שבת, שעודנו בכתובים, בו יגע ועמל רבות בעיון גדול ובהיקף עצום ובדקדוק רב, לברר כל דין משרשו בש"ס ובפוסקים ראשונים ואחרונים עד ועד בכלל ספרי גדולי זמנינו, דבר דבור על אפניו.

תועלת גדולה עצומה צפונה בו לכל איש ישראל, להבין ולהורות, לשעה ולדורות, הלכות שבת-קודש החמורות. מהגם בהיותו כולל אף עניינים רבים שנתחדשו בזמנינו, מנופה בשלש עשרה נפה, איבעית אימא גמרא איבעית אימא סברא. ומתוכם כעין החשמל, שישב בייחוד על המדוכה, לברר הדברים וללבנם הדק היטב, לפי שיטתנו בדרכי ההלכה והמנהגים בק"ק תימן יע"א, לא בא כבושם הזה עד עתה, כאשר עברתי עליו ומצאתיו מכוון להלכה ולמעשה. יען כי בספרי הקטן שלחן ערוך המקוצר, לפי מגמתו ומטרתו, לא יכולתי להיכנס בפרוטרוט לכל דבר ועניין בהלכות שבת. וכמו שכתבתי בס"ד בתחילת סימן ס"ד הלכות ט"ל מלאכות האסורות בשבת (דף קמ"ה), שאי אפשר לפרט את כולן בספר זה ואת הגדרותיהן. מהגם שהרבה מעיקרי הדברים הנוגעים למעשה, ידועים ומורגלים אצל רוב שומרי מצוות תורתנו הקדושה. לפיכך נהלך בדרך קצרה, לסדר ט"ל אבות מלאכות בט"ל סעיפים, ולא נכתוב אלא רק מהדברים העיקריים או שאינם ידועים כל-כך, והמה עניינים מצויים, או שנתחדשו בזמנינו, או להביא בהם את מנהגינו יעו"ש.

ברם מאז רבים אומרים מי יראנו טוב, אין טוב אלא תורה. שאלו ודרשו לראותה מושלמת, כלולה בהדרה. ובהיות שאני טרוד בכתובת ספרים רבים נוספים, והשתרגו על צוארי חבילות של-טרדיין בענייני הכלל והפרט, לא מצאתי פנאי לכך. מהגם כי בזמנינו רבו כמו רבו החיבורים והמחברים, זה אומר בכה וזה אומר בכה, ובעוה"ר אין הלכה

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ר"ח, שו"ת עולת יצחק ב"ח, ועוד

לק"י

ברורה במקום אחד, ואין קֶצֶה לדברים. וכבר המליצו ע"ז מה שאמרו חז"ל שבעיקבות משיחא "זכמת סופרים תסרח", הכוונה מלשון "וסרח העודף". הלכך ביקשתיו להעמיס על שכמו את כל מלאכת הקודש הלזו, והנה ברוך הוא וברוך שמו, קרמו הדברים עור וגידים, וזה פרי עמלו במשך רבות בשנים, בהם נשתטח בכל פינה זוית, והדברים שמחים ומאירים כנתינתם מסיני. מהגם שהוסיף נופך מתורתם של חכמי תימן, אף אותם שספריהם עדיין בכתיבתיד, וכמעט שלא שזפתם עין. ועל צבא תהלתם, ספרי גאון עוזנו ותפארתינו מהרי"ץ זיע"א. והכל ערך בלשון צחה וברורה, ובסדר נכון. יישר חיליה לאורייתא, לעילא לעילא מכל ברכתא.

המקום ברוך הוא יזכה את בני בכורי, זה משה האיש מחמד נפשי, ויזכה אותנו כולנו, לראות בגמרה שלתורה על כל הלכות שבת. וכן שאר הספרים, אשר יאירו לארץ ולדרים. אשרי יולדתו, תרב גדולתו, גדל יה מעלתו. ויוצר נשמתו, לא יסיר ממנו חסדו ואמיתו, כל ימי חייו עד זקנה ושיבה בבית ה' שבתו, עם כל הנלוים אליו וכל בני ביתו.

כעתירת הכותב והחותם לכבוד ה' יתברך ותורתו, וליקר שבת קדשו ושמירתו כהלכתו

אבי המחבר דנן אשר שלימה משנתו, מאירה כסהר בליל תומו וכשמש בצאתו

הצב"י יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו

לק"י, עש"ק לסדר ויכתוב משה את מוצאיהם, תמוז ה'תשע"ד ב'שכ"ה

דברים אחדים

שלושה עשר הפרקים הנדפסים בקונטרס זה, כוללים הלכות מוקצה בשבת כללותיהם ופרטותיהם, והינם לקוחים מתוך חיבור שלם על הלכות שבת שאני יגע ועוסק בו הרבה לזכות בו את הרבים, לרווח צמאון בני קהילותינו ק"ק תימן יע"א, שתועלתו ונחיצותו ידועה לכל. (וכבר קדמו לזה הקונטרס **יום השביעי, הלכות בורר**, שיצא לאור בשנה הקודמת ה'תשע"ג, וקונטרס **אהל שרה, הלכות הדלקת הנר בשבת**, בשנה שקודם לכן ה'תשע"ב. וזכינו שנתפשטו ונתקבלו בשמחה רבה. וקונטרס זה הוא השלישי במתכונת זו). ואני תפילה אֶל אֶל גומר עלי שיזכני לברך על המוגמר בקרוב לזכות ולזכות ולהפיצו בישראל אכ"ר. **ספרו** המפורסם של מרן אאמו"ר שליט"א **שלחן ערוך המקוצר** היה לי לעיניים, ועליו הוספתי הלכות ודינים רבים שלא הובאו שם ונכתבו בשאר ספרי חכמי זמנינו, לאחר עיון רב ומדוקדק עד כמה שידי יד כהה מגעת לברר הדין לאמיתה של תורה, הן מצד בירור ההלכה במקורה, הן מצד שתהיה מסקנת ההלכה עולה כפי שיטת ההוראה והמנהגים עליפי רבותינו שאנו הולכים לאורם. **וכאן** אחלה פני כל מעיין, שכל מי שיש לו איזו הערה או עניין לא ברור בספר, או שרואה צורך לפרט יותר וכיו"ב, יודיענו בכתב או בעלפה, וזכות הרבים תעמוד לו.

ואפריין נמטייה להאיי גוברא רבא ויקירא, השם הטוב הרב **שילה יגאלי** שליט"א, א"ת ור"ת, אשר זכה ונשא ליבו לשמש ולעמוד לימינו של כבוד עט"ר אאמו"ר שליט"א לסייעו בכל עת ובכל שעה, וכן בניהול מוסדות **יד מהר"ץ** בני ברק, עם שאר פעולותיו הרבות והמסועפות מדי יום ביומו בענייני הפרט והכלל, וכעת נטה שכתו לסבול גם את הוצאת ספר זה לאור עולם, להגדיל תורה ולהאדירה, בעוז ובתפארה. ויהי רצון מלפני המקום ברוך הוא, שתשרה ברכה רוחה והצלחה בכל מעשי ידיו, וכל משאלות ליבו יתקיימו לטובה, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, אכ"ר.

עוד אזכיר לטובה את ידידנו השה"ט רבי **ניר טיירי** ה"ו מנהל **פעולת צדיק** בני ברק, גם הוא לנו לעזרה, להרבות אורה זו תורה. יבוא בזה על הברכה, מאדון המערכה. ואחתום בשים שלום טובה וברכה.

הלא כה דברי

הצב"י **משה** בן כג"ק מוהר"ר **יצחק** שליט"א,
בן כמוהר"ר **נסים** (נחום) זלה"ה, **רצאבי** יצ"ו.

תוכן העניינים

פרק א'..... יא

הלכות מוקצה, כללים ועיקרים

(סוגי המוקצה * כללים נוספים בגדרי המוקצה * מהו הטלטול האסור במוקצה)
 טעם איסור מוקצה - יא ♦ סוגי המוקצה כלי שמלאכתו להיתר - יד / כלי שמלאכתו לאיסור - טו / מוקצה מחמת חסרון כיס - טו / מוקצה מחמת גופו - טז / מוקצה מחמת מיאוס - טז / מוקצה מדעת - יז / נולד - יח / מוקצה מחמת מצוה - יט / בסיס לדבר האסור - יט / אוכלין ומשקין, ספרים - יט / כלי סעודה - כ ♦ כללים נוספים בגדרי המוקצה דבר שהוקצה בבין השמשות - כא / אין מוקצה לחצי שבת - כא / מוקצה בטעות - כב / תנאי במוקצה - כב / ספק מוקצה - כב / היתר טלטול גרף של רעי - כג / מוקצה של גוי - כג ♦ מהו הטלטול האסור במוקצה טלטול מן הצד - כג / טלטול בגופו - כה / לדחוף מוקצה בדבר המותר - כח / דבר שדרך לטלטלו מן הצד או בגופו - כט / להרים תינוק שיש בידו מוקצה - ל / לאחוז בתינוק שיש בידו מוקצה - לג / טלטול על ידי נפוח בפיו - לג / טלטול מקצת מהמוקצה - לד / נגיעה במוקצה - לד / לכסות מוקצה, ליקח דבר המונח על מוקצה - לו / שימוש במוקצה - לז / ליתן כלי תחת המוקצה (ביטול כלי מהכינו) - לח

פרק ב'..... מ

הלכות כלי שמלאכתו לאיסור

(גדרי כלי שמלאכתו לאיסור * דיני טלטול המותר לצורך גופו ומקומו, וכשהיתר מונח עליו * דיני כמה כלים פרטיים שמלאכתם לאיסור)
 גדרי כלי שמלאכתו לאיסור כלי שמלאכתו לאיסור - מ / כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר - מ / כלי שלא נשתמש בו עדיין למלאכת איסור - מא / כלי שייחדו להניח בו מעות - מא / ארנק, נרתיק למחשב נייד, כלוב של עופות - מד / נר שלא הדליקו בו - מה / ייחדו למלאכת היתר - מז / נשבר הכלי בשבת - מז / כלים חשמליים (טלפון, טייפ, תנור, מיחם, מנורת חשמל וכיו"ב) - מח / מלאכתו לאיסור ואינו כלי - נה ♦ דיני טלטול המותר לצורך גופו ומקומו (וכשהיתר

מונח עליו) מהו טלטול לצורך מקומו - נו / להוציא כלי שמרעיש - נו / מונח במקום שאינו מכובד וכדומה - נו / לצורך גופו ומקומו לאחר זמן - נו / לצורך חברו, בהמה, גוי - נח / כשעיקר כוונתו שלא יפסד - נח / אם לטלטל בשינוי לצורך גופו ומקומו - נח / להמשיך הטלטול כשנטלו בהיתר - נט / להמשיך הטלטול כשנטלו באיסור - פ / לטלטל לצורך גופו ומקומו כשיכול באופן של היתר - פא / לטלטל על ידי היתר המונח עליו - פג / טלטול קדירה שיש בתוכה תבשיל, שום במדוכה - פה ♦ דיני כמה כלים פרטיים שמלאכתם לאיסור טלטול קדירה ריקנית והמכסה שלה - פו / תבניות אפייה - פז / סולם - פז / תפילין - פח / מאוורר - פח / הזות תריסי מזגן - פט / אולר - פט / מחברת העומדת לכתובה - ע / צרור מפתחות - ע / פתיחת דלת הרכב, מפתחות הרכב - עא / אבקת כביסה, נפט, טינר וכיו"ב - עב / כלים ומכשירים לצורך פקוח נפש - עג / מכשיר אינהלציה, מכשיר אדים - עג / רשימת כלים שמלאכתם לאיסור - עג / רשימת כלים שמלאכתם להיתר - עז

פרק ג' . . . . . עט

הלכות מוקצה מחמת חסרון כים

רשימת כלים המוקצים מחמת חסרון כים - עט / כלי שבעליו אינו מקפיד עליו - פא / כלים שבחנות - פא / אוכלין ומשקין שבחנות - פב / אתרוגים העומדים למכירה - פב / מצות מצוה - פד / כלי פסח - פה / ספרים למכירה, כתבי יד - פה / כלי חדש שדעתו להחליפו או ליתנו לאחר - פו / חשב להשתמש בו בשבת - פו / נשבר בשבת - פז / כלי העומד לסחורה ונמלך לקחתו בשבת - פז / כלי שנמלך עליו בשבת לייחדו לסחורה, או להחזירו לחנות - פח / כלי שמלאכתו להיתר ומקפיד עליו (גביע זהב, זכוכית מגדלת, מדחום) - פח / תכשיטי זהב - פט / כלי כבד מאוד - צ / מקרר - צא / תמונה, שעון קיר וכיו"ב - צא / לוחות התלויים בבית הכנסת - צה / סכין של מילה - צו

פרק ד' . . . . . צז

הלכות מוקצה מחמת גופו

(טלטול אוכלין שאינם ראויים ופסולת שלהם * טלטול בעלי חיים * טלטול עצים עשבים ועציצים * מוקצה בכגדים ניירות וכדומה כשאינם ראויים * מוקצה בדברים השייכים לבניין, ודין ערלה של מילה)

טלטול אבנים, חול וכיו"ב - צז / מעות ושטרות כסף, ארנק - צז / נר - צח ♦ טלטול אוכלין שאינם ראויים ופסולת שלהם דג מליח, ביצה חיה, חטים ושעורים וכיו"ב - צט / בשר חי - צט / מיני מאכל קפואים - ק / אוכלין שאינם מבושלים - קא / אבוקדו קשה, בננה קשה, שקדים המרים - קב / דג שמת בבריכה, מקפיא שהתקלקל - קג / אוכלים הראויים לבעלי חיים - קג / עצמות ופירוור

לחם - קיא / טלטול קליפות ועצמות שעל השלחן - קיא / הוצאת גרעינים וקליפות מפיו - קיג / עצמות קליפות וגרעינים שנשתייר בהם אוכל וכדומה - קיג / קליפות קטניות מלוחים - קיד / עצמות וקליפות מותרים ואסורים המונחים בתערובת - קיז / אוכלין וקליפות שזרקן לאשפה - קיז / אוכלין שאסור לאכלן - קיז / אוכל שאינו אסור לכל, או משום חומרא בלבד - קיז / ביצה שנמצא בה דם - קיח / אוכלין ומשקין ביום הכפורים, בשר טריפה, בשר בחלב - קיח / שאלה לחכם - קיט / עוף ביום טוב לאחר שנאסר על ידי חכם - קכ / תרופות - קכא / גמ"ח תרופות - קכב / מי נטילת ידים שחרית, מים אחרונים - קכב ♦ **טלטול בעלי חיים** בעלי חיים, כלוב, אקואריום, להסיר המכסה - קכב / לטלטל בעלי חיים במקום הפסד - קכה / להאכיל בעלי חיים - קכה / לדרות ולדחוף בעלי חיים - קכה / טלטול מוקצה במקום צער בעלי חיים - קכו / להציל תרנגול שלא יטרפוהו - קכז / לטלטל צפרים בכלוב מפני החמה - קכז / להוציא יתוש שנפל לאוכל, כינה מהראש, פרעוש שעל בשרו - קכז ♦ **טלטול עצים עשבים ועציצים** טלטול ענפים ועלים שבאילן - קכה / בשמים עשבים וכיו"ב המחבורים - קכט / לישב על דשא - קל / עשבים שנתלשו בשבת - קלא / טלטול עציצים - קלא / כד מים ובתוכו בשמים או פרחים - קלב / טלטול בשמים שלא לצורך - קלב / עציץ שנשפך ממנו העפר - קלג ♦ **מוקצה בבגדים ניירות וכדומה כשאנינם ראויים** שיירי בגדים, חתיכת בד - קלג / בגד שזרקוהו לאשפה - קלד / עד-בדיקה - קלה / שעטנז - קלה / טלית שאין בה ציציות - קלו / חוטי ציצית - קלו / חתיכות נייר - קלז / דפי קודש קרועים - קלז ♦ **מוקצה בדברים השייכים לבניין** לבנינים, דלתות, חלונות וכיו"ב - קלה / קרשים וסכך של סוכה - קלט / לישב על גבי אבנים קרשים וכדומה - קלט / טלטול כסויי בורות וכלים שבקרקע או בבניין - קלט / מכסה צנור המים, מכסה חור החשמל, מכסה ה"ניאגרה" - קמ / ערלה של מילה - קמא

פרק ה' . . . . . קמג

הלכות מוקצה בכלים שנשברו או נתפרקו וכיוצא בזה

טלטול כלים שנשברו - קמג / כלי שזרקוהו לאשפה - קמד / כלים שנתפרקו דלתותיהן וכיו"ב - קמה / נתפרק ואינו ראוי לתמישו (ספסל, שלחן, פטיש, מטאטא) - קמו / סנדל שנקרע - קמט / דלתות הבית שנתפרקו, תריס שיצא ממסילתו וכיו"ב - קנ / ידית של דלת או של ברז מים שנפלה - קנ / מאוורר שנפל ממנו הרשת - קנב / מושב אסלא שנתפרק - קנב / גלגל עגלה שנפל בשבת - קנב / כפתור שנפל מבגד - קנג / משקפיים שנתפרקו - קנד / זכוכית משקפיים שנפלה ממקומה - קנה / שעון שנתפרק ממנו הרצועה - קנו / כלים חד פעמיים, קופסאות ושקיות מאכל, בקבוקים, לאחר שנתרוקנו - קנז / כלי שצריך הכשר או טבילה - קנח / כלים שנשברו או נתפרקו במקום שיכולים להזיק - קנח

פרק ו' ..... קפ

הלכות מוקצה שיחדוהו לתשמיש

ייחד אבן לכסות בה כלי או לישב עליה וכדומה - קפ / עשה מעשה המוכיח - קפא / אבן הסומכת את הדלת שלא תסגר, או להגביה המטה וכיו"ב - קפב / ייחוד במחשבה ומבעוד יום - קפו / חול המיוחד לתשמיש - קפז / חול שבשפת הים, חול המוכן לבניין, ארגז חול למשחק - קפח / אבנים או כלים מקולקלים וייחודם לתינוקות - קפה / ייחוד כלי המוקצה מחמת חסרון כיס, ובמלאכתו לאיסור - קפט

פרק ז' ..... קע

הלכות מוקצה משום נולד

עצים שנעשו אפר בשבת - קע / גוי שעשה כלי בשבת - קעא / מי גשמים - קעב / שלג, ברד - קעב / מים המנטפים מן המזגן בשבת - קעב / קרח שנפשר, מים שקפאו - קעג / ביצה שנולדה בשבת - קעד / חלב שחלבו גוי - קעה

פרק ח' ..... קעז

הלכות טלטול מת בשבת

טלטול מת וההתעסקות עמו לאחר הפטירה - קעז / לנקות המת ולזלף עליו - קפ / להוריד המת מהמטה לארץ - קפ / ליטול בגדי המת, ולפנותו ממטתו - קפב / לכסות המת - קפג / לטלטל מת המוטל בחמה ע"י הנחת דבר היתר - קפד / להבריח מת שלא ינתחוהו - קפו / מת בבית הכנסת, ולטלטלו על ידי גוי - קפז / לצורך כהנים - קפז / לטלטל מת כדי להצילו מן הדליקה - קפח / להוציא מת שהסריח מהבית, או מבזיון גדול - קפט / לקבור בשבת על ידי גוי - קצ / מנהג שפיכת המים בשבת - קצא / לטלטל מת רשע להצילו מבזיון - קצב

פרק ט' ..... קצג

הלכות דברים שנאסרו בטלטול בבין השמשות ובשבת נסתלק

האיסור

דבר שהוקצה בבין השמשות (מגו דאתקצאי וכו') - קצג / גרוגרות וצמוקים שלא היו ראויים בבין השמשות - קצד / בהמה שנשחטה בשבת לחולה (מוקצה שלא דחאו בידים) - קצה / לחתך נבלה שמתה בשבת לפני הכלבים - קצו / פרי שהבשיל בשבת - קצו / טבל שהפריש ממנו מעשרות בשבת - קצו / לפתוח ברז המים החמים אחר שנצטננו בשבת - קצז / פירות שנתלשו בשבת - קצה / ספק אם נתלשו היום, וללקטם מתחת העץ - קצט / דגים שניצודו בשבת - קצט / ערבות שנתלשו ביום טוב שני לבני חוץ לארץ - ר / פירות שהיו בבין השמשות

בבית סתום ונפתח בשבת - ר / פירות שהיו מחוץ לתחום והביאם גוי בשבת - רא / אוכלין במקרה שלא ניתקו בו את המנורה ונפתח בשבת - רא / גמרו בידי אדם (קדירות רותחות בבין השמשות) - רא / אוכלין שאינם ראויים עד שיגמרו להתבשל בשבת - רב / כביסה שנתייבשה בשבת - רג / הניח כלי לבעלי חיים שיעלו עליו בבין השמשות - רד / לסגור כפתור גז בשבת - רח / מוקצה בבין השמשות משום ספק יום שעבר (הדסים בשמיני עצרת) - רו / יום טוב שחל ביום ראשון, וחמץ בשבת שאחר פסח - רו / להתנות על הנרות לטלטלם כשיכבו - רז

פרק י' . . . . . רט

הלכות בסיס לדבר האסור

דיני בסיס לדבר האסור * בסיס לאיסור ולהיתר ועוד קצת דינים * בסיס במוקצה המונח על חלק מהכלי)

דיני בסיס לדבר האסור - רט / בסיס שלא מדעת - רי / דבר שדרך המוקצה להיות בו (מעות באונק) - ריג / הניח מוקצה על דעת שיינטל משם בשבת - ריג / הניח מוקצה על דבר של חברו (ודין גוי או קטן) - ריד / נעשה בסיס באמצע שבת - רטו / הניח מוקצה על כלי באקראי - ריזו / בסיס למוקצה שאין לו חשיבות - ריז / פרוטות בודדות וכדומה, על שלחן או בגד - ריח / פח-אשפה, ארנק או קופה ובתוכו פרוטות בודדות - ריח / שלחן או קערה שהניחו עליהם עצמות וקליפות - ריט / הניח מוקצה על כלי לכסותו או על ניירות שלא יתפזרו - ריט / סדין חשמלי - רכ / מפה שעל השלחן שהניח עליה נרות וכדומה - רכא

◆ **בסיס לאיסור ולהיתר ועוד קצת דינים** בסיס לאיסור ולהיתר - רכב / הניח בשבת על הבסיס דבר המותר - רכג / שלחן שהניחו עליו נרות וגם חלות או יין וכדומה - רכג / כלי המיוחד לנרות והניח עליו גם דבר היתר - רכד / כללי דיני טלטול כלי שמוקצה מונח עליו - רכד / בסיס לכלי שמלאכתו לאיסור - רכה / כלי שחיבר בו אבן או שאר מוקצה - רכו ◆ **בסיס במוקצה המונח על חלק מהכלי** דלת של בית או של מקרה שיש בה מוקצה - רכו / לפתוח דלתות או מגירות של ארון שיש בו מוקצה - רכז / מוקצה בכיס התלוי במכנסיים - רכח / מוקצה בכיס התפור בחולצה - רכט / המוצא מוקצה בכיסו בשבת - רכט / מוקצה במגירה שבשלחן - רלא / ללמוד או לאכול על שלחן שיש עליו מוקצה - רלב

פרק י"א . . . . . רלג

הלכות ביטול כלי מִהֵינֵנו

להניח כלי בשבת תחת מוקצה - רלג / אם דעתו לנער המוקצה מהכלי בשבת - רלד / במקום הפסד מרובה - רלה / אם דעתו לנער המוקצה מהכלי מיד - רלו / להניח כלי לאפרוחים שיעלו ויירדו בו - רלו / להניח כלי תחת טבל - רלז / ליתן כלי לקבל ניצוצות של אש - רלח / להניח כלי שיש בו היתר תחת מוקצה - רלח

תוכן העניינים

/ כלי שיש בו היתר ואיסור ונוטל ההיתר - **רלט** / ליתן פסולת לפח אשפה - **רלט**
 / ליתן מוקצה בשקית ובכלים חד פעמיים - **רמ** / ליתן קליפות אגוזים וכדומה
 לתוך כלי - **רמ** / להניח כרים וכסתות במים - **רמ** / להניח סמרטוט או בגד על
 משקים - **רמא** / במקום צער בעלי חיים - **רמא** / כלי שמלאכתו לאיסור - **רמב**

פרק י"ב . . . . . רמז

הלכות גרף של-רעי

טלטול דבר מטונף - **רמז** / פסולת שעל השלחן, קדירות וכוסות לאחר האכילה
 - **רמז** / עכבר מת ושאר נבילות, עכבר חי במצודה - **רמח** / עביט מי רגלים, בגדי
 תינוקות שנתלכלכו - **רמו** / פח אשפה - **רמו** / קטטר - **רמו** / תנור נפט שכבה
 - **רמז** / לסגור כפתור של גז שנכבה - **רמו** / דבר שלרוב העולם אינו מאוס -
רמו / גרף של רעי שהיה מערב שבת - **רמט** / אין עושין גרף של רעי לכתחילה
 - **רמט** / ספק אם ימאס - **רמ** / לעשות גרף במקום הפסד - **רנ** / ליתן כלי תחת
 מים הנוטפים מן המזגן - **רנא** / מים הנוטפים מצינור שנתקלקל או מרדיאטור -
רנו / מי נטילת ידיים שחרית - **רנו** / להמשיך לטלטל הגרף בעודו בידו - **רנו**

פרק י"ג . . . . . רנח

הלכות מוקצה בחפצי הגוי

כלי סחורה ומוקצה מחמת חסרון כיס של גוי - **רנח** / אוכלין שבחנות ביום טוב,
 ועופות שלא הזמינם - **רנח** / מוקצה מחמת גופו, נולד, כלי שמלאכתו לאיסור,
 מוקצה מחמת מיאוס ביום טוב - **רנט** / נר שכבה, בסיס לדבר האסור - **רפ** /
 תרופות של גוי - **רפא** / מחובר, צידה, פת שאפה גוי, מחוץ לתחום - **רפא** / חלב
 שנחלב מבהמת הגוי - **רפא** / חמץ, ערלה, טבל, שעטנז - **רפב**

פרק ראשון

הלכות מוקצה, כללים ועיקרים

(פוגי המוקצה * כללים נוספים בגדרי המוקצה * מהו הטלטול
האסור במוקצה)

טעם איסור מוקצה

א) אסורו חכמים לטלטל מקצת דברים כדרך שהוא עושה בחול.
ומפני מה נגעו באיסור זה:

אמרו ומה אם הזהירו נביאים וציוו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול, ולא שיחת השבת כשיחת החול, שנאמר ודבר דבר, קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית^[א], או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה^[ב] למען ינוח:

ועוד כשיבקר^[ג] ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור, אפשר שיתעסק בהם מעט ויבוא לידי מלאכה:

ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלים כל

[א] עיין לקמן בהערה:

[ב] דברים ה', י"ד:

[ג] כן הוא לשון הרמב"ם שנציין לקמן. ופירושו, יבדוק ויעיין בהם לידע מה הם צריכים. וכעין זה לשון הרמב"ם לעיל מינה שם הלכה ב', אסור לאדם "לפקוד" גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכים או היאך הן פירותיהן וכו' ע"כ. ומתוך שהוא בודק ומטלטלן שמה ישכח ויעשה בהם מלאכה. אבל כיון שאסרו לטלטלן מחמה לצל, ולא הותר כי אם לצורך גופו ומקומו, לא לצורך הכלי עצמו, ממילא מסיח דעתו מהם:

ימיהם ושובתים ממלאכה. ואם היה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שביטה הניכרת:
ועוד כדי לעשות גדר לאיסור הוצאה (מרשות לרשות), כי תחילת הוצאה היא על ידי טלטול ושמא ישכח ויוציא:
ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם, וכמו שיתבאר לפנינו^[ד]:

[ד] הרמב"ם פרק כ"ד הלכה י"ב וי"ג, הראב"ד שם, מגיד משנה שם, טור ריש סימן ש"א, רש"י בביצה דף לז. ד"ה אטו, ואחרונים בריש סימן ש"ח. ובחיי אדם כלל ס"ו סעיף א' כתב שכיון שראו חכמים לאסור מוקצה מטעמים שהבאנו לעיל, סמכו דבריהם על פסוק והכינו, דאף דלא קיימא לן כרבה דיליף מהכא דמוקצה דאורייתא [עיי' לקמן בסמוך], מכל מקום סמכו על פסוק זה שלא לטלטל אלא מה שמוכן מערב שבת ע"כ. ועיי' עוד לקמן ד"ה ולאידך:

ולאכול מוקצה או להשתמש במוקצה עצמו, הוא חמור יותר מטלטולו. שכן מצינו ביום טוב שהתירו בו טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש, ואפילו הכי לאכול מוקצה אסור, וכמבואר בדברי הרמב"ם הלכות יום טוב פרק א' הלכה י"ז כל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום טוב אלא לצורך אכילה וכיוצא בה וכו' ואלו לענין לאכול מוקצה כתב בתר הכי בהלכה י"ח דתורנגולת העומדת לגדל ביצים ושור וכו' מוקצה הן ואסור לאכול מהן ביום טוב עד שיכין אותן מבערב ויחשוב עליהם לאכילה ע"כ. וכן להשתמש במוקצה עצמו ביום טוב אסור אף לצורך אכילה [כגון להסיק תנור בדבר מוקצה. וע"ע בשמירת שבת כהלכתה (מהדורת התש"ע) פ"כ הערה ז'] וכמו שכתב מהרש"א בביצה דף ל"ג ע"א ד"ה גמרא, ובמג"א סוף סימן תק"ט ושאר אחרונים שם. **כמו** כן יש מאן דאמר בגמרא דמוקצה דאורייתא ממה שנאמר (שמות ט"ז, ה') והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, כדאיתא בפסחים דף מז: ובביצה דף ב: וברש"י שם ד"ה לטעמיה, ובשאלות שאלתא מ"ז. וע"ע תוספות בעירובין דף לח: ד"ה אמר. וכתב בשו"ת חתם סופר סימן ע"ט ד"ה נוראות, דלשיטה זו נמי היינו לענין אכילה דוקא, אבל טלטול מוקצה לכולי עלמא מדרבנן ע"כ. וכן כתב הנצי"ב בהעמק שאלה על השאלות שם סק"א. וכ"כ בשיטה מקובצת ריש מסכת ביצה ד"ה מאן דשרי, בשם רש"י ע"ש. **וכבר** מצינו יסוד לחילוק זה בגמרא בשבת דף קכ"ח ע"א במוקצה לאכילה סבר לה כרבי יהודה (דאית ליה מוקצה) במוקצה לטלטל סבר לה כרבי שמעון (דלית ליה מוקצה) ע"כ. ועיי' עוד ברש"י ביצה דף כו: ד"ה ואי דלא אחזו, דמשמע דאיסור אכילה והשתמשות במוקצה נלמד מהאיי קרא דוהכינו, וכמו שכתב בשמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ' סעיף ב' ושם הערה ו' ע"ש:

ולענין מתי נגזרה גזירת מוקצה, הנה מפשט דברי הגמרא בשבת דף קכג: ופירוש רש"י ודברי הר"ן על הרי"ף שם, משמע דתחילת גזירת טלטול כלים היתה

בימי נחמיה בן חכליה בבית שני, כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת מפני שהיו מזלזלים בה, כמו שנאמר (נחמיה י"ג, ט"ו) בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות וכו'. נוכח מצינו שהזהיר על זה ירמיה את ישראל בזמן בית ראשון (בירמיה פרק י"ז מפסוק כ"א ואילך) כה אמר י"י השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא בשערי ירושלם וגו' ולא שמעו ולא הטו את אזנם וגו'. ואיתא במדרש הגדול פרשת ואתחנן ה' ט"ו, קשה הוא חילול שבת שאין הכתוב מזהיר אלא על השבת וכו' לא חרבה ירושלם עד שהעלימו עיניהם מן השבת שנאמר (יחזקאל כ"ב, כ"ו) ומשבתותי העלימו עיניהם ע"כ. משבי"רן ואחר כך שחזרו ליזוהר בהלכות שבת חזרו והתירו וחזרו והתירו וכו' עד שהתירו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל, ומלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו וכו' יעו"ש. ומה שמצינו בגמרא שם לעיל בדף ל: במעשה דדויד כשמת דהמת אסור בטלטול. כבר תירץ זה הגר"ז בסימן ש"ח סעיף י"ז דדבר שאינו ראוי בשבת לכלום כמו המת, היה אסור לטלטל אף בימי דויד ושלמה או קודם לכן. ומיני אוכלין ומשקין וספרים המתורים בקריאה בשבת, מותר לטלטלן אפילו שלא לצורך כלל (כדלקמן), הואיל ומעיקרא בימי נחמיה לא גזרו אלא על כלים, לא על אוכלין וספרים והרי הם כמו קודם הגזירה וכמ"ש הר"ן והגר"ז הנו"ל:

ובדרך זו דאיסור טלטול כלים ואבנים הם שני גזירות חלוקות, כתוב גם בחידושי הריטב"א בשבת דף קכ"ד ע"ב, דכלי שמלאכתו לאיסור, לא מדין מוקצה נגעו בה, אלא טלטול הוא שאסרו גזירה משום הוצאה [עיין השגת הראב"ד ומפרשי הרמב"ם בסוף פרק כ"ד, ולקמן בסמוך בשם הגר"א. משבי"רן וכשם שגזרו בימי נחמיה אפילו בכלי שמלאכתו להיתר, ולכך אף רבי שמעון דלית ליה מוקצה מודה בזה ע"ש. וכיו"ב כתב הרמב"ן בחידושו בשבת דף קכ"ג ע"ב דכלי שמלאכתו לאיסור לית ביה משום הקצאה אלא איסור מלאכתו גורם לו יעו"ש. וכן כתב בבאור הגר"א ביו"ד סימן רס"ו סק"ג דמלאכתו לאיסור אינו מוקצה, שלכן מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, רק מחמה לצל אסור דהוי שלא לצורך דאפילו ר"ש מודה בזה, וכמו בכלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל דאסור יעו"ש. ועיין עוד בספר ארחות שבת פרק י"ט הערה ג' בשם תוספות רי"ד דף קכ"ג ע"ב, ובמה שכתבנו בזה עוד לקמן בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה: **ועדיין** קשה מלשון הרמב"ם פרק כ"ד הלכה י"ב (שהעתקוהו בסעיף זה) שכלל כל סוגי המוקצה בחדא מחתא, וכנזכר בדבריו שם, אסרו חכמים לטלטל וכו' להגביה ולתקן כלים וכו' או להצניע אבנים וכיוצא בהן וכו', דמשמע דלטלטל כלים ואבנים הכל מגזירה אחת ובזמן אחד (וכן הובא בספר ארחות שבת פ"ט הערה י' בשם הגר"ש אוירבך שליט"א, דמלשון הרמב"ם משמע שהכל שם אחד של איסור לטלטול ע"כ). **מיהו** בלאו הכי נמי תיקשי על מה שכתב שם, ומפני מה נגעו חכמים באיסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצווי שלא יהיה הלוחך בשבת וכו' שנאמר ודבר דבר וכו'. והרי פסוק זה ישעיה הנביא אמרו, ועיקר איסור מוקצה מצאנוהו הרבה לפני בימי דויד ושלמה כנו"ל:

אלא יש לומר דציווי זה דממצוא חפצך וגו' היתה קבלה ביד הנביאים עוד קודם ישעיה ואתא ישעיה ואסמכה אקרא. ותא חזי דגם מה שאמר שם וקראת לשבת עונג, ואמרו חז"ל זו הדלקת הנר, בודאי היתה מצוה מקובלת בידם עוד מימי משה

סוגי המוקצה

כלי שמלאכתו להיתר

(ב) כל כלי שהוא מיוחד לתשמיש המותר בשבת, כגון כוס, קערה, כסא וכל כיוצא בהם, זהו הנקרא כלי שמלאכתו להיתר. ומותר לטלטלו בין לצורך גופו, דהיינו להשתמש בו לכל דבר שירצה. בין לצורך מקומו, שהוא צריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם. ובין לצורך הכלי עצמו, לשמרו שלא יגנב או ישבר או יתקלקל, כגון מחמה לצל:

ולאף אם אין לו צורך בטלטולו עתה, אלא שהוא רוצה להשתמש בו אחר כך במשך היום והוא נושאו אצלו כדי שיהא מוכן

רבינו ואף קודם לכן מזמן האבות, וכדלעיל בהלכות הדלקת נרות שבת בהערה יעו"ש"ב. ודבר זה רמז רבינו (הרמב"ם) במאי דנקט בלשונו הזהב הזהירו "נביאים" וציוו, בלשון רבים, לכלול הנביאים שלפני ישעיה, דלא תימא דישעיה הוא שחידש איסור זה. ולפי זה ניחא, דגזירת טלטול מת ואבנים גם כן היתה קודם ישעיה, ובדורות שאחריהם בבית שני כשראו חכמים שהעם מזלזלים בהלכות שבת הוסיפו לאסור טלטול שאר כלים, והרמב"ם לא נכנס לפרט כל זה, כי אין נפקא מינה מתי גזרו על זה ומתי על זה ותפש העיקר והניח הטפל:

וכל זה אליבא דהגר"ז הנד"ל. אבל לקושטא דמלתא יש לומר דלעולם כל גזירת מוקצה, הן מת ואבנים והן כלים שמלאכתם לאיסור ושמלאכתם להיתר, הכל היה תקנה אחת ובזמן אחד בימי נחמיה. ומה דמצינו במעשה דדויד ושלמה, יש לומר דשלמה והחכמים ושאר החסידים שבכל דור היו נוהרים בזה, אבל לא המון העם, ורק אחר כך בבית שני ראו חכמים לתקן ולקבוע דבר זה איסור על כל ישראל ולפי זה יבואו דברי הרמב"ם כפשטן בלי שום דוחק. כנלע"ד:

וכל קביל דנא, בערוך השלחן ריש סימן ש"ח כתב בדעת הרמב"ם, דכל איסור טלטול הן אבנים הן כלים, הכל הוא גזירה קדומה ממתן תורה, וכל דברי הרמב"ם בפרקים אלו נמשכים אחרי הקדמת דבריו שבריש פרק כ"א נאמר בתורה תשבות וכו', ואף שאינו מדאורייתא אלא מסרן הכתוב לחכמים וכמו שכתב הרב המגיד בריש פכ"א (עיי' עור לקמן בהלכות אמירה לגוי בהערה), ובימי נחמיה הוסיפו הוא ואנשי כנסת הגדולה חומרא שלא לטלטל כלים כלל, ואח"כ חזרו והתירו כפי הדינים שהיו קודם יעו"ש"ב. איברא דמלשון הרמב"ם אסרו חכמים וכו' אמרו ומה אם הזהירו נביאים וכו', משמע דגזירת מוקצה על כל ישראל לא היתה אלא על ידי החכמים שאחר הנביאים, והיינו בבית שני בימי נחמיה, ולא מקודם לכן. וכמו שכתבנו לעיל ד"ה וכל. וכן מבואר בשו"ת חתם סופר סימן ע"ט ד"ה נוראות:

לו בשעתו, הרי זה מותר. אבל לטלטלו שלא לצורך היום כלל
אסור^[ה] (ועיין עוד לקמן):

כלי שמלאכתו לאיסור

ג) וכל כלי שהוא מיוחד לתשמיש האסור בשבת, כגון פטיש, מחט, מכתשת וכל כיוצא בהם, זהו הנקרא כלי שמלאכתו לאיסור. ומותר לטלטלו לצורך גופו, דהיינו להשתמש בו לדבר שמותר לעשותו בשבת. כגון פטיש לפצע בו אגוזים (או "קוקוס"), מחט להוציא בה קוץ שנתחב בבשר, מכתשת לשבר עליה אגוזים. וכן מותר לטלטלו לצורך מקומו. אבל לטלטלו לצורך הכלי עצמו לשמרו שלא יגנב או יתקלקל, אסור. ואין צריך לומר שאסור לטלטלו שלא לצורך כלל^[ו]. ופרטי דין זה יתבארו לקמן:

מוקצה מחמת חסרון כיס

ד) כל כלי שאדם חושש וחס עליו שמא יפְּחָתוּ דמיו או יתקלקל. כגון כלים העומדים לסחורה, כלים היקרים ביותר שאינו משתמש בהם כלל, כלים של אומן שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר שמא יפְּגָמוּ, כל אלו והדומים להם שאדם מקצה אותם מדעתו מלהשתמש בהם, אסור לטלטלם אפילו לצורך גופם

[ה] רמב"ם ריש פרק כ"ה, שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ד', ט"ז שם סק"ב, שתילי זתים ס"ק ט"ו, כף החיים ס"ק ט"ל:

ושלא לצורך כלל דאסור, היינו כגון לסדר חפציו מפנה לפנה שלא לצורך היום, אף כשהוא באופן שאין בו איסור משום מכין משבת לחול. וזה נלמד ממה שכתב הרמב"ם בטעם הראשון לאיסור מוקצה שהעתקוהו לעיל. וזה ראייה להמגיד משנה פרק כ"ה הלכה ג' שלמד כן בדעת רבינו. ומה שכתב שם שכן הדברים מוכרעים שם [בסוגיא] לפי דעתי ע"כ. נראה כוונתו למאי דדחי רבה התם בגמרא דף קכד. בהאיי פורתא לא מיעפש, מקלות אפשר כדרכי אלעזר ע"כ. דמזה נלמוד במכל שכן לאסור שלא לצורך כלל, דבזה אפשר דאף האמורא ר' אלעזר התם דפליג ארבה יודה ע"ש, (אחר כך ראיתי שכן כתב בכוונתו בשו"ת אבני נזר ח"ב ריש סימן ת"ג):

[ו] רמב"ם שם. שלחן ערוך שם סעיף ג':

או לצורך מקומם. וכל שכן כדי לשמרם, ואין צריך לומר שלא לצורך כלל. וזהו הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס^[ז]. ופרטי דין זה יתבאר לקמן:

מוקצה מחמת גופו

(ה) **כל** דבר שאינו כלי, כגון עצים, אבנים וכיוצא בהם דברים שאין עליהם תורת כלי, וגם אינם ראויים לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אסור לטלטלם אף לצורך גופם או לצורך מקומם, וכל שכן כדי לשמרם ושלא לצורך כלל. אלא אם כן ייחדו מערב שבת להשתמש בו (וכמו שיתבאר לקמן). וזהו הנקרא מוקצה מחמת גופו (פירוש, מוקצה מחמת שגופו אינו עומד לשום תשמיש ואין עליו תורת כלי)^[ח]. ופרטי דין זה יתבאר לקמן:

מוקצה מחמת מיאוס

(ו) **כלים** שהם מלוכלכים ומאוסים מפני שמניחים בתוכם שמן ונפט וכדומה, מותר לטלטלם אם הוצרך להם. שמוקצה מחמת מיאוס מותר בשבת^[ט]:

במה דברים אמורים בדבר שהוא מאוס קצת, כגון נר של חרס שלא הדליקו בו באותה שבת, שאף על פי שהוא מאוס, מותר לטלטלו, כיון שראוי לכסות בו ויש עליו תורת כלי. אבל דבר שהוא מטונף ומאוס מאוד עד שלרוב מאיסותו אין משתמשים בו כלל, אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, כדין מוקצה מחמת גופו. שכיון שאינו ראוי לכלום דינו כאבן^[י]. ועיין לקמן:

[ז] רמב"ם שם הלכה ט'. שלחן ערוך שם סעיף א':

[ח] רמב"ם שם הלכה ו'. שלחן ערוך שם סעיף ז':

[ט] אבל ביום טוב קיימא לן כרבי יהודה דמוקצה מחמת מיאוס אסור:

[י] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י"א. שלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ו' וסימן ש"י סעיף

מוקצה מדעת

ז) **מוקצה מדעת**, דהיינו דברים שאדם מקצה אותם מדעתו מחמת שאינם ראויים כל כך. כגון בשר חי שאינו ראוי לאכילה אלא בדוחק^[יא]. וכן מיני אוכלין ומשקין שהקצה אותם לסחורה, אף על פי שנתנם באוצר ("מחסן") או בחנות. וכן כלים ובגדים וכיוצא בהם שהקצה אותם לסחורה באוצר או בחנות, מותר לטלטלם בשבת^[יב]. שאף על פי שהם עומדים לסחורה, דעתו לאכול מהם או להשתמש בהם לכשירצה (אלא אם כן הם כלים ובגדים לסחורה שמקפיד עליהם, שאז אסור לטלטלם משום מוקצה מחמת חסרון כיס, וכדלעיל, ולקמן בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס):

ואפילו חטים שזרעם בקרקע (ואינם מכוסים בעפר, ועדיין לא השרישו^[יג]), וביצים שהושיב עליהם את התורנגולת

א'. ומוקצה מחמת מיאוס דמותר לטלטלו, אם הוא גם כן לשמרו כגון מחמה לצל, עיין מרכבת המשנה על לשון הרמב"ם שם, וביאור הלכה שם בסוף סימן רע"ט ובריש סימן ש"י:

לשון הרמב"ם שם, נר ישן של נפט וכלי הצואה וכיוצא בהן מותר וכו' ע"כ. מה שכתב דמותר לטלטל כלי הצואה, צ"ע ממאי דאיתא בביצה דף לו: גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה, וכשהוא מחזירו נותן בו מים ומחזירו ע"כ. הא בלי מים אסור משום דחשיב מיאוס גמור כרעי וצואה עצמם, וכדפירש רש"י ושאר ראשונים שם, וכן הובא ברי"ף שם ובש"ע סימן ש"ח סעיף ל"ה. **ואין** ליישב דבגמ' מיירי במחזירו כדי שלא יגנב, וכהסוברים אליבא דהרמב"ם דמחמה לצל אסור בכלי מאוס, וכמו שכתבו קצת אחרונים שציינו לעיל בסמוך. דאכתי היה לו לרבינו להביא דין זה המפורש בגמ', ולמה השמיטו, הן כאן, והן בדבריו לקמן בפרק כ"ו הלכה י"ג דיני גרף של רעי, כל דבר מטונף וכו' מותר להוציאן לאשפה וכו', שהוא תחילת אותה מימרא דשמואל (או ברייתא בנוסח הרי"ף ור"ח שם) בגמרא דביצה שם, הלא דבר הוא. ונראה שהרמב"ם מפרש לה באופן אחר מרש"י ודעימיה. ומכל מקום כלי הצואה שבימינו שהם מפלסטיק שרי לכולי עלמא לטלטלם אף בלא מים, וכדלקמן בדיני גרף של-רעי בהערה:

[יא] כדלקמן בדיני מוקצה מחמת גופו:

[יב] אבל ביום טוב, מוקצה מדעת אע"פ שהוא ראוי אסור באכילה ובטלטול, דביום טוב קיימא לן כרבי יהודה דאית ליה מוקצה, וכמבואר בפוסקים:

[יג] דבלאו הכי אסור משום עוקר דבר מגידולו (משנה ברורה סימן ש"י סק"ו וז'). כף החיים שם סק"ט. וכדלעיל בהלכות זורע):

קודם שבת כדי לגדל אפרוחים, וכן תמרים שליקט אותם קודם בישולם וכונסים אותם בסלים והם מתבשלים מאליהם, מותר לאכול מהם בשבת קודם בישולם. כיון שבכל אלו אף על פי שלא היה בדעתו להשתמש בהם, לא הקצה אותם מדעתו לגמרי, הואיל והם ראויים על כל פנים לאכילה בדוחק או לתשמיש, ואין בהם דבר מענייני המוקצה האסורים שנתבארו בסעיפים דלעיל:

אלא אם כן הוא דבר שדחה אותו בידיים קודם שבת, וגם לא היה ראוי כלל בבין השמשות. כגון גרוגרות וצימוקים שהניחם בחמה לייבשם^[יד], וכמו שיתבאר לקמן:

נולד

(ח) **דבר** שנתחדש בשבת ולא היה קודם לכן. כגון **חֲתַפֶּת עֵץ** שחקקו הגוי בשבת ועשה ממנו כלי, שמן שזב ויוצא מאליו מתחת הקורה של בית הבוד בשבת^[יז], זהו הנקרא **נולד**, וביום טוב החמירו ואסרוהו בטלטול, אבל בשבת מותר לטלטל^[יז]:

במה דברים אמורים, בנולד כזה שרק נשתנה מכמות שהיה קודם לכן. אבל נולד גמור שבבין השמשות לא היה בעולם כל

[יד] רמב"ם פרק כ"ו הלכה י"ד. מגיד משנה שם. טור, בית יוסף, ושלחן ערוך סימן ש"י סעיף ב' ואחרונים. בית יוסף סימן ש"ח סעיף א' ד"ה כתב. ובמשנה ברורה סימן ש"ח סק"ז. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ב':

[טו] עיין לעיל בהלכות סוחט:

[יז] דין עץ שחקקו הגוי ועשאו כלי, בגמרא שבת דף כ"ט ע"א, ובביאור הלכה סימן ש"ח סעיף ו' ד"ה לשום. ודין שמן שזב בבית הבוד, ברמב"ם הלכות שבת פרק כ"ו הלכה י"ד, תוספות בשבת דף יט. ד"ה שמן, ובהגהות מיימוניות על הרמב"ם שם, ובבית יוסף סימן ש"י סעיף ב' ד"ה ואיתא. והחילוק בין שבת ליו"ט, בגמרא ביצה דף ב' ע"ב, וברמב"ם הלכות יו"ט פרק א' הלכה י"ז וי"ח, ובמרכבת המשנה שם (בסוף הלכה י"ח), ובטור ושלחן ערוך סימן תצ"ה סעיף ד', פסקי מהרי"ץ הלכות שבת סעיף ס"א וס"ב, ובבארות משה שם ס"ק רס"ב:

עיקר והוא דבר חדש ממש, אסור לטלטלו גם בשבת, ואפילו לצורך גופו ומקומו^[יז]. ודיני נולד גמור יתבארו לקמן:

מוקצה מחמת מצוה

(ט) יש עוד מוקצה, ונקרא מוקצה מחמת מצוה. כגון נוזי סוכה, והדס להושענא וכיוצא באלו, שכיון שהוקצו למצותן ואין נהנין מהן, אסור לטלטלן, אפילו לצורך גופו ומקומו^[יח]:

בסיס לדבר האסור

(י) דבר המותר בטלטול שהניחו עליו דבר מוקצה האסור בטלטול, כגון כלי שהניחו בתוכו מעות, הדבר שהמוקצה מונח עליו נקרא בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו כדין המוקצה שעליו^[יט]. ופרטי דין זה יתבארו לקמן:

אוכלין ומשקין, ספרים

(יא) כל מיני אוכלין ומשקין, וכן ספרים שמותר לקרות בהם בשבת, אינם בכלל גזירת מוקצה כלל, ומותר לטלטלם אפילו שלא לצורך כלל^[כ]:

[יז] חילוק זה בין נולד לנולד גמור, כתבוהו התוספות בביצה דף ב. ד"ה קא, ובדף ח' ד"ה אמר, ובעירובין דף מו. ד"ה כל, והרא"ש בביצה פרק א' סימן י'. וכן כתבו אחריהם בטור ובית יוסף סימן תצ"ח סעיף י"ג, שתילי זתים סימן ש"י סק"ל, שער הציון סימן תצ"ה אות כ"ו ובמשנ"ב סימן תצ"ח ס"ק ע"ז, ובכף החיים שם ס"ק קכ"ד ובסימן ש"ח ס"ק נ"ט, ובבארות משה שם ד"ה ויש:

[יח] עיין בשלחן ערוך סימן תרל"ח סעיף ב', ובסימן תרנ"ג סעיף א' ואחרונים שם, שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב מסעיף כ"ח, ובש"ע המקוצר סימן קט"ו סעיף ט"ז. בדין טלטול לולב ביום טוב לאחר מצוותו, עיין בארות משה במילואים סימן כ' אות ג', ובסימן ק' מד"ה ומ"מ:

[יט] רמב"ם שם הלכה י"ז. שלחן ערוך סימן ש"ט סעיף ד':

[כ] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ד' (ולעיל בהערה ד"ה ומה):

כלי סעודה

יב) כוסות, צלחות, סכינים, כפות, ומזלגות, יש אומרים שגם כלים אלו אף על פי שרגילים להשתמש בהם תָּדִיר על השלחן בעת הסעודה, דינם כשאר כלים שמלאכתם להיתר שאסור לטלטלם שלא לצורך כלל (כדלעיל). ולכן אדם היושב על השלחן צריך ליזהר שלא לטלטלם שלא לצורך מפני שהידים עסקניות הן [כא]. אבל אם יש לו צורך בכך, כגון שיהיה סידור השלחן יפה יותר, הרי זה בכלל צורך ומותר [כב]:

מלבושים, משמעות הפוסקים שדינם ככלים שאסור לטלטלם שלא לצורך כלל. ועיין. **מיני בשמים,** לטלטלם שלא לצורך כלל, עיין לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו:

[כא] כן דעת כמה אחרונים, ושכן נראה דעת הרמב"ם, כי עויין בכף החיים סימן ש"ח ס"ק מ"ד, משנה ברורה ס"ק כ"ג, שלמי יהודה פרק ו' סעיף א'. וכך העלה אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ט' ובהערה כ"ו יעויין שם: **[כב]** בן איש חי שנה ב' פרשת מקץ אות א'. **ובערוך** השלחן סעיף ט"ו כתב דאינו אסור אלא במתעסק בעלמא שאין לו שום כוונה בטלטולו, אך אם יש לו תענוג במה שמטלטלו מותר ע"כ:

מי שרגיל תדיר למשמש בחפצים שלפניו גם בלא דעת, ואם בשבת יכוף וימנע עצמו בכל עת לישמר לא ליגע, הדבר גורם לו לחץ נפשי ומתיחות יתירה ("עצבים") שיש בו צער של ממש וכידוע ליודעים, נראה דאין להורות לו איסור בזה, ויוכל לסמוך על סברת המתירים (שהובאו באחרונים שציינו לעיל) לטלטל כלים אלו אף שלא לצורך כלל. וכן בהגהות הרמ"ך על הרמב"ם פכ"ה ה"ג מתיר לטלטל הסכין והקערות ממקום למקום אף שלא לצורך גופו ומקומו, ושכן הם נוהגים ע"ש. וכן באבני נזר ח"ב סימן ת"ג כתב ללמד זכות על רוב העולם שאינם נוהרים מלטלטל כלי שלא לצורך זולת הלומדים על פי הרשב"א והתוספות יעוש"ב. ועוד דיש לדון ולומר דלאדם כזה חשיב צורך כי בלאו הכי הוא מצטער. וכן הובא בארחות שבת דף מ"א בשם החזון איש דבכחאיי גוונא חשיב צורך ומותר ע"כ. (וכשיש מעט אוכל בכלי, יש לצדד בזה עוד קולא הדכלי בטל לאוכל, וכדלקמן, ובמגילת ספר סימן מ"ו אות י"ד). ומכל מקום לכתחילה יש לו אדם ללמד ולהרגיל עצמו קמעא קמעא לשלוט ברוחו ולימנע מזה ומכיוצא בזה וייטב לו. ובעיקר הדבר כבר בשל"ה הזהיר על זה כי אף היריאים לא שמים עיניהם על זה, הובא בכה"ח ס"ק ל"ז. וז"ל מרגניתא טבא שבסוף ספר אהבת חסד להחפץ חיים אות ל', שלא להזיז ידיו בשבת וביום טוב ובמועד לשום פעולה, אם לא יחקור מתחילה וישים אל לבו אם אין בו חשש איסור חילול שבת ויו"ט ח"ו ע"כ:

כללים נוספים בגדרי המוקצה

דבר שהוקצה בבין השמשות

יג) כל מוקצה שהיה אסור לטלטלו בבין השמשות, נאסר לטלטלו כל אותה שבת, אף על פי שאחרי כן הלך הדבר שגרם לו האיסור. כגון כלי שהניח בתוכו מעות קודם שבת ואחרי כן בשבת נפלו ממנו המעות ועתה אין הכלי בסיס לדבר האסור, אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, כמו שהיה אסור בבין השמשות. וכן הדין בכל מוקצה. שכל שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל היום כולו (וזהו הנקרא בלשון חכמינו ז"ל, מגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא)^[כג]. ופרטי דין זה יתבאר לקמן:

אין מוקצה לחצי שבת

יד) אין מוקצה לחצי שבת, בין בטלטול בין באכילה. הלכך כל דבר שהיה ראוי בבין השמשות, אם אירע בו דבר שנתקלקל בו ביום ונאסר בטלטול ואחר כך חזר ונתקן בו ביום, חזר להיתרו, כיון שבבין השמשות היה ראוי. כגון גרוגרות וצמוקים שהיו ראויים לאכילה בבין השמשות, ובשבת ירדו עליהם גשמים ותפחו ונתקלקלו ונאסרו בטלטול, ואחר כך חזרו ונתקנו בשבת על ידי ששזפתן השמש ונעשו ראויים לאכילה, מותר לטלטלן ולאכלן^[כד]:

[כג] רמב"ם שם הלכה י'. שלחן ערוך סימן רע"ט סעיפים א' וב', וסימן ש"י סעיפים ג' וז', וסימן ש"ט סעיף ד' ברמ"א. ובלשון הגמרא דף מד. ודף קנו. ובעוד מקומות נקרא איסור זה בשם "מוקצה מחמת איסור" ע"ש. כלומר מוקצה לכל השבת מחמת איסורו בבין השמשות. וכן נזכר בלשון הרמב"ם שם ובפרק כ"ו סוף הלכה י"ד, ובטור סימן ש"י סעיף ב', ובעוד פוסקים:

[כד] שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ג' ואחרונים. וכן נר שהדליקוהו בשבת בין בשוגג בין במזיד וכבה, מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כיון דלא הוקצה בבין השמשות, כדאיתא בשלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ה', ובמג"א ס"ק י"א ואחרונים שם.

מוקצה בטעות

טו) דבר שלא היה ראוי קודם שבת, וכשהגיע בין השמשות נעשה ראוי ומותר בטלטול, אף על פי שהבעלים לא ידעו מזה באותה שעה ורק אחר כך בשבת נודע להם שבבין השמשות כבר היו ראויים, אין זה מוקצה ומותר^[כה]:

והוא הדין בהיפך, אם בבין השמשות לא היה ראוי ונאסר בטלטול, והבעלים השבו אז בטעות שהוא ראוי, ובשבת נודע להם שבבין השמשות לא היה ראוי ורק אחר כך בשבת נסתלק האיסור ונעשה ראוי, הרי זה מוקצה ואסור לטלטלו^[כו]:

תנאי במוקצה

טז) אין מועיל תנאי מערב שבת שכשינטל הדבר האסור מן הבסיס לו יהא מותר לטלטלו. אבל נר שהדליקו בו בשבת שאסור לטלטלו מפני שהוא בסיס לדבר האסור דהיינו השלהבת, יכול להתנות עליו שיטלטלנו לאחר שיכבה, כיון שהנר עשוי להיכבות. וכן המנהג. והוא הדין לכל מוקצה כיוצא בו שעתיד האיסור להסתלק ממנו בשבת. ודין זה יתבאר לקמן בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות:

ספק מוקצה

יז) ספק מוקצה, אסור. כגון פירות תלושים, ספק נתלשו בשבת ספק נתלשו קודם שבת, אסורים בטלטול^[כז]:

ועיין עוד ביאור הלכה סימן תצ"ח סעיף ט' ד"ה אבל, אי אמרינן בדיחוי גמור אין מוקצה לחצי שבת:

[כה] שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ד':

[כו] שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב סעיף י"ז עיין שם. ארחות שבת פרק י"ט סעיף רכ"ה:

[כז] שלחן ערוך סימן שכ"ה סעיף ה'. משנה ברורה סימן שכ"ב סק"ב וסק"ה. (והני מילי בספק במציאות, אבל בספיקא דדינא מצינו בפוסקים שהקילו משום דמוקצה דרבנן, כיעויין ברא"ש בביצה פ"ג סי' ז', ובבית יוסף בכמה מקומות. ועיין

היתר טלטול גרף של רעי

יח) כל דבר מאוס כגון צואה, אף על פי שהוא אסור בטלטול משום מוקצה מחמת גופו (כדלעיל), אם הוא נמצא בבית או במקום שיושבים שם בני אדם ומאוס בעיניהם, התירו חכמים לטלטלו ולהוציאו לאשפה משום כבוד הבריות. והיתר זה נקרא גרף של רעי. ופרטי דין זה יתבארו לקמן:

מוקצה של גוי

יט) דברים האסורים בטלטול משום שהקצה אותם מדעתו, כגון גרוגרות וצמוקים שהניחם בחמה לייבשם, מוקצה מחמת חסרון כיס וכיוצא בזה, אם הם של גוי הרי הם מותרים לישראל בטלטול, שחפצי הגוי אינם צריכים הכנה. אבל דברים המוקצים מחמת עצמם, כגון אבנים ומעות, אף אם הם של גוי אסור לטלטלם. ופרטי דין זה יתבארו לקמן:

מחז הטלטול האסור במוקצה

טלטול מן הצד

כ) לטלטל מוקצה על ידי דבר אחר המותר בטלטול. כגון שהמוקצה והדבר המותר סמוכים זה לזה או זה על זה או זה בתוך זה, והוא מטלטל את המותר וממילא מיטלטל עמו גם המוקצה, באופן שאינו מטלטל את המוקצה בידו ממש, זהו הנקרא טלטול מן הצד. והדין בזה הוא שאם עיקר טלטולו לצורך דבר המותר או לצורך מקומו, הרי זה מותר, ואף על פי שדבר האסור מיטלטל עמו. ואם עיקר טלטולו לצורך המוקצה שלא יגנב או יפסד^[כח], אסור:

עוד במגיד משנה הלכות יום טוב פרק ב' הלכה ו', ובשער הציון סימן תצ"ז אות י', שמירת שבת כהלכתה פ"כ הערה ז', ובארחות שבת פרק י"ט הערה תקע"ו ותקע"ז:
[כח] אבל אם הוא לצורך גופו, דהיינו כדי להשתמש במוקצה, כגון שמטלטל נר

למקום אחר כדי ליהנות מאורו, הרי זה מותר, ודינו כלצורך מקומו. ולא אסרו טלטול מן הצד אלא לצורך המוקצה עצמו להצילו מהפסד [וכגון המבואר בגמרא ובראשונים לענין מת, להפכו ממטה למטה להצילו מן החמה או מן הדליקה]. כן עולה מדברי המג"א סי' רע"ו ס"ק י"א, וסי' רע"ט ס"ק ט, ובביאור הגר"א סי' רע"ו ס"ק י"ג. ואף שהם ביארו כן דעת רמ"א שם בסי' רע"ו ס"ג, ויש שחלקו עליו וכמובא בפסקי מהרי"ץ סעיף י"ב ובבארות משה שם. היינו דוקא לענין מה שהתיר שם רמ"א לומר לגוי ליטול נר ולילך עמו, אבל לעיקר דברי המג"א דלעיל אין ראייה שחולקים עש"ה. וכן העתיקו דברי המג"א הנז"ל להלכה במשנ"ב סי' רע"ו ס"ק ל"א ע"ש, וכן בכף החיים סי' רע"ט ס"ק כ"ד. וכן מוכח בשתילי זתים בסי' רע"ו ס"ק י"ג ע"ש ודוק:

איברא דלא פלט דין זה מפלוגתא, ודברי המג"א ודעמיה נכונים אליבא דהרמב"ן הרשב"א הריטב"א והר"ן. [וכן מפורש בדברי התוספות ר"ד בשבת ריש פרק נוטל ד"ה תנן, והבאנו מדבריו לקמן בהערה ד"ה וכל]. אבל לדעת הרא"ש [בשבת פ"ג סי' י"ט], צורך השתמשות במוקצה הוא בכלל צורך דבר האסור שאסור אף על ידי טלטול מן הצד. וכן מוכח מקושיית ה"ר יונה המובא ברא"ש שם, כיעויין בדבריהם שם לענין מנענע קש שעל המטה כדי שיהיה צף ורך לשכב עליו. ולא התיר הרא"ש בכהאי גוונא אלא משום שהוא טלטול בגופו. ולפי מאי דקיימ"ל כהרא"ש דטלטול בגופו מותר וכמו שפסק מרן, וממילא אין לנו לתפוש החבל בשני ראשים להקל, כי לדעת הר"ן ודעמיה לצורך הצלת המוקצה גם ע"י טלטול בגופו אסור כדמוכח מדבריהם שם. וכבר הרגיש בזה המג"א בסימן שי"א ס"ק כ"ה. וכמו שנתבאר כל זה לקמן בהערה. ומכל מקום כיון שהאחרונים הסכימו להקל כהמג"א, ומוקצה דרבנן, וכל שכן הכא שהוא בטלטול מן הצד שלא כדרך, ולקושטא דמילתא יש לומר דהא והא איתניהו [שטלטול מן הצד לצורך גופו שרי, ובגופו שרי אף לצורך הצלת המוקצה], דלא תליא הא בהא, ואין בדינו לאסור היפך דבריהם ז"ל. בפרט שכן הוא דעת רוב הראשונים. ומצינו נמי להרמב"ן גופיה במקום אחר שכתב כהרא"ש וכדלקמן בהערה שם. ומ"מ המחמיר בטלטול מן הצד לצורך השתמשות במוקצה תע"ב. ובפרט שכן משמע מלשון הרמב"ם פכ"ה הי"ד ואם היה צריך לדבר האסור וכו'. ואם כן נמצא דשנים משלושת עמודי ההוראה הרמב"ם והרא"ש אוסרים בזה. כנלע"ד. וכל שכן בטלטול נר, דמלבד דנראה לאינשי מילתא דתמיהא, איכא נמי חשש כיבוי והבערה. וכל שכן לדעת הרמב"ם ורע"ו בפירוש המשנה שהבאנו דבריהם לקמן בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה יעו"ש. [וע"ע מה שכתבו בדין זה לטלטל מן הצד כדי להשתמש במוקצה, בשש"כ (התש"ע) פ"כ הערה קצ"ד ופכ"ב הערה צ"ג, ובארחות שבת פ"ט סעיף רמ"ד. ואח"כ ראיתי מ"ש בזה במגילת ספר סי' מ"ד אות ט'. ויש לדון בדבריו ממה שכתבנו כמו שיראה המעיין]:

אם צריך לשניהם, לדבר המותר וגם לדבר האסור, נסתפק הר"ד עראמה בפירושו על הרמב"ם בפרק כ"ה הלכה י"ד. ונראה שזה תלוי בטעם איסור טלטול מן הצד לצורך דבר האסור. דיש לומר (א) משום שכשהוא לצורך דבר האסור פעולת הטלטול מתיחסת לאיסור. (ב) לעולם אף מן הצד אסור, אלא שלצורך דבר המותר כשהוא לצורך שבת התירו ומפני כבוד השבת. וזוהי שיטת הרי"ף הרמב"ן הריטב"א ודעימייהו.

ולכן מותר ליקח דבר המותר המונח על גבי מוקצה, או להניח עליו דבר המותר, ואף על פי שהמוקצה מתנדנד על ידו. כי זהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. וכן כל כיוצא בזה: **וכן** אם שכח או שנפל מוקצה על כלי או על שלחן וכדומה, והוא צריך את הכלי, יכול לנער את הכלי והמוקצה נופל. ואם אינו יכול לנערו שם, מותר להגביה הכלי בעוד המוקצה עליו ולנערו במקום אחר^[כט]. ודין זה יתבאר עוד לקמן בדיני בסיס לדבר האסור:

טלטול בגופו

(כא) וכל שאינו מטלטל המוקצה אלא בגופו כלאחר יד או בשאר איבריו, בלא ליגע בידו. כגון שהוא דוחף את המוקצה בגופו או בכתיפיו או בראשו או במרפקו או ברגלו, אפילו אם מטלטלו לצורך המוקצה עצמו לשמרו שלא יגנב וכדומה, הרי זה מותר. שטלטול בגופו אינו נקרא טלטול^[לב]:

(ג) דחישנין שמה יפול ויטלנו כי הוא צריך לו. ומעתה בצריך לשניהם, לטעם הראשון יש להסתפק והווי כעין זה וזה גורם. לטעם שני נראה דמותר. ולטעם שלישי נראה דאסור. **ומסתברא** לענ"ד דאזלינן בתר עיקר מחשבתו, הצורך לדבר שהוא חשוב לו יותר, וכמו שמצינו כיו"ב לענין בסיס לדבר האסור ולדבר המותר לקמן בדיני בסיס לדבר האסור:

[כט] הרמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ד וט"ו. שלחן ערוך סימן שי"א סעיף ה' וסעיף ח'. כף החיים שם ס"ק ע"א. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י"ג:

[ל] שלחן ערוך סימן שי"א סעיף ח'. ט"ז שם סק"ח. כף החיים ס"ק ס"ח. משנה ברורה שם סק"ל ובסימן ש"ט ס"ק י"ד ובשער הציון שם אות י"ח. **וטלטול** באחורי ידיו או בין אצילי ידיו, מוכח במשנ"ב סי' רע"ו ס"ק ל"א דמחשיב ליה טלטול מן הצד, ואינו מותר אלא כשאינו לצורך המוקצה שלא יפסד או יגנב עש"ה. וכן משמע בש"ע סי' ש"ח סעיף מ"ו אסור לשאת תחת אציליו זרע התולעים שעושי המשי מפני שאסור בטלטול וכו' ע"כ. וע"ע להגר"ז סי' רע"ו סי' וסי' שי"א ס"ד. ועיין עוד לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו לענין ישיבה על גבי אבנים:

ומקור דין זה מהמשנה בשבת דף קמ"א ע"א הקש שעל המטה לא ינענענו בידו [שסתמו להסקה ומוקצה הוא, ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא צף ורך לשכב. רש"י] אבל מנענעו בגופו. וכתירוץ הרא"ש בפרק ג' סימן י"ט, דכיון שאין כאן

טלטול בידו אלא בגופו כלאחר יד מותר, אע"ג דלקש שהוא מוקצה הוא צריך ע"כ. וכן הבינו האחרונים בדעת הרא"ש. והר"ן על הר"י"ף שם בפרק ג' (בדף כ' ע"ב ברי"ף) כתב הטעם דבקש אינו מטלטלו מפני שצריך לו אלא מפני שהוא צריך למטה וכו' ע"ש. וצריך ביאור כוונתו. ולכאורה רוצה לומר שהוא מסלק הקש מהמטה שמפריע לו ולכך לא הוי לצורך המוקצה. אבל לקמן במשנה שם בדף קמ"א גם הר"ן פירש כרש"י שמנענע הקש שיהא צף ורך לשכב עליו ע"כ. וכן משמע מלשון המשנה מנענעו ולא קאמר מנערו, דומיא דלקמן דף קמב: מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות, ובדף קמ"ג ע"א גבי עצמות וקליפין שעל השלחן, מסלק את הטבלא ומנערה ע"כ. אלא נלע"ד בכוונת הר"ן (אף שלפ"ז יש דוחק בלשונו ע"ש) דאף שפעולת הטלטול מתייחסת לקש, מ"מ עיקר המכוון שיהא לו נוח לשכב עליו וטלטולו לצורך האדם לא לצורך הקש עצמו, וזה מותר בטלטול מן הצד. ולא אסרו טלטול מן הצד אלא כשהוא לצורך המוקצה עצמו שלא יפסד, דומיא דמת דהופכו ממטה למטה להצילו מן החמה או מן הדליקה כדאיתא בגמרא דף מג: ובראשונים שם (והרי זה כעין החילוק בטלטול כלי שמלאכתו לאיסור, דלצורך גופו ומקומו שרי, ומחמה לצל אסור). וכן היה פשוט להמג"א בסי' ש"א ס"ק כ"ד עד שהוקשה לו למה הוצרכו בקש שעל המטה לטעם דטלטול בגופו, ותירץ דצריך לומר דכיון דצריך לקש לשכב עליו הוי כלצורך המוקצה ובזה נחלקו הרא"ש והר"ן ע"ש, ובס"ק כ"ה, ובמחצית השקל ולבושי שרד ופרי מגדים החונים עליו דמבואר כן. וכן בכה"ח שם ס"ק ס"ט בשם תוספת שבת. וכן מפורש עוד במחצית השקל סי' ש"ה סס"ק ט'. ופוק חזי שכן כתב עוד המג"א לענין טלטול נר מן הצד, דאף שכוונתו בטלטולו ליהנות מאורו חשיב לצורך המותר, וכן הסכימו האחרונים, וכמובא בדברינו לעיל בהערה. ומחלוקת הרא"ש והר"ן הובאה בבית יוסף שם, ופסק מרן בש"ע כהרא"ש והטור שם:

והחזו"א בסיומן מ"ז ס"ק י"ב יצא לחלוק על הבנת מרן הב"י המג"א ושאר גדולי האחרונים בביאור דעת הרא"ש והר"ן. והוא ז"ל פירש דאין כוונת הרא"ש לחלק בין טלטול ביד לטלטול בגוף, אלא דבקש שעל המטה אין עליו שם טלטול אלא שם תשמיש השכיבה. וכ"מ מלשון הרמב"ן במלחמות, דשאני טלטול לתשמיש הצריך לנענוע הקש ע"כ. ושכן דעת הרשב"א הריטב"א והר"ן, ונכנס לכמה חילוקים בדבריהם. ובס"ק י"ג כתב דלפי זה אין היתר כלל לטלטל מוקצה בדחיפת הרגל לצורך הוקצה אף לדעת הרא"ש, ודלא כהמשנ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ג עכת"ד יעו"ש:

איברא דהמעין בדברי הרשב"א הריטב"א והר"ן (הן בחידושיהו והן בפירושו על הר"י"ף) שם יראה בעיניו שלא נזכר בדבריהם שמן ורמז לחילוק זה דמעשה שכיבה שאני ממעשה טלטול, אלא הכל הוא בכלל טלטול מן הצד (או על ידי דבר המותר כאבן שעל פי חבית, או כלאחר יד כקש שע"ג המטה) ולא חילקו שם אלא לאיזה צורך הוא, אם לדבר האסור אסור ואם לדבר המותר מותר ותו לא. ועל דרך שביארנו לעיל בדעת הר"ן, כן סוברים גם הרשב"א והריטב"א כיעו"ש. **והרא"ה** שהחזו"א בנה עיקר יסודו על לשון הרמב"ן במלחמות שהעתיק וכנו"ל. ברם גם בדברי הרמב"ן פירושו תמוה מאוד לענ"ד. כי הרמב"ן שם כתב כן בדעת רבינו הגדול, דהיינו הר"י"ף, והר"י"ף שם מחלק בעליל בין טלטול מן הצד לצורך שבת לטלטול מן הצד

שלא לצורך שבת, ואי אפשר בשום פנים לפרש ולהעמיס בדבריו כחילוק החזו"א. אלא כוונת הרמב"ן היא על הדרך שביארנו בדעת הר"ן ודעמיה, דבקש נמי טלטולו אינו לצורך המוקצה עצמו שלא יפסד, אלא לצורך תשמיש האדם לשכב עליו ולצורך שבת. ולכן שרי דבהיתרא טרח, וכמו שבא מפורש בדבריו שם. גם בחידושי הרשב"א בסוף דבריו שם מפרש כן בדעת הרי"ף יעו"ש. וכן לשון הריטב"א שם בדף מד. דכל המקומות שהתירו (ושם הביא גם ההיא דקש שעל המטה) הם לצורך דבר המותר ולצורך שבת, ולפיכך התירו בו טלטול מן הצד ע"כ. וכן כתב עוד הריטב"א בדף קמא: ד"ה ופרקינן, גבי נוטל אדם את בנו והאבן בידו, דאע"ג דהוא טלטול מן הצד, כיון שאינו לצרכי שבת אסור זולתי ביש לו געגועין ומשום חולי ע"ש ולקמן בהערה באורך. וכל זה בהדיא כשיטת הרי"ף והרמב"ן וכמו שביארנו. ועד"ז כתב גם המאירי בדף מג: ד"ה פעמים, וכן בעל ההשלמה כמוכא בהערת המו"ל שם אות רכ"ו יעו"ש. ושור"ר מבואר כן גם בדברי הרמב"ן גופיה במלחמות פרק כל הכלים (דף מ"ח ע"ב ברי"ף) לענין כיבוד הבית דמזיז עפר שאינו מן המוכן, ותירץ משום גרף של רעי, אי נמי התירו טלטול מן הצד שתהא להם דירה נאה לכבוד שבת עכ"ל. וכן כתב הר"ן בכיצה, והובאו דבריו בבית יוסף סימן של"ז ס"ב. והרי זה ככל הכתוב ומפורש לעיל:

למה שפירש החזו"א כן בדעת הרא"ש. אף שאין סתירה לזה מלשון הרא"ש, מ"מ פשט לשונו שם מוכיח דעיקר חילוקו בין ידו לגופו, ובגופו כלאחר יד כיון שאינו דרך טלטול כלל לכן שרי בכל אופן גם כשהוא לצורך המוקצה. וכן מוכח מלשון הטור ברמזים שם, ובספרו אורח חיים בסימן שי"א ס"ח, מדכילל לה כללא, טלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר וכו' וטלטול בגופו אפילו לצורך דבר האסור מותר, הלכך קש שעל המטה וכו'. וכן הוא לשון מרן בש"ע שם. ואלו להחזו"א אין כלל כזה, ולא התיר הרא"ש אלא בשכיבה דוקא והדומה לו בלבד היכא דאין עליו שם טלטול אלא תשמיש שכיבה בעלמא:

ומכל מקום יצא לנו מכל האמור דהרי"ף הרמב"ן הרשב"א הריטב"א והר"ן כולהו אזלי בחד שיטה, ולדידהו משמע דאפי' טלטול בגופו אם הוא כדי לשמור על המוקצה אסור. ולהרא"ש והטור בגופו שרי בכל אופן. וכן פסק מרן בש"ע והאחרונים כהרא"ש לקולא. והכי נקיטנין. אלא דלאידך גיסא נפיק חומרא, דהרא"ש הוצרך לזה לפי מה שסובר דטלטול לצורך תשמיש במוקצה ליהנות ממנו אסור, ולית ליה תירוץ הרמב"ן והר"ן ודעמייהו דדוקא להציל המוקצה אסור, וכמו שהעיר על זה המג"א בסי' שי"א ס"ק כ"ד, וכדלעיל בהערה. ועכ"פ לצורך מקומו י"ל דלכו"ע שרי ודלא כהמג"א שם. וכמו שפסק מרן כן בהדיא בסימן שי"א סעיף ה' והאחרונים:

ואחר כך ראיתי הערה מהגרשז"א זצ"ל בסוף הספר שמירת שבת כהלכתה הסובבת על דברי החזו"א הנז"ל, ושם הביא עוד קושיית הרמב"ן בחידושו דף קנ"ד ע"ב לענין היתה בהמתו טעונה שליף שהיא מוקצה, למה התירו להכניס ראשו תחתיה וכו', ובסוף תירץ הרמב"ן דיותר נראה לומר דמכניס ראשו תחתיה שרי משום שטלטול בגופו לא גזרו בו רבנן, כדתנן הקש שעל המטה וכו' ואמרינן נמי בפרק מפנין עושה שביל ברגלו וכו'. וזהו ממש כתירוץ הרא"ש, וכמו שהבינו בדעתו האחרונים וכדלעיל.

ולכן אם מונח מוקצה על הארץ, מותר לדחפו ברגלו כדי שלא יבוא לידי הפסד^[א]. וכן המוצא ארנק בשבת וירא פן יקדמנו אחר ויטלנו, אפשר להקל להצניעו על ידי שיטלטלנו ברגלו^[ב]. וכל זה כשמטלטלו לאיזה צורך, אבל שלא לצורך כלל, אף בטלטול בגופו כגון שבועט ברגלו במוקצה דרך הנאה בעלמא ללא שום צורך, אסור^[ג]:

לדחוף מוקצה בדבר המותר

כב) לרחוף מוקצה על ידי קנה וכדומה דבר שמותר בטלטול, אסור אם הוא לצורך המוקצה (וכדלעיל)^[ד]. אבל אם המוקצה על שלחן וכיוצא בו וצריך להשתמש במקום שהוא מונח, יכול להעבירו משם על ידי דבר אחר, כגון סכין או כף, שזהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר^[ה]:

וכן כתב מדנפשיה במג"א סי' ש"ה סק"ט ואחרונים שם בהוא דמכניס ראשו לתרין כן אליבא דהרא"ש והש"ע ע"ש. (ועכ"פ מ"ש הגרשז"א שם בכונת תירוץ הרמב"ן והר"ן בההיא דקש שעל המטה, יש להעיר על זה ממה שכתבנו לעיל). וכן השיגו על החזו"א בזה בספר מנוא"ה פ"ג הערה כ"ח, ובמגילת ספר סי' מ"ה סוף סק"ו, ובמנחת יעקב הלכות מוקצה פרק ז' סעיף י"ד:

[א] משנ"ב סי' ש"ח סק"י"ג, וכה"ח שם סק"כח, בשם אחרונים:

[ב] ביאור הלכה סוף סימן רס"ו:

[ג] עיין מחצית השקל סימן שי"א סק"כ"ה, כף החיים שם סק"ע"א, ערוך השלחן סימן ש"ח אות ס"ח, ומשנ"ב סימן ש"ח סק"פ"ב. [וכן מפורש בתוספות רי"ד בשבת ריש פרק נוטל סוד"ה נוטל, ור"ה תנן, לענין טלטול מן הצד]. מה גם דיש אוסרים אף טלטול בגופו לצורך המוקצה עצמו. ואף דקימ"ל דמותר, מכל מקום בשלא לצורך כלל אין להתיר [וכ"כ בספר מנחת יעקב הלכות מוקצה פרק ז' סוף הערה י"ד דף ש"ג]:

[ד] ט"ז סימן שי"א סק"ב ואחרונים:

[ה] ט"ז סימן ש"ח סק"י"ח. מהרד"ם בשתילי זתים שם סק"פ"ד. פמ"ג במשבצות שם. מאמר מרדכי סק"כ"א. משנ"ב סק"קט"ו [ובסימן תמ"ו סק"י"א]. דעת תורה שם בסעיף כ"ז. כף החיים סק"קפ"ד. מנוא"ה פרק י"ג סעיף י'. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ד'. ולקמן בדיני מוקצה מחמת גופו. [ועיין עוד באר היטב סימן

דבר שדרך לטלטלו מן הצד או בגופו

כג) יש אומרים שלא התירו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ואף לא טלטול בגופו, אלא אם אין הדרך לטלטלו כן, אבל אם זה הוא דרך טלטולו בגופו או מן הצד, הרי זה אסור^[לו]:
ולכן אין לדחוף כדור שהוא מוקצה (כדלקמן בהלכות משחקים בשבת) ברגלו כדרכו, הואיל וכן הוא הדרך בכדור לדחפו

ש"ח ס"ק ל"ד, הגר"ז שם אות ס', חיי אדם כלל ס"ז בנשמת אדם סק"ו, חזו"א סי' מ"ז ס"ק י"ד, מנוא"ה שם, ארחות שבת פי"ט הערה שמ"ז:

להזיז דברים המוקצים אילך ואילך על ידי דבר המותר, לדעת התוספות בשבת דף נ: ד"ה הכל, גרע מטלטול מן הצד, ואסור אף כשהוא לצורך דבר המותר. ולהרא"ש חשיב בכלל מן הצד. עיין שם ובמג"א סימן רנ"ט סק"ח ומחצית השקל, כף החיים שם ס"ק כ"א, ובשער הציון אות י':

[לו] כן מוכח מדברי הבית יוסף בסוף סימן ש"ח (סעיף ל"ח) וסימן של"ז ס"ב, בשם התוספות בשבת דף צ"ה ע"א ד"ה והאידנא, והרא"ש שם סי' ג', והמרדכי בפרק כל הכלים סי' תי"ד, ובשער הציון בסימן של"ז אות ג', שכתבו הטעם דאסור לכבד הבית משום שמזיז עפר שהוא מוקצה. ואע"פ שהוא טלטול מן הצד שהרי מכבד על ידי מכבדות (פי', מטאטא), כיון שזהו טלטול ואין כאן שינוי. אמנם הרמב"ן והר"ן לא חששו לטעם זה משום דהוי טלטול מן הצד לצורך שבת (והבאנו דבריהם לעיל בהערה ע"ש). וְרָמַז לזה הפמ"ג באשל סי' של"ז סק"ד. וכמובא כל זה בספר מנוא"ה פי"ג סעיף י' ושם בהערות ל' ול"א. וכן כתבו בארחות שבת פי"ט הערה שמ"ח בשם המאירי בשבת דף ל"ז ע"א ד"ה כבר ביארנו ע"ש. וכן כתב הגרשז"א זצ"ל בשש"כ (התש"ע) פ"כ הערה רע"ט לענין טלטול מוקצה בכיס בגדו בזמן שהוא לבוש בו יעו"ש, וברמ"א סי' רס"ו סעיף י"ב, ובמשנ"ב שם ס"ק ל"ה, ובט"ז סימן ש"ח סק"ב ודוק. ועיין עוד לקמן בדיני כלים שנשברו בהערה בשם ערוך השלחן. ולענין טלטול בגופו כדרכו, עיין בהערה הבאה:

ולענין מה שכתב במנוא"ה שם דקליפות ועצמות המוקצים אסור להזיזם ולסלקם מהשלחן על ידי מטלית (והוא הדין "נייר טישו" וכדומה. משבי"ר) שמקנחים בה את השלחן, הואיל ועשויה היא לכך ונמצא מטלטל כדרכו ע"כ. לא העליתי חומרא זו, הואיל ובלאו הכי רבים מקילים לטלטל קליפין אלו אפילו בידים, ויש להם על מה שייסמוכו משום גרף של רעי, וכדלקמן בדיני מוקצה מחמת גופו. כל שכן על ידי מטלית שיש מתירים לטלטל ככהאיי גוונא אף במוקצה גמור, מטעם דחשיב טלטול מן הצד לצורך כבוד שבת וכבוד יום טוב דשרי, כדלעיל בשם הרמב"ן והר"ן. ועל דרך זו צירף מהרי"ץ סברת המקילים להתיר טלטול קליפין על ידי קערה על כל פנים וכמבואר שם:

ולבעוט בו ברגל^[לז]. אלא אם כן ידחפנו בצידי רגלו בשינוי
שלא כדרכו. וכן כל כיוצא בזה^[לח]:

להרים תינוק שיש בידו מוקצה

כד) תינוק שיש בידו אבן או שאר מוקצה, אסור לשאת אותו בידיו. שכשמטלטל את התינוק עם המוקצה, הרי זה כמו שמטלטל הוא עצמו את המוקצה. ולנער את יד התינוק כדי שיפול ממנו המוקצה מותר, שזהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר:

וכל זה בסתם תינוק. אבל בתינוק שיש לו גְּעֻגֻעִים על אביו, שאם לא ישאנו יש לחוש שיחלה^[לט], ואם ינער המוקצה

[לז] מנוא"ה פ"ג סעיף י"ב. וכדמוכח מלשון הרא"ש בשבת פ"ג סי' י"ט בגופו "כלאחר יד". פירוש, בשינוי. וכן כתב הגר"ז בסי' ש"ח סעיף ט"ו, והיעב"ץ בסדורו, ובשו"ת מהרי"ל (סי' ר') המובא ברמ"א סימן ש"ח סעיף ג' ע"כ ע"ש. וכן כתב הגרשז"א זצ"ל בהערה שבסוף הספר שמירת שבת כהלכתה בסוד"ה גם. ובשש"כ פרק כ"ב הערה פ"ז. ובארחות שבת פרק י"ט סעיף רנ"ד:

[לח] פשוט. ומה שכתבנו לדחוף הכדור בצידי רגלו, היינו באופן שאין דרך ורגילות לדחפו כך ברגל אצל המשחקים בו:

ועיין עוד מחלוקת ראשונים בדין טלטול תינוק שבידו מוקצה, אי חשיב כטלטול מן הצד או דחמיר טפי, לקמן בהערה ד"ה ומכל. ולענין טלטול מוקצה בכיס בגדו בזמן שהוא לבוש בו, לקמן בדיני בסיס לדבר האסור:

[לט] לשון הגמרא בשבת דף קמא: בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו. ופירש רש"י, שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה, ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה אלא סכנת חולי עכ"ל. ולשון הרב המגיד בפרק כ"ה הלכה ט"ז, חשש חולי ע"כ. וכן העתיקו כרש"י עוד ראשונים, וכן הוא בשלחן ערוך ואחרונים. ומשמע פשוט דמיירי בחשש לחולי של ממש שיש בו נזק, לא צער ובכי בעלמא. וכן מבואר בלשון חידושי הריטב"א שם ד"ה נוטל וכו' מצטער ויבוא לידי חולי ע"כ. ומכאן יש להעיר על סגנון לשון הרב שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ"ב סעיף מ"ג, שהילך משתקק ביותר שירימוהו וצריך להרגיעו שלא יצעק מותר וכו' ע"כ. דמלשון הפוסקים משמע חולי ולא צעקה ובכי בעלמא. ואמנם לענין לנער ממנו המוקצה כתבו התוספות שם דף קמב. ד"ה ונשדינהו, דאם יצעק ויבכה אין צריך, והעתיקו האחרונים דבריהם. אבל לנשאו בידים בעינין חולי דוקא כאמור לעיל ודוק:

והנה ראיתי למהר"ר זכריה הרופא בפירושו שעודנו בכתיבת יד על לשון הרמב"ם שם שפירש געגועין, כלומר שעשועים ע"כ (ובמקור בערבי, יעני להו). ולשון

מהר"ר סעדיה עדני בפירושו כתיבת יד שם, געגועין, אלהלע ואלתדלל ותעלק אלקלב ע"כ. ותרגומו, המורך ("חוסר בטחון") הפינוק ודבקות לב ע"כ. ומקורו מספר המספיק למה"ר תנחום ערך געגע. וכן כתב בערוך ערך געגע (השני). ועיין לקמן עוד בשם הערוך (דוק), תרגום (תהלים קי"ט, קי"ז) ואשעה בחקיך תמיד, ואגעגע ע"כ. ומכל מקום נלע"ד שאין הכרח דכל הני רבנן פליגי ארש"י ודעמיה, שהם רק פירשו עיקר פירוש תיבה זו ותו לא, ורש"י הוסיף לבאר העניין דמיירי בגעגועין מרובים עד כדי שיוכל לבוא מזה לידי חולי שלכן התירו. ו**שוב** ראיתי דכיו"ב הוא לשון הגמרא בשבת לעיל דף סו: בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל וכו', ורש"י גופיה שם ד"ה געגועין, פירש תיבה זו בלע"ז ברמורט ע"כ, שתרגומו געיות חשק ואהבה, כמ"ש בספר אוצר לעזי רש"י שם. ואח"כ המשיך רש"י שם לבאר דאינו יכול ליפרד ממנו ע"ש בסוגיא, שלפי הענין שם מוכח שמרוב געגועים נחלה הבן וצריך רפואה. וכן מבואר גם בפירוש ר"ח שם והערוך ערך געגע (הראשון), דמיירי בבן שמת אביו וצריך רפואה להשקיט לבו. ומפורש כן בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה שם וז"ל, שהבן הקטן אם הייתה לו חיבה יתירה לאביו ואינו יכול להיפרד ממנו שאם יפרד יביא לידי נזק" וכו' ע"כ. ונראה שמסוגיא זו דמיירי לענין היתר הוצאה, למד רש"י לפרש כן בעניינינו. דיגיד עליו רעו שבדף ס"ו ע"ב (ואע"ג שאינו מוכרח, שכן מצינו לשונות בש"ס מתחלפים לשתי משמעיות, וכמו שכתבו התוס' ובחידושי הרשב"א וכמובא בדברינו בבארות משה הלכות שבת ס"ק קכ"ד דף מ"ז). וכן יראה המעיין דעיקר פירוש הערוך שם העתיק בעניינינו בהגהה על הש"ע סימן ש"ט ס"א. והכל הולך אל מקום אחד. (וע"ע סנהדרין דף טל. בן אחד יש לי בכרכי הים ויש לי געגועין עליו, ושם בדף סג: כאדם שיש לו געגועין על בנו, ובתנחומא ריש פרשת שמות):

ומבואר בגמרא שם בדף סו: דדוקא בבנים שייך געגועים כאלו שצריך רפואה לזה, והטעם פירש שם רש"י דבנקבות אין האב מחבבן כל כך בחתילתן שהיו מגעגעין עליו ע"כ. ואפשר להוסיף עוד דלזכרים יש גם חמימות לב יותר מהבנות, שלכן הם עלולים יותר לבוא מדאגה ועצבון לחולי, וכמו שמשמע קצת מלשון ה"ר פרחיה על מסכת שבת שם. וכן ידוע בזמנינו אצל הרופאים שהזכרים חולים בלב יותר מהבנות. וכנראה שהשי"ת חנן את הנשים בטבע זה למען יוכלון שאת עול טורח הבית וגידול בניהם בנחת:

וכל קביל דנא מצאתי להמאירי בשבת שם ריש פרק נוטל (דף קמא:): שכתב בהדיא בהיפך מפירוש רש"י הנז"ל וז"ל, שיש לו געגועין על אביו, ויש בדבר צער לתינוק "אע"פ שאין שם סכנת חולי" וכו' יעו"ש. וכן ראיתי להתוס' ר"ד שם וחלק בהדיא על רש"י, אלא אפי' אין בו שום סכנת חולי מותר כיון שהוא טלטול מן הצד והוא צריך לאבן זו לגעגעו יעו"ש. ומ"מ נראה דגם לרש"י והנמשכים אחריו, אין הכוונה לחולי גמור, אלא אף אם מרוב צערו ייחלש ויורע מצבו ויתגלגל לבוא מזה לידי חולי שרי. וענין כיו"ב כתבנו בבארות משה ס"ק תרל"ט ד"ה ולענין, לענין גונח יונק חלב בשבת, בשם הריטב"א בשם רבינו תם, דהדין כן אף בצער תיאבון בעלמא כי אולי יחלה מפני כן ע"ש. [ועוד שם בס"ק שע"ג ד"ה וטעם] ועד"ז כתבו בארחות

ממנו יצעק התינוק ויבכה, הרי זה מותר לנשאו. שבמקום חשש

שבת דף קכ"ט דנראה שאין הכוונה לחולי גמור, אלא שיהיה נזק מסויים לבריאותו של הילד ע"כ. [וע"ע בספר חוט שני ח"ג פרק ע"א סק"א]:

ומכל האמור יתבאר לך דלדעת רש"י ודעימיה טלטול תינוק שבידו מוקצה גרע מטלטול מן הצד על ידי דבר אחר, דהא אע"פ שנושא את התינוק לצורך דבר המותר, דהיינו שלא יצטער התינוק [אן לכל סיבה אחרת כגון שצריך הגדול לילך עמו ונושאו כדי למהר הליכתו] אסור ולא התירו רק במקום חשש חולי, וכמו שכתבנו בבארות משה ס"ק רפ"ז ע"ש. ואע"פ שאינו כטלטול גמור בידים. וכן מבואר מדברי רש"י דף קמא: ד"ה והאבן וד"ה בתינוק, ובתוס' שם ד"ה אי, ובר"ן שם. ונמצא שליטול תינוק שבידו מוקצה הוא סוג שלישי ממוצע בין טלטול בידים לטלטול מן הצד. ועיין עוד מה שכתבנו לעיל בהערה ד"ה ונראה, בשם הריטב"א שפירש באופן אחר קצת ודוק. **ומאריך** לדעת הרי"ד בתוספותיו ובפסקיו שם חשיב ככל טלטול מן הצד, והוא מחלק בין טלטול דרבנן דהותר במן הצד להוצאה דאורייתא דחייב יעו"ש. גם הרמב"ם הביא דין זה דנוטל את בנו בתוך דיני טלטול מן הצד ע"ש ודוק. וכן משמע מלשון המשנה דבחדא מחתא מחתינהו, נוטל אדם את בנו והאבן בידו וכלכלה והאבן בתוכה וכו'. שו"ר שכן כתב בקרן אורה בפרק נוטל בדעת הרמב"ם, ולמד מלשונו שם דהא דיש לו געגועים, לאו משום שמא יחלה כפירוש רש"י, אלא משום דעיקר צרכו הוא לטלטל התינוק ולזה מותר לטלטל גם האבן, דזה חשיב טלטול מן הצד כיון דאין כוונתו לטלטל האבן ע"ש. וזהו כשיטת רי"ד והמאירי הנז"ל. (ושני צדדים אלו כתב הפמ"ג באשל ריש סימן ש"ט ע"ש, ובישועות יעקב שם סק"א, שש"כ פכ"ב הערה ק"י, שלחן שלמה סי' ש"ט בסעיף א', וארחות שבת פי"ט הע' שס"ט). ולפ"ז פירוש ספר המספיק מהר"ז הרופא ומהר"ס עדני על לשון הרמב"ם שהבאנו לעיל הם כפשוטם ובלי שום תוספות. ומכל מקום להלכה הואיל ובש"ע וכל הפוסקים העתיקו לשון רש"י, ולא נמצא בראשונים מי שחלק עליו בהדיא וזולת המאירי והרי"ד, נקיטנן עיקר כרש"י ודעמיה:

ועלה ביריניו שההיתר ליטול תינוק שיש לו געגועין כשיש בידו מוקצה, אינו מצוי בסתם תינוק. שאין הדבר תלוי בבכי לחוד, אלא בגודל עצבון הילד לפי טבעו והתקשרותו עם אביו, ואם יבכה הרבה עד שיירדם וידוע שלא יגיעו מכך שום חשש נזק וכמו שהוא ברוב התינוקות, אסור. ואין למהר להקל בזה ואפילו שהוא צועק ובוכה, אלא ימציאו איזה תחבולה לגרום לו לעזוב את המוקצה או להרגיעו מבכיו. וזולת בתינוק כזה שיש לו געגועין וחיבה יתירה על אביו כל כך, עד שאם לא ישאהו יש לחוש שיבוא מכך לידי חולשא וחולי שיש בו נזק לבריאותו. וכן משמע מלשון הב"ח ריש סימן ש"ט בשם ספר התרומה יעו"ש. אי נמי כגון בזמן שהתינוק חולה קצת, וחושש שאם לא ישאהו באותו הפעם שמגעגע עליו יכבד עליו החולי. **ועוד** דלפי מה שאמרו בגמרא בדף ס"ו ע"א, אין מצוי געגועין כאלו כי אם בתינוקות זכרים לא בנקבות, ומטעמים שנתבארו לעיל בד"ה ומבואר. **ומ"מ** בשעת הדוחק שהתינוק צועק וצווח הרבה בלי הפסק והוא והם בצער ואין יכולים להרגיעו, המיקל לנשאו יש לו על מה לסמוך (דעת הרי"ד והמאירי, וקרן אורה בדעת הרמב"ם, דחשיב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר):

חולי התירו חכמים טלטול כזה שלא בידים (והיינו במקום שאין בו איסור הוצאה). ואם נפל המוקצה מידו, אסור לאביו להגביהו וליתנו לו שזהו טלטול בידים. אלא יוריד את התינוק לארץ ויגביה התינוק את המוקצה ויחזור האב וישאנו:

במה דברים אמורים שמותר לישא תינוק שיש לו געגועים, אם יש בידו אבן וכיוצא בו דבר שאינו חשוב שאין מקפיד עליו כל כך. אבל אם יש ביד התינוק מטבע או שאר מוקצה שיש לו ערך, אסור, שמא יפול המטבע מידו ויטלנו האב, ונמצא מטלטל מוקצה בידים. ואף שיש חשש חולי, כיון שאין חשש לסכנת נפש^[מ]:

לאחוז בתינוק שיש בידו מוקצה

כה) תינוק שיש בידו מוקצה כגון אבן והוא מהלך ברגליו, מותר לאחוזו בידו. אבל אם היה בידו מטבע או שאר מוקצה שיש לו ערך, אסור, שמא יפול מידו ויטלנו האב, וכדלעיל בסעיף הקודם. ובשעת הדוחק אפשר להקל גם כשיש בידו מטבע, באופן זה שאינו נושא את התינוק רק אחוזו בידו^[מא]:

טלטול על ידי נפוח בפיו

כו) מותר לטלטל מוקצה על ידי שמנפה רוח בפיו, גם אם הוא לצורך המוקצה, שאין זה טלטול אלא כלאחר

[מ] כל זה מבואר ברמב"ם פרק כ"ה הלכה ט"ז, שלחן ערוך סימן ש"ט סעיף א' ואחרונים שם, ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י"ד ושם בהערה ל"ו, פסקי מהרי"ץ סעיף ס"ט ובבארות משה שם. ועיי' עוד לאמו"ר שליט"א שם בהערה ל"ז שנסתפק לענין תינוק שמחזיק כדור שהוא מוקצה (כדלעיל בהלכות משחקים בשבת), אם גם בו יש לחוש לשמא יפול מידו ויטלנו, כיון שהוא גדול וניכר ולא דמי למטבע וכו' יעו"ש:

[מא] עיי' רש"י בשבת דף קמ"ב ע"א ד"ה אתי, בית יוסף ושלחן ערוך סימן ש"ט ס"א, כף החיים שם סק"ה, אמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר שם. ובכל האמור בסעיף זה אין חילוק בין תינוק שיש לו געגועין לאין לו, וכמו שיבואר למעיי' בשלחן ערוך ובדברי הראשונים שהובאו בבית יוסף שם:

יד ואינו נקרא טלטול^[מב]. וכל שכן להפריח נוצה וכדומה בהבל פיו, שאין זה טלטול כלל^[מג]:

טלטול מקצת מהמוקצה

כז) דבר שהוא מוקצה, כשם שאין מטלטלין את כולו כך אין מטלטלין מקצת ממנו. ולכן אסור לנענע בידו מקצת מהמוקצה, או להגביה ראשו אחד וראשו השני נשאר מונח במקומו. וכן המת או בעלי חיים שהם מוקצים^[מד], אסור להזיז בהם שום אבר אף על פי שאינו מטלטלו כולו^[מה]:

נגיעה במוקצה

כח) כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטול כולו או מקצתו. אבל נגיעה בלבד בלא לנדנדו, מותר^[מו]. ומכל מקום לכתחילה טוב להחמיר שלא ליגע במוקצה, אם הנגיעה היא

[מב] שלחן ערוך סימן ש"ח סוף סעיף ג' ברמ"א. הגהות הגרעק"א שם. כף החיים ס"ק ל"ג. ובשלחן ערוך שם סעיף מ"ח:

[מג] כף החיים שם ס"ק ל"ד:

[מד] מחמת גופו, כדלקמן. ובמקום צער בעלי חיים התירו לדדותם, וכמו שיבואר לקמן:

[מה] רמב"ם פרק כ"ו הלכה כ'. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף מ"ב וסימן שי"א סעיף ז'. פסקי מהרי"ץ סעיפים ע"ב וע"ג. ולקמן בדיני מוקצה מחמת גופו, ובדיני טלטול מת סעיף א', ועיין מה שכתבנו עוד בזה שם בהערה. [וע"ע רש"י בשבת דף קכה: ד"ה לא שנו דמותר לטלטל החבית וכו' מגביה ומטה וכו', דמוכח מיניה דלהטות בלבד אף שהחבית בסיס מותר, ודוקא להגביהה כולה אסור. דהטייה בעלמא כשמקצת החבית נשארת במקומה על הארץ שלא נעקרה כולה אינו חשוב טלטול. מאידך ברמב"ם פכ"ה הי"ז חבית ששכח אבן על פיה מטה על צדה וכו', מוכח דבמיניה אף להטות על צדה אסור. וכן הוא בפוסקים. גם רש"י עצמו בדף קמב: מפרש כן על הטייה. וצ"ע ליישב דעתו. שו"ר שעמד על זה במהרש"א שם בדף קכ"ה ע"ש, ובהגהות מהר"ש מדסוי]:

בענין מוקצה במחובר, עיין לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו בהערה:

[מו] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף מ"ב. רמ"א שם לעיל בסעיף ג':

לצורך המוקצה. כגון שכופה כלי או מכסה על המוקצה לשמרו ומתוך כך הוא נוגע במוקצה^[מז]:

[מז] האחרונים נחלקו בדין זה. דעת תרומת הדשן בח"א סימן ס"ז בביאור לשון הירושלמי בביצה פ"א ה"ג לאסור נגיעה לצורך המוקצה. ובדברי הרב המגיד פכ"ה ה"ג מוכח דשרי, ולא אסור בירושלמי אלא בביצה שהיא עגולה ומשום שמא ינענענה. ומחלוקתם הובאה בב"י סימן ש"י ס"ו ובסימן תקי"ג ס"ד. ובמשנ"ב סימן ש"י ס"ק כ"ב העלה כהאחרונים שפסקו להקל כהרב המגיד. וכן פירש בשאר מקומות כוותיה. מאידך מהרד"ם בשתילי זתים סימן ש"י ס"ק י"ט ובסימן תקי"ג ס"ב, העלה לאסור כתרומת הדשן, ודקדק כן בדעת מרן בש"ע שם שסתם בזה. וכן כתב בכף החיים סימן ש"ח ס"ק"ל ובסימן ש"י ס"ק ל"א בשם אחרונים ע"ש. ולענ"ד כן משמע גם כן בב"י דמיייתי לתרומת הדשן באחרונה. ועוד שכתב בשם תרומת הדשן על פירוש הרב המגיד שהוא דוחק. ותו דאף הרב המגיד אמרה בדרך אפשר. נומה שלא השמיט השתילי זתים את הגהת רמ"א בסימן ש"ח ס"ג שכל מוקצה מותר בנגיעה, אף דכף החיים שם ס"ק"ל הובא דרמ"א בזה לשיטתו בסימן תקי"ג ס"א דמתיר נגיעה לצורך המוקצה, וגם השת"ז השמיטו שם. מ"מ אין הכרח בלשון רמ"א בסי"ח הנזכר דמתיר גם בכהאיי גוונא. וראיה כי כן הוא גם לשון מרן שם אחר כך בסעיף מ"ב. ומה שהוסיף על זה השת"ז שם בס"ק י"ג שזה חוץ מביצה שמגעו זהו טלטולו ע"כ. וזהו תירוץ המגיד משנה. וכן כתב עוד בסימן רס"ה ס"ד. הוא משום דנקיטין כשני התירוצים לחומרא. דהיינו נגיעה לצורך המוקצה אף כשאין חשש נדנוד כתרומת הדשן, ובמקום שיש לחוש לנדנוד אף שאינו לצורך המוקצה כהמגיד משנה. ואעיקרא דמילתא, בדעת הרמ"א גם כן אין ראייה ברורה. גם לא מסתברא כל כך שלא יקבל רמ"א חילוק התרומת הדשן שהוא נמשך הרבה אחר הוראותיו כנודע וכאן יפסוק להקל נגדו. ומה שדקדק המג"א בסימן תקי"ג ס"ב מלשון ההגהה שם דמתיר, ונמשכו האחרונים מזה לומר שכן הוא דעת רמ"א. לענ"ד הגהה זו שבסימן תקי"ד ס"א לא יצאה מתחת יד הרמ"א, וזה לך האות שלכן הובאה שם תוך סוגריים. וכידוע שהרבה הגהות ופירושי תיבות קשים כיו"ב יש בש"ע ואינם מהרמ"א ולכן לא נרשם בתחילתם תיבת "הגה". וכאן נראה שנשתרבה בטעות. והרבה מהגהות אלו הם לבעל באר הגולה. ובעניינינו אכן דעת באר הגולה בסימן ש"י סעיף ו' באות י' כהרב המגיד, ע"ש שפירש כן לשון השלחן ערוך]:

ומכל מקום כיון דלא פלט מפלוגתא, ומאידך דעת הגר"א והמשנ"ב ועוד אחרונים שהעיקר בזה כתירוץ הרב המגיד, ומרן בב"י ובש"ע גם כן לא הכריע בזה בהדיא. ומה שדייקו האחרונים הנז"ל בדעתו מסתימת לשונו בסימן ש"י ס"ו, הנה כנגד זה יש סתם אחר בסימן ש"ח סעיף מ"ב שם סתם להתיר נגיעה במוקצה, רק שלא ינענע אפילו מקצתו ע"ש. ומקורו מהר"ן על הרי"ף דף נ"א ע"ב ד"ה ומיהו, בעניין מדדין בהמה חיה ועוף (ע"ש בבית יוסף). ומדברי הר"ן שם נמי מוכח דלא אסור אלא טלטול ואפילו במקצתו, אבל נגיעה בעלמא כשהיא לצורך המוקצה עצמו דביה מיירי התם שרי ע"ש. ובביאור הגר"א סימן ש"י ס"ו הוכיח כן גם מהא דמותר לסוך ולרחוץ את המת. ועיין בזה לקמן בדיני טלטול מת בהערה. וכן פירש בשו"ת הרדב"ז ח"ה סימן קל"א את הירושלמי כהרב המגיד ע"ש. **ואעיקרא** הרמב"ם (בפרק כ"ה הכ"ג)

וְאֵם המוקצה הוא דבר עגול או תלוי באויר וכיוצא בזה, שבנגיעה בלבד הוא מתנדנד ואפילו מעט, כגון ביצה^[מח] שהיא עגולה, או מנורה תלויה בתקרה וכדומה, אין ליגע בו בכל אופן^[מט]:

לכסות מוקצה, ליקח דבר המונח על מוקצה

כט) מותר לכסות מוקצה בדבר שאינו מוקצה, כדי להגן עליו מפני החמה או מפני הגשמים וכדומה^[נ]. וכן דבר

לא העלה דין הירושלמי. ונראה שסובר דהבבלי חולק וכמו שכתב במגדל עוז שם, ושגם הרי"ף והר"מ מקוצי לא הזכירו זה הירושלמי ע"כ. ועיין עוד לקמן בהערה. [וכן נראה בשיטת הרמב"ם שהוציא כן מדלא הובא חילוק מחודש זה בבבלי (בסוגיא שם דף מב:), ועל דרך שכתב מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן קכ"ו ד"ה ולדעת ע"ש. וכיו"ב תראה דעת הרמב"ם לענין ביצה קלופה אם נותנת טעם כמו שחילק הירושלמי ובבבלי שתמו, דנקט הרמב"ם כהבבלי, כיעויין בב"י יו"ד סימן פ"ו סוד"ה ביצת עוף טמא, ושם הביא מחלוקת ראשונים בזה אי נקיטינן כהירושלמי מדלא מפליג בגמרא דילין]. ולדבריהם לא שמענו איסור נגיעה במוקצה לצורך המוקצה. וע"ע בדין נדנוד כל שהוא בביצה בלא כוונה, במרכבת המשנה שם, ובשו"ת הרדב"ז הנז"ל, פמ"ג באשל סימן ש"ח אות ח', ובביאור הלכה סימן רס"ה ס"ג ד"ה פן, ובמשנ"ב סימן רע"ז ס"ק י"ט, בני ציון סימן רס"ה סק"ה, ובשלחן שלמה סימן שכ"ב ס"ק י"ט ודוק. וע"ע בירושלמי שבת פרק א' ה"ט מהו ליגע במושך. וזמ"ג הראב"ד בהשגות שם והרא"ש בביצה סימן א' העתיקו דין הירושלמי, וכן העלהו מרן בש"ע, ואם כן ודאי דהכי נקיטינן. מיהו לענין מה שנחלקו אם לאסור על פי הירושלמי אף נגיעה בלבד לצורך המוקצה, בצירוף כל האמור לעיל נראה דכולי האי לא חיישינן במוקצה דרבנן, ועל כן לא כתבנו בפנים ההלכה לאסור בזה, כי אם בלשון חומרא ולכתחילה. ומעין זה כתב אמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה ל"א יעו"ש:

[מח] שנולדה בשבת, שלכן היא מוקצה, כדלקמן בדיני מוקצה משום נולד:

[מט] עיין לעיל בהערה:

[נ] רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ה. שלחן ערוך סימן של"ח סעיף ז'. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י"ב:

ראיתי בספר ארחות שבת פ"ט סעיף קצ"ח דאם בא לכסות בשבת מכשיר חשמלי, כגון טלפון או מחשב וכיו"ב, אם הוא משום כבוד השבת מותר לכסותו לכולי עלמא אף שהכסוי נוגע במוקצה. ואם הוא לצורך המוקצה שלא יזוק, נחלקו בזה הפוסקים (דלעיל בסעיף) והמשנ"ב הכריע להקל עכ"ד. ואמנם כן משמע בתרומת הדשן ח"א סימן ס"ז שהוא מאריה דהאיי דינא דאיסור נגיעה במוקצה לצורך המוקצה וכמובא לעיל בהערה, שמדבריו שם מוכח דאף על ידי כלי אסור ליגע בכהאיי גוונא, ודין נגיעה מן הצד דהיינו על ידי דבר אחר כדין טלטול על ידי דבר אחר שלצורך

המותר בטלטול המונח על מוקצה, מותר לקחתו, גם אם בודאי יתנדנד המוקצה. כי זהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר^[נא], וכדלעיל:

שימוש במוקצה

ל) להשתמש במוקצה בלא לטלטלו בידיים, מותר. כגון לישב על גבי אבנים או עצים (תלושים), או להניח עליו חפץ, וכיוצא בזה^[נב]:

דבר האסור אסור ע"ש. וכן משמע מפשט לשון הירושלמי שם ובלבד שלא יהא הכלי נוגע בביצה ע"כ. וכן פירש במשנ"ב סימן שכ"ב סק"ג:

אבל אם כן קשה לי על זה מגמרא מפורשת בביצה דף ל"ו ע"א, ובשבת דף מ"ד ע"א וב', דמותר לפרוס מחצלת על גבי אבנים וכוורת דבורים, למאי דקיימא לן כלי ניטל לצורך דבר הניטל דלא כרבי יצחק, ומפורש שם שהוא לצורך המוקצה לשמור עליהם שלא יתקלקלו. וכן הובא להלכה ברמב"ם ובש"ע שציינונו לעיל. ולדבריהם על כרחין לומר דמייירי בפורס עליהם מלמעלה בלא שיגע במוקצה. וראיתי שכ"כ הפמ"ג בסימן ש"ח באשל אות ח'. אבל תירוץ זה דוחק גדול ואינו נראה. **ואפשר** שלכן השמיט הרמב"ם דין זה של הירושלמי דלא אתי אליבא דהלכתא. ובמגדל עזו על הרמב"ם שם כתב שהשמיטו כי הוא סובר דטלטול מן הצד מותר ואותו הירושלמי (רבי מנא ע"ש) כמאן דאמר טלטול מן הצד שמיה טלטול, וְלִיתִיהָ ע"כ. ומה שכתב בתרומת הדשן שם דהכא חשיב לצורך המוקצה ובכהאיי גוונא גם טלטול מן הצד אסור. וכן פסק גם הרמב"ם גופיה שם לעיל מינה הלכה י"ד ע"ש ובמגיד משנה. מכל מקום לא דמי, דשאני התם שהוא מטלטל המותר לצורך המוקצה ממש, כגון להצילו מדליקה כדין מת שהיה מוטל בחמה וכיוצא. אבל כאן אין כוונתו לטלטל הביצה אלא שעם שהכלי נוגע בה ממילא היא מתנועעת מעט ותו לא, והא לא חשיב צורך למוקצה. ועכ"פ זהו אף אם מנידו על ידי זה. אבל נגיעה וכסוי על ידי דבר אחר בלא נדנד נראה פשוט דמותר וכמו שהוכחנו לעיל. ואפשר דתרומת הדשן סבירא ליה דדוקא בביצה ודכוותה שעלולה להיטלטל בנגיעה כל דהו הוא דאסרו אף על ידי דבר אחר אם הוא לצורך המוקצה, לאפוקי אבנים וכוורת הנז"ל דאינם מיטלטלים בנקל כל כך. ודוחק. ואיך שיהיה באחרונים לא הזכירו לאסור נגיעה בלא טלטול לצורך המוקצה כי אם נגיעה בידי ממש לא על ידי דבר אחר. ומכיון דיש הרבה ספיקות בדין זה וכמו שנתבאר עד כאן ולעיל בהערה שם, על כן גם לדין שנטינו לעיל להחמיר לכתחילה כתרומת הדשן, הני מילי בנגיעה בידי ממש, אבל על ידי דבר אחר משרא שרי בכל אופן:

[נא] רמ"א סימן ש"ח סעיף ג' וכן מותר ליקח וכו', ואחרונים שם. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י"ב:

[נב] שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק ס"ו, משנה ברורה ס"ק פ"ב פ"ח ופ"ט, כף החיים

ליתן כלי תחת המוקצה (ביטול כלי מהכינו)

לא) כל דבר שאסור לטלטלו, אסור ליתן תחתיו כלי כדי שיפול המוקצה לתוכו, מפני שבכך הוא אוסר את הכלי בטלטול ודומה לסותר, שסותר את הכלי ממה שהיה ראוי ומוכן לו מתחילה (ויש אומרים הטעם משום שדומה לבונה, שכאילו קובע לו מקום ומחברו בטיט). וזהו הנקרא מבטל כלי מְהַכִּינוּ. ופרטי דין זה יתבארו לקמן. אבל מותר לכפות על המוקצה כלי, שהרי לא ביטלו, שאם יחפוץ יטלנו^[נג]:

ס"ק קל"ט וקמ"ה. ובמקום צורך מותר גם אם על ידי ההשתמשות המוקצה מתנדר, כיון שהוא טלטול בגופו, או מן הצד לצורך דבר המותר דשרי, וכמו שנתבאר לעיל. וכמו שכתבו האחרונים הנז"ל. ועיין עוד לעיל בהערה ד"ה ולאכול, ובשמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ' הערה ז':

[נג] רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ג. שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ו'. והטעם הראשון שנראה כבונה, כתב הרמב"ם שם, ורש"י בדף קכח: ד"ה והא. והטעם השני שנרא כסותר, כתב רש"י בדף מב: ד"ה כלי. ועיין עוד מה שכתב בזה אליבא דרש"י בספר בני ציון סימן רס"ה סק"ד:

[הפרי מגדים באשל סימן רס"ו ס"ק י"ד כתב בפירוש שני דביטול כלי "מהיכנו", תיבת מהיכנו היא מלשון פנו, בסיסו ע"ש. ובספר נחלת ישראל דף שס"א. ולפי זה צריך לומר מְהַכִּינוּ, וזה לא יתכן לפי דקדוק לשון הקודש דאם כן היה צריך לומר מְפָנוּ בלא תוספת אות ה"א הידיעה. אלא ודאי פירושו מְהַכִּינוּ, ממה שהיה מוכן לו והיינו בין לפירוש שנראה כבונה, בין לפירוש שנראה כסותר, וכיוצא בזה מציינו לשון אין הֵכֵן לגוי, צריך הֵכֵן, שהוא קיצור תיבת הֵכֵנָה. וכך קיבלנו גירסת תיבה זו]:
יש עוד דברים שאסרו חכמים לטלטלם לא משום מוקצה אלא מגזירה שמא יתקע, ויתבאר לקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו. ויש שאסרו טלטול אף בכלי שלם אם הוא עשוי פרקים גזירה שמא יפול ויתפרק ויחזור ויתקענו, כדאיתא בשלחן ערוך סימן רע"ט ז' לענין מנורה. ויתבאר בעז"ה בהלכות בונה:

בענין לטרוח בתיקון מוקצה בלא לטלטלו, עיין בבארות משה דף קי"ד:
בכמה אופנים התירו חכמים לטלטל מוקצה והם מפוזרים בדברינו בפרקים דלקמן, וראיתי לסדרם כאן בקיצור אחת לאחת לתועלת הלומדים, ואלו הם. א. במקום מיאוס גדול כגון גרף של רעי (כדלעיל בסעיף). ב. לצורך מת להצילו מדליקה, או מבזיון גדול (עיין לקמן בדיני טלטול מת. ועל ידי ככר או תינוק, שם). ג. במקום חשש נזק (עיין לקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו). וכל שכן במקום היזק רבים (עיין שלחן ערוך סימן שי"ח סעיף י"ח ואחרונים, ובערך לחם סימן רע"ט ס"ד). ד. במקום כבוד הבריות (עיין שלחן

ערוך סימן שי"ב ס"א לענין טלטול אבני בית הכסא לקנח בהם, ובמג"א סימן שי"ח סק"ל ונ"ט ואחרונים שם. גם היתר טלטול גרף של רעי דלעיל באות א' הוא משום כבוד הבריות. ועיין עוד בכף החיים סימן שי"ב סק"ב). ה. במקום חשש חולי התירו טלטול שלא בידים (עיין לעיל. ועיין עוד בשערי תשובה ריש סימן רע"ט, ובכף החיים שם סק"א). ולצורך חולה אפשר שהתירו איסור מוקצה (שער הציון סימן תרנ"ח אות ג'. וע"ע ישועות יעקב סימן ש"ט סק"ג מד"ה יש, ובדברינו לקמן הלכות חולה שאין בו סכנה). ו. במקום אימת גוי או שירא מהכאה (משנה ברורה סימן רע"ט סק"ב. כף החיים שם סק"ג). ז. איסור טלטול הוא גם במקום הפסד ממון. ובמקום שהוא בהול על ממונו כגון במקום דליקה או לסטים יש מתירים. ויש אוסרים בכל אופן (עיין בשלחן ערוך סימן של"ד סעיף ב', מג"א שם סק"ב וג', שתילי זתים שם סס"ק ג' ואחרונים. משנה ברורה סימן רע"ט סס"ק א' ובשער הציון שם אות ג', ובכף החיים שם סק"ג. משנ"ב סי' שי"ח ס"ק ס' ובס"ק קמ"ו. וע"ע שו"ת מהר"ם שיק סי' קנ"ה אות ג', ישועות יעקב סימן שי"ח סק"ה. שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ס"ב אות ב'. ובדברינו לקמן בדיני ביטול כלי מהכיננו בהערה. ובספר נחלת ישראל מדף תר"א). ח. במקום צער, כגון להסיר פרעוש שעוקצו. (לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו). ט. יש מתירים במקום צער בעלי חיים (עיין לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו). י. לסלק יתוש או נמלה שנפל לתוך אוכל או משקה. וכן להסיר כינה מהראש או מבגד (לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו). יא. לומר לגוי לטלטל מוקצה במקום הפסד או צורך גדול (לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו. ויש מתירים לומר לגוי לטלטל מוקצה. ואין להתיר זה אלא לבני תורה ובצנעה, עיין לקמן בהלכות אמירה לגוי). יב. יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור על ידי שיתן עליו דבר המותר (עיין בדיני כלי שמלאכתו לאיסור):

פרק שני

הלכות כלי שמלאכתו לאיסור

גדריו כלי שמלאכתו לאיסור * דיני טלטול המותר לצורך גופו ומקומו, וכשהיתר מונח עליו * דיני כמה כלים פרטיים שמלאכתם לאיסור)

גדריו כלי שמלאכתו לאיסור

כלי שמלאכתו לאיסור

א) כלי שמלאכתו לאיסור, בין אם איסורו מן התורה בין אם איסורו מדרבנן^[א], אסור לטלטלו כדי לשמרו כגון מחמה לצל, אבל לצורך גופו ומקומו מותר (וכדלעיל):

כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר

ב) כלי שמיוחד למלאכת איסור וגם למלאכת היתר, דינו ככלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו כדי לשמרו. ואם היה רוב מלאכתו לאיסור, כגון קדירה שרוב מלאכתה לבשל בה על האש ולפעמים מניחים בתוכה אוכל (ועיין עוד לקמן), דינו ככלי שמלאכתו לאיסור שאסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו^[ב]:

[א] ביאור הלכה סימן ש"ח סעיף ג' ד"ה כלי. כף החיים שם ס"ק י"ט. ודבר שאין משתמשים בו בשבת לא מן הדין אלא מחמת חומרא, יש מתירים לטלטלו. עיין פרי מגדים באשל סימן של"ח אות ג', וביאור הלכה שם בסעיף א' ד"ה אסור:

[ב] שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק י"ד. משנה ברורה סק"י וכ', כף החיים ס"ק כ"ב ול"ה, ולקמן בהערה. ובביאור הלכה שם סעיף ג' ד"ה קרדום, לחלק יצא בין קדירה ודכוותה שעיקרה הוא רק למלאכת איסור אלא שלפעמים משתמשים בה להיתר,

כלי שלא נשתמש בו עדיין למלאכת איסור

ג) כל כלי שצורתו מוכיחה עליו שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, כגון פטיש עט מספריים מחבת וכיוצא בהם, אף אם הוא כלי חדש שעדיין לא נשתמשו בו מעולם, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור. ואם אין צורתו מוכיחה עליו שמלאכתו לאיסור, כי הוא ראוי גם למלאכת היתר כמו למלאכת איסור, אף אם ייחודוהו למלאכת איסור קודם שבת אין לו דין כלי שמלאכתו לאיסור, דהזמנה לאו מלתא היא, עד שיעשה בו מעשה שישתמש בו לפחות פעם אחת למלאכת איסור^[ג]:

כלי שִׁיחָדוּ להניח בו מעות

ד) כלי או קופסא או תיבה ("מגרה") וכל כיוצא בהם, שִׁיחָדוּ קודם שבת להניח בתוכו מעות או כל דבר אחר שהוא מוקצה, וגם נתן בתוכו את המעות. אם אינם בתוכו עתה וגם לא היו בתוכו בבין השמשות, מותר לטלטלו אף כדי לשמרו. שאין

לכלי שהדרך להשתמש בו לשניהם (פירוש, שמלכתחילה עשאוהו גם למלאכת היתר, משב"ר) ורק שלאיסור משתמשים בו יותר, דשמא לא מקצה דעתו ממנו כיון שעשוי למלאכת היתר, והניח בצריך עיון ע"ש. וממה שכתבו התוס' בדף לה: סוף ד"ה והתניא אליבא דרש"י, וכן מרש"י שם ד"ה והתניא, ובדף לו. בסוף ד"ה הא דקתני וכו', מוכח ספק הביאור הלכה לקולא. אבל זהו לפרש"י דוקא ע"ש. וכן נראה עוד דעת רש"י בדף קיג. ד"ה מותר לטלטלן וד"ה מהו. ועיין עוד בתוס' דף קכב: ד"ה רחת ובמגיד משנה פרק כ"ו הלכה א', שחלקו שם על רש"י ע"ש. ובספר שלמי יהודה בפתחה דף י' מובא להקל בזה ע"ש וצ"ע. ואחר כך ראיתי שכן דעת הר"א מלוניל בארחות חיים סימן שס"ח וספר אוהל מועד שהתירו לטלטל שופר אף מחמה לצל הואיל וראוי לגמוע בו מים. והם הולכים כשיטת רש"י הגז"ל. והובאו דבריהם בספר בני ציון סימן ש"ח סק"ח. ואם כן מסתברא דיש להקל במקום צורך ודוק:

[ג] עיין תוספות בשבת דף מד: ד"ה לא, ביאור הלכה סימן רע"ט ד"ה נר, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף י"ג, ארחות שבת דף ט"ז. ועיין עוד בסעיפים דלקמן. ולענין מנורה ופמוטות חדשים שלא הדליקו בהם מעולם, עיין בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן ל"ב שבהם יש צדדים להקל יותר יעו"ש. מיהו אם מקפיד עליהם הרי הם מוקצה מחמת חסרון כיס:

זה בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, כי אינו עושה בכלי שום מלאכה רק מניח המעות עליו^[7]:

[7] דעת מרן בסימן ש"י סעיף ז', דלא כרמ"א שם. וכתב בבית יוסף שכן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם, ושרבינו ירוחם כתב שכן עיקר, ודלא כרבינו תם והגהות אשרי. ומוכח מדברי הבית יוסף שם דלדידהו מותר לטלטלן אף לצורך גופם ומקומם. ודבריו שם אמורים לענין מטה שייחדה למעות והניחם עליה מבעוד יום, וכדאיתא בגמרא דף מ"ד ע"ב. וכאן כתבנו דין זה לענין כלי או קופסא וכיו"ב כפי המצוי בזמנינו:

והבן איש חי שנה ב' פרשת ויגש אות י"א הביא דעת האוסרים (עיין רמ"א ומשנ"ב שם ס"ק כ"ז) בשם יש מי שאומר, ושלפי זה הוא הדין בכלוב של עופות אפילו שלא היה בתוכו העוף בין השמשות והוא ריקם אסור לטלטלו מחמה לצל כדין כלי שמלאכתו לאיסור ע"ש. כמו כן בכף החיים ס"ק ל"ח סתם כהאוסרים לטלטלו מחמה לצל. וע"ש עוד בס"ק ל"ז שהביא דברי הבית יוסף ודוק. גם בספר מנו"א דף רס"ב נטה כאן מדרכו וסתם לאסור כדעת רמ"א והאחרונים. וכן כתבו בשאר ספרי זמנינו:

אמנם הרב שתילי זתים השמיט כל הגהת רמ"א שם שהביא דעת האוסרים, ומפורש כתב שם בס"ק כ"ב בשם הלבוש שאין זה כלי שמלאכתו לאיסור כי אינו עושה במטה שום מלאכה, ואינה אלא בסיס וכשאינה בסיס מותר לטלטל ע"כ. וכיוון בזה השת"ז לתרץ קושיית המג"א שם בסק"ה על מרן. וכן כתב בהגהות הגרעק"א להשיב על המג"א שם, ושכן דעת הרמב"ן והרשב"א בחידושיהם דף קכ"ב ע"ב ושו"ת תשב"ץ ח"א סוף סימן קל"ז בשם הראב"ד, דנר לא מיקרי מלאכתו לאיסור דאינו משמש מלאכת איסור אלא דהאיסור מונח עליו. ואם כן הכא נמי במטה, ושכן ביאר הלבוש אליבא דמרן ע"ש. והאריך בזה עוד הגרעק"א על המג"א בסימן רע"ט סק"ט ע"ש. וכן כתב טעם זה אליבא דמרן ודעמיה בתוספת שבת סימן ש"י ס"ק י"ג, ושכן כתב בחידושי הרשב"א דמטה אינה חשובה כלי שמלאכתו לאיסור כיון שאינה עושה שום מלאכה רק מעשה עץ בעלמא (ובחידושי הרשב"א שלפנינו לא מצאתי הלשון שהעתיק. וכן העיר על זה הבית מאיר שם ע"ש). וכן בסימן רע"ט ס"ק י"ג לענין נר כתב דלדעת הש"ע וסיעתו נר לא מקרי מלאכתו לאיסור ע"כ. וכן כתב בהגהות מוהר"א אזולאי על דברי הלבוש בדין מטה הנו"ל שכן פסק הרב (ר"ל מרן. משב"ר) בשלחן ערוך ע"כ. גם הגאון פני יהושע בדף מו. ד"ה בא"ד, ובד"ה בגמרא אמר, כתב מדנפשיה דנר לא מיקרי כלי שמלאכתו לאיסור והכריח סברא זו בראיות ברורות וכו' ושמח לראות אחרי כן שכן כתב הרשב"א בשם יש מקשים יעו"ש. ומהריק"ש בערך לחם על השלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ו' נסתפק בזה מדנפשיה אם נר חשוב ככלי שמלאכתו לאיסור, ולבסוף העלה דהמחמיר תבוא עליו ברכה ע"ש:

והבית מאיר שם הקשה על טעם זה, דאם כן אף כלי שכותשין בו דהיינו ע"ל נמי נימא דאין מלאכתו לאיסור ע"כ. ולענ"ד לא דמי, דעלי זהו תשמישו לכתוש בתוכו ושפיר הוי מלאכתו לאיסור. וכיו"ב נייר העומד לכתוב עליו, וכדלקמן. מה שאין כן מטה תשמישה כשהמעות מונחות עליה בלא שום מלאכה, וכן נר תשמישו להיות עומד לאורה אחר שהדליקוהו. ובלאו הכי יש לומר עוד דכיון שהמודך שבו כותשין

הוא בודאי כלי שמלאכתו לאיסור, לכן גם העלי בכלל זה, כי העלי והמדוך חשובים כלי אחד ושם אחד שכן הוא דרך תשמישם לעולם ביחד זה על זה. והבית מאיר שם כתב טעם אחר בדעת הרי"ף הרמב"ם והש"ע והבאנו דבריו לקמן בהערה:

ומכל מקום לענין נר (שלא הדליקו בו באותו שבת דלית ביה משום מגו דאתקצאי וכו') כתב השת"ז בסימן רע"ט ס"ק י"א בשם המג"א שם דמותר לטלטלו דוקא לצורך גופו ומקומו כדין כלי שמלאכתו לאיסור ע"ש. וצריך ביאור מאי שנא נר דאסור ממטה שייחודה למעות דמותר. ונראה שדעת השת"ז לחלק, דמטה שאני שאינה עושה כלום מלבד מה שהמעות מונחים עליה ונמצא שתשמיש הנאתה אינו על ידי מעשה מלאכה כלל, משא"כ נר שהוא הולך ודולק בכל רגע ורגע מעת שהדליקו האדם תחילה, והנאת תשמישו להאיר הוא ממלאכה זו, ואף שעתה הוא ממשיך לדלוק מאליו כיון שאינו יכול לדלוק כי אם מכח מלאכת ההדלקה הראשונה, ולכך גזרו עליו כי פעולת המלאכה הראשונה נעשית וניכרת בו בכל רגע. וכל הנר שהיינו הכלי השמן הפתילה והשלהבת חשובים ככלי אחד, שאי אפשר לזה מבלעדי זה. וכן נראה דעת מהריק"ש שהרי בסימן ש"י לא הזכיר כלום מדעת האוסרים שהביא הב"י והרמ"א שם, אף שהוא ראה הגהות הרמ"א כמו שכתבנו במקום אחר, מכלל דלא חייש להו כלל, ואלו בסימן רע"ט עלה ונסתפק בדין הנר אם לדונו ככלי שמלאכתו לאיסור וכדלעיל וביאר שם הטעם שהרי מלאכתו להדליק ע"ש. והסברא לחלק היא כמו שביארנו:

ונפקא מינה לכלים רבים בזמנינו הפועלים על ידי "חשמל" מכח הדלקת האדם הראשונה, וזהו תשמישם בלא להדליקם עוד. כגון "מאוורר" "מזגן", "תנור חמום", "טייפ", ושאר כלים כיוצא באלו. (אמנם "שעון" שמכוננים אותו פעם אחת במעט לעת לא חשיב כלי שמלאכתו לאיסור, ורק אם דרך תשמישו לכבות ולהדליק תדיר חשיב שאופן תשמישו מחמת פעולת ההפעלה וזה סדרו של כלי זה, ולכן חשיב כלי שמלאכתו לאיסור. כן כתב הגרשו"א זצ"ל במנחת שלמה דף ע"ה. וכעין זה כתב אאמ"ר שליט"א בשו"ת עולת יצחק ח"ב סימן קי"ד ע"ש). ולפי מה שביארנו הם בכלל כלי שמלאכתו לאיסור גם לדידן, דומיא דנר, וכמ"ש השת"ז ושאר אחרונים. וכן עיקר וכמו שנכתוב עוד לקמן:

ומלבד מה שכתבנו, נלע"ד לחלק עוד דשאני נר של חרס או של נפט (דביה מיירי בש"ע סי' רע"ט, דאע"ג דמאיסי מותר לטלטלם בשבת) והדומה להם, דאחר שהדליקו בו חזותו מוכיחה עליו דמעטה כלי זה מיוחד להדליק בו. ולא דמי למטה דאף שייחודה למעות אין ניכר בה לרואים שהיא מיוחדת לכך. **וטעם** החילוק יש לבאר על פי הטעם שנתן הרמב"ם לאיסור טלטול כלי שמלאכתו לאיסור, דחיישינן שמא יתעסק בו מעט ויכוא לידי מלאכה. והעתקנו דבריו לעיל. דטעם זה יש לומר גם בכלי שניכר בו שהוא עשוי ומיוחד להניח עליו מוקצה, שאם אתה מתיר לו לטלטלו אע"פ שידוע שדרך תשמישו על ידי איסור, תו לא בדיל מיניה ואינו נזהר בו יותר ומתוך שמטלטלו כדרכו בחול אפשר דמשתלי ומניח בו מעות. אבל כלי שמצורתו אינו ניכר שעומד לכך, כיון שבכלי עצמו אין עושים מלאכה, לא חיישינן שמא ישכח ויילך להביא מעות להניח בו, דזה הוי כמו גזירה חדשה. דוק:

ארנק, נרתיק למחשב נייד, כלוב של עופות

ה) ארנק שנותנים בתוכו שטרות כסף או מעות, גם אם אינם בתוכו עתה וגם לא היו בתוכו בבין השמשות, יש להחמיר שלא לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו, וכדין כלי שמלאכתו לאיסור:

ואף על פי שכל כלי שייחדו להניח בו מעות אינו נקרא מלאכתו לאיסור משום שאינו עושה בכלי שום מלאכה וכדלעיל בסעיף הקודם, בארנק אין הדין כן, הואיל וצורתו מוכיחה עליו שהוא עשוי ומיוחד לכך ליתן בו מעות ולא לדבר אחר (ועיין עוד לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו):

והוא הדין לנרתיק המיוחד ליתן בו "מחשב נייד", וכן כלוב קטן המיוחד לגדל בו עופות לנוי, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור אף כשאין ה"מחשב" או העופות בתוכם, הואיל וצורתם מוכיחה עליהם שלכך הם עשויים. וכן כל כיוצא בזה^[ה]:

ולחלבה נלע"ד לתפוש כשני התירוצים שכתבנו לחומרא, ונפקא מינה לכלים שצורתם מוכיחה שהם עשויים להניח בתוכם מוקצה, אף על פי שאינו דומה לגמרי לנו וכדלעיל, לדונם ככלי שמלאכתו לאיסור, וכמו שכתבנו בסעיף שאחריו יעו"ש. **והגם** שהראב"ד הרמב"ן והרשב"א והתשב"ץ מקילים אפילו בנר, ומהריק"ש נמי מפיק לה בלשון והחמיר תע"ב, דיי לנו להקל בדבר שאינו ניכר דומיא דמטה אחר שיצא הדבר מפורש להתיר מפי המלך מרן הש"ע וכדעת רבותינו הרי"ף והרמב"ם ורבינו ירוחם, אבל לא יותר מזה כיון שיש סכרא לחלק, ולדעת כמה ראשונים גם במטה אסור וכן כתב רמ"א והאחרונים הנמשכים אחריו. והרשב"א גופיה שם נמי לא כתב להתיר בנר אלא בשם יש מקשים, והוא הראב"ד המובא בחידושי הרמב"ן שם. ואף זה לא כתבו אלא מתוך הלחץ זה הדוחק לתרץ שיטת רב יהודה שם בגמרא, ואחר כך תירצו הרמב"ן והרשב"א באופנים אחרים דמשמע דלא פשיטא להו האי מלתא שכתב הראב"ד כיעו"ש. שוב ראיתי שכן כתב הבית מאיר בסימן ש"י סעיף ז' בדעת הרשב"א ע"ש. **ומכל** המבואר נמצאנו למדים דמה שכתבנו בס"ד היא דרך ממוצעת בין השיטות. ועיין עוד דברי הבן איש חי שהעתקנו לעיל לענין כלוב של עופות, ולמה שביארנו יש לומר שגם הש"ע יודה לזה כיון שניכר לכל שלכך הכלוב עשוי:

ועיין מה שנכתוב עוד בזה בס"ד בסעיף שאחריו:

[ה] על פי מה שביארנו בסוף ההערה הקודמת. וכן כתבו בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף י"ג, שלמי יהודה דף ע"ח, מנו"א דף רס"ב, וארחות שבת דף

נר שלא הדליקו בו

ו) מנורה^[1] או נר^[2] או פמוט שלא הדליקו בו באותה שבת (ואם הדליקו בו, עיין לקמן בדיני בסיס לדבר האסור), דינו ככלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ולשמרו שלא ישבר וכדומה אסור. ואם הם יקרים

ל"ג. אלא שהם שנו בזה איסור גמור על פי רמ"א בסימן ש"י סעיף ז' ומשנ"ב ס"ק כ"ז. ולדידן אין איסור זה ברור כלל, ורק מדרך חומרא נכונה, וכמו שביארנו לעיל. (ולענין מה שכתבו בארחות שבת שם דכשה"מחשב" בנתיק אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו משום בסיס לדבר האסור ע"כ. לפי מה שביארנו לעיל, לצורך גופו ומקומו מותר, כי גם בו ראוי לכסות כלי וכדומה, אלא אם כן הוא מקפיד עליו שאז הוא מוקצה מחמת חסרון כיס):

למה שכתב בשתילי זתים סימן ש"י ס"ק כ"ב אליבא דמרן דנקיטנין כוותיה במטה שיחדה למעות דשרי (וכדלעיל בסעיף הקודם), דלפי זה הוא הדין לכיס של מעות שהוציא המעות ממנו מבעוד יום שמותר לטלטלו ע"כ. יש לומר דהני מילי בכיס שלהם שכנראה היה ראוי ועומד גם ליתן בו צימוקים ופירות וכדומה (ועיין עוד בפסקי מהרי"ץ סעיף ע"א, מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סימן קפ"ג):

וש"ב מצאתי און לי בראותי להבית מאיר בסימן ש"י סעיף ז' שכתב שזהו עיקר טעם הרי"ף הרמב"ם והש"ע, משום דמטה עיקרה לאו למעות, והקצאתו דהיינו ייחודו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה לאו כלום הוא, ולהכי דין המטה כדין כלי שמלאכתו להיתר, ומשא"כ מנורה שהדליקו בו בחול דמצד עצמותו הוא כלי שמלאכתו לאיסור אפילו לרבי שמעון ע"ש שהאריך בזה, וחלק על טעם הלבוש והאחרונים שהעתקנו בהערה הקודמת. וכן סברתי מתחילה קודם ראיתי טעם הלבוש ושאר גדולי האחרונים (ועיין עוד מגילת ספר סימן מ"ו אות י"ב שדן בסברת הבית מאיר). וממילא החילוק שכתבנו לעיל מדנפשין הוא מוכרח ועומד אליבא דהבית מאיר, אלא דלעיל כתבנו דאפשר שגם הלבוש ודעימיה יודו לחילוק זה לחומרא. שלי"ת שהנחני בדרך אמת:

ונפקא מינה בין טעם הלבוש והאחרונים לטעם הבית מאיר, בכלי שמלאכתו להיתר וייחודו למלאכת איסור, כגון לתקוע בו מסמרים וכבר תקע בו. דלהבית מאיר כיון דעיקרו לאו להכי לא הוי כלי שמלאכתו לאיסור אליבא דהשלחן ערוך ומותר לטלטלו אף מחמה לצל. ואלו להלבוש ודעימיה כיון שעושה בכלי מלאכה הוי כלי שמלאכתו לאיסור לכו"ע. ולמעשה פשוט שיש להחמיר כהלבוש וסיעתו, ואין להקל יותר ממה שדומה למטה שיחדה למעות ועל דרך שכתבנו בסוף ההערה דלעיל:

[1] שאינה עשויה פרקים, עיין לעיל בהלכות בונה:

[2] "נר" הוא הכלי שמניחים בתוכו השמן והפתילה ואינו השלהבת עצמה, כדמוכח בש"ס ובראשונים בכמה דוכתי:

ומקפיד עליהם, אסור לטלטלם אף לצורך גופם ומקומם משום מוקצה מחמת חסרון כיס^[ח]:

ייחדו למלאכת היתר

ז) כלי שמלאכתו לאיסור שייחדו לעולם לתשמיש של היתר, כגון פטיש שייחדו לפצח בו אגוזים, או מקל כביסה שייחדו לתפוש בו דפים, דינו מעתה ככלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלו אף כדי לשמרו^[ט]:

נשבר הכלי בשבת

ח) נשבר או נתקלקל הכלי שמלאכתו לאיסור בשבת, ועתה הוא עומד למלאכת היתר, יש אומרים שמכל מקום אסור לטלטלו באותה שבת כדי לשמרו כדין כלי שמלאכתו לאיסור^[י]. ויש אומרים שדינו מעתה ככל הכלים שמלאכתם להיתר ומותר לטלטלו אף כדי לשמרו^[יא]:

[ח] שלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ו', מג"א ס"ק י"ב, שתילי זתים ס"ק י"א, כף החיים ס"ל, משנ"ב ס"ק י"ט. ונתבאר דין זה בהרחבה לעיל הערה ד'. ועיין עוד לעיל בהערה ג':

[ט] חזון איש סימן מ"ג סק"א. ארחות שבת דף י"ז:

[י] כן כתב עולת שבת סימן ש"ח אות י"ד ואליה רבה אות י"ד (ובאליה זוטא סק"ה), והובאו בשתילי זתים ס"ק כ"ג ובכף החיים ס"ק נ"ג. גם במקור חיים סעיף ד' ציין לדין העולת שבת הנזכר:

[יא] כן מוכח ממה שכתב הרמב"ם בפרק כ"ו הלכה ו' שבריי תנור מותר לטלטלן ככל הכלים שמלאכתן להיתר ע"כ. והיה מקום להעמיד דברי הרמב"ם בנשבר מערב שבת, אבל במקור הדין בש"ס דף קכה. וברי"ף דף מח: מוכח בהדיא דמיירי בנשבר בשבת דלכן נחלקו בדין זה רבי מאיר ורבי יהודה, ע"ש ובתחילת הסוגיא. וקיימא לן כרבי מאיר. וכן מוכח בהדיא ממה שכתב הרב המגיד שם שרבינו פסק כרבי מאיר וכדאיתא בהלכות (הרי"ף) ע"כ. וכן מצאתי להפרי מגדים שאף על פי שבמשבצות ס"ק י"א ובאשל ס"ק י"ט נקט לאסור, הנה במשבצות ס"ק ט"ז חזר ונסתפק בדין זה וצידד להוכיח כן מהרמב"ם שכתבנו. וכן כתב בספר מנוא"ה הערה צ"ו לדייק כן מסתימת לשון הרמב"ם. ולמה שביארנו הוא מוכרח. וזה לשון מהר"ח כסאר בפירושו שם טוב על הרמב"ם שם, ואף שהתנור עיקרו כלי שמלאכתו לאיסור, מכל מקום שבריו הוו ככלי שמלאכתו להיתר דפנים חדשות באו לכאן ע"כ:

והטעם, דבכלי שמלאכתו לאיסור דלא הוי מוקצה ממש בבין השמשות דהא שרי לצורך גופו ומקומו, לא שייך למימר ביה מגו דאתקצאי לענין מחמה לצל, אתקצאי לכולי יומא. ולקמן בהערה ד"ה ונראה, נחבאר דכלי שמלאכתו לאיסור אינו בסוג מוקצה אלא שחכמים מיעטו בטלטולו מחמה לצל וכעין שמיעטו טלטול כל כלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל ע"ש. ולשון המשנה בדף קכד: והרמב"ם בפרק כ"ה הלכה י"ב כל הכלים "הניטלין" בשבת שנשברו וכו', אתא לאפוקי כלים שאינם ניטלים כגון מוקצה מחמת חסרון כיס או מחמת איסור (מגו דאתקצאי) שאינם ניטלים כלל, אבל כלי שמלאכתו לאיסור הוא בכלל כלים הניטלים, וכדמוכח נמי מכל לשון רבינו הרמב"ם שם בהלכות שקודם לכן יעושה ודוק. ודברי המג"א בס"ק י"ט במוקצה מחמת חסרון כיס דוקא, וכפי שפירשו הלבושי שרד (שם) והמשנ"ב (ס"ק ל"ה):

ובמנוא"ה שם כתב שכן מצא להביאור הלכה סימן ש"ח סעיף ו' ד"ה כגון, שכתב דשברי עריבה מותר לטלטלן כדין כלי שמלאכתו להיתר עכ"ד. והיינו דעריבה שהיא קערה גדולה היא כלי שמלאכתו לאיסור ללוש בה עיסה, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה בשביעית פרק ח' משנה ו' וז"ל, עריבה, קערת הלישה ע"כ. וכן נזכר עוד בפירושו בטהרות פ"ד מ"י ובכלים פ"כ מ"ב. ועיי' פסחים פ"ג מ"ב בצק שבסדקי עריבה וכו'. וכן פירשו הרע"ו והתפארת ישראל במשנתנו (שבת פ"ז מ"ה) דכל הכלים וכו' רבי יהודה אומר שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה, פירוש שהוא מאכל עב שדומה קצת לעיסה נילושה ע"כ. וכן כתב בש"ע הגר"ז סימן ש"ח סעיף כ"ה. וז"ל מה"ר תנחום הירושלמי בספרו המספיק ערך ערב, הקדירה שלשים בתוכה נקראת עריבה, ונראה לי שנקראת כן מפני שהדבר הנלוש בה חלקיו מתערבים ומתאחדים ע"כ. (ובערוך ערך ערב פירש שהיא כלי עץ כמין ספינה ע"ש. ולפ"ז עריקה כמו אַרְבָּא בלשון ארמי, פירוש ספינה, בחילוף אחה"ע. ויש עריבה המיוחדת לרחיצת הרגלים, וכיעויין במסכת ידים פ"ד מ"א עריבת הרגלים ובפירוש הר"ש והרא"ש בכלים פ"כ מ"ב, ובהערות על פיהמ"ש להרמב"ם מהדורת המאור אות כ"ז, ובערוך ובמספיק שם מה שהביאו עוד בזה). וכ"כ בשלמי יהודה פ"ו סי"ח דעריבה המיוחדת ללוש בה היא כלי שמלאכתו לאיסור ע"כ. **ובר** מן כל דין, הרי לדעת הראב"ן והרא"ש מותר לטלטל אף מחמה לצל על ידי שיניח עליו ככר או תינוק וכדלקמן ע"ש, ואם כן לדידהו לא שייך בכלי שמלאכתו לאיסור מגו דאתקצאי דהרי גם בבין השמשות יכול לטלטלו ע"י

ככר:

ומבל המבואר לעיל נלע"ד שמן הדין נראה עיקר כהמתירים, וכן העלה במנוא"ה שם, וצ"ע על האוסרים שלא הזכירו מרמב"ם הנז"ל. וראיתי בשתילי זתים שם ס"ק נ"ד שהעתיק דין הרמב"ם הנזכר. וכדי שלא יסתור השת"ז דברי עצמו צריך להעמידו בנשבר מערב שבת. אבל אי אפשר לומר כן וכדלעיל. ובמשנ"ב שלא העלה דעת האוסרים, משמע נמי דלא סבירא ליה לאסור ולכלל הפחות יש לומר דלא הוה ברירא ליה, ורק במוקצה מחמת חסרון כיס כתב לאסור בסס"ק ל"ה וכדלעיל. וע"ע בחזון איש סימן מ"ג ס"ק י"ח (ובדברינו לקמן בידינו בסיס לדבר האסור):

כלים חשמליים

(טלפון, טייפ, תנור, מיחם, מנורת חשמל וכיו"ב)

ט) כלים "חשמליים", כגון "טלפון" "טייפ" וכיוצא בהם, דינם כשאר כלים שמלאכתם לאיסור, ומותר לטלטלם לצורך גופם או לצורך מקומם^[יב]. וכן תנור חימום, רדיאטור חשמלי, מיחם מים חשמלי, פלאטה חשמלית וכל כיוצא באלו, דינם ככלי שמלאכתו לאיסור^[יג]:

אם מתחילה היה מלאכתו היתר, ונשבר בשבת ועתה אינו ראוי אלא למלאכת איסור, אסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו כדין כלי שמלאכתו לאיסור, דאזלינן בתר השתא (כף החיים שם. פמ"ג באשל אות י"ט. ועיין עוד לקמן בדיני דברים שנאסרו בבין שמשות):

[יב] א. כדי לברר דין זה מוכרח אני להרחיב קצת. הנה בענין כלים אלו והדומים להם, יש מרבני זמנינו שדנו לאסור טלטולם אף לצורך גופם ומקומם, וטעמם הואיל ומלבד מלאכתם האסורה בשבת אין עושים בהם עוד שום תשיש אחר המותר בשבת, ותלו דין זה במחלוקת הרז"ה בעל המאור על הרי"ף והרשב"א בחידושיו בשבת דף קנד: לגבי קנא דאומנא שהוא כוס זכוכית של מקיזי דם, ומלאכתו לאיסור ולשתות בו אינו ראוי לרוב מאיסותו, ולכסות בו כלי גם כן אינו ראוי מטעם זה שהוא מאוס טובא כמו שכתב בחידושי הרמב"ן שם, או כמו שכתב הרז"ה שם משום שחס עליו שאם יפול ישבר (והרשב"א שם העתיק שני הטעמים). והרז"ה סבירא ליה דכיון דאינו ראוי בשום צד לטלטלו לצורך גופו אין לטלטלו אף לצורך מקומו, והרשב"א נחלק עליו ומתיר לטלטלו לצורך מקומו. ומחלוקתם הובאה בהגהות הגרע"א בסימן רס"ו על המג"א ס"ק י"ג. ועוד דנו והאריכו בזה הרבה בספרי מחברי זמנינו בהוכחות מהראשונים והאחרונים לכאן ולכאן, הואיל וכלים כאלו מצויים הרבה בזמנינו, ויבואר עוד בהמשך דברינו בעז"ה:

ב. איברא דבעיקר מה שתלו נדון זה במחלוקת הרז"ה והרשב"א, לענ"ד יש לחלק בין הנושאים. דהנה גם בדברי הרמב"ן בחידושיו שם בדף קנד ע"ב ד"ה כי וד"ה בקרני, מבואר שהוא סובר כהרז"ה שאסור לטלטל קנא דאומנא אף לצורך גופו ומקומו. אבל מאידך הרי מצינו להרמב"ן גופיה לעיל בדף קכ"ד ע"א דאף לרבי נחמיה שסובר אין כלי ניטל אלא לצורך תשישו ונמצא לדדידיה כל כלי שמלאכתו לאיסור אין לו היתר לטלטל לצורך גופו בשום צד, כי תשישו המיוחד הוא לאיסור ולתשיש היתר אחר שאינו מיוחד לו אסור, ואפילו הכי כתב שם הרמב"ן דלצורך מקומו מודה רבי נחמיה דמותר ע"ש. וכן כתבו עוד ראשונים שם. ומדרכי נחמיה נילף בקל וחומר לדידן, בכלי שאינו ראוי רק לתשיש איסור שמותר לטלטלו עכ"פ לצורך מקומו. ואף להראשונים שחולקים על סברת הרמב"ן ולדידהו לצורך מקומו גם כן אסור לרבי נחמיה, הלא טעמייהו משום דלרבי נחמיה צורך מקומו לא עדיף מכל

תשמיש שאינו מיוחד לו דאסור לשיטת רבי נחמיה וכמבואר בדבריהם שם, אבל לדידן דלא קיימא לן כרבי נחמיה משמע פשוט דשרי לצורך מקומו עכ"פ בכל גוונא. ובאמת שהרשב"א שם הוכיח מזה דלא כהרז"ה. ולכאורה לפי זה סותר הרמב"ן דברי עצמו: **אלא** דעל כרחק לחלק, דלא אסר הרמב"ן לטלטל לצורך מקומו כי אם בקרנא דאומנא, משום שמה שאינו ראוי לטלטלו בשום צד לצורך גופו הוא מפני רוב מיאוסו וכמ"ש שם רש"י ד"ה דאומני והרמב"ן ד"ה כי, מה שאין כן בכלי המוקצה מחמת איסור. וטעם החילוק בדבר שאינו ראוי לשום תשמיש אחר מחמת רוב מיאוסו, בדיל איניש מיניה טפי מכלי שכל מה שאינו ראוי הוא מחמת איסור שבת דרביע עליה. וקרנא דאומנא להרמב"ן דמי לגרף של רעי [דהיינו הכלי שנותנין בו הצואה] שהוא מוקצה מחמת רוב מיאוסו, ודמי נמי לכל מוקצה מחמת מיאוס אליבא דרבי יהודה (דנקיטנין כוותיה ביום טוב) כגון נר של חרס שהדליקו בו פעם אחת, שאע"פ שהם כלים אסור לטלטלן אף לצורך גופם ומקומם כמבואר בפוסקים (זולת במקום כבוד הבריות). **והרמב"ן** שם כתב דקרנא דאומנא גרע מנר של נפט משום דלא חזי לכסויי ביה מנא, ובסוגיא דנר של נפט בדף מו: במאי דסלקא דעתין לאסור טלטול נר נפט קודם שתירצו דחזי לכסויי ביה, ביאר הרמב"ן שם הטעם דלפי שהנר של נפט מסריח הוא ואין משתמשין בו אלא להדליק, נמצא שהוא בשבת כשבר כלי שאין עושין מעין מלאכה כלל ע"כ. ואכן הדמיון לשבר כלי עולה יפה בכלי שלרוב מיאוסו הוא דחוי ואין משתמשים בו, אבל כלי גמור וחשוב לתשמישו אלא שאיסור שבת גרם שאי אפשר להשתמש בו לא נופל עליו כל כך שם שבר כלי. ואתי שפיר לפי מה שחילקנו לעיל (והבלבוש בסימן ש"ח סעיף ל"ד כתב הטעם בדבר דמאיס טפי דמודה רבי שמעון דהוי מוקצה, משום דהוי כאילו דחהו בידיהם והקצה דעתו ממנו בפירוש, וכמוקצה דגרוגרות וצמוקים דמי. והביאו גם השת"ז שם ס"ק צ"ד):

ומעתה כן יש לחלק נמי אליבא דהרז"ה. והרז"ה גופיה שם קורא לקרני דאומני מוקצין מחמת מיאוס ומחמת חסרון כיס ע"ש, ומוקצים אלו הן דמיאוס הן דחסרון כיס אסורים גם לצורך מקומם. דמוקצה מחמת חסרון כיס נמי כגון המסר הגדול ויתד של מחרישה הרי הם כלים גמורים שמשתמשים בהם בחול למלאכתם אלא שבשבת מלאכתם לאיסור ולזולת מלאכתם אין משתמשים בהם כלל מחמת חסרון כיס, ולכן הם אסורים גם לצורך מקומם, דאדם מקצה דעתו מהם טפי. והכי נמי בקרנא דאומנא לדעת הרז"ה. אבל כלי שמלאכתו לאיסור בלבד שאין בו עוד הקצאה לא מחמת מיאוס ולא מחמת חסרון כיס, לא שמענו איסור לטלטלו לצורך מקומו:

ולדעת הרשב"א דחולק על הרז"ה והרמב"ן, צריך לומר שהוא סובר דקרנא דאומנא לא דמי לכל מוקצה מחמת מיאוס ונר ודומיהם, הואיל והוא כלי העשוי לתשמיש חשוב, שעל כן עיקר מה שיש לדונו הוא כפי תשמישו המיוחד לו שהוא להקיצו דם, והוי בכלל כלי שמלאכתו לאיסור. וכמו שאכן נזכר בדברי הרשב"א שם ד"ה כי וכו' דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו וכו' ע"כ. גם אינו נכנס תחת השם מוקצה מחמת חסרון כיס לדידיה, דהא בעלמא אינו מקפיד עליו כולי האי והיה ראוי להשתמש בו חוץ מלכסות בו כלי וכדומה משום חשש נפילה:

ג. **וְעַדִּיּוֹן** יש להקשות דהרי לגבי שִׁירִים (פירוש, אצעות) ונזמים וטבעות שאסור ללבשם בחצר והוולו להו ככל הכלים שמלאכתם לאיסור, כתב הרמב"ן ועוד ראשונים דמותר לטלטלם לצורך גופם ומקומם משום דחזו לכסויי בהו מאני, והבאנו דבריהם לקמן בד"ה ודבר. דמוכח מדבריהם דאם לא היו ראויים לשום תשמיש אחר של היתר היו אסורים בטלטול אף לצורך גופם ומקומם. ובשלמא לענין שְׂרָגָא דְנִפְטָא (נר של נפט) הוצרכו בגמרא דף מו: לומר שמותר לטלטלו הואיל וחזי לכסויי ביה מאנא, דשאני כלי זה שהוא מאוס הרבה, ואף הרשב"א יודה לזה כי הוא היתר לצורך מקומו דוקא בקנא דאומנא שהוא כלי חשוב וכמו שביארנו כל זה לעיל. אבל מתכשיטין תיקשי. ויש לומר תכשיטין שאני דלאו כלים נינהו אלא מיני מלבוש. ודוקא בכלים שמשמשים בהם תדיר לא מסח דעתיה מינייהו. וְעַדִּיּוֹן יש לומר דאכן כלי שאינו ראוי אף לתשמיש קל כזה כמו לכסויי מאנא, אין הכי נמי דאסור לטלטלו לצורך גופו (פירוש, גם כשאינו תשמיש המחשיבו מפני היותו ראוי לו כלי, כגון להתגרד בו, או להניחו על דפים שלא יתפזרו ברוח וכיו"ב. ועיין בזה לקמן ד"ה וכל במוסגר), דכיון דאין ראוי להשתמש בגופו בשום צד מסח דעתיה מלהשתמש בו עוד. מיהו הני מילי לצורך גופו דמינייהו אסח דעתיה, אבל לצורך מקומו מותר לטלטלו, ודינו ככל כלי שמלאכתו לאיסור אליבא דרבי נחמיה דמותר לטלטלו לצורך מקומו. ואע"ג דבעלמא צורך מקומו חמיר מצורך גופו כדמוכח בגמרא דף קכד. וכן כתבו הראשונים שם, היכא דאינו ראוי לשום תשמיש אחר בגופו שאני:

ד. **וְכָל** מה שכתבנו עד כאן הוא בהנחה שהכלי אכן אינו ראוי כלל לתשמיש אחר של היתר וכמו שבא בתחילת דברינו. אמנם אעיקרא הא גופא איני יודע למה תפשו בכמה מספרי ההלכה שבזמנינו על הרבה כלים שלנו כיום כגון כלים חשמליים (עיין בספר ארחות שבת ח"ב דף ח' ושאר ספרים שציינו בסוף דברינו) שאינם בכלל ראויים עוד לשום תשמיש אחר, דהא שפיר אפשר לעשות בהם תשמיש עראי כל דהו ולכל הפחות לכסות בהם כלי גדול או קטן, ואף שאינם עשויים לכך ואין רגילים להשתמש בהם לזה, וכמו שיבואר לקמן מד"ה ודבר. **כִּמְנוּ** כן מה שכתב בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ט"ו על "עט" שאינו ראוי רק למלאכת איסור לכתוב בו ע"כ. קשה לי שהרי בראשו הדק ראוי להתחיל לחתוך בו קליפה של פירות קשים כגון תפוז, וכמו שיש עושים כן במקום דוחק כשאין להם סכין לקלפו. גם ברוב העטים יש בראשם כמין אוזן שראוי לתפוש בו דפים ומשתמשים בו לזה לפעמים, דמסתברא שתשמיש כזה גם כן בכלל חזי למידי שכתבו הראשונים, ובבתי חרושת עושים כלים מיוחדים לזה ונקרא בשם "תופשן דפים" (לאפוקי אם היה כלי שאינו ראוי בשבת לכולם וזלת להניחו על דפים שלא יתפזרו ברוח, או לגרד בו גופו או ראשו, דאף שעושים כן לפעמים מסתברא לענין דאין זה בכלל חזי למידי להחשיבו כלי, כי אין כלי המיוחד לתשמיש כזה בלבד, ואם יש קצת שעושים כן הלא עם זה הם עושים אותו יפה ונאה באופן שאינו משמש רק לתפוש הדפים בלחוד אלא גם לנוי. ודוק. ובספרים שנצייין בסוף דברינו דנו וצדדו בזה להקל ולהחמיר וכיעוין עוד בסוף דברינו כאן בשם בעל האגרות משה והנלע"ד כתבתי. ואח"כ ראיתי כדברינו בספר שלמי יהונתן סימן שי"ח דף ע"ח בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]. ומאי דמוכח מהרמב"ן דראוי לכסות כלי

אינו בכלל מעשה כלי והעתקוהו לקמן. לפי מה שכתבנו פירושו אינו מעשה כלי גמור, אבל עכ"פ מעשה כלי כל דהו איכא בכסויו. שהרי עושים לכלים מכסה מיוחד). עוד י"ל כמו שכתב בספר שלמי יהודה בפתיחה דף י"ח שעט ועפרון ראוי להראות אותיות לילד שמתחיל לקרוא וכדומה ע"כ. ואכן עושים לזה כלי מיוחד ידוע הנקרא אצלנו בשם "מכוט" בלשון ערבי (לחזן לסייע בו לעולים בקריאת ספר תורה, ולתשב"ר בעת לימודם. והוא הנזכר בגמרא גיטין דף נ"ח ע"א בכרך ביתר וכו' ארבע מאות תשב"ר וכשהיה אויב נכנס לשם היו דוקרין אותו "בחוטריהן" וכו'. ובאיכה רבה ג', ע', קורא להם מַכְתָּבִים, וכמו שכבר כתב כן אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן כ"ב הערה י"ט). וכן מסמרים ומספריים ראוי לנקוב ולפתוח בהם קופסאות מאכל. וכן תדון לכל כיוצא בזה:

וטעמא דמילתא דסגי בראוי לתשמיש כל דהו, הואיל ובאמת יש עליהם תורת כלי אלא שמלאכתו לאיסור בשבת. ועל כן אף דבעלמא דבר שאינו ראוי אלא לתשמיש קל כזה כמו לכסות בו כלי הא לחודיה לא הוה סגי להחשיבו מפני כן לכלי, היכא שהוא כלי גמור סגי ביה כדי שלא להחשיבו כאבן. וכעין שחילק מרן בש"ע סימן ש"ח סעיף ז' לענין שברי כלים יעו"ש:

ה. ודבר זה למדנו ממה שאמרו בגמרא דף מו: ובראשונים שם, דשירים ונזמים וטבעות מותר לטלטלן לצורך גופם ומקומם ואע"פ שאסור ללבשם והוה להו כלי שמלאכתו לאיסור. וכתב בחידושי הרמב"ן בדף סד: משום דעכ"פ חזו לכסויי מאני. וכן כתב בחידושי הריטב"א בדף מ"ו ע"ב. אע"פ שלכסות בתכשיטים וצמידים עגולים כאלו הוא בודאי תשמיש עראי ורחוק טובא. והרמב"ן גופיה בדף מו. כתב (גבי נר של נפט) בהאיי לישנא, אע"פ "שאינו עושה מעשה כלי", חזי למידי לכסויי מנא ע"כ. וכן בתוספות ישנים שם כתבו שתכשיטין אלו אינם עשויים כי אם לליבישה, ואפ"ה מותר לטלטלן כיון דאיכא עלייהו תורת כלי, ולכן לא הוכיחו בגמרא מקורנט של נפחים ושאר כלים שמלאכתם לאיסור, דתכשיטין גריעי מהני יעו"ש. ואכן המדקדק בלשון הר"ן בחידושו שם יראה דמדבריו משמע שהוא סובר שתכשיטין אינם בכלל ראויים לכסות כלים, ומכל מקום "כיון דחזו למידי" תורת כלי עליהן יעו"ש.ה. וע"ע בסוגיא שם בעמוד א' דצרוורות (פירוש, אבנים וגושי עפר) שבחצר הם בכלל ראויים לכסות. ובפירוש רבינו חננאל שם איתא גבי נר של נפט (וצרוורות) דחזי לכסויי בהו מני "דנפטא" ע"כ. ומובן מדבריו דנר של נפט וכן צרוורות אינם ראויים לכסות סתם כלי מחמת טינפם, וקל וחומר לתשמיש אחר שאינם ראויים, כי אם לכסות כלי הנפט כמותם. וסגי בתשמיש זה כדי שלא להוציא ממנו שם כלי בשבת (ומה שכתב בהערות על רבינו חננאל הנדמ"ח, לא נהירא לענ"ד). ומלשון ר"ח משמע שכך היתה הגירסא לפניו בגמרא. **ובחידושי** הרשב"א בשבת דף קיב. ד"ה התם, מבואר שאף דבר שראוי רק לסמוך בו כרעי המטה חשוב עדיין כלי:

עוד מצינו דלרבי שמעון דקיימא לן כוותיה בשבת, מותר לטלטל חצוצרה לצורך גופה ומקומה, אע"פ שאינה ראויה לגמע בה מים לתינוק כמו שופר שהוא כפוף כי אם לתקוע, וכמבואר בגמרא דף ל"ה ע"ב, ובפרש"י שם ד"ה חצוצרות, ובתוס' שם בדף ל"ו ע"א ד"ה הא. ולשון התוס' בדף מד: ד"ה לא, דחצוצרות לא חזיא אלא לתקיעה ע"ש. וצריך לומר דמכל מקום ראוי לגמע מים גם בחצוצרה על ידי שיסתום בידו פי

הראש הדק של חצוצרה. וראיתי שכך כתב הפמ"ג באשל סימן ש"ח ס"ק י"ב דחצוצרה ראוי לגמע בו מים בדוחק לתינוק ע"כ. ואי נמי ראוי ליתן בו פירות גדולים בפיו הרחב שבצד החיצון. ובודאי שתשמישים כאלו אין עושים בחצוצרה רק בשעת הדוחק כשאין שום כלי אחר וצריכים למים או לפירות ואפילו הכי סגי בהא:

והתוספות ברף מז. ד"ה הנח, כתבו דפתילה שמחזקת את השלהבת מקרי כלי שמלאכתו לאיסור, והביאם המג"א בסימן ש"ח ס"ק י"ח וכתב מותר לטלטלה לצורך גופה ומקומה. עוד כתב שם המג"א דגם נר שעוה או חלב מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו ע"ש. וכן העתיקו האחרונים שם (וכן בשער הציון סימן רע"ט אות ד'). זולת היעב"ץ במור וקציעה שם שסובר דנר שעוה אינו בכלל כלי. ברם גם לדידיה יש לומר דלא נחלק אלא בנר שעוה משום דס"ל דאף בחול אינו בתורת כלי דלא חזי אלא לשריפה וכלוי, ודמי לצרורות דלא מהני בהו מאי דחזו למידי דוק. וכבר הגרעק"א בתוספותיו על המשנה בשבת סוף פרק ג' הקשה דפתילה מלאכתה לאיסור ואין משתמשין בה בחול שום דבר רק הדלקה ע"כ. אבל האחרונים העתיקו דברי התוס' והמג"א להלכה. ובחזו"א סימן מ"א ס"ק ט"ז כתב ליישב שהתוספות סוברים שפתילה גם כן ראוי לצור בה על פי צלוחית וכיו"ב ולא גרע מחצוצרות ודלא כהגרעק"א ע"ש (וע"ע בחזו"א סימן מ"ג ס"ק י"ז). ובודאי שהוא תשמיש עראי ודחוק מאוד, ותא חזי שלא עלה על לב הגאון רעק"א ליישב כן. ומזה תדון לכל הכלים שבזמנינו הנו"ל. **ובמגילת** ספר סימן מ"ו סק"ו הוכיח כן גם מתפילין להסוברים דחשיב כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, אף דאין ראוי כמעט לכלום מחמת קדושתו ע"כ. וכבר עמד על זה בשו"ת אבני נזר ח"ב סימן ת"א ושם כתב דתפילין חשיבי ראויים ליהנות בהם בשבת בדרך מלבוש לא לשם מצוה ולכן מותר לטלטלן יעו"ש. ואף שדרך לבישה בעלמא בתפילין אינו תשמיש מצוי. ועיין עוד במגילת ספר שם שתמה דאם לא נאמר כן לא מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש, דבהרבה כלים קשה מאוד להחליט מה נחשב ראוי וכו' ע"כ. ולכן תראה בקצת ספרי זמנינו (כגון לוח המוקצה, ארחות שבת) שלא הלכו בדרך שכתבנו שיצא להם להחמיר בהרבה כלים שמלאכתם לאיסור שלא לטלטלם אף לצורך גופם ומקומם. אמנם לפי מה שביארנו דהם בכלל ראויים נִיְחָא. ופ"ה דבר לא מצינו בגמרא שהוציאו מכלל זה, כי אם דבר שמאוס הרבה שלכן אין משתמשים בו כמו קרנא דאומנא ונר של נפט בסלקא דעתין, או מחמת חסרון כיס שמא ישבר וכדברי הרז"ה דלעיל. וכן מחט שניטל חורה ואין ראוי עוד לתפור בה איתא בגמרא דף קכג. דאע"פ שראוי ליטול בה את הקוץ הוי מוקצה כיון דאדם זורקה לבין גרוטאות. והוא הדין לכל כיוצא בזה. אבל כלי גמור אלא שמלאכתו לאיסור, עדיף ממחט שנשבר ושאר שברי כלים דכוותיה כי אינו זורקו לבין גרוטאות, ולכך כל דחזי למידי גם בשבת מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו:

ועיין עוד בשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף מ"ז יש אוסרים לטלטל בגד שעטנו ויש מתירים ע"כ. הרי דאף בבגד שעטנו שאינו ראוי למלאכתו אף בחול יש מתירים לצורך גופו ומקומו, וטעמם דסוף תורת בגד עליו וכמובא בב"י שם (ובדברינו לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו). ונדון דידן שהוא כלי שבחול מותר להשתמש בו ורק

בשבת אסור, יש לומר דגם להאוסרים שעטנו יודו בו להתיר דלא פקע שם כלי ממנו. ואף דלא דמי לגמרי דהכא לא ראוי הכלי לכלום. ודוק:

ז. ולמסקנא דמלתא, הנה בעיקר הנדון דלעיל כשהכלי שמלאכתו לאיסור אינו ראוי בשום צד לתשמיש אחר אפילו לתשמיש עראי ודחוק, מצינו שנחלקן בזה גדולי האחרונים בהדיא. דהגר"ז בסימן ש"ח סעיף פ"ג והבית מאיר בסימן ש"י סעיף ז' מתירים לטלטלו לצורך גופו ומקומו. ועיין עוד במאירי בדף לה: ד"ה כל, שכן משמע מדבריו. ומאידיך דעת הגרעק"א בתוספותיו על המשנה והחזון איש בסימן מ"ד ס"ק י"ג לאסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. וכן נראה דעת הפמ"ג באשל סימן ש"ח ס"ק י"ב, ושו"ת אבני נזר ח"ב סימן ת"א. וכן דעת ערוך השלחן בסימן רע"ט ס"א ובסימן ש"ח סעיף כ"ג. אמנם מה שכתב כן בשם המג"א סימן ש"ח ס"ק י"ח לענין נר שעה, מלשון המג"א שם משמע בהיפך דמתיר לצורך גופו ומקומו. וכן הבינו בדעתו הפמ"ג והמשנ"ב שם יעו"ש. ויש עוד לדון בזה לפי מ"ש הרמב"ם בפרק כ"ה הלכה ו' דדלתות הבית חשיבי כלי ואפילו הכי אם נתפרקו אסור לטלטלן (אף לצורך גופם ומקומם) כיון שלא הוכנו לטלטול ע"ש ובהרב המגיד. דלכאורה לטעם זה הוא הדין כלי שמלאכתו לאיסור בלבד כיון שלא הוכן לטלטלו בשבת ואע"פ שיש עליו תורת כלי. ברם יש לחלק דשאני דלתות הבית דאף בחול לא הוכנו לטלטול. ועיין עוד בכף החיים סימן תרנ"ח ס"ק ג' וסימן ש"ח ס"ק נ"א, ובמשנה ברורה סימן תרנ"ח ס"ק ד' וסימן ש"ח ס"ק כ"ה, בשם הרבה אחרונים, דלולב בשבת הוי כאבן ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, ודלא כט"ז בסי' תרנ"ח ס"ק ג' אליה רבה ושתילי זתים שם, כיון שבשבת אין הלולב ראוי לכלום. וגם זה יש לדחות דלולב שאני דאין עליו שם כלי רק משום מצוותו וחשיבות עשיית המצוה בו הוא שנותן עליו תורת כלי, ובשבת שאינו זמן מצוותו הרי זה כלולב דעלמא שאינו בתורת כלי. וגדולה מזו יש סוברים שאפילו ביום טוב דסוכות אין על הלולב תורת כלי ואין לטלטלו לאחר מצוותו, וכמובא בדברינו בבארות משה סימן ק' אות ד' יעו"ש. ולא דמי לכלי גמור אלא שמלאכתו לאיסור בלבד:

ז. ועל פי כל הדברים דלעיל, נלע"ד דלצורך מקומו יש להתיר לטלטל בכל אופן, גם אם הכלי שמלאכתו לאיסור אינו ראוי לשום תשמיש אחר של היתר בשבת, הואיל ויצא הדבר מפורש מאדוננו הרשב"א שכתב כן בהדיא. וגם הרו"ה והרמב"ן יש לומר שישכימו לזה, כי הם לא דיברו אלא כשאינו ראוי לתשמיש אחר מחמת היותו מאוס ביותר או מחמת חסרון כיס (וע"ע בכה"ח סימן ש"ח ס"ק רס"ג). וכבר הוכחנו כן מ"ש הרמב"ן ועוד ראשונים בכלי שמלאכתו לאיסור אליבא דרבי נחמיה. והרשב"א גופיה רב גדול ומובהק ומי יחוש יותר ממנו. וכל שכן במקצה דרבנן שמצינו בכמה מקומות שהקילו בו בספיא דדינא, וכמ"ש הרא"ש במסכת ביצה לגבי הבעיא בגמרא אם יש מוקצה לחצי שבת:

אלא דלקושטא דמלתא אין צריך לזה למה שביארנו דכל שהכלי ראוי לאיזה תשמיש אף שהוא תשמיש עראי ודחוק ואין רגילות להשתמש בו כך, מ"מ אחרי שהוא כלי גמור רק שמלאכתו לאיסור, סגי בהא דלא לאפוקיה מתורת כלי, ושלפי זה רוב ככל הכלים בזמנינו שמלאכתם לאיסור הינם ראויים לאיזה תשמיש קל, ומותר לטלטלם

לצורך גופם ומקומם. ובעל האגרות משה צידד דאף אם אין הכלי ראוי אלא להניחו על דפים שלא יתפזרו ברוח חשיב ראוי כמו לכסות בו כלי. הוב"ד בספרים שנצייין לקמן. אף שבזה היה מקום לדון וכפי שביארנו לעיל (ד"ה כמו). וכעין זה ראיתי אחר כך בשלמי יהודה בפתיחה דף י"ח בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] שודאי עם כל כלי אפשר לסתום חור וסגי בהא יעו"ש. וע"ע מחלוקת רבינו חננאל ורש"י בשבת דף קכד. גבי חרס קטנה דמותר לטלטלה אף ברה"ר, דר"ח מפרש לה מטעם דראוי עכ"פ לקנח בה טיט אם נתלכלך בו ע"כ, ואע"פ שהוא תשמיש קל משום שבא מכלי (עייין לקמן). ואלו רש"י מפרש לה דמשום שבחצר כלי הוא שראוי לכסות בו כלים לכן גם ברה"ר דלא שכחי שם כלים לא פקע שם כלי מיניה. וכן משמע ברמב"ם פרק כ"ו הלכה ג'. ודון משם לעניינינו אע"פ שיש מקום לחלק לכאן ולכאן דוק:

אלא שאם אכן ימצא כלי שמלאכתו לאיסור ואינו ראוי לשום תשמיש אחר, לצורך מקומו יש להתיר כהרשב"א, ולצורך גופו המחמיר כדעת האחרונים האוסרים הנז"ל תע"ב. אחר כך ראיתי לשון התוס' בדף מד. ד"ה מטה, שכתבו דלרבי שמעון לא אסור שום מוקצה לצורך גופו ומקומו אלא מוקצה מחמת חסרון כיס ע"כ. דמוכח מדבריהם דאף אם לא יהיה ראוי לשום תשמיש אחר של היתר שרי כיעושי"ה. וע"ע בפני יהושע דף מו. ד"ה אך, ודוק:

ועיין עוד בכל עניין זה בספר שש"כ פ"כ הערה ט"ו ופרק כ"ח הערה פ', שלמי יהודה בפתיחה חלק ז', שו"ת שבט הלוי ח"ג סס"י ל"ב ובח"י סי' נ"ט (ושם ג"כ כתב שלענין הלכה נראה לפסוק כהרשב"א ע"ש), שו"ת אז נדברו ח"ג סי' נ"ד אות ח', ומה שהאריכו בזה בספרים שלמי יהונתן סי' ש"ח ס"ק י"ב, מגילת ספר סי' מ"ו דפים רנ"ח-רס"א, ארחות שבת ח"ב דף ח' וח"ג מדף ש"ז, מנוא"ה דף רס"ה (ושם העלה להקל). ומה שהעלינו לעיל, זהו הנלע"ד אחר העיון בסוגיא זו. וציי"מ ומי"נ. אכ"ר:

[יג] ולא דמי למה שאמרו בגמרא דף מ"ז ע"א ובש"ע סי' רע"ט ס"ב דנר שמן ופתילה אסור לטלטלם אף לצורך גופם ומקומם משום שנעשו בסיס לדבר האסור, דהיינו לשלהבת (כך פרש"י ותוס' ושאר ראשונים שם. וכן מפורש ברבינו חננאל שם. ומ"ש בספר מנחת יעקב ח"ה פ"ב סכ"א מדף רנ"ז ואילך דיש חולקים ומפרשים משום שהנר בסיס לשמן ולפתילה ולא משום השלהבת ע"ש, יש להשיב ע"ד ואכמ"ל. ואין לזוז ממה שמפורש באר היטב בדברי כל רבותינו הראשונים ראשי אלפי ישראל) והשלהבת דינה כמוקצה מחמת גופו, וכדלקמן בידינו מוקצה מחמת גופו. דשלהבת העולה למעלה שאני שהיא כדבר נפרד מהפתילה וקובעת שם לעצמה, ולא כן כלים חשמליים אלו דאין כאן שלהבת כלל כי אם חוט המתלהט שהאש בתוכו והחוט הוא חלק מגוף הכלי עצמו, שעל כן כולו אחד הוא ואין לדנונו אלא ככלי שמלאכתו לאיסור, וכדין מאורר דלקמן. וכמו דלא נימא בנסר ארוך שקצהו נעשה גחלת דכל הנסר ייחשב בסיס לגחלת דהיינו האש הטמון בו, דשלהבת אמרו חכמים לא אש. והכא נמי לא שנא. כך נלע"ד פשוט מסברא:

ומכל מקום בזמן שכלים אלו דולקים אין לטלטלם לכתחילה אף לצורך גופם ומקומם, וכדלקמן לענין "מאוורר". ואף כשאינם דולקים, אם הוא כלי שחושש ומקפיד עליו שמא ישבר או יתקלקל וכגון מנורת חשמל, אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו משום מוקצה מחמת חסרון כיס^[יד]:

מלאכתו לאיסור ואינו כלי

(י) **דבר** שמלאכתו לאיסור ואינו כלי, כגון עצים העומדים להסקה, כיון שאינם ראויים למלאכתם בשבת ואין עליהם שם כלי דינם כמוקצה מחמת גופו, ואסור לטלטלם אף לצורך גופם ומקומם. אבל פתילה או נר של שעוה או גפרור העומדים להדלקה,

ובספר שבות יצחק דיני מוקצה פי"ד כתב בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] דהואיל ודין המוקצה בשלהבת אינו ברור יש להחמיר מספק שלא לטלטל כלים אלו בזמן שהם דולקים, שמא דמו לשלהבת. מאידך הגרש"א זצ"ל בספרו מנחת שלמה ח"א סי' י"ד צידד בזה להתיר, וכן דעת הגרמ"פ זצ"ל בשו"ת אגרות משה ח"ה סי' כ"ב אות ל"ו, שמעיקר הדין כלים אלו לא דמו לשלהבת. אלא דלמעשה הורה שלא להקל מטעמא אחריו דאחי"ל לאיחלופי בנר ממש יעו"ש. אבל אח"כ בתשובה שבסימן ל"ז שם התיר לטלטל לכתחילה מנורה דולקת לצורך מקומה ע"ש. ועיין לו עוד שם בח"ג סי' נ' ד"ה אבל לדינא, בענין טלטול שמיכה חשמלית, ובארחות שבת פי"ט הערה רמ"ג, ובלוח המוקצה הערה תת"כ, ובשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' רל"ה, ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קפ"א. ויש להעיר עוד שהרמב"ם בפהמ"ש שם בסוף פרק ג', וכן רבינו עובדיה שם, לא הביאו כלל טעם הגמרא הנז"ל כי אם מה שאמרו בגמרא שם לעיל דף מו': בסלקא דעתין משום שמא יכבה הנר בטלטולו. וטעם זה לא שייך כלל בכלים חשמליים דידן. וע"ע במאירי ובשלטי הגבורים שם שהקשו על טעם זה, ובפיהמ"ש מהדורת המאור שם הערה פ"ד מה שציינו בזה:

ומכל מקום למעשה אין נפקא מינה כל כך, כי גם אנו תופשים להחמיר שלא לטלטל כלים אלו בעוד שהם דולקים אבל מטעם אחר, הואיל ודבר קרוב לבוא מזה למכשולים להדליק ולכבות, וגם מפני הרואים שתמוה להם להתיר דבר כזה, זולת במקום צורך גדול או בשינוי, וכדלקמן. ובוהו הוספנו חומרא שלא לטלטל אף כלים הדולקים ע"י חשמל שאין בהם חוט מתלהט, ולאידך גיסא יש קולא לשיטתנו דאף אם דלק בבין השמשות, אם עתה אינו דולק אפשר לטלטלו לצורך גופו ומקומו ככלי שמלאכתו לאיסור, הואיל ובבין השמשות ג"כ היה יכול לטלטלו במקום צורך גדול. **ומצד** קביעות מקום בכלים אלו, אנן נקיטינן דאין לחוש לכך, כדלקמן בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה:

[יד] פשוט:

חשובים כלי, ומותר לטלטלם לצורך גופם או מקומם כדין כלי שמלאכתו לאיסור^[טו] (ועיין עוד לקמן):

דיני טלטול המותר לצורך גופו ומקומו (וכשהיתר מונח עליו)

מהו טלטול לצורך מקומו

יא) טלטול לצורך מקומו, היינו שצריך להשתמש או לישב או להניח דבר במקום שהכלי מונח שם. כגון שהכלי מונח על השלחן שרוצה לאכול שם, או שהיה הכלי מונח על הריצפה במקום שמפריע להולכים שם, או שהיה מונח בחלון באופן שאי אפשר לסגור או לפתוח את החלון עד שיוציאנו משם, או שהיה צריך דבר היתר והכלי שמלאכתו לאיסור מונח עליו או בצדו באופן שאינו יכול לקחתו עד שיסלקנו, בכל זה מותר לטלטל ולהוציא משם את הכלי שמלאכתו לאיסור:

וכן דלת כלי שמלאכתו לאיסור, כגון דלת של מכונת כביסה הפתוחה, והוא צריך את מקומה, או שהיא מפריעה להולכים שם, מותר לסגרה. וכן מותר לפתוח דלת של תנור אפיה אם צריך להכניס או להוציא מתוכו, ואף על פי שהתנור מלאכתו לאיסור. שכל זה וכיוצא בזה הוא טלטול לצורך מקומו ומותר^[טו]:

להוציא כלי שמרעיש

יב) היה הכלי שמלאכתו לאיסור מרעיש ומפריע לו, כגון "טלפון נייד" שהתחיל לצלצל, מותר לטלטלו ולהוציאו משם

[טו] עיין משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק ל"ג, שמירת שבת כהלכתה פרק י"ד סעיף ל"ד ובפרק כ' סעיף ט"ז ובהערה ט"ל שם (לענין טלטול גפרורים), ובארוחת שבת דף ט', ובדברינו לעיל בהערה ד"ה עוד:

[טז] עיין רמב"ם פרק כ"ה הלכה ד' וה', שלחן ערוך סימן ש"ח סעיפים ג' ו"ד וט"ז (ושם מיירי לענין מנעל חדש שעל הדפוס וחלוק שתחבו בו כלי, דמותר ליטול הכלי משם אע"פ שמלאכתו לאיסור, שזהו לצורך מקומו), שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ע"ו (ולענין דלת מכונית, שם בסעיף ע"ז), ארוחת שבת דפים י"ד ט"ו:

שזהו בכלל צורך מקומו^[י]. ולטלטל "מאוורר" מפני הרוח שמפריע לו, עיין לקמן:

מונח במקום שאינו מכובד וכדומה

יג) היה הכלי מונח במקום שאינו רוצה שיהיה, כגון שאינו מכובד שיהיה שם, או משום שהוא רוצה שהחדר יהיה מסודר^[ח], אין זה בכלל צורך מקומו ולא צורך גופו, ודינו כמו טלטול כדי לשמרו כגון מחמה לצל שאסור (ומכל מקום יכול לטלטלו משם בשינוי כגון במרפקו או ברגלו, וכדלעיל). ואם יש לו אורחים והוא מתבייש להכניסם לשם מפני הכלי המונח באותו מקום, כגון שהיה כלי זה שמלאכתו לאיסור מונח על השלחן, הרי זה בכלל צורך מקומו ומותר להוציא^[ט]:

לצורך גופו ומקומו לאחר זמן

יד) מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או מקומו, גם אם אינו צריך עתה לגופו או למקומו אלא חושב שיצטרך לו לאחר זמן. אבל לצורך אחר השבת אסור^[כ]:

[יז] ארחות שבת דף ט"ז:

[יח] או שהכלי על גב הבהמה ובשביל שלא תצטער, דכל זה דינו כמחמה לצל דאסור. כך מבואר בראשונים בסוגיא בשבת דף קנד: וכמובא בשש"כ שניצוין בהערה הבאה. ודבר זה נתפרש יותר בחידושי הרמב"ן הנדמ"ח שם ד"ה בקרני:

[יט] שו"ת אגרות משה חלק ה' סימן כ"ב אות ל"א, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ג' ובהערה כ"ד שם (ושם הובא עוד דלהוציא תפילין מהחדר ולכסות כלי שמלאכתו לאיסור על הנר כדי להתיר תשמיש המטה, חשיב צורך מקומו ומותר), שלמי יהודה בפתיחה דף י"א, אאמו"ר שליט"א בשו"ת עולת יצחק חלק ב' סימן קי"ג ובש"ע המקוצר סימן ס"ז סוף הערה כ', ארחות שבת דף ט"ו ובשם הגר"ש אורבך שליט"א, שו"ת אז נדברו חלק ח' סימן ל':

[כ] עיין גמרא שבת דף קכ"ד ע"ב חזו לאורחין, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ג', ושם בהערה כ', ארחות שבת דף י"א. ולצורך אחר השבת דאסור, היינו גם באופן שאין בו איסור משום מכין משבת לחול, עיין לקמן בהלכות הכנה משבת לחול. ועיין עוד לקמן סעיף ט"ז, ולעיל פרק א' סעיף ב':

לצורך חברו, בהמה, גוי

טו) כשהתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או לצורך מקומו, אין חילוק בין אם הוא מטלטלו לצרכו או לצורך חברו. והוא הדין לצורך בהמה מותר. אבל לטלטלו כדי ליתנו לגוי שרוצה לעשות בו דבר האסור בשבת, אין זה בכלל צורך גופו ואסור[כא]:

כשעיקר כוונתו שלא יפסד

טז) היה הכלי מונח במקום שיכול להיפסד, אם יהיה צריך להשתמש בגופו או במקומו לאחר זמן בשבת (עיין לעיל), מותר ליטלו משם מעתה כדי שלא יפסד[כב]. ואף אם לא חשב להשתמש בו יכול לחשב עליו עתה שהוא רוצה להשתמש בו, ואז מותר לטלטלו משם אף על פי שעיקר כוונתו כדי שלא יפסד[כג]:

אם לטלטל בשינוי לצורך גופו ומקומו

יז) מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו או

[כא] משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק ל"ד. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ט'. וע"ש בהערה כ' בשם הגרשז"א זצ"ל, ובארחות שבת דף י"ג בשם בנו הגרש"א שליט"א. ושם מדובר לצורך גופו, והוא הדין לצורך מקומו:

לשמח בו את התינוק, הוי בכלל צורך גופו ומקומו, כן מוכח מדברי התוספות בעירובין דף ס"ט ע"א ד"ה כיון, ע"ש ובארחות שבת פרק י"ט סעיף י"ב (וע"ש עוד לענין לשלוח כלי שמלאכתו לאיסור דורון לחברו בשבת כדי לשמחו). ומכל מקום לכתחילה אינו ראוי, אלא אם כן אי אפשר לשתקו בלאו הכי, עיין לקמן בהלכות קטן:

[כב] תהלה לדוד סימן ש"ח סק"ה. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף י"ב:

[כג] מגן אברהם סימן ש"ח סק"ח. שתילי זתים ס"ק י"ב. כף החיים ס"ק כ"ט. משנה ברורה ס"ק ט"ז. וכתב ערוך השלחן בסעיף י"ד דאף על גב דזהו הערמה, מכל מקום מותר בשביל הפסד ע"כ. **ומסתברא** דהוא הדין שיכול לחשב שהוא רוצה עתה לישוב במקומו וכדי שלא יפסד. וכיוצא בזה ראיתי מביאים בשם החזו"א במעשה שנפלו תפלין לארץ, שהתיר להרימם על ידי שיחליט להשתמש במקום בו היו מונחים התפלין ע"כ. ועיין עוד מה שנכתוב לקמן ודוק:

לצורך מקומו כדרכו בלא שינוי, גם כאשר יכול לפנותו ממקומו בשינוי. כגון שהכלי מונח על השלחן וצריך את מקומו, אף שיכול להטות השלחן כדי שהכלי יפול, מותר לו ליטלו משם בידו כדרכו^[כד]:

להמשיך הטלטול כשנטלו בהיתר

(יח) בכל מקום שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, מותר להמשיך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה. שכל זמן שהכלי בידו רשאי לטלטלו יותר ואינו חייב להניחו מיד^[כה]. ואפילו להוליכו מחדר לחדר או לבית אחר מותר, כל שיש צורך בדבר^[כו]. ולהעבירו מידו אחת לידו השנית, יש מתירים ויש אוסרים^[כז]:

[כד] כן מוכח פשוט מסתימת הפוסקים. וכן כתב (לענין צורך מקומו) הפמ"ג במשבצות סימן ש"ח ס"ק י"ג, חזון איש סימן מ"ט סק"ח, וארחות שבת דף ט"ז. וכן מוכח בחידושי הרשב"א בשבת דף קנד: ד"ה והא מבטל, ובעוד ראשונים שם. (ולזה יודו גם האליה רבה ודעימיה שהבאנו לקמן. דשאני הכא שכיון שהותר לטלטלו הותר לגמרי, והם לא דיברו אלא כשיכול לטלטל כלי אחר של היתר ע"ש):

[כה] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ג':

[כו] עיין כף החיים סימן ש"ח ס"ק כ"ח, ובמשנה ברורה סימן ש"י ס"ק ט"ז בשם המג"א. ואף דבכף החיים שם בשם הפמ"ג באשל סק"ז שנה דין זה להוליכו מחדר לחדר במחלוקת ראשונים, הנה המעיין בפמ"ג שם יראה שהוא לא כתב כן רק בדרך אפשר ואינו מוכרח כלל. ואדרבה משמעות לשון הש"ע לאיזה מקום שירצה אף לחדר אחר, וכמו שכתב גם בכף החיים שם. וכן משמע פשוט מלשון הר"ן והרב המגיד ושאר ראשונים שכתבו דין זה. וכן מפורש בחידושי הרשב"א בשבת דף קנד. סוד"ה ואתא. וכן נלע"ד עיקר דזיל בתר טעמא. ומכל מקום לכתחילה אין נכון להמשיך לטלטלו בחינם אלא אם כן יש צורך בדבר, וכיעויין במג"א סימן רס"ו ס"ק י"ט, פמ"ג במשבצות ס"ס"י של"ט, ובקונטרס אחרון להגר"ז סימן ש"א סק"י:

[כז] עיין בן איש חי שנה ב' פרשת מקץ אות ג', כף החיים שם ס"ק כ"ז, ושמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה כ"ו. ואם עמד לפוש או ישב, יש אוסרים להמשיך לטלטלו. עיין פסקי תשובות סימן ש"ח סוף אות ו', ובארחות שבת פרק י"ט הערה נ"ב:

להמשיך הטלטול כשנטלו באיסור

יט) ואם נטל הכלי באיסור, כגון ששכח שהכלי מוקצה ונטלו בידו שלא לצורך גופו ומקומו, יש אומרים שגם בזה רשאי להמשיך לטלטלו ולהניחו בכל מקום שירצה^[כח]. ויש אומרים שבאופן זה אסור להמשיך לטלטלו אלא יניחו מידו מיד, הואיל ותחילת הטלטול היה באיסור^[כט]. וכל שכן אם שכח ונטל מוקצה גמור האסור בטלטול אף לצורך גופו ומקומו, כגון מעות ואבנים שהם מוקצה מחמת גופו או מוקצה מחמת חסרון כיס, שאין להמשיך לטלטלו, זולת במקום הפסד יש להקל^[ל]:

בחכמת שלמה להגר"ש קלוגר זצ"ל על הש"ע סימן ש"ח סעיף ג' כתב להוכיח מדברי הירושלמי לענין טלטול הלולב ביום טוב לאחר מצותו, דאפילו ליתן המוקצה ליד חברו מותר יעו"ש. ולענ"ד היא קולא גדולה. ולולב שאני, דגם אליבא דהירושלמי ודעימיה דלולב בחג הוי מוקצה, לא אסרו טלטלו רק אחר שיניחנו במקומו על דעת שלא להשתמש בו עוד, וכמו שיובן למעיין בדברינו בבארות משה הלכות שבת סימן ק' אות ד', ואין להקיש משם למוקצה גמור. גם בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן ל' הסכים לאסור ודחה ראיית החכמת שלמה ובאופן אחר. ועיין עוד לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו ושם בהערה:

[כח] עיין רמ"א סימן רס"ו סעיף י"ב (ומקורו מהאגודה), מג"א שם ס"ק י"ט ובסימן ש"ח סק"ז, שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק י"א, ובספר מנו"א דף שי"ח בשם מהריק"ש בסימן תרנ"ח ועוד אחרונים. וכן כתב אאמ"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ו' בשם יש אומרים:

[כט] ביאור הגר"א בסימן רס"ו ס"ק ט"ז. ומחלוקת המג"א והגר"א הובאה במשנ"ב שם ס"ק ל"ה, ובסימן ש"ח ס"ק י"ג הוסיף שבר"ן ריש ביצה משמע כהגר"א ע"ש. גם במחצית השקל על המג"א בסימן ש"ח ובכף החיים שם ס"ק כ"ח כתבו בשם התוספת שבת שמפקפק בהיתר זה:

[ל] עיין במשנ"ב סימן ש"ח ס"ק י"ג, ביאור הלכה סימן רס"ו סעיף י"ב ד"ה יכול, ביאור הגר"א ביורה דעה סימן רס"ו סק"ג, הגהות הגרעק"א על המג"א באו"ח סימן ש"ח סק"ז, דעת תורה שם סעיף ג', ובכף החיים שם ס"ק כ"ו. ועיין עוד לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו. **מצא** בשבת מעות או מוקצה אחר בתוך כיס בגדו, עיין לקמן בדיני בסיס לדבר האסור:

לטלטל לצורך גופו ומקומו כשיכול באופן של היתר

(כ) יש אומרים שלא התירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אלא אם כן אין לפניו כלי אחר של היתר לתשמיש זה, אבל אם יש לפניו כלי אחר, כגון שרוצה לשבר אגוזים בפטיש ויש לו בביתו כלי של היתר המפצח אגוזים, לא יטלטל הפטיש. וכמו כן לצורך מקומו לא התירו לטלטל אם יכול לעשות בענין אחר של היתר בלא לטלטל את האיסור [לא]:

ובל זה דוקא כשיכול לעשות בענין אחר של היתר בנקל ובלא טורח. אבל כל שיש קצת טורח או דוחק בדבר שאין הדרך לעשות כן, יכול לטלטל הכלי של איסור כדרכו [לב]:

[לא] משנ"ב סימן ש"ח ס"ק י"ב ונ"ז. כף החיים ס"ק כ"ב בשם אחרונים (ונתכוון להמשנ"ב הנז"ל). הגהות הרא"מ הורביץ עמ"ס שבת דף קכ"ד ע"א. אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף א'. וכ"כ הדרישה בתירוץ השני, והא"ר, לענין טלטול לצורך מקומו. אמנם אין זה מוסכם, וכמו שיתבאר בהרחבה בהערה הבאה:

[לב] זה לשון השלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ט"ז, חלוק שכיבסו אותו ותחבו בו קנה (מבית יד לבית יד. רש"י בשבת דף ק"מ ע"ב) לייבשו יכול לשמטו מעל הקנה, אבל ליקח הקנה מתוכו אסור לפי שאינו כלי. ואם תחבו בו כלי מותר לטלו מתוכו אפילו הוא מלאכתו לאיסור ע"כ. והוא מימרא דרב חסדא בשבת דף ק"מ. הרי דאף שיכול לשמוט החלוק בלא לטלטל הכלי וכמו ברישא, אינו צריך לעשות כן אלא יכול לטלו הכלי שמלאכתו לאיסור ממנו כיון שהוא לצורך מקומו. וכן כתב בהדיא בפסקי מהרי"ץ סעיף ס"ה בשם עולת שבת ע"ש. ואמנם יש לומר דהתם אינו צריך לעשות כן משום דיכול לשמוט החלוק רק בדוחק ולכן שרי לטלטל הכלי שמלאכתו לאיסור, וכמו שכתבנו בבארות משה שם ס"ק רס"ה:

עוד מצינו שכתב במשנה ברורה ס"ק נ"ז בשם הט"ז ס"ק י"ג דמותר לשמוט הדפוס מתוך המנעל גם ברפוי, אף על פי שהדפוס כלי שמלאכתו לאיסור כיון שהוא לצורך מקומו, ואחר כך כתב דהאליה רבה מפקפק בזה דלמה יטלטל הדפוס, טוב יותר שישמיט המנעל מעליו ולא יטלטלו בידים. ובמקום שקשה להשמיט המנעל בודאי אין להחמיר ע"כ. ומשמע מדבריו שהוא נוטה להחמיר כהאליה רבה. גם בדרישה סק"ו כתב בתירוץ השני דליקח הדפוס אפשר דאסור הואיל ואפשר זולתו ע"כ. אמנם בכף החיים שם ס"ק ק"ט הביא בשם הרבה אחרונים להתיר דלא כהאליה רבה, הלא המה, הב"ח, הט"ז, תוספת שבת, הגר"ז, הפמ"ג, וחיי אדם ע"ש. וכן כתב להתיר בערוך השלחן סעיף ל"א. גם בשתילי זהים ס"ק מ"ה משמע דמתיר להוציא הדפוס אף ברפוי שיכול לשמוט גם המנעל, כיעויין שם היטב. אמנם ממנו אין כל כך ראייה כי הוא לא ראה ספרו של האליה רבה (רק ספרו הראשון אליה זוטא, וכמו שכתבנו במקום אחר):

ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה י"ט כתב דאולי גם הט"ז המובא במשנ"ב הנז"ל, לא התיר אלא התם דגם אם יטלטל המנעל הוא מטלטל הדפוס כלאחר יד, ועל כן לא הבדילו בין כדרכו לבין כלאחר יד ע"כ. אמנם מדברי הב"ח ודעמיה דסבירא להו כהט"ז מוכח דהוא היתר גמור, וגם כשיכול בנקל לשמוט המנעל מהדפוס וגם הדרך לעשות כן, אפילו הכי מותר לו לשמוט הדפוס מהמנעל, דכל שהוא לצורך מקומו אין בו איסור טלטול כלל ע"ש, והם למדו זה מדין החלוק שתחב בו כלי דסעיף ט"ז. ומה שכתבנו לעיל לדחות דשמא התם אין יכול לשמוט החלוק רק בדוחק וכו', כן צריך ליישב אליבא דהאליה רבה ודעמיה, והב"ח ודעמיה סבירא להו דאין זה דוחק ועל כרחק דשרי לגמרי:

וממזילא לדעת המתירים לצורך מקומו ככהאיי גוונא, הוא הדין לצורך גופו מותר גם כשיכול להשתמש בכלי אחר של היתר. וכל שכן הוא, כי טלטול לצורך גופו קיל מלצורך מקומו, כדמוכח בגמרא פרק כל הכלים ובראשונים. וכן כתב בהדיא בתוספת שבת בריש סימן ש"ח ובס"ק נ"ב בשם עולת שבת (המובא בתחילת דבריניו כאן) דגם בדאפשר לטלטל בענין אחר דרך היתר, אפילו הכי שרי לצורך גופו ומקומו ע"ש, והעתיקו בדעת תורה בריש סעיף ג':

ישורש המחלוקת נלע"ד בביאור היתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו. דהב"ח וסיעתו סוברים דלאחר שחזרו חכמים והתירו לטלטל לצורך גופו ומקומו (כדאיתא בשבת דף קכג): הוא היתר גמור וכמו קודם הגזירה, ולכן גם ביכול לטלטל בענין אחר של היתר אינו צריך לעשות כן. משא"כ האליה רבה והמשנה ברורה ודעמיהו סוברים דמה שחזרו והתירו לצורך גופו ומקומו, הוא היתר מיוחד שהקילו בו חכמים מפני הצורך, שעל כן כל שיכול בענין אחר של היתר למה יטלטל באיסור. ועיין עוד חידושי הרשב"א בשבת דף קנד: ד"ה והא מבטל וכו' אבל להביא כרים וכו', דמשמע שהוא סובר דצורך גופו ומקומו אינו היתר גמור. ומכל מקום יש לומר דבנדון דידן גם הרשב"א יודה דשרי דוק:

ואפשר שזה תלוי בעיקר מה שיש לחקור בגדר איסור טלטול כלי שמלאכתו לאיסור שלא לצורך גופו ומקומו, אם אין עליו שם מוקצה אלא שחז"ל מיעטו בטלטולו. וכמו שמיעטו בכלי שמלאכתו להיתר אע"פ שאינו מקצהו מדעתו כלל שלא לטלטלו שלא לצורך כלל, והכי נמי גזרו במלאכתו לאיסור שלא לטלטלו אף מחמה לצל כי אם לצורך גופו ומקומו. או דילמא כלי שמלאכתו לאיסור הוא בגדר מוקצה ממש, שמקצהו מדעתו משום איסורו והוא בסוג מוקצה מחמת גופו ומחמת חסרון כיס, אלא שהתירו לטלטלו עכ"פ לצורך גופו ומקומו כיון שיש עליו תורת כלי. ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק י' סימן נ"ט שחקר כן וכתב שם לתלות בזה מחלוקת הרשב"א והרז"ה בכלי שמלאכתו לאיסור ואינו ראוי לטלטלו לצורך גופו בשום צד, אם מותר לטלטלו לצורך מקומו (עיין בזה בארוכה לעיל בהערה). ושם כתב שכהצד הראשון מפורש ברמב"ם סוף פרק כ"ד, ושכן מוכח מלשון הגר"א ביו"ד סימן רס"ו אות ג' שכתב דכלי שמלאכתו לאיסור אינו מוקצה כלל, אלא שלא התירו לטלטלו אלא לצורך גופו ומקומו ע"ש. ולעיל בכללי המוקצה בהערה כתבנו עוד בזה יעו"ש:

לטלטל על ידי היתר המונח עליו

כא) יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור כדי לשמרו, על ידי שיתן עליו^[לג] מאכל או כל דבר אחר (סכין כף וכיו"ב) המותר בטלטול^[לד]. ובמקום צורך או הפסד מרובה יש לסמוך על זה^[לה]:

והמשנ"ב בשער הציון אות י"ג הוכיח כדבריו מדאמרין בשבת קכ"ד ע"א מקלות אפשר כדרכי אלעזר ע"ש. וקשה דלפי זה גם בכלי שמלאכתו להיתר כל שיכול לעשות התשייש בידיו בלא כלי אסור לו לעשות בכלי, דמקלות הם כלי שמלאכתו להיתר וכמ"ש גם בשער הציון שם. וזו לא שמענו, ולא מצאנו שאסור לטלטל כלי שמלאכתו להיתר כי אם שלא לצורך כלל, וכדלעיל. וגם בזה יש חולקים וכמובא במגיד משנה פרק כ"ה הלכה ג', ובהגהות הרמ"ך שם. ותו דרבה הוא דדחי הכי בגמרא ודלא כרבי אלעזר שם. ולשון הגמרא שם אמר רבה ממאי דילמא לעולם וכו', דמשמע דלא פשיטא האי מילתא ובדרך דחייה קאמר. ואם כן לא יצא הדבר מידי ספק, דרבי אלעזר ודאי לא סבירא ליה הכי, ורבה גופיה נמי משמע שנסתפק בזה. (וע"ע להיעב"ץ בלחם שמים על מסכת פסחים פ"ה מ"ט). וי"ל שהוא הדין לכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו. ובמוקצה דרבנן אית לן למינקט לקולא, דומיא מאי דכתב הרא"ש ועוד ראשונים במאי דאיבעיא לן אי יש מוקצה לחצי שבת. וכן משמע מסתימת הרמב"ם ושאר ראשונים שסתמו בזה דכל שהוא לצורך גופו ומקומו שרי ולא צריך לדקדק ליקח כלי אחר של היתר גם אם ישנו בכיתו:

נמצאנו למדים מכל האמור דרבים וגדולים סוברים דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו בכל גוונא, ומכל מקום בפנים לא העלינו אלא דעת המחמירים כדי שלא יבואו להקל באיסור מוקצה, ומשום מהיות טוב וגו', מיהו במקום דוחק או טורח בודאי דיש להקל, וכולי עלמא יודו לזה וכמבואר מדברינו דלעיל (ודלא כש"כ שם שנסתפק בזה. ושוב ראיתי כדברינו בשו"ת אגרות משה ח"ה סימן כ"א אות י"ב וז"ל, על מ"ש המשנ"ב דדוקא באין לו כלי היתר, נראה שאין לטרוח הרבה בהשגת כלי היתר, ורק אם נמצא בקירוב מקום בלי טורח רב יש לו להשתמש בכלי היתר. ומסתבר דאם אין לו אף שיכול לשאול אצל אחר מותר ע"ש). ועיינן עוד מה שכתבו בענין זה בקצות השלחן סימן ק"ח ס"ק י"ד, ארחות שבת דפים י"ב וי"ג, מנו"א דפים רס"ו ורס"ז. והנלע"ד כתבתי. ואחר כך ראיתי אריכות בזה במגילת ספר סימן מ"ה אות א', ודבריו הולכים על הדרך שכתבנו לעיל ובתוספת דברים יעו"ש:

[לג] והוא הדין אם היה כבר מונח עליו קודם לכן בשבת או קודם שבת. כן מוכח פשוט בפוסקים:

[לד] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ה', מג"א, אליה רבה, ושאר אחרונים שם:

[לה] כן נראה דעת מרן שלכן לא שנה דין זה בשלחן ערוך בסתם אלא בשם יש מתירים, שהוא הרא"ש בתשובותיו כלל כ"ב אות ח' בשם ראב"ן, להורות

והיתר זה אינו אלא בכלי שמלאכתו לאיסור, הואיל ותורת כלי עליו והוא מותר בטלטול לצורך גופו ומקומו. אבל במוקצה מחמת גופו כגון מעות ואבנים וכן שאר סוגי המוקצה, אסור לטלטלם גם על ידי דבר המותר בטלטול^[לו]. ולכן אסור לטלטל נר שהיה דולק בבין השמשות שהוא מוקצה

שאינן ההיתר פשוט ומוסכם ורק במקום צורך כגון שחושש שישבר ואין לו אחר לשבת, או שהוא הפסד הניכר, שאז יכולים לסמוך להקל. אי נמי שמי שנוהג בזה קולא אין למחות בו. שכן יש חולקים בזה וכמו שהביאם בבית יוסף דעת הכל בו בשם בעל ההשלמה, ודעת המתרץ המובא ברא"ש אחר כך שחולק על הראב"ן. ונמצא שהרא"ש גופיה גם כן לא הכריע בזה. ואמנם אף שהרא"ש שם לא כתב כן אלא בשם יש מי שמתרץ, הנה מצינו דסברא זו לאו יחידאה היא והרבה מגדולי הראשונים סוברים כן, שכן כתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א (וכן בספרו עבודת הקודש שער ה' פרק ב' הלכה ט"ז) הריטב"א הר"ן ועוד ראשונים בשבת דף קכ"ג, ודחו בתוקף סברא זו שכתב הראב"ן. ובעל המאור שם כתב על אחד מחכמי דורו שהתיר שזו טעות גדולה יעו"ש. וכן הכריעו לאסור הט"ז והגר"א ועוד אחרונים בסימן ש"ח שם. וכן כתב בספר בני ציון סק"ט שאילו ראה מרן כל הראשונים שחלקו בהדיא על היתר זה, לא היה מביא דעת הראב"ן להיתר נגדם אף דמוקצה דרבנן, וודאי דראוי להחמיר בזה ע"ש:

כל קביל דנא, בשתילי זתים סימן ש"ח סק"ו וס"ק י"ט וכן בסימן שי"א ס"ק י"ח, סתם להתיר בזה, ולא זכר שום צד חומרא או חולק בדבר, דמשמע דלכתחילה יכולים לנהוג כן בכל גוונא ע"ש. גם בספר יל"י דף ת"ז ראיתי שהתיר כן בפשיטות, וכתב דאף שרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים מחמירים בזה, אנו אין לנו אלא דברי מרן שהיקל בזה ע"כ. ודבריו נמשכים אחר דברי אביו בשו"ת יבי"א ח"ז סימן ט"ל אות א' שכתב כן. ולענ"ד האמת יורה דרכו, דגם מרן שאנו הולכים אחר פסקיו והכרעותיו, אין דעתו להקל כל כך בשופי כמו שהתירו הם, וכמו שביארנו לעיל. ועיין עוד מה שכתבנו בדקדוק דעת מרן בכגון דא בנוה צדיק על שו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן ל"ב הערה ה' לענין כשכותב מרן יש מי שאומר ודוק. ואכן רואה אני בספר מנוא"ה דף רס"א בהערה ט"ז וי"ח שדקדק בדעת מרן כדברינו. וכן עיקר להלכה. ואעיקרא יש לומר שאילו היה רואה מרן דברי כל הראשונים שחלקו בהדיא על היתר זה, לא היה מביא דעת הראב"ן להיתר נגדם וכמ"ש בספר בני ציון הנז"ל. וכעין זה העלה בכף החיים ס"ק נ"ב בשם הגר"ז שאין להקל רק בהפסד מרובה. וכן כתב המשנ"ב בשער הציון אות כ"ד ע"ש:

[לו] שלא אמרו ככר או תינוק אלא במת בלבד, כדאיתא בשלחן ערוך סימן שי"א סעיף ה' (ולקמן בדיני טלטול מת):

מחמת איסור (כדלקמן) גם אם יתן עליו לחם בשבת או מערב שבת^[לז]:

טלטול קדירה שיש בתוכה תבשיל, שום במדוכה

כב) וכל זה (שאמרנו בסעיף הקודם) אינו אלא אם הניח על הכלי שמלאכתו לאיסור דבר שאינו מיוחד לו. אבל אם היה מונח עליו דבר שהכלי מיוחד לו, כגון שהיה מבעוד יום שום במדוכה ששוחקים בה, מותר לטלטל לכתחילה הכלי אגב המאכל שהכלי תשמיש לו:

ולכן קדירה העומדת לבישול שהיא כלי שמלאכתה לאיסור (וכדלעיל), מותר לטלטלה אם נשאר בה קצת מהתבשיל^[לח]. וכן אפשר גם להניח בשבת לכתחילה בקדירה ריקנית תבשיל וכיוצא בזה דברים שרגילים להתבשל בה, כדי לטלטלה. וכן כל כיוצא בזה^[לט]:

[לז] שלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ג'. ולפי זה הוא הדין למוקצה מחמת חסרון כיס, דאף תורת כלי עליו, הרי אסור לטלטלו לצורך גופו ומקומו. וכן כתב בשו"ת הגרעק"א סימן כ"ב (וחזר בו ממ"ש בהגהותיו על הש"ע סימן ש"ח סעיף ה' ע"ש). והביאו בכף החיים סימן ש"ח ס"ק נ"ה ע"ש. וכן מבואר ממ"ש בערוך השלחן סימן שי"א סעיף ל"א ע"ש. וכל זה דלא כהרב שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק דמשמע דמיקל במוקצה מחמת חסרון כיס כיון שיש עליו תורת כלי. ונראה שדקדק כן מלשון הלבוש שהעתיקו בס"ק י"ט יעויין שם. וכן צידד בחזון איש סימן מ"ז ס"ק י"א ע"ש, ובגליון הש"ס להגרעק"א בדף קכ"ג ע"א. אבל לענ"ד יש לדחות, כי לשון הלבוש הוא מהרא"ש בתשובותיו כלל כ"ב אות ח' שהוא מקור האיי דינא, ושם כתב הרא"ש אחר כך בהדיא דיש מוקצה מחמת מלאכתו (פירוש כלי שמלאכתו לאיסור) והוא כמוקצה מחמת גופו, והוא מחמת חסרון כיס כקורנס הזהבים וכו' ע"ש. ואם כן שפיר יש לומר דהכי נמי לנדון דידן מוקצה מחמת חסרון כיס שווה למוקצה מחמת גופו ואסור אף על ידי ככר או תינוק. ומכיון דאעיקרא רבים וגדולים חולקים על עיקר היתור זה אף בכלי שמלאכתו לאיסור וכמו שהובא בדברינו לעיל בהערה, אין לנו להקל יותר מדעתינו בדבר שלא נתפרש בדברי המתירים בלי ראייה מספקת, והבו דלא לוסיף עלה:

[לח] משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק כ"ו. כף החיים שם ס"ק נ"ב. ודין זה מוסכם לכולי עלמא, והוא מה שאמרו בגמרא שבת דף קכג: מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה, וכמו שכתבו הראשונים שם. ועייין עוד לעיל לענין טלטול שלא לצורך:

[לט] כן הוא משמעות הפוסקים. והטעם מפני שתשמיש הקדירה עתה להיתר, שיהיה

דיני כמה כלים פרטיים שמלאכתם לאיסור

טלטול קדירה ריקנית והמכסה שלה

כג) כבר נתבאר (בסעיף הקודם) שדין טלטול הקדירות שמבשלים בהם כדין כלי שמלאכתו לאיסור^[מ], אלא אם כן יש בהם קצת מהתבשיל. ומכל מקום מותר לטלטל קדירה ריקנית כדי להניח בתוכה תבשיל או שאר מיני אוכלין ומשקין וכדומה, שזהו טלטול לצורך גופו^[מא]:

כמו כן קדירה שפינוה מהתבשיל ועומדת בבית, מותר להוציאה משם, כיון שהיא מאוסה ליושבים שם מחמת שיירי התבשיל שבדפנותיה ומשום גרף של רעי^[מב]:

התבשיל מונח בה שזהו גם כן מתשמישי הקדירה. ולכך אף שעיקרה למלאכת איסור, כל זמן שהתבשיל בתוכה אזלינן בתר השתא ודיינינן לה השתא ככלי שמלאכתו להיתר, וכדמשמע מדברי הרמב"ן והרשב"א שם בדף קכ"ג. וכן צידדו בספר ארחות שבת דף כ"ב בהערה. ועיין עוד לעיל אי אמרינן מגו דאתקצאי בבין השמשות וכו' בכלי שמלאכתו לאיסור, ונדון דידן קיל טפי. ואף אם נפשך להסתפק בדין זה אם מועיל להניח לכתחילה תבשיל בשבת בקדירה שלא נתבשל בו ולא היה בו מקודם להתיר טלטולו, וכיעויין עוד מה שהובא בארחות שבת שם בשם חידושים המיוחסים להר"ן, ובשלמי יהודה פ"ו ס"ז, ובחוט שני ח"ג פרק מ"ו דפים צ' וצ"א. הרי בלאו הכי דעת הרא"ש בשם ראב"ן (ודעימייהו) המובאים בשלחן ערוך בשם יש מתירים, דמותר לטלטל כל כלי שמלאכתו לאיסור על ידי שיניח עליו ככר וכל דבר המותר בטלטול וכדלעיל. ועל כן סתמנו להתיר על כל פנים במניח תבשילים הרגילים להתבשל באותה קדירה, דבזה שפיר מורינן להקל לכתחילה:

[מ] משנה ברורה סימן ש"ח סק"כ. כף החיים ס"ק ל"ה. וכדלעיל. וכן כתבו בהדיא הרז"ה בעל המאור ובחידושי הרשב"א בשבת דף קכ"ג ע"א, ובשוד"ת הרא"ש כלל כ"ב אות ח' ועוד פוסקים, דדין קדירה כדין כלי שמלאכתו לאיסור, כי רוב מלאכתה לבישול ועיקר עשייתה לשם זה. ואף שהדרך לפעמים להשאיר בתוכה מאכל במקרה כמה ימים. וכן כתב בספר חוט שני ח"ג פרק מ"ו, ומנו"א דף רס"ה. ועיין עוד מה שהובא בזה בשש"כ פרק כ' הערה ל"ז, ובקיצור ש"ע סימן פ"ח ס"ח, ובש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ"ד. ובי"ב טוב שמוותר לבשל ולאפות לצורך היום, דין הקדרות כדין כלי שמלאכתו להיתר ופשוט:

[מא] פשוט:

[מב] ביאור הלכה סימן ש"ח סעיף ב' ד"ה כלי. כף החיים שם ס"ק ל"ה. ש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ"ד, ולקמן בדיני גרף של-רעי:

ורדין המכסה של קדירה כדין הקדירה, ואסור לטלטלו כי אם לצורך גופו ומקומו^[מג]:

תבניות אפייה

כד) "תבניות אפייה", שלאחר האפייה רגילים להשאיר את הדבר שנאפה בהן כמה ימים ולפעמים אף לימים רבים, כיון שיש צורך גדול בתשמיש זה ותמיד עושים כן, נראה שדינם ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר (עיין לעיל), ומותר לטלטלן כדי לשמרם גם כשהן ריקנות^[מד]:

סולם

כה) סולם שבבית שהדרך לטלטלו מזוית לזוית להשתמש בו, מותר לטלטלו לצורך כדין כלי שמלאכתו להיתר^[מה].

[מג] שש"כ פ"כ סעיף ט"ו. ארחות שבת דף כ"ד. שלמי יהודה פ"ו סעיף ז'. **ואם** יש בקדירה תבשיל שמותר לטלטלה, נראה שהוא הדין המכסה שלה מותר בטלטול גם כשהוא בפני עצמו שאינו עליה באותה עת, דכיון שהיא מיוחדת ועשויה לכסותה בכל שעה הרי היא בטלה לקדירה. דלא נאסר המכסה אלא מחמת הקדירה ובהתבטל העיקר נתבטל הטפל. וכן כתב בספר חוט שני ח"ג פמ"ו דף צ"א:

[מד] עיין בספרים שציינו לעיל בהערה שיש מתירים (חיי אדם כלל ס"ו סעיף ג'), קיצור ש"ע שם, שש"כ שם) מטעם זה אף קדירה ריקנית. מיהו התם לא קיימא לן כוותייהו, הן מסברא והן משום שמפורש בראשונים בהיפך, אבל בתבניות אפייה נראה עיקר להתיר מטעם שביארנו בפנים. וכן נלע"ד, אף על פי שראיתי בכמה מספרי חכמי זמנינו שכתבו שהוא כלי שמלאכתו לאיסור. וכן נראה לפי מה שכתבנו לעיל בהערה בשם הביאור הלכה וכו' יעו"ש. ודברינו מעין הכרעה בין השיטות:

[מה] משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק ע"ח, כף החיים ס"ק קל"ו, ערוך השלחן סוף סעיף ל"ח, מהר"י קרט בהגהה על הש"ע שם בסעיף י"ט, שלמי יהודה פרק י"א סעיף ד', אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ח'. **ועיין** עוד במשנ"ב סימן תקי"ח ס"ק כ"ח ובכה"ח שם ס"ק ט"ל דלכתחילה נכון להחמיר לא להשתמש בסולם ברשות הרבים גם כשהיא מעורבת, מפני הרואים שיאמרו לעשות מלאכה הוא צריך יעויין שם:

הפולם בקומה העליונה שבבנין שעולים בו לגג דרך הארובה, אינו בכלל סולם של עלייה, דכמדורגות חשיב כי משתמשים בו גם לצרכי היתר (שלמי יהודה שם בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]):

אבל סולם גדול המיוחד לעבודה האסורה בשבת ואין רגילים להשתמש בו לדברים אחרים, כגון סולם של סיידים או של בנאים, אין עליו תורת כלי ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו^[מ"ו]:

תפילין

כז) תפילין, יש אומרים שדינם ככלי שמלאכתו לאיסור, ורק אם הם מונחים במקום בזיון שעלולים להתלכלך או ליפול לארץ, מותר לטלטלם ולהניחם במקום שמשמרים. ויש אומרים שדינם ככלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלם גם כדי לשמרם שלא יגנבו או יתקלקלו וכדומה. ובמקום צורך יש להקל^[מ"ז]:

זאב שכח את התפילין בכיס הטלית, מותר לכולי עלמא להוציא משם את התפילין כדי להשתמש בטלית, שזהו טלטול לצורך מקומו^[מ"ח]:

מאורר

כז) "מאורר" הוא כלי שמלאכתו לאיסור. ואם הרוח הנושבת ממנו מפריעה לו, מותר לטלטלו למקום אחר שזהו בכלל צורך מקומו^[מ"ט]:

[מ"ו] רמב"ם פרק כ"ו הלכה ז', שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף י"ט, מג"א ס"ק ל"ח, שתילי זתים ס"ק ס"א, כף החיים ס"ק קל"ד, משנה ברורה סק"פ, ש"ע המקוצר שם. (ובטעם שאין עליו תורת כלי, עיין עוד לקמן בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה). ושם הובא עוד דין סולם של שובך, ובזמנינו אינו מצוי (וכבר כתב כן בערוך השלחן סוף סעיף ל"ח) ולכן השמטנוהו:

[מ"ז] הכרעת אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ' יעויין שם (ובמקור חיים סימן ש"ח סעיף ד'):

[מ"ח] ארחות שבת דף כ':

[מ"ט] שו"ת אגרות משה חלק ג' סימן מ"ט. שלמי יהודה דף ל"ז. אאמו"ר שליט"א בשו"ת עולת יצחק חלק ב' סימן קי"ג. ארחות שבת דף ט"ו. ולענין "מאורר" שנחשב כלי שמלאכתו לאיסור, עיין עוד בדברינו לעיל בהערה:

ומכל מקום אין ראוי להתיר לטלטל מאוורר בזמן שהוא פועל אף על פי שהוא לצורך גופו (כגון שחם לו ומכוין אותו לעברו) או לצורך מקומו, כי אם במקום צורך גדול, ולכל הפחות על ידי שינוי, מפני שמצוי לבוא מזה למכשולים^[ג]:

הזת תריסי מזגן

כח) וכן "מזגן" הוא כלי שמלאכתו לאיסור. ומכל מקום אין ראוי להזיז את תריסי המזגן שהרוח יוצא דרכם בשעה שהוא דולק, אף שהוא לצורך גופו ומקומו, כי אם במקום צורך כגון שקר לו ומזיקו, או על ידי שינוי, כגון באחורי ידו או במרפקו:

אולר

כט) אולר הכונס ומחבר בתוכו חלקי כלים שונים הנשלפים ונפרדים אחד מחברו, מהם מלאכתם לאיסור כגון מספריים קוצץ צפרניים וכדומה, ומהם מלאכתם להיתר כגון סכין "פותחן קופסאות" וכדומה, מותר לשלוף ממנו את החלקים שמלאכתם להיתר, כגון סכין לקלף בו פרי או "פותחן" לפתוח בו קופסא וכדומה (עיין לעיל בהלכות בונה). ובלבד שיזהר לא לשלוף את החלקים שמלאכתם לאיסור^[גא]:

[ג] כן הוא דעת אאמו"ר שליט"א בעולת יצחק שם, אף שכמה גדולים התיירו, משום דיש לחוש להתיר דבר התמוה לרבים, וגם שעלולים בקל לבוא בזה למכשול וכאשר שמענו שקורה וכו' ואחר זמן ראיתי כן בספר קצות השבת דף קנ"א בשם הגרשז"א זצ"ל, דאף שמעיקר הדין מותר הוא מורה להימנע מלטלטלו מפני הרואים וכו'. יעויין שם, ובסימן קי"ד, ובספרו ש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ', ובדברינו לעיל בהערה. וכיו"ב כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סס"י כ"א לגבי מיחם חשמלי דיש לחוש שע"י הטלטול יתלטל התקע ויבוא לידי כיבוי והבערה בשבת יעו"ש:

[גא] עיין מנחת שבת סימן פ"ח אות מ"א ודברי מהרש"ם שם בסוף הספר בקונטרס אהבת שלום (ונכפל בדעת תורה סימן ש"ט סעיף ד' ד"ה הרב), שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף פ"א, ובארחות שבת דף כ"ה. וטעם הדין דאף אם רוב תשמישי האולר לאיסור ונדון על שם רובו, עדיין לא גרע מכל כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, וכל האולר חשוב כלי אחד כיון שהם מחוברים בו:

מחברת העומדת לכתובה

ל) מחברת ריקה העומדת לכתובה, דינה ככלי שמלאכתו לאיסור. ואם יש בה מקצת דפים כתובים והם עניינים שמותר לקראם ולהסתכל בהם בשבת, מותר לטלטלה ככלי שמלאכתו להיתר. ומכל מקום המחמיר שלא לטלטל ולהפוך ("לדפדף") את הדפים הריקים בפני עצמם כי אם לצורך גופם או לצורך מקומם (כגון לראות אם כתוב בהם או כדי להגיע לדפים הכתובים), תבוא עליו ברכה. ואם הדפים הריקים חשובים לו יותר מהכתובים, הדפים הריקים הם העיקר ודין כל המחברת ככלי שמלאכתו לאיסור^[נב]:

צרוך מפתחות

לא) צרוך מפתחות ובו מפתח שהוא מוקצה, כגון מפתח של רכב או של קופת כסף או של דלת שיש בו אזעקה וכדומה, לכתחילה יוציא משם קודם שבת את המפתחות האסורים. ואם לא הוציא, מותר לאחוז במפתחות המותרים ולהשתמש במפתח הצריך לה^[נג]:

[נב] עיין שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף פ"ד, וארחות שבת פרק י"ט סעיף צ"ב. ובארח"ש שם ובלוח המוקצה הערה תס"א כתבו שדין מחברת ריקה כמוקצה מחמת חסרון כיס ע"כ. ברם המוחש לא יוכחש שבזמנינו רוב ככל בני אדם אינם מקפידים לשמור עליהם כל כך שלא לעשות בהם תשיש אחר. זולת למי שמקפיד לדלידיה אכן דינה כמוקצה מחמת חסרון כיס, וכדלקמן בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס. דין נייר חלק, לקמן:

[נג] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף פ"ג, ובהוספות הגרשז"א זצ"ל שם להערה ע"ר, ארחות שבת דף קס"ב. ועיין עוד שו"ת מנחת יצחק ח' סימן כ"ב:

ואם מוכרח לטלטל גם את המפתח של איסור, כגון שאינו יודע מהו המפתח וצריך לבדקם אחד אחד, או שהמפתח של איסור מעליו, הרי זה טלטול לצורך גופו או לצורך מקומו וש"י. ואם צריך ליתן את הצרוך בנתיים בכיסו כי רב ממנו הדרך וכשמוציאו אחר כך להשתמש בו בהכרח מטלטל כל הצרוך, ונמצא מטלטל עתה בידו גם את המפתח של איסור עמהם שלא על דעת להשתמש בו, יש להסתפק אי שרי דהוי בכלל ההיתר דלצורך גופו, כיון שהוא מוכרח לטלטלו כדי להשתמש במפתח של היתר, דמה לי צורך גופו של מוקצה לצורך גופו של היתר. וצ"ע. ומכל מקום בכהאיי גוונא

פתיחת דלת הרכב, מפתחות הרכב

לב) רכב שנוסעים בו, הוא כלי שמלאכתו לאיסור. וכן דין מפתח דלתות הרכב. וכל שכן מפתח המנוע שלו. ואם שכח מערב שבת דבר ברכבו ורוצה להוציאו משם לצורך שבת, כיון שברוב הרכבים שבזמנינו עם פתיחת הדלת נדלק גם כן אור, ממילא אסור מן הדין לפתוח את הדלת. אבל גם אם באותו רכב אין האור נדלק, או שניתק ממנו את האור קודם שבת, מכל מקום אין נכון לפתוח את הרכב בשבת בכל אופן מפני הרואים^[נד]. ובמקום צורך מותר לומר לגוי להוציא לך^[נה]:

נכון שיוציא מהצורך את המפתח של היתר, ואף שעל ידי כן מיטלטל ממילא גם כן המפתח של איסור הוא טלטול כלאחר יד דשרי:

ואין הטבעת שהמפתחות בתוכה מוקצה משום בסיס לדבר האסור, לפי מה שכתבנו לקמן בדיני בסיס לדבר האסור דאין בסיס לכלי שמלאכתו לאיסור:

ובעיקר דין מפתח של רכב או של דלת שיש בו אזעקה, דמיקרי מלאכתו לאיסור, עיין לקמן בהערה:

[נד] עיין שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ע"ז. ו**כיוצא** בזה מצינו שאסרו חז"ל לטלטל סולם גדול של עלייה אף לצורך גופו ומקומו, הגם שאין הסולם אלא כלי שמלאכתו לאיסור (לדעת כמה פוסקים. מלבד הרמב"ם והש"ע שסוברים שאין עליו תורת כלי), מטעם דהרואה אומר להטיח גגו הוא צריך. וכן סולם של שובך אסרו להטותו משובך לשובך, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לצוד. כיעויין בכיצה דף ט' ובפרש"י שם, וברמב"ם הלכות שבת פכ"ו ה"ז ובהלכות יום טוב פ"ה ה"ד, ובשלחן ערוך סימן ש"ח ס"ט ובאחרונים. ולעיל. ודון מינה בקל וחומר לרכב. ובעניינינו יש עוד טעם לאסור, כי ברוב הרכבים נדלק אור בפתיחת הדלת ומצוי מאוד לטעות בזה. ועל כן אין להורות בזה היתר שלא לחלק:

ולעניין דין המפתח של דלת הרכב, בשש"כ שם כתב שהוא כלי שמלאכתו להיתר, והוסיף שם בהערה רנ"ד בשם הגרשז"א זצ"ל שהדין כן גם בדלת שבפתיחתה נדלק אור, כיון שעצם הפתיחה היא מלאכה המותרת אלא שאסור לפתוח דאריה רביע עליה ע"כ. ולענ"ד סברא זו מחדשת מאוד וצ"ע. והרמב"ם נתן טעם לאיסור טלטול כלי שמלאכתו לאיסור שמא יתעסק בהם מעט ויבוא לידי מלאכה. וזה שייך נמי בהא. ושוב ראיתי ספר לוח המוקצה (להרה"ג יהונתן בן צור שליט"א, התשס"א, ירושלם) דף קי"ב הערה תקמ"ה, לענין מפתח דלת שיש בו אזעקה, דדינו ככלי שמלאכתו לאיסור, ושכן שמע בשם גדולי הפוסקים, ודלא כהגרשז"א המובא בשש"כ הנז"ל ע"כ: **ולענ"ד** גם במפתח דלת שלא נדלק בו אור או אזעקה, הואיל ורוב ההשתמשות בו לאיסור כדי ליכנס וליסע ברכב ועיקרו עשוי ועומד לכך, לא יצא מפתח זה

אבקת כביסה, נפט, טינר וכיו"ב

(לה) אבקת כביסה, נפט (המיוחד להדלקה), טינר וכיוצא בהם, אסורים בטלטול אף לצורך גופם ומקומם, כיון שמלאכתם לאיסור ואין עליהם תורת כלי, והרי הם כדין עצים העומדים להסקה דלעיל[גו]:

מכלל כלי שמלאכתו לאיסור. ואחר כך ראיתי שחזר הגרשו"א בהוספות לשש"כ שם לדון לאידך גיסא לאסור טלטולו אף לצורך גופו ומקומו, משום שאינו ראוי כלל לשום דבר המתור ע"כ. ולפי מה שביארנו לעיל בהערה, אין להחמיר בו יותר מכל כלי שמלאכתו לאיסור יעו"ש"ב. (וע"ע בארח"ש פי"ט הערה תנ"ו ודוק) ושור"ר כדברינו דלעיל בשו"ת מנחת יצחק ח' סימן כ"ב שכתב דלומר דהמפתח אין מלאכתו לאיסור דכשפותח הדלת ליקח משם דבר בהיתר פותח, דא בורכא, דכמו שהדלת בעצמו הוי מלאכתו לאיסור והותר רק לצורך גופו, כן הוא המפתח ע"כ ע"ש:

[נה] פשוט. ואף שהאור נדלק בפתיחת הדלת, כיון שהגוי אינו מכוין רק לפתוח הדלת, הוה ליה פסיק רישיה ואינו מכוין בגוי דשרי, וכדלעיל שם בהערה:

[נו] עיין שלמי יהודה פרק ט' סעיפים ג' ט', לוח המוקצה בערכי השמות הנו"ל, ארחות שבת דף י', הגרשו"א זצ"ל בתיקונים ומילואים לשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ט"ז:

סבון (שאינו נוזלי), כתבו בספרים שציינו בסמוך שאסור טלטלו אף לצורך גופו ומקומו מטעם הנו"ל. אמנם לפי מנהגינו מן הדין מותר לרחוץ בסבון, ואף למחמירים אצלינו אינו אסור מן הדין, וכיון שאינו אלא חומרא אינו מוקצה, כדלעיל בהערה. והוא הדין ל"משחת שיניים" וכיוצא באלו. **משחת נעליים**, כתבו גם כן בספרים דלעיל לאסרה. ולענ"ד אף שהמשחה עצמה אינה כלי, כיון שדרך תשמיש הנאתה עם אותו כלי והכלי והמשחה שבתוכו משמשים יחד, אם כן דנים אותם כדבר אחד כי אי אפשר לזה בלא זה, וכמו שהיא עם הכלי הרי ראוי לכסות בו כלי וכדומה, וכדלעיל בהערה עש"ב. ואם כן נשאר דינו ככל כלי שמלאכתו לאיסור דמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו. וכן הדין בכל אבקה או משחה האסורים בשבת ומונחים בתוך כלי כל שהוא ודרך השתמשות הנאתם עם הכלי שהם מונחים בתוכו לעולם וכמו משחת נעליים הנו"ל:

"אקונומיקה" אינו מוקצה, כי מותר להוריד עם זה כתמים מהידים בשבת (שלמי יהודה דף קנ"ט בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]):

"שמן למאור" שאינו עומד למאכל, נראה דינו כעצי הסקה ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו (גם בעודו מונח בקופסא). אמנם שמעתי ששמן זה גם כן ראוי למאכל, אלא שבעלי בית החרושת אינם רוצים לקחת אחריות גמורה על זה. ואף אם הוא אינו אוכלו, הרי הוא ראוי לאחרים שאינם חוששים. ואם כן אפשר להקל על כל פנים לצורך גופו ומקומו. וצריך לברר. וכתבנו בזה עוד לקמן בדיני מוקצה

כלים ומכשירים לצורך פקוח נפש
 (לד) כלים שמשתמש בהם הרופא לצורך בדיקות וטיפולים
 בחולים שיש בהם סכנה, וכן שאר כלים שמלאכתם
 לאיסור כגון מספריים עט וכיוצא בהם, שייחדו אותם בבית
 החולים לצורך מלאכות של פקוח נפש, אם מצוי שיצטרפו להם
 בשבת מותר לטלטלם משום שדינם ככלים שמלאכתם להיתר^[נז]:

מכשיר אינהלציה, מכשיר אדים
 (לה) "מכשיר אינהלציה" וכן "מכשיר אדים" הנמצא בבית
 שיש בו חולה ואפשר שיצטרך להשתמש בו
 בשבת^[נח], מותר לטלטלו לצורך ככלי שמלאכתו להיתר. ואם
 אין בבית חולה, דינן ככל הכלים שמלאכתם לאיסור^[נט]:

רשימת כלים שמלאכתם לאיסור
 (לו) ואלו הן מקצת מהכלים המצויים בזמנינו החשובים כלי
 שמלאכתו לאיסור, על פי כל המבואר בסעיפים
 דלעיל:

אופניים^[ס], ארנק^[סא], בטריה, ברגים, גפרורים^[סב], חוט
 חשמל מאריך ("פּבּל"), חוטי חשמל המחוברים

מחמת גופו בהערה ע"ש (ובספר לוח המוקצה בערכו אוסר לטלטלו, זולת למי שאוכלו
 ואינו חושש. וצ"ע):

[נז] כן כתבו בספר ארחות שבת פרק י"ט דף ל"א, ועל פי המג"א בסימן תקכ"ו
 ס"ק י"ד ע"ש ובאחרונים. וע"ע לקמן בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה:

[נח] עיין לעיל:

[נט] ארחות שבת שם דף ל"ב, ובדברינו לעיל (ולענין מכשיר אדים ע"ע יל"י דף
 תכ"ט):

[ס] עיין שלמי יהודה פרק ה' סעיף י"א, ארחות שבת דף ל"ד, ובארות משה ס"ק
 קמ"ז:

[סא] כדלעיל:

[סב] כדלעיל. ונפרור שהדליק בו ואין ראוי להשתמש בו עוד כלל (להעביר בו

לכלי השמל, חצוצרה[סג], טיפ, טלפון[סד], כיריים של גז, כלי נשק, מאוורר[סה], מברג, מברשת צביעה, מברשת ששערוותיה קשות[סו], מדבקות[סז], מחבת[סח], מחדד, מחוגה, מחט שתופרים בה, מחק, מטריה[סט], מיחם חשמלי[ע], מכונת כביסה

אש, או לשמוש אחר), דינו כמוקצה מחמת גופו. עיין שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ט"ל:

[סג] תוספת שבת סימן ש"ח ס"ק כ"ב, בני ציון סק"ח, ולעיל בהערה ד"ה עוד:
 [סד] אף שבשלמי יהודה פרק ב' סעיף א' כתב שהטלפון מוקצה מחמת חסרון כיס, וכן כתב אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ז'. וכן כתב בחוט שני ח"ג סוף פרק מ"ב כיון שמקפידים שלא ישתמשו בו לתשמיש אחר ע"כ. לענ"ד בשנים האחרונות עם ריבוי מכשירי הטלפונים המיטלטלים ("ניידים") לסוגיהם השונים והתחדשותם והשתכללותם חדשים לבקרים, ורגילים בהם טובא. ויד הכל מממשות בהם תדיר, אין חסים ומקפידים עליהם כמו בעבר, וכל סוגי הטלפון היום לרוב בני אדם דינם ככל הכלים שמלאכתם לאיסור. זולת למי שאכן מקפיד עליו לשמרו. ומז"מ טלפון המיטלטל ("נייד" "פלאפון" וכדומה) שיש בו גם שעון מעורר, אין נכון לטלטלו כדי לראות בו השעה או כדי לעוררו, משום עובדין דחול ומעוד טעמים, וכמו שכתבו בארחות שבת פרק י"ט הערה ס"ה:

[סה] כשאינו פועל. עיין לעיל:

[סו] לאפוקי מברשת ששערוותיה רכות. ועיין לעיל בהלכות גוזז. מפרק, עיין לאאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ב הערה ל"ז שנסתפק אם לדנו ככלי שמלאכתו לאיסור, או דהוי מלאכתו לאיסור ולהיתר. ונכון להחמיר:

[סז] ומדבקות עם ציורים ותמונות שהילדים משתעשעים בהם ומחליפים אותם ביניהם, אם כן הוי כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר שדינו ככלי שמלאכתו להיתר. וכן יש מקילים בזמנינו לחלקם לילדים בשבת. ומכל מקום לענ"ד לכתחילה ראוי שלא לטלטלם, כי לפעמים יש שרוב מלאכתו לאיסור דהיינו להדבקה. ועוד שמא יבואו להדביק והוא חשש מצוי אצל קטנים:

[סח] כשהיא ריקנית בלי אוכל. עיין לעיל:

[סט] מנחת שבת סימן פ"ח ס"ק כ"ז, שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ד הערה נ"ד, ארחות שבת דף ל"ד:

[ע] עיין שו"ת אז נדברו ח"ג סימן נ"ד סק"ח (לענין קומקום מים חשמלי), שלמי יהודה פרק ב' הערה ז' ושם בסעיף י"ד. וכשהוא מחובר לחשמל אין ראוי לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו ובמקום דוחק אפשר להקל על ידי שינוי, וכמו שנתבאר לעיל לענין מאוורר ע"ש. ושם בהערה בשם שו"ת מנחת יצחק:

והדלת שלה, מלכודת עכברים^[עא], מנורה^[עב], מנקב, מסמר, מספריים, "מעטפה מבוילת"^[עג], מערוך^[עד], מפתח של רכב, או של קופת כסף וכדומה^[עה], מקלות כביסה^[עו], משקולות, משקל, משחקים שאסור לשחק בהם בשבת^[עז], משחקים המיוחדים להשמיע קול נעים להרגיע התינוק^[עח], נייר חלק העומד לכתיבה^[עט], נייר זכוכית, נעצים, נר שעוה (שלא דלק בבין השמשות)^[פ], נרתיק ל"מחשב נייד" וכיו"ב^[פא], סיגריות, ספוג להדחת כלים או לרחיצת הגוף, ספר בישול^[פב], ספר

[עא] בן איש חי ש"ב וארא אות ז'. כה"ח סי' שט"ז סק"ל. וע"ע לקמן בדיני גרף של-רעי:

[עב] ואם מקפיד עליה לשמרה היא מוקצה מחמת חסרון כיס, כדלעיל:

[עג] ואם מקפיד עליה, הרי היא מוקצה מחמת חסרון כיס:

[עד] שלמי יהודה פרק ו' סעיף י"ח. וכ"כ במקור חיים סימן ש"ח בסעיף ג':

[עה] כדלעיל:

[עו] עיין כף החיים סימן ש"ח ס"ק קי"ז, משנה ברורה ס"ק ס"ה, פמ"ג באשל אות ל"א, שמירת שבת כהלכתה פרק ט"ו סעיף י"ט, לוח המוקצה ערך אטבי כביסה, וארחות שבת פי"ט סעיף ב':

[עז] עיין לעיל בהלכות משחקים בשבת:

[עח] עיין לעיל בהלכות משמיעי קול שיר:

[עט] (כן הוא בסתם נייר חלק שבזמנינו לרוב ככל בני האדם. אבל אם הוא חס עליו ומקפיד לשמרו שלא לעשות בו תשמיש אחר כגון לעשות בו סימן בספר, או שהוא סוג ניר מיוחד, דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס. וז"ל הבן איש חי ש"ב פרשת מקץ אות ה', נייר חלק אם הוא חשוב מאוד, שהוא מיוחד לכתוב בו אגרות דוקא, ואין משתמשין בו תשמיש אחר לכרוך בו איזה דבר ע"כ). עיין שלמי יהודה פרק י"ב סעיף ג', אאמ"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ"ב, שו"ת אור לציון ח"ב פכ"ו סוף הערה ב', שלמי יהונתן על ש"ע סימן ש"ח דף נ"ג, ובספרו לוח המוקצה ערך דף נייר חלק, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה נ"ד, ארחות שבת דף מ"ד, ובדברינו לעיל הערה ד"ה ובספר, ומשמ באר"ה:

[פ] עיין לעיל בהערה ד"ה והתוספות, ולקמן בדיני מוקצה מחמת גופו:

[פא] עיין לעיל:

[פב] כיון שאסור לעיין בו בשבת, כדלעיל בהלכות שטרי:

טלפונים^[פג], ספרי חכמות חולין (חשבון, הנדסה, טבע, רפואה, שפות וכיוצא באלו)^[פד], סרגל, סרט מדה, עט, עפרון, פטיש,

[פג] כיון שעיקרו עומד למספרי הטלפון ואסור לעיין בהם בשבת, זולת למצוא היכן דר אדם פלוני וכדומה ("כתובות") לצורך מצוה או לצורך הגוף, כדלעיל בהלכות שטרי הדיוטות. וכן כתבו בשלמי יהודה פרק י"ב סעיף ט"ו, ובלוח המוקצה בערכו, ובארחות שבת דף ל"ה, ובחוט שני ח"ג סוף פרק מ"ה:

[פד] כיון דנקיטינן שאסור לקרות בהם בשבת משום שטרי הדיוטות, כדלעיל בהלכות שטרי הדיוטות ובהערה שם. **זמח** שנסתפק מרן בש"ע סי' ש"ח סעיף נ' לדעת הרמב"ם שאוסר לקרוא בשבת ספרי חכמות, אם מותר לטלטלו ע"כ. נראה דמקום הספק הוא אם לדרונו משום הכי למוקצה מחמת גופו לאסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו (דשמא אין עליהם שם כלי. ולכאורה זה תלוי אם ראוי לצור בו ע"פ צלוחיתו, או שמקפיד עליו שמא יתלכלך, וכמבואר בתוס' בשבת דף קטז: ד"ה וכ"ש לענין אגרת, ובמשנ"ב סי' ש"ז ס"ק נ"ה ונ"ו וכף החיים שם ס"ק ק"ב וק"ה ע"ש. ועוד דאף אי אסור לקראו, הרי עכ"פ שם ספר עליו, ודומיא דבגד שעטנו דנחלקו בו רבוותא, והביאם הבית יוסף שם לעיל בסימן ש"ח סעיף מ"ז, וכדלקמן בדיני מוקצה מחמת גופו. וכל שכן ספרי חכמות דאף לישראל מותר לקראם בחול). אבל הא מיהא נראה פשוט דלא גרע מכלי שמלאכתו לאיסור, כיון שעומד לקריאה האסורה בשבת. ואף שהאיסור לקרוא מדרבנן חשיב מלאכתו לאיסור כדלעיל. ולהאמור מה שכתב השתילי זתים שם ס"ק קי"ט בשם הלבוש שנהגו להקל ע"כ. לדין היינו דוקא לצורך גופו ומקומו. וכן מוכח מהא דבב"י שם הביא קודם בשם הרשב"א דשרי לטלטלו, וע"ז הוסיף הב"י דלהרמב"ם יש להסתפק יעו"ש, ודברי הרשב"א הם בתשובה ח"א סי' תשע"ב ובחלק ד' סי' ק"ב ושם מפורש דמיירי לצורך גופו, וא"כ ע"ז אמר הב"י דלהרמב"ם יש להסתפק אם מותר לצורך גופו, אבל מחמה לצל פשיטא דאסור להרמב"ם כדין כל כלי שמלאכתו לאיסור וכמו שביארנו. ומ"מ במקום צורך המיקל לטלטלן אף מחמה לצל וכדומה, יש לו על מה לסמוך, אחרי דיש מתירין אפילו לקראם והעלה מרן סברתם בש"ע סימן ש"ח סעיף נ' ובסימן ש"ז סעיף י"ז, וכל שכן לטלטלם:

וספרי טבע והדומה להם שיש בהם ציורים ותמונות רבים ולפעמים אף יותר מהכתב, שמן הדין מותר להסתכל בתמונות כאלו בשבת בלא לקרוא הכתב שם (וכדלעיל בהלכות שטרי הדיוטות בהערה) אפשר, דמיקרי כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר ומותר לטלטלם. וע"ע לעיל בהערה ודוק:

ספריים שחיברו רשעים או מינים ואפיקורוסים, כל שכתוב בהם דברי כפירה ומינות ואסור לעיין בהם משום ולא תתורו וגו' ואף לא להחזיקם בבית גם בחול, וכן ספרי חשק ופריצות, "עיתונים חילוניים" וכל הדומה להם, אסור לטלטלם בשבת אף לצורך גופם ומקומם בכל אופן משום מוקצה מחמת גופו ומשום גרף של רעי, וכדלקמן בדיני גרף של-רעי בהערה:

פּלטה חשמלית^[פה], פתילת צמר גפן וכדומה, צבת, קדירת בישול ריקנית^[פז], קומקום חשמלי ובסיסו (בקומקום נשלף), קורקינט^[פז], שופר^[פה], תנור אפיה^[פט].

רשימת כלים שמלאכתם להיתר

לז) ואלו הן מקצת מהכלים שמותר לטלטלם כדין כלי שמלאכתו להיתר:

מברשת בעלת שערות רכות (כגון של תינוקות)^[צ], מברשת שיניים^[צא], מגב שיש, "מד-חום" שאינו פועל על ידי בטריה^[צב], מטאטא^[צג], מקל או רצועה שייחדה לאיים בה על התינוקות שיכם בהם^[צד], משמיעי קול שאינו של

מכתב או אגרת שהובא בשבילו בשבת מחוץ לתחום, טוב ליוזר אם אפשר שלא יגע בה (שלחן ערוך סימן ש"ז סעיף י"ד ושתילי זתים ס"ק מ"ה, עיין שם ובאחרונים):

[פה] ובעודה מחוברת לחשמל ודולקת ראוי שלא לטלטלה אף לצורך גופה ומקומה, וכדין מיחם לעיל בהערה:

[פו] ועיין לעיל:

[פז] בארות משה ס"ק קמ"ז:

[פח] רמ"א סימן ש"ח סעיף ד'. שהרי הוא מיוחד לתקיעה האסורה בשבת. ועיין עוד לעיל בהערה. ואם הוא מקפיד עליו, הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס:

[פט] ועיין לעיל:

[צ] כיון שמותר להסתרק בה, עיין לעיל בהלכות גוזז:

[צא] דאף אם אינו משתמש בה אינו אלא משום חומרא. ואם פסיק רישיה לצאת לו דם מבין השיניים בעת שמצחצחן שלכן אסור לו לצחצח בה בשבת, וכדלעיל בהלכות חובל, אם כן הוי כלי שמלאכתו לאיסור אם המברשת מיוחדת לו:

[צב] שמירת שבת כהלכתה פרק מ' הערה ג'. ואף על פי שמקפידים לשמרו ולכן גם עושים לו נרתיק מיוחד, כיון שמלאכתו להיתר (כדלקמן בהלכות רפואה) לא הוי בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס, כדלקמן:

[צג] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף מ"ט, שתילי זתים ס"ק קט"ז, מנוא"ה דף רנ"ח, ש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ':

[צד] ט"ז סימן ש"ח ס"ק י"ז ואחרונים:

שיר^[צה], משקפת^[צו], סיכה המחברת דפים או לסימן ("סיכה משרדית")^[צו], שעון יד הפועל על ידי בטריה^[צה], תעודת ציונים לתלמיד^[צט]:

[צה] עיין לעיל בהלכות משמיעי קול:

[צו] פסקי תשובות סימן ש"ח אות ל"א:

[צז] שלמי יהודה פרק י"ב סעיף י"ב. לוח המוקצה ערך סיכה משרדית:

[צהח] אאמו"ר שליט"א בשו"ת עולת יצחק ח"ב סימן קי"ד (ודלא כמנוא"ה פי"ב ס"ו שהחמיר בזה לכתחילה). ועיין לעיל בהערה ד"ה ונפקא, במוסגר:

[צט] לוח המוקצה ערך גליון ציונים, ארחות שבת פרק י"ט סעיף כ"ח. **והיינו** בתעודה שמתר לעיין בה בשבת משום חינוך הילד. דבלאו הכי אסור משום שטרי הדיוטות כדלעיל בהלכות שטרי הדיוטות, וממילא הוי מלאכתו לאיסור:

פרק שלישי

הלכות מוקצה מחמת חסרון כים

רשימת כלים המוקצים מחמת חסרון כים

(א) כל כלי שאדם מקפיד עליו שמא יפגם או יפסד, הרי זה מוקצה מחמת חסרון כים, ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו (כדלעיל). כגון בולי דואר העומדים לשימוש, דיסקים, דרכון^[א], חוטי ציצית^[ב], טשקים, כלי נשק^[ג], מגהץ, מחשב, מצלמה, מקדחה חשמלית, סכין של מילה^[ד], סכין של שחיטה, סכין של טבחים (קצבים), סכין של סופרים שמתקנים בו הקולמוס, פמוטות יקרים^[ה], קלף של סופרים, שטרות כסף, שטרי חובות, חוזים, כתבי חשבונות ואיגרות שמקפיד עליהן לשמרן, תעודת זהות^[ו], כל אלו וכיוצא באלו שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר, הרי הן מוקצים מחמת חסרון כים^[ז]:

[א] ויש שאינם מקפידים עליו ולהם דינו ככלי שמלאכתו לאיסור (לוח המוקצה בערכו). ועיין בסעיף ב':

[ב] עיין לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו:

[ג] והיינו כשהם מוצנעים בארון [והם שייכים לו שלכן מקפיד לשמור עליהם כי דמיהם יקרים. משבי"ר]. אבל במקום סכנת אויבים וכדומה שמותר לשאתם משום פקוח נפש, דינם ככל הכלים שמלאכתם להיתר (ארחות שבת פרק י"ט סעיף ס"ב. ועיין עוד שמירת שבת כהלכתה פ"כ הערה כ"ח, שלמי יהודה סוף פרק ד', ושלמי יהונתן בערכו, שדינו ככלי שמלאכתו לאיסור ע"ש. ועיין עוד בדיני כלי שמלאכתו לאיסור):

[ד] וכשחלה מילה בשבת עיין לקמן:

[ה] גם כשלא הדליקו בהם באותה שבת:

[ו] ומי שאינו מקפיד עליו אינו מוקצה. ועיין עוד בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ח סעיף ו':

[ז] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ט', ש"ע סימן ש"ח סעיף א', שמירת שבת כהלכתה

פרק כ' סעיפים י"ט וכ', שלמי יהודה פרק ב' סעיף א', ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף א', ושאר ספרי זמנינו:

טלפון, עיין לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה. **נייר** העומד לכתיבה, שם בהערה:

חוט החשמל המחובר לכלי המוקצה מחמת חסרון כיס, דין החוט כדין הכלי (שלמי יהודה פרק ב' סעיף א' ו"ד):

זכויות משקפיים שנפלה ממקומה, עיין לקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו, ושם בהערה:

מדברי התוספות בשבת דף מו. ד"ה והא, מוכח שהם סוברים דכדי להחשיב כלי למוקצה מחמת חסרון כיס בעינן נמי שיהא קובע לו מקום. אבל ברמב"ם פרק כ"ה הלכה ט', וטור ושלחן ערוך סימן ש"ח סעיף א', לא הזכירו כלום מעניין ייחוד וקביעות מקום. וכיוצא בזה מצינו דעת התוספות בעירובין דף קב. דכלי שאין רגילות להיטלטל כלל, כבדו קובעו והוי מוקצה אף שאין בו חסרון כיס. והרי"ף והרמב"ם וטור וש"ע חולקים אף בזה. וגם התוספות עצמם סוברים כן בשבת דף לב. ד"ה ואפילו, וכמ"ש הב"ח בסימן ש"ח ס"ב. **ובמשינה** ברורה סימן ש"י ס"ק כ"ז משמע שהוא מחלוקת אחרונים לענין אי בעינן נמי ייחוד מקום כדי להחשיבו מוקצה מחמת חסרון כיס כיעו"ש, ובשער הציון אות י"ט בשם הבית מאיר. ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ג' כתב בשם הגרשז"א זצ"ל דכוונת הבית מאיר רק לענין שהוא מקפיד על כל שינוי מקום שלא לצורך, ולעולם כולי עלמא מודו דלא בעינן לייחוד מקום מסויים וקבוע. וכן כתבו בארחות שבת פי"ט הערה ק"י ע"ש. ובעיקר דין קביעות מקום גרידא בלי חסרון כיס הנז"ל, הארכנו לקמן בהערה:

דע שיש מי שמיקל בזה (במוקצה מחמת חסרון כיס) כשנצרך לו בשבת יבטל הקפדתו בעת שהוא צריך לו בכדי שיתפר לו להשתמש בשבת. וזו ערמה היא, ואסור לעשות כן, דבטלה דעתו אצל כל אדם [עיין לקמן סעיף ב' ודוק. משי"ר], איך מקצת היום אסורה ומקצת היום מותרת. אלא אם הוא רוצה להשתמש בה, ייחד אותה מערב שבת לכך בכדי שיתור לו להשתמש בה כל השבת. עכ"ל מהר"ח כסאר זצ"ל בשם טוב על הרמב"ם פרק כ"ה הלכה ט'. **ואפשר** שהמיקל למד כן ממה שכתב בשתילי זתים סימן ש"ח ס"ז כלי המוקצה מחמת חסרון כיס שהוצרך לו, אף על פי שמקפיד עליו מותר לטלטלו (הרב המגיד, ובית יוסף) עכ"ל השת"ז. וזה תימה, אלא פירושו דכשנצרך לו יבטל הקפדתו ומותר. ברם דברי השתילי זתים צריכים עיון, כי במגיד משנה [פכ"ו הי"ד] ובבית יוסף [שם בסי' ש"ח ס"א ד"ה כתב הרמב"ם] שם מיירו בכלים העומדים לסחורה ואינם מוקצה מחמת חסרון כיס משום שהוא אינו מקפיד להשתמש בהם לפעמים בחול, וכמו שתירץ הבית יוסף שם דברי המגיד משנה (ובזה נסתלקה תמיהת מרכבת המשנה על המ"מ שם) והעתיקוהו האחרונים (וכדלקמן) ולכן גם אי אפשר להעמיד דברי השתילי זתים בכלי שמלאכתו להיתר דאין נוהג בו מוקצה מחמת חסרון כיס משום דעומד לתשמישו בשבת, כדלקמן. דמלבד שלפי זה כל כי האי הו"ל להשת"ז לפרש דהעיקר חסר מן הספר, בלאו הכי נמי כלים העומדים לסחורה אף במלאכתם להיתר הם מוקצים כמבואר שם:

כלי שבעליו אינו מקפיד עליו

(ב) אין הולכים במוקצה מחמת חסרון כיס אלא אחר דעת הבעלים. ולכן אף אם רוב בני אדם שבאותו המקום מקפידים על אותו כלי לשמרו שמא יפסד, אם בעליו של אותו כלי אינו מקפיד מאיזה טעם שיהיה, אינו מוקצה^[ח]. ואף לאחרים מותר לטלטלו כדין הבעלים^[ט]:

כלים שבחנות

(ג) כלים העומדים לסחורה, אף על פי שאינם יקרים כל כך, אם הוא מקפיד שלא להשתמש בהם שמא יפגמו, הרי הם מוקצה מחמת חסרון כיס. אבל אם אינו מקפיד כל כך ולפעמים

ובעיקר דברי השם טוב, נחלקו בנדון כעין זה גדולי זמנינו לענין כלים העומדים לסחורה, שדעת הגרשז"א זצ"ל אם ראה צורך ליקח משם בשבת סכין או מזלג לצרכו לחלוטין או ליתנו לחברו לחלוטין, אע"ג דבין השמשות היה אסור לטלטלו מפני שעיקרו לסחורה עומד, אפילו הכי שרי. אך אמנם תחילה צריך להחליט להשתמש במוקצה מחמת חסרון כיס ורק אחר כך יקחנו עכ"ד שהובאו בשש"כ פ"כ הערה ע"ח [ובמהדורת התש"ע בהערה פ"ג]. וכתב על זה הרב שש"כ שם שכן מצא בשו"ת אבני נזר סימן ת"ב, ובכלכלת שבת כללי מוקצה אות א', ושבחזון איש סימן מ"ב ס"ק ט"ז חולק ואוסר בכל גונוי. וזהו כדעת השם טוב הנו"ל. ומכל מקום גם הגרשז"א שם סובר דאין להשתמש בכלי המוקצה מחמת חסרון כיס שימוש אחר שלא היה עומד לו, גם אם יחליט מכאן ואילך לבטל הקפדתו כיעויין בדבריו שם. ועיין עוד בהגהות הגרעק"א בסימן ש"ח בראשו, ועל המג"א שם ס"ק י"ט ועל ס"ק נ"ו, ובסימן רע"ט ריש ס"ק י"ב ודוק. ועיין מה שנכתוב עוד לקמן בהערה:

[ח] משנה ברורה סימן ש"ח סק"ו, כף החיים ס"ק י"ד, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה מ"ט:

[ט] פשוט:

וכן הדין בהיפך, כלי שרוב בני אדם אין מקפידים עליו והבעלים מקפיד, הרי זה מוקצה מחמת חסרון כיס לכל העולם. כן נראה פשוט. ועיין עוד לקמן פ"ד הערה ח"פ:

קנה כלי חדש (שמלאכתו לאיסור. עיין לקמן ודוק) ובתחילה שחביב עליו הוא מייחד לו מקום ומקפיד עליו, אבל הוא יודע שאחר שיעברו עליו כמה ימים שישתמש ויורגל בו שוב לא יקפיד עליו, מכל מקום מסתברא דאזלינן בתר השתא, ובימיו הראשונים כל זמן שמקפיד עליו הוא מוקצה מחמת חסרון כיס:

הוא משתמש בהם או משאילים לאחרים, אף על פי שהם עומדים ומיוחדים למכירה בחנות או באוצר ("מחסן"), מותר לטלטלם^[א]. אם הם כלים שמלאכתם להיתר אף מחמה לצל, ואם מלאכתם לאיסור, לצורך גופם ומקומם^[א]:

אוכלין ומשקין שבחנות

ד) אוכלין ומשקין העומדים למכירה בחנות או באוצר ("מחסן"), אינם מוקצים. שאף על פי שהם למכירה, כיון שהם מיני מאכל דעתו עליהם לאכול מהם כשירצה ואינו מקצה דעתו מהם^[ב]. ואם הם מיני מאכל שאינם ראויים לאכילה כמות שהם רק על ידי בישול וכדומה, כגון קמח, תפוחי אדמה וכיוצא בהם, הרי אלו אסורים בטלטול משום מוקצה מחמת גופו וכדלקמן:

אתרוגים העומדים למכירה

ה) האתרוג התימני המקורי שהוא ראוי לאכילה כמות שהוא, העומד למכירה למצוה לפני חג הסוכות, אף על פי שדמיו מרובים ומקפידים עליו לשמרו שלא יפסל או יפגם,

[א] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ט', ובפרק כ"ו הלכה י"ד ובמגיד משנה שם. בית יוסף סימן ש"ח סעיף א' ד"ה כתב הרמב"ם, שלחן ערוך סימן רנ"ט סעיף א', ובסימן ש"ח סעיפים א' (ברמ"א ואחרונים שם) כ"ה וכ"ו, שלחן ערוך המקוצר סימן ס"ז סעיף ז':

[יא] פשוט. ועיין עוד לעיל בהערה ד"ה ובעיקר:

[יב] רמב"ם פרק כ"ו הלכה י"ד, שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ב' ואחרונים. ועיין עוד לקמן בהערה ד"ה ונתתי, בשם האור שמח. וטעם נוסף שאין באוכלים משום מוקצה, עיין לקמן בהערה בשם חיי אדם:

מי שקיבל או קנה בטעות מאכל שאין עליו הכשר מהורר ודעתו להחליפו בחנות או ליתנו לאחר ומקפיד עליו לשמרו, נסתפקו בזה בארחות שבת פרק י"ט הערה קל"ז אי הוי ככלים העומדים לסחורה משום דלא מצוי כלל שישתמש בו. ולענ"ד נראה פשוט דמותר לטלטלו הואיל וראוי ליתנו לאחר שקונה הכשר זה (דמותר לעשות כן. וכן שמעתי מאאמו"ר שליט"א), והוה ליה בכלל אוכלין שלא גזרו בהם חכמים כלל:

כיון שהוא ראוי לאכילה ויש שאוכלים אותו כך, אינו מוקצה ומותר לטלטלו. והוא הדין שמותר לאכלו^[ג]:

[יג] כך נראה לענ"ד. שכן מוכח מלשון רבינו הרמב"ם פרק כ"ו הלכה י"ד אין שם [כן הנוסח בספרי רבינו כת"י ועוד ספרים מדוייקים, וכמו שנדפס ברמב"ם מהדורת פרנקל. (ויש ספרים שכתבו "שום". וע"ע בשנו"ס במהדר"פ בהלכות תעניות ריש פרק ה', והבן) ופירושו, אין מציאות והוית אוכל וכו'. וכך פירוש תיבה זו שמצויה הרבה בלשון רבינו בחיבור, כגון בריש פרק ה' מהלכות תעניות יש שם ימים וכו', והוא בהשפעת השפה הערבית, וכעוין בכסף משנה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א, ובהקדמת הר"ש ן' תיבון למורה נבוכים, ובליקוטים ומקורות וציונים שברמב"ם מהדורת פרנקל שם. משב"ר]. אוכל שהוא מוקצה בשבת כלל אלא הכל מוכן הוא חוץ מגרוגרות וכו'. וכעין זה לשון מרן בשלחן ערוך סימן ש"י סעיף ב'. ובדאי שבכלל זה מיני מאכל לסחורה היקרים מאוד כגון יין ישן שאין שותים ממנו אלא עשירים והוא בודאי לא ישתנו, וכל כיוצא בזה. ומצד מה שהאחרון כעת מיוחד למצוה ולא לאכילה, הא לא גרע מחטים שזרעם בקרקע בדודאי אינם עומדים לאכילה כלל אלא לזריעה ואפילו הכי כיון שהם ראויים לאכילה אינם מוקצה כדאיתא התם בשלחן ערוך:

ונתתי שמחה בלבי בראותי את האור שמח על הרמב"ם בפרק כ"ה הלכה ט', שכתב מפורש כדברינו, וז"ל על לשון הרמב"ם שם כל כלי שמקפיד עליו וכו', מה מדוייק לשון רבינו [דנקט כל "כלי", דמשמע דאתא לאפוקי אוכל. משב"ר] שלפי ההלכה דקיימא לן כרבי שמעון, לגבי אכילה לא שייך מוקצה מחמת חסרון כיס, דדעתיה דאיניש על כל מידי דחזי ליה, ולא שייך לאוקמי חסרון כיס נגד האוכל דכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו, וכיון דאם לא יהיה לו לאכול דבר אחר ודאי יאכלנו אף אם מפסיד הון על ידי זה, לכן על האוכל לא שייך מוקצה מחמת חסרון כיס שיהא חשוב נדחה מדעת האדם וכו', ולכן לא נזכר עניין הקצאה מחמת חסרון כיס אלא בכלי. **ומובח** דבר זה מסוגיא דכירה דף מ"ג דלרבי שמעון לית ליה מוקצה באותן שתי חלות דבש אף על גב שעליהן מתקיימות הדבורים כל ימות הגשמים והוי מוקצה מחמת חסרון כיס. ובתוספות ישנים שם נדחקו בזה. וזה פשוט ומפורש בלשון רבינו עכ"ד:

ואמנם מדברי הגרשו"א זצ"ל שהובאו בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ס"ה משמע שדעתו לאסור גם באתרוגים הראויים לאכילה כיון שמקפידים עליהם הרבה ע"ש. וכן סתמו לאסור בשאר ספרי זמנינו, כגון בספר שלמי יהודה פרק א' סעיף י"א, מנו"א דף רס"ט, יל"י דף שמ"ב, ארח"ש דף מ"ז (אכן שם בדף מ"ח לענין מצת מצוה נסתפקו בסברא זו ע"ש), השבת והלכותיה דף של"ח, לוח המוקצה בערך אתרוג. ולענ"ד זה נכון באתרוגי דידהו שטעמם מר מאוד ואינם ראויים לאכילה כי אם אחרי שרייה ובישול כמה פעמים ובתוספת סוכר. משא"כ באתרוגי דידן. ועיין עוד לאאמור"ר שליט"א בבארות יצחק הלכות לולב מדף ר"ג ס"ק ק"י ולעניינינו שם בדף רי"א, ובספר שנת השבע פרק י"ג הערה ג'. **ומה** שכתב בשש"כ שם בהערה ס"ג דבמג"א סימן ש"ח סק"ג ומחצית השקל שם משמע דלא כהאור שמח שהבאנו לעיל ע"ש. לענ"ד

מצות מצוה

ו) מצות המיוחדות לימי הפסח, גם אם הן מיוחדות למצות מצוה לליל הסדר ודמיהן יקרים והוא מייחד להן מקום ושומר עליהן, או שהן עומדות למכירה, מותר לטלטלן ולאכלן בשבתות שקודם פסח כיון שהן אוכלי^[יז]. ואפילו בערב פסח שחל להיות בשבת מותר לטלטלן, שאף על פי שאסור אז לאכול מצה הרי ראוי להאכיל מהן לקטנים^[יח]:

אין ראייה כלל דפליגי, כי הם לא הוכיחו שם אלא דכלי שאינו מקפיד תו אין בו הקצאה משום חסרון כיס, אין לאסרו מחמת שעומד לסחורה, דהא לתוד אינו הקצאה לרבי שמעון וזה הוכיחו מאוכל העומד לסחורה דאינו מוקצה. ולעולם באוכלין אף במקפיד אינו מקצהו מדעתו ושרי כהאור שמח:

ומלבד טעם האור שמח יש לומר עוד דחז"ל לא גזרו מוקצה כלל באוכלין וכשם שמצינו שמותר לטלטלן אף שלא לצורך כלל כמו שביאר הר"ן, וכדלעיל בכללי המוקצה בהערה סוד"ה ולענין. ולכך גם בייחודן לסחורה מותר לטלטלן דאינן בכלל גזירת מוקצה, ומטעם שביאר החיי אדם שלא רצו לגזור באוכלין שהן מצוה לעונג שבת, ולכן גם ספרי קודש שייחדם למכירה מותר לטלטלם מטעם שמצוה לעסוק בהם, וכדלקמן ובהערה שם. וממילא לדבריו נראה פשוט דבכל אוכל הראוי לאכילה אף שייחדו לסחורה ומקפיד עליו שרי דלא גרע מספרים ומטעם שביארנו. וכעין זה כתב הגרשז"א זצ"ל בשלחן שלמה סימן ש"ח ס"ק ס"ב (ב) דבשר חי לא הוי מלאכתו לאיסור לבישול (עיין לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו) דמלאכתו לאיסור נוהג בכלים לא באוכלין ע"כ. **והן** אמת דמהתוספות ישנים גבי חלות דבש הנז"ל מוכח דאוסר בזה, אבל מסתימת הפוסקים מוכח כהאור שמח והחיי אדם. והרי זה בכלל מה שכתבו הפוסקים והובא גם בחיבורי מהרי"ץ בכמה דוכתי (עיין בנוה צדיק על שו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן מ"ו בהערה א') דכשנמצא דין חדש באיזה פוסק שלא חילקו כן שאר הפוסקים מסתמא דלא סבירא להו הכי. והכי נקיטינן:

ולענין טלטול אתרוג בשבת שבחג הסוכות, עיין לקמן בדין מוקצה למצותו:

[יד] על פי האמור בסעיף הקודם. וכן מוכח באחרונים שנציין בהערה הבאה שלא דנו אלא בערב פסח שחל בשבת יעו"ש:

[טו] ויש מחמירים שלא לטלטלן (ויש אומרים דוקא שלא לצורך) בערב פסח שחל בשבת, למי שאין לו ממצות אלו המיוחדות לליל הסדר כי אם בצמצום ובהכרח, שבדואי לא יתנם לקטנים. מיהו אין זה מצוי כי ברוב הבתים יש מצות בריוח לליל הסדר. עיין בכל זה להפרי מגדים באשל סימן ש"ח ס"ק י"ב ובסימן תמ"ד סק"א, אשל אברהם להגאון מבוטשאטש שלהי סימן ש"ח, פתח הדביר סימן ש"ח סק"ד, בן איש חי ש"א פרשת צו אות ו', כף החיים סימן ש"ח ס"ק מ"ב, שו"ת שואל ומשיב

כלי פסח

(ז) **כלים** המיוחדים לימי הפסח, יש אומרים שגם אם אינו משתמש בהם כל השנה ומייחד להם מקום מוצנע בביתו, כיון שהם ראויים על כל פנים לתשמיש, אינם מוקצה, ומותר לטלטלם ככל הכלים שמלאכתם להיתר^[10]:

ספרים למכירה, כתבי יד

(ח) **ספרי** קודש העומדים למכירה, דינם כאוכלין שאינם בכלל גזירת מוקצה ומותר לטלטלם. והוא הדין לספר יקר-המציאות, או ספר כתיבת יד ישן, שאף על פי שמקפיד עליו לשמרו ומייחד לו מקום, אינו מוקצה ומותר לטלטלו^[11]:

מהדר"ת ח"ב סוס"י ע"ז, דעת תורה סימן תמ"ד דפים מ"ג ומ"ד ובהגהה שם, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ע"ה, שלמי יהודה פרק ח' סעיף כ', פסקי תשובות סימן תמ"ד אות ב' ושם בהערות ט' י' י"א, ארחות שבת דף מ"ח, לוח המוקצה ערך מצות: **[10]** שו"ת אז נדברו ח"ט סימן כ"ד, שלמי יהודה פרק ו' סעיף כ"ד ובדף רכ"ב שם, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ב ובהערה ע"ד בשם הגרשז"א זצ"ל שמצדד כן, חוט שני דף פ"ח, לוח המוקצה ערך כלי פסח, ארחות שבת דף מ"ט: **ויש** מפוסקי דורנו שסוברים לאסרם בטלטול, כיון שמקפידים לא להשתמש בהם כלל בשאר ימות השנה משום חשש חמץ, ודומה לכלים המוקצים מחמת חסרון כיס שאסרום חז"ל בטלטול, וכמובא בספרים שציינו דלעיל. **ועל** כל פנים מי שיודע בעצמו שהוא היה עשוי להשתמש בהם לפעמים בדרך עראי, כגון להניח בהם פירות לאורחים, או לשתות בהם, או לכסות בהם כלי או לסמוך בהם כרעי המטה וכל כיוצא בזה תשמישים שאין בהם חשש חמץ כלל (וסגי בראוי לכך ואף שאינו תשמיש מצוי, וכדלעיל בהערה) ואחר כך ישטפם ויצניעם שוב, ומה שאינו עושה כן אינו אלא מפני שברוך כלל אין צורך בכך, כי הכלים בזמנינו רבים ומצויים ומאידך הכלים לפסח מוצנעים ואינם תחת ידו. לאדם כזה הכלים שלו לכולי עלמא מותרים בטלטול, ומחשבת הקצאתו בלבד אינה אוסרת למאי דקיימא לן כרבי שמעון דלית ליה מוקצה בכל כי האיי גוונא:

כלי החמץ בפסח אינם מוקצה, ויש מחמירים. עיין ארחות שבת פרק י"ט הערה קכ"ט, ובלוח המוקצה בערכו:

[11] חיי אדם כלל ס"ו סעיף ב'. תוספת שבת סימן ש"ח ס"ק כ"א (ושם כתב בתוך דבריו דתפילין לא הוו מוקצה מחמת חסרון כיס משום דדמו קצת לספרים וכתבי הקודש, ועדיפי משאר כלים המוקצים מחמת חסרון כיס ע"ש. והעתיקו גם

כלי חדש שדעתו להחליפו או ליתנו לאחר

(ט) מ"י שקנה או קיבל במתנה כלי חדש, וגמר בדעתו שלא להשתמש בו אלא להחליפו בחנות או ליתנו במתנה לאחר, ולכן הוא מקפיד שלא להשתמש בו כדי שישאר חדש, יש אומרים שדינו ככלים העומדים לסחורה ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו^[יח]:

חשב להשתמש בו בשבת

(י) כלי המוקצה מחמת חסרון כיס שחישב עליו מבעוד יום להשתמש בו בשבת, מותר לטלטלו. כגון כלים שבחנות וחישב עליהם מבעוד יום להשתמש בהם בשבת, או כלים יקרים

בערוך השלחן אות י"ז ושם כתב דכתבי הקודש אין עליהם שם מוקצה כלל ע"ש. וע"ע בשש"כ פ"כ הערה ל"ב ובביאורים על התוספת שבת שם אות ז'. שלמי יהודה דף רכ"א. לוח המוקצה ערך ספרי קודש. ועיין עוד ארחות שבת דף נ"א:

וכן יש לדייק מלשון הרמב"ם פרק כ"ה הלכה ט' כל "כלי" שמקפיד עליו וכו', הא ספרים דעדיפי מכלים שיותר לטלטלם אף שלא לצורך (וכדלעיל) אף במקפיד שרי. ועל דרך דקדוקו של האור שמח לענין אוכלין הבאנו דבריו לעיל בהערה. **והטעם** יש לומר משום שאין אדם מקצה דעתו לגמרי מהספר וכמו שפירש האור שמח שם לענין אוכלין. אי נמי על דרך שכתב הר"ן על הרי"ף בשבת דף מח. משום דספרי הקודש ואוכלין לא נאסרו מעולם משום מוקצה ע"ש. והלואי ילמד אדם כל היום כולו, כי האוכל מזון הגוף והתורה מזון הנפש וזה כל האדם. וכל שכן בשבת, שלא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי שיעסקו בהם בתורה. ויש מרבוותא שסוברים שלכן גזרו על שטרי הדיוטות, וכדלעיל בהלכות שטרי הדיוטות בהערה ד"ה ושור". **ושוב** זכיתי ומצאתי כדברינו בחיי אדם שם וז"ל, כל כתבי הקודש ואוכלין ומשקין אע"פ שייחדן לסחורה, כיון שהם לצורך שבת לא רצו לגזור, ולכן אפילו לא הזמין מותר לטלטלן "שהם דברים שמצוה לעסוק בהם (פירוש, בכתבי הקודש משבי"ר) או להתענג" (באוכלין ומשקין. משבי"ר) ואפילו שלא לצורך כלל וכו' ע"כ. שלי"ת. וע"ע רש"י בביצה דף לו. ד"ה אטו:

ועל פי כל האמור נלע"ד דהוא הדין פרשיות תפילין ומזוזות וכן יריעות של ס"ת ומגילה וכיו"ב, מותר לטלטלן אף אם הוא מקפיד עליהם וכדין כתבי הקודש, כיון שראוי ללמוד בהם. וכן ראיתי בספר שלמי יהודה פרק א' אות א' בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]:

[יח] הגרש"ז אורבך זצ"ל בשלחן שלמה סימן ש"ח סעיף א' אות ז'. מנוא"ה דף רס"ט. ארחות שבת דף נ"א:

העומדים לנוי בלבד, אם הישב להשתמש בהם לאורחים בשבת,
מותר לטלטלם^[יא]:

נשבר בשבת

יא) כלי המוקצה מחמת חסרון כים שנשבר או נתקלקל בשבת,
ושוב אין הבעלים מקפיד עליו יותר, והוא עדיין ראוי
לתשמישו הראשון או לתשמיש אחר, מכל מקום אסור לטלטלו
כל אותו שבת אפילו לצורך גופו ומקומו. דהואיל והוקצה בבין
השמשות הוקצה לכל היום^[ב]:

כלי העומד לסחורה ונמלך לקחתו בשבת

יב) וכן כלי העומד לסחורה ומקפיד עליו, והוצרך לו בשבת
להשתמש בו, אינו יכול לבטל עתה הקפדתו ולהשתמש
בו, ואף אם דעתו להשתמש בו מעתה לצרכו לעולם ולא ימכרנו
עוד, משום שהוקצה בבין השמשות^[בא]:

[יט] עיין שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"ו ובסימן רנ"ט סעיף א'. ש"ע המקוצר
סימן ס"ז סעיף א':

ואם הוא כלי שאין הדרך לעשות בו אותו תשמיש, צריך לייחד אותו לכך לעולם. כן
כתבו השתילי וזתים בסימן רנ"ט סק"ב והמשנ"ב שם סק"ה ובשער הציון אות
א'. וכ"כ הגרעק"א בסימן ש"ח סעיף כ"ב לענין נייר חלק בזמנם לקנח בו ע"ש. אבל
בכף החיים שם סק"ה כתב בשם כמה אחרונים דאפילו אינו מייחדו לכך לעולם כי
אם לשבת אחת מותר, כיון שאינו מוקצה כמו אבן, ע"ש שהעלה להקל בזה. וכן כתב
עוד שם בסק"י. כל קביל דנא בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ג הצריך ייחוד
לעולם בכל מוקצה מחמת חסרון כים ע"ש. והיה לו לחלק בדברכו בכך וכגון מה
שכתבנו בפנים, סגי בשבת אחת לכו"ע, וכמבואר בשער הציון שם. וכן בשלחן ערוך
סימן ש"ח סעיף כ"ב עיין שם, ולקמן. וכן מוכח בשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"ו
שציינו לעיל דסגי אף בחישוב לשבת אחת לצורך אורחים ע"ש:

[כ] מג"א סימן ש"ח ס"ק י"ט. לבושי שרד שם. שתילי וזתים סימן ש"ח ס"ק כ"ג.
כף החיים ס"ק נ"ז. משנה ברורה ס"ק ל"ה. שמירת שבת כהלכתה פ"כ סעיף
כ"ד. ועיין עוד בהגהת הגרעק"א על המג"א ס"ק י"ט, ומה שנכתב בסעיף שאחריו:

[כא] כן הוא משמעות הפוסקים. וכן יש לדקדק בדעת מרן בב"י סימן ש"ח ד"ה
כתב שהוצרך לתרץ דברי הרב המגיד במאי דקאמר דאם הוצרך לכלים העומדים
לסחורה מותר לטלטלם, וכל שכן מפירות העומדים לסחורה שהותרו אפילו באכילה

כלי שנמלך עליו בשבת לייחדו לסחורה, או להחזירו לחנות (ג) כלי שנמלך עליו בשבת לייחדו לסחורה ומעתה הוא מקפיד שלא להשתמש בו, יש מחמירים שלא לטלטלו מעתה כדין כלי המוקצה מחמת חסרון כיס. וכן אם קנה כלי ובשבת מצא בו פגם וכדומה ודעתו להחזירו לחנות, אם מפני כן הוא מקפיד עליו מעתה שלא להשתמש בו, לא יטלטלנו[כב]. ומכל מקום אם חזר ונמלך עליו בשבת ושוב אינו מקפיד עליו, חזר להיתרו הראשון, הואיל ובכין השמשות לא היה מוקצה ואין מוקצה לחצי שבת[כג]:

כלי שמלאכתו להיתר ומקפיד עליו
(גביע זהב, זכוכית מגדלת, מדחום)

(יד) מוקצה מחמת חסרון כיס אינו אלא בכלים שמחמת שמקפיד עליהם אינם עומדים לשום תשיש בשבת, שלכן

[עכ"ד הרב המגיד], דהרמב"ם לא אסר אלא במקפיד עליהם והמגיד משנה איירי באינו מקפיד ע"כ. ולא תירץ בפשיטות דבהוצרך להם לתשישם הרי זה מבטל הקפדתו מעתה ומותר בכל אופן, ודמי נמי לפירות העומדים לסחורה שדימה אותם הרב המגיד דכיון שחפץ לאכלם ממילא ביטלם מסחורה לגמרי, אלא בודאי משום דסבירא ליה להב"י דגם בכהאיי גוונא אסור. כמו כן לא הוצרך המג"א בסימן ש"ח ס"ק י"ט ושאר אחרונים לדון אלא בנשבר בשבת (וכדלעיל בסעיף הקודם), דמעתה אינו ראוי תו לסחורה כלל, וגם פנים חדשות באו לכאן, ואפילו הכי אסור משום מגו דאתקצאי, אבל כשלא נשבר אלא החליט בדעתו בלבד באמצע שבת לקחתו לצרכו, הא דאסור. וכן כתב בחזון איש סימן מ"ב ס"ק ט"ז, ובשם טוב פרק כ"ה הלכה ט', ודלא כשו"ת אבני נזר סימן ת"ב כלכלת שבת והגרשו"א זצ"ל בשש"כ שהקילו בזה וכמובא בדברינו לעיל בהערה, יעויין שם:

[כב] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ע"ח בשם תהלה לדויד שאוסר, ובשם הגרשו"א שנסתפק בכך דיש לומר שכמו בשיירי מטלניות שזרקן בשבת לא נעשו מוקצה אלא אם כן זרקן מבעוד יום כדאיתא בש"ע סימן ש"ח סעיף י"ב (ולקמן בדיני מוקצה מחמת גופו, ובדיני מוקצה בכלים שנשברו), הכי נמי לא נעשה מוקצה כיון שלא נעשה שום שינוי בגוף החפץ ע"ש. וכן בספר ארחות שבת פרק י"ט סעיף שע"ט. ולכאורה זרקן לאשפה שאני שאין כאן הקצאה בפועל רק שאינו בדעתו עוד, משא"כ ייחדו לסחורה שמקצהו מדעתו להדיא:

[כג] פשוט, וכדלעיל בכללי המוקצה. וכן מבואר בספרים שצינינו בהערה קודמת:

מקצה דעתו מהם. כגון כלי אומנות שמלאכתם לאיסור ומקפיד שלא להשתמש בהם תשמיש אחר. וכן כלים העומדים לסחורה, או כלים היקרים ביותר, שאף אם מלאכתם להיתר הרי אינו משתמש בהם כלל:

אבל כלי שמלאכתו להיתר ועומד להשתמש בו, גם אם מקפיד עליו מאוד לשמרו מחשש שיינזק ומיחד לו מקום ואינו עושה בו שום תשמיש אחר, מכל מקום אינו מוקצה, שהרי הוא עומד על כל פנים לתשמישו המותר בשבת ולא הקצהו מדעתו. כגון גביע של זהב שמשמש בו לפעמים, או כלי יקר העומד רוב הזמן לנוי ולפעמים נותנים בו פירות (כגון כשבא אורח חשוב), אף על פי שהוא מקפיד עליו ומיחד לו מקום, אינו מוקצה. וכן "זכוכית-מגדלת" למי שעניו כבדו מלראות, או להבחין בה מראות הדמים, אף שהוא מקפיד עליה מאוד שלא תשבר ויש לה נרתיק מיוחד לשמירה, כיון שראוי להשתמש בה בשבת, מותר לטלטלה כדין כל כל הכלים שמלאכתם להיתר. וכן "מדחום" (עיין לקמן בהלכות רפואה) וכל כיוצא בזה [כד]:

תכשיטי זהב

טו) טבעת יהלום, שרשראות זהב ותכשיטים, אף על פי שהם יקרים מאוד מותר לטלטלם כיון שמלאכתם להיתר.

[כד] ש"ע הגר"ז סימן ש"ח סעיף ד', שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה מ"ח, שלמי יהודה פרק ג' סוף סעיף ט', מנוא"ה דף רס"ח, שו"ת אור לציון ח"ב סימן כ"ו אות ב', השבת והלכותיה סימן מ"ה הערה כ"ב, ארחות שבת דף מ"ב ומ"ג. וכן משמע לענ"ד מלשון הרא"ש בתשובותיו כלל כ"ב ויש דבר מוקצה "מחמת מלאכתו" וכו' והוא מחמת חסרון כים כקורנס הזהבים וכו' יעושה:

דבר ששומרים ומחביאים אותו מחשש שמא יזיק, כגון סכין חדה מאוד וכיו"ב, מכל מקום אם מלאכתו להיתר לא הוי מוקצה, כמו שיש ללמוד מן האמור בסעיף זה. כנלע"ד:

ואם הם עומדים (בביתו או בחנותו) לסחורה ומקפיד שלא להשתמש בהם כלל, אסור לטלטלם מחמת חסרון כיס^[כח]:

כלי כבד מאוד

(טז) כל כלי אפילו הוא גדול וכבד הרבה (כגון שלחנות, מטות, "ספות", ארגזים), ואפילו צריכים לו עשרה בני אדם לטלטלו, ואפילו אין דרכו כלל לטלטלו בחול, לא נתבטל שם כלי ממנו לא מפני גדלו ולא מפני כבדו^[כז]:

ויש אומרים שאם בימות החול הוא נזהר שלא להניעו ממקומו מחשש שמא יפסד ויתקלקל, הרי זה בכלל מוקצה מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלו^[כז]. כגון ארון כבד שאדם נזהר שלא להזיזו ממקומו מחשש שיתקלקל על ידי טלטולו. ואף על פי שלהשתמש בו במקומו לפתוח ולסגור דלתותיו ותיבותיו ("מגרותיו") וכדומה, מותר^[כח]:

[כח] פשוט, ועל פי האמור בסעיף הקודם. וכמו שכתב בספר מנוא"ה פרק י"ב סעיף כ"ד:

[כז] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ו'. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ב' ואחרונים. ערוך השלחן אות ב':

[כז] כן כתב הרב משנה ברורה שם סק"ח:

[כח] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ב, שלמי יהודה פרק ג' סעיף א', ארחות שבת דף נ"ב. והטעם משום שלא הקצה דעתו אלא מטלטול כולו, לא מטלטול מקצתו. ו**כעין** זה מצינו בדין דלתות הבית שכתב הרמב"ם (בפרק כ"ה הלכה ו') אע"פ שהן חשובים כלים, לא הוכנו לטלטול, ולפיכך אם נתפרקו אין מטלטלין אותן ע"כ. מיהו לא דמי לגמרי, דבנדון דידן שאין הכלי מוקצה אלא משום חסרון כיס, יש לומר דאין הקצאה לחצאין כי לא הקצה דעתו ממנו לגמרי, שהרי הוא משתמש בו לפתוח ולסגור ולכל חפציו כדרכו בחול, אלא שאת כולו הוא חושש מלהזיז מסברא צדדית, משא"כ דלתות שמצד עצמם לא הוכנו לטלטול, כי אין תשמישם אלא בעודם מחוברים, ומה שהוא מיטלטל בפתחת הדלת וסגירתה אין חשוב מוכן לטלטול מחמת כן, ועכשיו שנתפרק אסור לטלטל גם מקצתו ככל מוקצה. וע"ע לקמן בדיני מוקצה מחמת גופו בהערה:

מקור

(יז) "מקור" אינו מוקצה, ומותר לטלטלו ממקומו במקום צורך^[כט]:

תמונה, שעון קיר וכיו"ב

(יח) "תמונה" התלויה על הקיר, "שעון קיר", "מודד חום" התלוי בחדר וכל כיוצא באלו, וכן כלים המונחים בזווית הבית לנוי ולקישוט, אם מקפיד עליו בחול שלא להוציאו ולטלטלו משם משום שחושש שמא ישבר או יפגם, הרי הוא ככל הכלים המוקצים מחמת חסרון כיס ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו^[ל]:

[כט] דקביעות מקום לחוד בלי סברא דחסרון כיס אינו טעם לאסור. וכן הובא בשלמי יהודה דף ט"ל ונ"ב בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל והגרבי"י זילבר זצ"ל. ומה שהובא שם בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] לאסור משום שקובע לו מקום, הוא על פי החזו"א. וכן כתבו בארחות שבת פרק י"ט הערה קמ"ג. ואנן לא נקיטין הכי כמו שביארנו לקמן בהערה שמירת בעניותין בהוכחות ברורות עש"ב. זולת במקור שאין לו גלגלים (ואין זה מצוי בזמנינו) שחושש להניעו שמא יתקלקל, ולפי האמור בסעיף דלעיל, וכמובא בשלמי יהודה שם בשם הגרש"א. ומכל מקום נלע"ד דלכתחילה ראוי שלא לטלטלו ממקומו הרבה (בשיעור כזה שהוא קרוב לחשש ניתוק חוט החשמל של המקור התקוע בקיר), וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור ובהערות. ועיין עוד שם בהערה ד"ה ונפקא, במוסגר:

[ל] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ב, שלמי יהודה פרק ג' סעיף ט' ושם בסוף הספר דף רכ"ה, ארחות שבת פרק י"ט סעיפים ק"ג ק"ד וק"א עיין שם:

א. והנה ידועה דעת החזון איש (סימן מ"א ס"ק ט"ז, וסימן מ"ג ס"ק י"ז) שסובר דכל דבר שיש לו קביעות מקום גמור ואינו עשוי לטלטל כלל, אע"ג דנהנה ממנו בשבת חשוב מוקצה ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. ודבריו שם לענין נר שלעולם השתמשות הנר הוא במקומו ואין דרך לטלטלו, ולענין מורה שעות שעל הכותל ("שעון קיר") ע"ש. וממילא לדעתו כל תמונה שעון קיר וכדומה שבדרך כלל הם תלויים שם בקביעות, גם אם אינו מקפיד עליהם יהיה אסור לטלטלם, וכן כשנפלו לארץ אסור לטלטלם, וכמו שכתב בספר שמירת שבת כהלכתה שם הערה ס"ז ובשאר ספרי זמנינו:

איברא דלענ"ד מסתימת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים מוכח דקביעות מקום לחודיה אינו טעם לאסור טלטולו, דההיא סברא אידחיא לה בגמרא דף מ"ו ע"א, זולת בקובע לו מקום מפני שמקפיד עליו ומשום חסרון כיס דוקא, כמ"ש שם התוס' בד"ה

והא, על פי הגמרא בדף קכג. ע"ש. ואי נמי מה שחידש המשנ"ב במקפיד שלא להניעו מחשש שיתקלקל וכדלעיל. ולדעת הרמב"ם והש"ע ורוב האחרונים, אף במוקצה מחמת חסרון כיס אינו ענין לקביעות מקום, וכדלעיל בהערה ע"ש:

וזה לשון הטור וש"ע סימן ש"ח סעיף ב', כל כלי אפילו הוא גדול וכבד הרבה וכו', משמע פשוט דאיזה כלי שיהיה גם אם הוא קובע לו מקום גמור ואינו עשוי להיטלטל משם כלל מחמת גדלו וכבדו אינו מוקצה. ומפורש יוצא כן מדברי הרב המגיד פכ"ה ה"ו דלדעת הרי"ף והרמב"ם גם כוורת גדולה אע"פ שאין דרכה להיטלטל מותר לטלטלה ושכן עיקר, ודלא כהרשב"א בשם התוספות (בעירובין קב). שחילקו בין דרך להיטלטל לאין דרך ע"ש. ולשון התוספות שם דכוורת אין רגילות לטלטלה בחול כלל ע"כ. ואפילו הכי כתב המגיד משנה דמותר לטלטלה אליבא דהרי"ף והרמב"ם. ודבריו הובאו בבית יוסף שם בשתיקה. וזה הוא גם כן דעת הטור והש"ע שסתמו בדין זה וכדלעיל. וכן כתב שם הב"ח בהדיא כהמגיד משנה, ושכן דעת התוספות בשבת דף לה. ודלא כמו שכתבו בעירובין ע"כ. וכן העתיקו להלכה האליה רבה, שתילי זתים, פרי מגדים, כף החיים, ומשנה ברורה שם באין חולק. **ועוד** דגם הרשב"א בשם התוס' בעירובין לא אסרו לטלטל כוורת שאין רגילות לטלטלה כלל, אלא בצירוף מה שהיא גם גדולה כל כך (שלשה או ארבעה פז'ים) כמפורש בלשון הרשב"א המובא במגיד משנה שם, אבל בלאו הכי הא דאין רגילות לטלטלה כלל וקביעות מקום לחוד אינו טעם לאסור כלל לכולי עלמא:

וכרי להשוות דעת החזו"א לדעת שאר הפוסקים, אפשר לומר דגם החזו"א לא אסר כי אם דומיא דמורה שעות בכותל, שקביעות מקומו הוא צורך תשמישו כדי שכל בני הבית יוכלו לראות היטב את השעה וכשמטלטלו משם בטל תשמישו, ולכך י"ל דאינו בתורת שאר כלים המיטלטלים. וכן נר מקומו קבוע שם דוקא, שבאותו מקום תאיר השלהבת בכל החדר כראוי. ודומה לזה תמונה שתולים לנוי על הקיר. אבל שאר כלים אף אם אין רגילים לטלטלם כלל וכגון כלים כבדים מאוד (ארון גדול, מקרר וכיו"ב) אין זה בכלל קביעות מקום גמור כי יכולים להשתמש בהם בכל מקום, ואך מסיבה צדדית אינם מיטלטלים משם מפני טורח נשיאתם, והא לחוד לא משוי להו מוקצה. וראיתי שכן כתב לחלק אליבא דהחזו"א (כדי לתרץ מה שהקשינו לעיל) בספר לוח המוקצה ערך שעון קיר בהערה, והאריך בזה בספרו שלמי יהונתן המצויין שם: **ולכאורה** יש סעד לסברא זו ממה שכתב הרמב"ם בפרק כ"ה הלכה ו' אחר סמוך דין כלים גדולים וכבדים, דדלתות הבית אע"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטל, לפיכך אם נתפרקו אין מטלטלין אותן ע"כ. (והובא במג"א ואחרונים בסימן ש"ח סעיף ח'). ולשון רבינו בפירוש המשנה ריש פרק כל הכלים, לפי שלא חשב עליהן להעבירן ממקום למקום ולטלטלן ולא נעשו לכך, וזה הוא ענין אמרו (במשנה שם) לפי שאינן מן המוכן ע"כ. ולכאורה מאי שנא דלתות הבית מכוורת גדולה שאין רגילות לטלטלה כלל. אלא לאו דדלתות שאני שקביעות מקומן שם הוא בדוקא לצורך תשמישן שכשהן יוצאים משם בטל תשמישן, ודון מינה לענין שעון קיר תמונה וכיו"ב וכדלעיל:

ברם קושטא קאי דדלתות הבית גריעי טפי מכל הנך דלעיל, כי הם גם מחוברים וקבועים בבית, ואף כשהם יושבים על ציריהם ברפיון ונשלפים משם, מכל מקום

הם חשובים מחוסרים הכנה ומעשה כדי לעשותם ראויים לטלטול מחמת כבדם וכבדם קובעם, משא"כ תמונה וכיו"ב שבנקל הוא מורידה מהקיר בלי טורח כלל, דלכך י"ל שפיר שדינה כשאר כלים המיטלטלים. גם דלתות הם חלק מגוף בנין הבית וצורתו וקביעותם קביעות גמורה, ולכך אין לדונם ככל הכלים המיטלטלים, ולא כן תמונה וכיו"ב שאינה אלא תוספת לנוי בעלמא ואין בהסרתה חסרון בגוף הבנין. ובפרט למאי דקיימא לן דהמוציא דלת מציריה חייב משום סותר, ובמסיר תמונה אין בו משום סותר (ועיין עוד ברמב"ם פרק כ"ו ה"א לענין כובדין, ובמגיד משנה ומרכבת המשנה שם ודוק). אלא דהרמב"ם גופיה סבירא ליה דתולה דלת על ציריה אינו אסור אלא מגזירה דשמא יתקע, עיין מה שכתבנו בזה בבארות משה סימן נ"ב בהערה ד"ה ודעת. ומכל מקום החילוקים שכתבנו נכונים לכולי עלמא. ואכן מצינו דהחזו"א סבירא ליה דהתולה וילון בבית בקביעות לא גרע מתולה דלת על ציריה וחייב משום בונה אף אם הוילון מונח שם ברפיון, אבל הבי"ה והמג"א ושאר אחרונים סוברים דמותר גמור הוא, והטעם כתבנו בבארות משה שם (מד"ה אמנם) דוילון לא דמי לדלת על הדרך שחילקנו לעיל ע"ש, והדברים קרובים והולכים אל מקום אחד. וחילוק זה שכתבנו כאן (בין דלתות הבית לכוורת) הוא מרווח ונכון יותר לענ"ד מהחילוק שכתבנו קודם (בד"ה ולכאורה). ונפקא מינה לתמונה שעון קיר וכיו"ב כמבואר לעיל. ולפי מה שכתבנו לקמן (ד"ה וברוך) בשם המג"א והלבושי שרד, יש עוד חילוק דשאני דלת דמיוחדת לתשמיש הבית עצמו ולא לאדם, ובכהאי גוונא לא חשיב כלי כולי האי ואמרינן ביה כבדו קובעו. ובספרי הרמב"ם שבכתבי יד תימן הלשון, לפי שלא הוכנו ל"טלטול" ע"כ (לא "לטלטל" וכמובא במהדורת פרנקל שם). ואף לגירסת לטלטל, אפשר שהטית השנית בשורק חסר, ומה מדוייקת ונכונה גירסא זו. ופירושה שאינן בתורת טלטול כלל, ובפרט לפי מה שביארנו לעיל, ולא שסתם אינם עשויים להיטלטל דוק:

והנה הרמב"ם סבירא ליה דדלתות הבית הן כלים אלא שלא הוכנו לטלטול. אבל רש"י שם בשבת דף קכב: פירש אינן מן המוכן לטלטל, לפי שאינן כלי. והובא במגיד משנה שם. ולטעם רש"י מסתברא דהני מילי דלת דמחובר לבית ואינו מיטלטל בפני עצמו, משא"כ שעון קיר ותמונה וכיו"ב דשפיר נופל עליהם שם כלי. ושוב מצאתי הוכחה ברורה לדברינו מדברי המאירי בדף קכב: שפירש כרש"י ובהרחבת לשון, וז"ל, דלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל, שאין תורת כלי עליהם, "שחיבורם לקרקע מפקיעם מתורת כלי" עכ"ל (ובספר מנוא"ה פי"ב הערה ק"י העתיק לשון המאירי שם "אע"פ שהם כלים" וכו', והוכיח מזה דגם הרמב"ם ס"ל כרש"י דחשיבי כלי, ודלא כפירוש הרב המגיד בדעת הרמב"ם ע"ש. ותימה, דבלשון המאירי הנו' ליתניהו להנך תיבות שהעתיק, ולהרב המגיד שומעין). ומכיון דלרש"י בודאי יש חילוק, וגם לטעם הרמב"ם יש מקום לחלק כדלעיל, אם כן הכי אית לן למינקט, ועל המדמה ואוסר להביא ראייה: **ד. עו"ד** יש להתבונן במה שכתב הרמב"ם בפרק כ"ו הלכה ז', סולם של עלייה אסור לטלטלו, שאין עליו תורת כלי ע"כ. וכתב שם מהר"ר חיים כסאר זצ"ל בפירושו שם טוב דנראה הטעם דסולם של עלייה פָּבְדו קובעו ואינו עומד להיטלטל, וראיה ממה שאמרו בעירובין דף עז: סולם וכו' ע"ש. ואכן כדבריו נמצא בחידושי הרשב"א ועוד ראשונים בעירובין שם בשם הראב"ד ורבינו חננאל בהדיא כמו שפירש ע"ש. וכן

כתב המשנ"ב בשער הציון סימן תקי"ח אות מ"ז שדברי הרמב"ם נובעים מפירוש ר"ח והראב"ד שהובאו ברשב"א הנז"ל. ועוד כתב שם בש"ח צ"כ שכן הוא גם דעת השלחן ערוך ע"ש. וכ"כ הפמ"ג באשל סימן ש"ח ס"ק ל"ח. ומעתה צריך ביאור מאי שנא סולם שכבדו קובעו, מכוורת שאינה עומדת להיטלטל כלל ולא אמרינן בה כבדה קובעה:

וְצָרִיךְ לומר דסולם גרע משאר כלים כבדים הואיל ואין תשמישו אלא לעלות בו להטיח גגו ואינו ראוי ועומד עוד לשום תשמיש אחר המותר בשבת, וכיון שהוא גם גדול וכבד ואינו עשוי להיטלטל הרי זה כאילו אין עליו תורת כלי (וכעין זה מצינו שכתב המגיד משנה בפרק כ"ו ה"א לענין כובדין של אורג, דכיון שאינן ניטלין מפני שהן תקועין, הרי הן "כאילו אין עליהם תורת כלי" ע"כ). וראיתי שכבר בחידושי הרשב"א והמאירי בעירובין שם העירו על זה דמצינו פעמים דכבדו קובעו ופעמים לא, ולא פירשו טעם החילוק. ובחידושי הריטב"א פירש הטעם על הדרך שכתבנו ע"ש. וע"ע פני יהושע בשבת מו. ד"ה אך, ובראש יוסף (להפמ"ג) שם ואכמ"ל. **וּבְדֶרֶךְ** אחרת כתב המג"א סימן ש"ח ס"ק ל"ח, דנראה טעם הרמב"ם דסולם אין עליו תורת כלי משום דהוי כאחד מדלתות הבית ע"כ. ופירש דבריו הלבושי שרד שם דבדודאי משום כבדו לא נתבטל ממנו שם כלי כדאייתא בש"ע סעיף ב', אלא משום דדמי לדלתות, כיון דמיוחד לצורך העלייה לילך בה לגג (להטיח גגו. משבי"ר) ע"כ. משמע דסבירא להו דכל שהוא משמש לבית עצמו כגון דלת, לא לתשמיש האדם גרידא, אינו בכלל שאר כלים המיטלטלים ודינו כבית. ומכל מקום מסתברא דזהו דוקא בצירוף טעמא דכבדו קובעו ודומיא דסולם. וע"ע במחצית השקל שם ובשתילי זתים ס"ק ס"א ודוק: **ה. וְעֵינֵינוּ** עוד ברמב"ם פרק כ"ו הלכה י"א מנורה שהיו בה תְּדָקִים והיא נראית כבעלת חוליות אם היתה גדולה וכו' אסור לטלטלה מפני כבדה ע"כ. והמפרשים נדחקו מאוד ליישב דבריו, כיעויין בכסף משנה ובפירוש הר"ד עראמה, מעשה רוקח, ומרכבת המשנה. אבל האמת כגירסת כתבי היד ברמב"ם שם דלא גרסי כלל לתיבות "מפני כבדו" (וכמובא במהדו"פ שם), ואתי שפיר כמסקנא דגמרא בשבת דף מו. וכמו שכתב גם המגיד משנה בדעתו לענין כוורת וכדלעיל, ונחה שקטה האר"ש. ואף מרן אילו סְיִמו קמיה גירסא זו היה מודה. וראיתי שכבר העיר על זה גם מהרח"כ בשם טוב שם, ושכן מצא בכתיבת יד קדום דליתה לשתי תיבות אלו, ואילו היתה נוסחא זו לפני הכסף משנה לא היה נדחק בה ע"ש. ומוכח אם כן דלא נאסרה מנורה שאין לה חדקים אע"פ שהיא כבדה וקובע לה מקום (כנזכר בגמרא שבת מו.) וגם מלאכתה לאיסור, כיון שהיא כלי גמור, ועדיפא מסולם דאין עליו תורת כלי וכדלעיל. ועיין עוד ברש"י ובראשונים בעירובין שם שפירשו טעם דכובדין של אורג אסורים בטלטול משום כבדו. והרמב"ם נתן טעם מפני שהן תקועים ע"ש ודוק:

ו. וְזִמְנָה שכתב החזו"א שם (סימן מ"ג ס"ק י"ז) שכן כתבו האחרונים שהובאו בשערי תשובה סוף סימן ש"ח ע"כ. והכוונה להיעב"ץ במור וקציעה שהובא במחזיק ברכה ובשערי תשובה שם, קשה דהמור וקציעה גופיה כתב שם בהדיא דלצורך מקומו מותר, הרי שלא דן אותו אלא ככלי שמלאכתו לאיסור, ואף גם זאת נקיט לה בלישנא דיש להחמיר דמשמע דאינו איסור ברור. והובא גם בכה"ח שם ס"ק ער"ה ובמשנ"ב

לוחות התלויים בבית הכנסת

יט) לוחות התלויים בבית הכנסת להזכרת משיב הרוח, ותן טל ומטר, ספירת העומר, נוסח בריך שמייה, מודים דרבנן, ברכות התורה, צורת המנורה וכל כיוצא באלו, אם אין מקפידים עליהם מותר לטלטלם וכן להחליפם בשבת ככל הכלים שמלאכתם להיתר^[לא]:

ס"ק קס"ח. וכבר העירו כן על החזו"א בארחות שבת פרק י"ט הערה קל"ג. ומעתה אדרבה מוכח דכל הנך אחרונים לא סבירא להו איסור טלטול במורה שעות שאינו עשוי להיטלטל משום קביעות מקום. ומה שכתב החזו"א (בסימן מ"א ס"ק ט"ז) בפירוש השני דהיינו טעמא דשלהבת מוקצה, כבר הקשה על זה הגרשז"א במנחת שלמה סימן י"ד דהא רגילים לטלטל את הנר ממקום למקום ליהנות מאורו ע"כ. ויש להוסיף דסתם אמרו בגמ' ובפוסקים דנר אסור משום מוקצה, ולסברת החזו"א אם לפעמים מעבירים את הנר ממקום למקום להאיר אינו מוקצה, וחלילה להעלות כן על לב, דבר שלא אמרו שום פוסק ראשון או אחרון מעולם. ואעיקרא טעם שהשלהבת מוקצה יתבאר לקמן בעז"ה בדיני מוקצה מחמת גופו:

אתה הראית לדעת מכל האמור ומפורש לעיל, דגם כלים דאדם קובע ומייחד להם מקום ואין דרכם להיטלטל כלל, דינם ככל הכלים המיטלטלים. ואף שהוא כלי גדול וכבד הרבה, וכגון ארונות, שידות, מקרר וכל כיוצא באלו. וכל שכן כלים שאינם ככדים ונוחים להיטלטל. וגם אם הוא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו כדינו לצורך גופו ומקומו, וכגון מכונת כביסה, מייבש כביסה וכדומה. והחזו"א גופיה שהחמיר בקביעות מקום גמור כתב שם שאין לסברתו מקור נכון בגמרא כי אם זכר לדבר. וגם הוא לא דיבר אלא בשעון קיר תמונה וכיו"ב שקביעות מקומם הוא צורת תשישם, ולא בקביעות מקום גרידא. ולפי כל מה שביארנו אין בידינו לאסור בכל אופן, זולת בכלי שמקפיד וחושש עליו שלא לטלטלו ממקומו שמא ישבר או יפגם, אי נמי במקפיד שלא להניעו מחשש שיתקלקל לרוב כבדו, ומשום מוקצה מחמת חסרון כיס. זהו הנלע"ד נכון וישר כפי קו הדין העולה לדעת כל הפוסקים. וכן ראיתי מפורש כדברינו בפשיטות בשו"ת אגרות משה ח"ה סימן כ"א אות י"ג בזה"ל, שעון או תמונות שקבע להם מקום בקיר אינם מוקצה בשביל זה דתלייתן שם הוא לנוי ע"כ. וכ"כ בשו"ת יבי"א ח"ז סי' ט"ל אות ג'. ואחר כך ראיתי מאמר ארוך בזה מאת הרה"ג יעקב דהן שליט"א, ונדפס בספרו מנחת יעקב ח"ה פרק א' סעיף ו', ודבריו שם הולכים על הדרך שכתבנו. ומכל מקום בעל נפש שרוצה להחמיר שלא לטלטל גם באינו מקפיד, שעון קיר, תמונה התלויה בקיר והדומה להם (שקביעות מקומם הוא תשישם וכשאינם שם בטל תשישם) והם מונחים שם בקביעות גמורה ולא הוכנו לטלטול כלל, תבוא עליו ברכה:

[לא] שלמי יהודה פרק ג' סעיף ט'. קצות השבת פרק ח' סעיף ט"ז. ואם הם בתוך

סכין של מילה

כ) כישחלה מילה בשבת מותר לטלטל הסכין של מילה אחרי המילה, גם אם הניחו מידו, ואף להוציאו מאותו החדר להצניעו מותר. ויש מתירים אפילו לקחתו לביתו (אם העיר מעורבת) או לכל מקום אחר שהוא רוצה, שלא הוקצה הסכין לאותו שבת מאחר שהיה צריך לו. וכן המנהג להחזירה לביתו. ויש שנהגו להחמיר להצניעו באותו חדר ובפרט כשהדבר קל^[לב]:

מסגרת של זכוכית והגבאים מקפידים שלא לטלטלם שמא ישברו, דינם כמוקצה מחמת חסרון כיס, וכמו תמונה לעיל בסעיף הקודם:

[לב] הכרעת אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה כ"א, ועל פי מהרי"ץ בעץ חיים חלק א' דף קע"ט ע"ב, תשובת מהר"ר חיים קורח, ומהר"ש חבשוש בשושנת המלך, יעויין שם בהרחבה:

פרק רביעי

הלכות מוקצה מחמת גופו

(טלטול אוכלין שאינם ראויים ופסולת שלהם * טלטול בעלי חיים * טלטול עצים עשבים ועציצים * מוקצה בבגדים ניירות וכדומה כשאינם ראויים * מוקצה בדברים השייכים לבניין, ודין ערלה של מילה)

טלטול אבנים, חול וכיו"ב

(א) כל דבר שאינו כלי, הרי זה מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו (כדלעיל). לפיכך אבנים, עצים, חתיכות ברזל, עפר וחול שבחצר או בשפת הים, נוצות של עופות, עורות בהמות, צמר או פשתן וכל כיוצא באלו דברים שאין עליהם תורת כלי ולא ייחדום לתשמיש מערב שבת, אסור לטלטלם^[א]:

מעות ושטרות כסף, ארנק

(ב) וכך מעות ושטרות כסף אסור לטלטלן אף לצורך גופם ומקומם, שאין עליהם תורת כלי ואין משתמשים בגופם, והרי הן מוקצים מחמת גופם:

והארנק שבתוכו המעות, אסור לטלטלו כדין המעות, משום שהוא בסיס לדבר האסור (וכדלקמן). אבל אם אין מעות בתוכו עתה, וגם לא היו בו בבין השמשות, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור שמוותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו^[ב]:

[א] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ו', שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ז', ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ג'. ארגז חול, וחול שבשפת הים, עיין לקמן בדיני מוקצה שייחודהו לתשמיש:

[ב] עיין רמב"ם פרק כ"ה הלכה ו' והלכה י', שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ז', ובדברינו לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

נר

ג) נר הדולק בשבת אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. כי הכלי השמן והפתילה כולם בסיס לשלהבת, והשלהבת היא מוקצה מחמת גופו. וכן הדין בנר של שעוה. ואם היה הנר דולק בבין השמשות אסור לטלטלו כל השבת גם לאחר שכבה, שכל שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל השבת כולה, כדלקמן בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות^[ג]:

[ג] גמרא שבת דף מ"ז ריש עמוד א', רמב"ם פרק כ"ה הלכה י', שלחן ערוך סימן רע"ט סעיפים א' וב' ואחרונים. ועיין עוד לקמן בדיני בסיס לדבר האסור: **וטעם** שהשלהבת חשיבא מוקצה מחמת גופו אע"פ שנהנים מאורה, דמכל מקום אינה בתורת כלי וגם אין משתמשים בשבת בגוף השלהבת ופורשים ממנה מפני איסור שבת, מלבד מה שנהנים מהאור המתפשט ויוצא ממנה חוצה, ולכן היא מוקצית מדעתו (וכעין זה מעות שאינם כלי ואין משתמשים בגופם, כדלעיל). כנלע"ד. ואחר כך ראיתי שכן משמע בבית יוסף שם סוד"ה וכתב, שמדמה שלהבת בנר לאבן על פי חבית. וכן כתב בשו"ת אגרות משה חלק ג' סימן נ' ד"ה אבל לדינא. וכיו"ב מציינו שהשיב הרא"ש לענין עופות המצפצפים בכלובם, דאע"ג שנהנים בקולם לאו תורת כלי עליהם ודמו לצרורות שבחצר ואסור לטלטלם, וכמובא בדברינו לקמן בהערה ד"ה ועיקר ע"ש. וכל שכן לענין שלהבת של אש דאינה בסוג כלי כלל. ובחידושי הריטב"א דף מ"ז ע"א ד"ה אמר, כתב משום שהשלהבת היא דבר שאסור ליגע בה ע"כ. ועיין עוד טעמים אחרים בחזון איש סימן מ"א ס"ק ט"ז וסימן מ"ג ס"ק י"ז, מנחת שלמה סימן י"ד, שבות יצחק דיני מוקצה פרק י"ד, ארחות שבת פרק י"ט הערה רמ"א, מנחת יעקב ח"ה פרק ק' מדף רנ"ד, ובדברינו לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה, ובפרק מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה ד"ה ומה:

ודע שאין חילוק בין נר שיש בו שמן והפתילה עומדת בתוכו, לבין נר שהפתילה נתונה בתוך שפופרת של מתכת חלולה ("צינורית") והשמן סביבה בתוך הכלי וספוגה בפתילה וכמו שמצוי בזמנינו, שדין נרות אלו אחד הם מטעם שנעשה בסיס לשלהבת כנו"ל. **כן** העליתי בתשובה לשואל בס"ד ושם נתבאר בהרחבה. ועוד העלינו שם מדברי הפוסקים דמלבד טעם בסיס לשלהבת המפורש בגמרא, יש עוד שני טעמים שהנר מוקצה. הואיל ואסור להסתפק מן השמן בעוד הנר דולק משום איסור מכבה, וגם משום שהשמן מוקצה למצותו, ואם כן אסור גם לטלטלו כיון שאין השמן ראוי לכלום (כן הוא דעת רוב האחרונים), וממילא גם הכלי שבתוכו השמן נעשה בסיס לדבר האסור ומגו דאתקצאי וכו' [אמנם מצד מה שבזמנינו השמן שמדליקין בו הוא למאור בלבד ולא לאכילה, וא"כ אינו ראוי לכלום וכאבן. מ"מ הרי ראוי לעשות בו עוד שימושים המותרים, כגון למרוח אותו על הגוף וכדומה. מה גם שהוא ראוי קצת

טלטול אוכלין שאינם ראויים ופסולת שלהם

דג מליח, ביצה חיה, חטים ושעורים וכיו"ב
 (ד) **אוכלין ומשקין**, כל שהם ראויים לאכילת אדם, אפילו אינם
 ראויים כי אם על ידי הדוחק וסתם בני אדם אינם
 אוכלים אותו כך מותר לטלטלו:
ולכן דג מליח שאינו מבושל מותר לטלטלו, שכיון שהוא מלוח
 ראוי לאכלו חי על ידי הדוחק^[ד]. וכן ביצה חיה^[ה], חטים
 ושעורים וכל כיוצא בהם^[ו]:

בשר חי

(ה) **בשר חי** שאינו מבושל ואפילו בשר בהמה, מותר בטלטול,
 מפני שיש בני אדם שאוכלים אותו כך^[ז]. (שמותר

לאכילה לפי מה ששמעתי רק שאינו בריא כל כך. וכבר כתבנו מזה לעיל בדיני כלי
 שמלאכתו לאיסור בהערה ע"ש]:

[ד] רמב"ם פרק כ"ו סוף הלכה ט"ז. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיפים ל"א ול"ב
 ואחרונים:

[ה] שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ב' ובסימן שכ"ח סעיף ל"ח. שלמי יהודה פרק ח'
 סעיף ד'. ארחות שבת פרק י"ט סעיף ק"כ:

[ו] שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ב', מג"א סימן תקי"ז סק"ב, דעת תורה סימן ש"ח
 סעיף ל"א ד"ה דחזי, משנה ברורה סימן שכ"ה ס"ק ט"ז, בארות משה הלכות
 שבת ס"ק ל"ו:

[ז] רמב"ם שם. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"א. ומה שכתבנו ואפילו בשר בהמה,
 כן הסכימו הרבה אחרונים וכדמשמע מסתימת הרמב"ם והש"ע, דלא כהמג"א,
 והובאו דבריהם בכף החיים ס"ק ר"ו. גם במשנה ברורה ס"ק קכ"ה ובביאור הלכה
 שם ד"ה דחזי, הביא הרבה אחרונים שמקילין בבשר בהמה יעו"ש. ואף שהשתילי זתים
 ס"ק פ"ח העתיק דברי המג"א, אם היה רואה דברי החולקים שבאו אחריו אפשר שהיה
 מודה. וכן דעת הגאון נודע ביהודה מהדו"ת סימן כ"ז דרוב הפוסקים לא מחלקים בזה.
 וכן דעת הגר"א בביאורו שם. וכן דעת מרנא מהרי"ץ זיע"א, וכמו שכתבנו בבארות
 משה ס"ק קפ"ו יעויין שם. ונמצא מפורש כן בחידושי הרשב"א בשבת דף קכ"ח ע"א
 ד"ה ה"ג עיין שם:

לאכול בשר חי בהדחה בעלמא בלא מליחה^[ח]. אמנם בזמנינו שאין מצוי כלל מי שאוכל בשר חי יש אומרים שאסור לטלטלו. ועל כן לכתחילה לא יטלטלנו, כי אם בשעת הדוחק או במקום הפסד^[ט]. וכן במקום צורך אפשר להקל לטלטלו על ידי קטן^[י]:

מיני מאכל קפואים

(ו) בשר קפוא ושאר מיני מאכל קפואים, המונחים ב"פריזר", מותרים בטלטול (גם בזמן הסמוך לצאת השבת שאין

[ח] כף החיים סק"ר ומשנ"ב ס"ק קכ"ה, וכמו שכתב בש"ע יו"ד סימן ס"ז סעיף ב'. **ולדעת** הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק ו' הלכה י"ב שגם בשר חי צריך מליחה, תירץ בשער המלך שם דראוי לאכלו על ידי שיחלטנו בחומץ כמו שכתב רבינו שם, ומשמע ודאי דחליטה בחומץ בשיעור כל דהו סגי, דחליטה בחומץ שרי בשבת כמ"ש המג"א סימן שכ"א סק"ז עכ"ד. וכן כתב בהגהות הגר"ב פרנקל על הט"ז בסימן ש"ח ס"ק ל"א. עוד יש לומר אליבא דמהר"י בן חביב ודעמיה דלבשר חי סגי במליחה מועטת כמו לצלי אליבא דהרמב"ם, והביאו בכסף משנה בהלכות מאכלות אסורות שם. ומליחה מועטת לאכול לאלתר י"ל דשרי לדעת הרמב"ם, וכיעויין מה שכתבנו בבארות משה הלכות שבת סימן צ"א ד"ה ועכ"פ, ובסימן צ"ג ד"ה ולבד, בשם ערוך השלחן (וזה דלא כמ"ש מג"א סימן שכ"ח סק"ז בדעת כמה רבוותא, ואזדו לשיטתיהו דאינהו פליגי על הרמב"ם בדין בשר חי כיעושיה). וע"ע במאירי ובחידושי שפת אמת בשבת דף קכ"ח ע"א, ובחידושי החתם סופר שם ד"ה אתמר:

ולענין הלכה לדיין אם מותר לאכול בשר חי בלא מליחה, עיין לאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר יו"ד סימן ק"ל סעיף ג' דטוב להחמיר עש"ב (וע"ע לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה סוד"ה ומלבד):

[ט] עיין ערוך השלחן סימן ש"ח סעיף נ"א, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה כ' בשם הגרשז"א זצ"ל, שו"ת אגרות משה חלק ה' סימן כ"ב אות ט', שו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן כ"ט אות ג', שלמי יהודה פרק ח' הערה א', לוח המוקצה בערכו ושם בהערה קמ"ו, חוט שני ח"ג פס"ג סק"א (ולדעתו אינו מוקצה משום שהבשר מצד עצמו ראוי לאכילה, ואם היה לאדם צורך מיוחד היה אוכלו גם בזמן הזה ע"כ. וכ"כ ב"לילי דף ש"ס. ואחרוני זמנינו שציינו לעיל מצדדים להחמיר). ואמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ז' ושם בהערה ג'. ובמקום דוחק יש לצרף סברת הט"ז ודעמיה דאף אוכל שעומד לאדם אם ראוי לכלבים אינו מוקצה וכדלקמן בהערה, והכי נמי בשר חי ראוי לכלבים במקום שהם מצויים. ובפרט שבזמנינו מגדלי הכלבים משליכים להם גם אוכל העומד לאדם, וכמו שכתבו בספר ארחות שבת פרק י"ט הערה קנ"ז, יעויין שם בהרחבה:

[י] כנלע"ד:

שהות להפשירם) ואף שאין דעתו להפשירם ולאכלם בשבת. ולכן אם המקרר התקלקל בשבת, מותר להעבירם למקרר אחר^[יא]:

אוכלין שאינם מבושלים

ז) מיני מאכל שאינם ראויים כלל כמות שהם בשבת אפילו על ידי הדוחק, מפני שהם צריכים בישול או אפייה, אסור לטלטלם. ואף אם הם ראויים לבהמות או לכלבים (עיין לקמן), מכל מקום כיון שהם מוכנים למאכל אדם לאחר זמן, אין דעתו להשליכם להם, והרי זה מוקצה גמור מחמת גופו^[יב]:

לפיכך דג תפל שאינו מבושל ולא מליח^[יג], קמח, בצק^[יד], חצילים, מיני קטניות שאינם מבושלים ואינם ראויים לאכילה כלל, כגון שעועית, חומוס, אורז, אטריות, גרגירי חילבה, וכן אבקת מרק וכל כיוצא באלו, אסור לטלטלם אף לצורך גופם ומקומם. וצריך ליזהר שלא ליכשל בזה, כי דבר

[יא] שלמי יהודה פרק ח' סעיף א'. אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ב'. ארחות שבת פרק י"ט סעיף קכ"ב. ומה שכתבנו גם בזמן הסמוך לצאת השבת וכו', בשלמי יהודה שם כתב משום דיכול לשרותו במים פושרים או בחום השמש וחזי לאומצא, ולפי זה כתב שם שאם הוא זמן קצר מאוד לפני צאת השבת הוא מוקצה ע"כ. וכ"כ בספר מנווא"ה פי"ב סל"ג וביל"י דף שס"א. וכן אסר לטלטל בשו"ת שבט הלוי ח"ג סימן כ"ט סוף אות ג' יעויין שם. אמנם לכאורה יש לומר דכיון שיכול להפשירו בזמן קצר, לא בטיל מיניה שם אוכל כלל בעודו קפוא בכל גוונא, ובאוכלין לא גזרו חכמים מוקצה. וכן כתבו בארחות שבת שם דבכל אופן אינו מוקצה יעו"ש:

[יב] שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק צ"א, כף החיים ס"ק רי"א, משנה ברורה ס"ק קכ"ז ובביאור הלכה שם לעיל ד"ה דחזי, אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ג'. וזה דלא כדעת התוספות בשבת דף קכ"ח ע"א ד"ה דג, והט"ז שם סק"כ שמקילים אף בעומד לאדם כל שראוי לכלבים יעו"ש. וברעת הרמב"ם, עיין להרב המגיד פרק כ"ו הלכה ט"ז, ובפירוש הר"ד עראמה שם, העמק שאלה שאילתא קכ"ח אות ח', ותהלה לדוד סימן ש"ח ס"ק ל"ו. ועיין עוד בסעיף שאחריו ובהערות שם:

[יג] רמב"ם פרק כ"ו סוף הלכה ט"ז, שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"ב:

[יד] מג"א סימן תקי"ז סק"ב, משנה ברורה סימן שכ"ה ס"ק ט"ז, אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה ג', בארות משה ס"ק ל"ה ול"ו יעויין שם:

מצוי הוא שמיני מאכל אלו מונחים בארונות מטבח או במקרר בעוד שאינם מבושלים, שלא להזיזם בידיו לצדדים כשבא לקחת משם דברים אחרים^[15]. אמנם יכול להזיזן על ידי דבר אחר, שזהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, כדלעיל בכללי המוקצה:

(ולענין פתיחת דלת או תיבה ("מגירה") במקרר או בארון כשמונחים שם מיני מאכל אלו המוקצים, עיין לקמן בדיני בסיס לדבר האסור):

אבוקדו קשה, בננה קשה, שקדים המרים

ח) פרי שאינו ראוי כלל לאכילה מחמת שעדיין לא התרכך והבשיל, כגון "אבוקדו" בעודו קשה כאבן, וכן "בננה" קשה מאוד וכיוצא בהם, אסור לטלטלו. ואם במשך השבת התרכך הפרי ונעשה ראוי לאכילה אפילו על ידי הדוחק, מותר לטלטלו^[16]. שקדים המרים וכיוצא בהם שאינם ראויים כלל לאכילה, אסור לטלטלם. ואם כשישרם במים יתרככו ויהיו ראויים בשבת, מותר לטלטלם אף קודם שרייתם^[17]:

[15] עיין שלמי יהודה פרק ח' (ושם פירט בהרחבה מיני מאכל רבים המותרים והאסורים. ועיין עוד לקמן בסמוך), אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר שם הערה ט', ארחות שבת פרק י"ט סעיף קי"ח:

תפוחי אדמה שאינן מבושלין, בספר מנוא"ה פי"ב סל"ג כתב דמותר לטלטלן הואיל וראויין על ידי הדוחק ע"כ. ובשלמ"י ובארח"ש שם כתבו דאינו חשוב ראוי ואסור לטלטלן:

מיני תבלין טחונים, אם ראויים לתבל בהם כמות שהם בלי בישול או ליתנם בתוך משקה ליתן טעם, כגון היל, פלפל שחור, זנגביל, צפורן וכיוצא בהם, אינם מוקצה. **קנמון** שאינו טחון, כתב בספר שלמי יהודה דף קל"ו שהוא מוקצה ע"כ. ואינו מוכן, כי גם באינו טחון הוא ראוי למציעה (ומברך עליו בורא פרי האדמה, כדאיתא בש"ע סימן ר"ב סעיף י"ז) ונהנים ממנו כידוע:

[16] שלמי יהודה דף קל"ה. ארחות שבת פרק י"ט סעיף קי"ז. ועל פי המשנה ברורה סימן ש"י ס"ק י"ט בשם הפוסקים ע"ש, ולקמן בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות:

[17] מנוא"ה פרק י"ב סעיף ל"ב. וכן הוא מעיקר הדין שמותר לשרותם בשבת, וכמו

דג שמת בבריכה, מקפיא שהתקלקל

ט) דג שמת בבריכה, ואם לא יוציאואהו בשבת עלולים שאר הדגים שבבריכה למות והוא הפסד מרובה, יש מתירים להוציאו משם^[יח]. וכן לענין מקפיא ("פריזר") שהפסיק לעבוד, יש מתירים להוציא משם את הדגים להעבירם למקפיא אחר כדי שלא יתקלקלו, ואף על פי שאינם מבושלים ולא מלוחים, אם הוא הפסד מרובה^[יט]:

אוכלים הראויים לבעלי חיים

י) כל שהוא ראוי למאכל בהמה חיה ועוף המצויים באותו מקום, אף שאינו ראוי למאכל אדם, מותר לטלטלו. וכל שאינו ראוי אלא למאכל בהמה חיה ועוף שאינם מצויים אצל רוב בני אדם שבאותו מקום, אם יש לו מאתו מין חיה או עוף, מותר לאותו אדם לטלטל מאכל הראוי לאותו המין, ואם לאו אסור^[כ]:

שכתבנו בס"ד בבארות משה במילואים סימן י"ג, ולעיל בהלכות מבשל. ולכן גם אינם מוקצה:

[יח] שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ז סעיף כ"ט. שו"ת שבט הלוי ח"א סימן ס"ב ובחלק ג' סימן כ"ט אות ד'. והטעם דאף על פי שדג חי מוקצה כדלעיל בסעיף הקודם, במקום הפסד מרובה יש לסמוך על הט"ז ודעימיה (עייין לעיל בהערה) דאף באוכל העומד לאדם אם הוא ראוי לכלבים אינו מוקצה. ועייין עוד בהערה הבאה. ומשום איסור בורר בהוצאת הדג המת מהמים אין לחוש, כדלעיל. וכ"כ בשש"כ שם:

[יט] שלמי יהודה פרק ח' הערה ה' בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל], ומטעם הנזכר בהערה הקודמת. ארחות שבת פי"ט סוף הערה קנ"ז עיין שם. וכתב בשלמי יהודה שם שכן בירר שדגי ים או דגי בריכה ראויים למאכל כלבים ע"כ. וכתבנו היתרים אלו במקום הפסד מרובה בלשון יש מתירים, משום שמסתימת הרמב"ם פרק כ"ו סוף הי"ז והש"ע סימן ש"ח סעיף ל"ב מוכח דאסור לטלטל דג תפל אף שראוי לכלבים. מיהו אין מוכרח דחולקים לפי מ"ש התוספות בשבת דף קכח. ד"ה דג, בתירוצא קמא דדג לא ראוי לכלבים. וכן תירץ רד"ע אליבא דהרמב"ם בפכ"ו הט"ז ד"ה אבל ע"ש. ואפשר דלא כל הדגים (וכמ"ש אין דומה דג שעולה באספמיא וכו') ולא כל הכלבים שוים:

[כ] רמב"ם פרק כ"ו הלכה ט"ז וי"ז. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"ט ואחרונים:

ולכן עָלֵי הַתּוֹת הַתְּלוּשִׁים וְכִיּוּצָא בְהֵם הַרְאוּיִים לְתוֹלְעֵי הַמַּשִּׁי,
מֵאֲכָל דָּגֵי נוֹי וְצִפּוּרֵי נוֹי וְכָל כִּיּוּצָא בָּאֵלּוּ, מוֹתֵר לְטַלְטֵלֵם
בְּמִקּוֹם שֶׁהֵם מְצוּיִים אִו לְמֵי שְׂמִגְדֵּלֵם בְּבֵיתוֹ[כ"א]. וְכֵן בָּשָׂר שֶׁהִסְרִיחַ
(בֵּין בַּחֹל בֵּין בִּשְׁבַת), מוֹתֵר לְטַלְטֵלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי
לְכַלְבִּים[כ"ב]. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה:

[כ"א] פשוט:

[כ"ב] רמב"ם שם הלכה ט"ז. שלחן ערוך שם סעיף ל"א. כף החיים ס"ק כ"ט. ביאור הלכה שם ד"ה וכן:

וְהִנֵּה לענין בעלי חיים המצויים בזמנינו שאין להם בעלים אלא הם הפקר, וכגון חתולים, יונים, צפורים, עורבים, ראיתי בכמה מספרי זמנינו שהעלו להלכה בשם הגר"ש אלישיב (שליט"א) [וצ"ל] דהואיל ואין מזונותיהן עליך ואסור ליתן להם אוכל כמבואר בש"ע סימן שכ"ד סעיף י"א, ממילא אוכל הראוי להם בלבד הוא מוקצה. וגם אם אותם בעלי חיים רגילים לאכול אצלו בחול, מכל מקום אין מזונותיהן עליו. אלא צריך שיהיה בעלים שלו בדיני ממונות, דהיינו שעשה בהם קניין. זולת מאכל הראוי לכלבים במקומות שהם מצויים, דאף כשהם הפקר מותר ליתן להם בשבת לאכול כמ"ש המג"א בסימן שכ"ד סק"ז ע"כ. וכמובא בשלמי יהודה פ"ז ס"ה, שבות יצחק בדיני מוקצה פ"ט אות י', וארחות שבת פ"ט הערה קפ"ח. וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני פרק ס"א סס"ק א'. וכן עיין עוד בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ז הערה צ"ט. ואכן דבריהם נובעים ממה שכתב במחצית השקל ותהלה לדוד על המג"א שם בסימן שכ"ד סק"ז יעויין שם:

וְלִפִּי זה מאכל חיה ועוף המצויים שכתבו הפוסקים, ולשון הרמב"ם בסוף הלכה י"ז והמשנ"ב ס"ק קי"ט מצויים אצל רוב בני אדם, היינו דוקא כשמגדלים אותם רוב בני אדם שבאותו מקום וקנויים להם. אבל אם שייכים למיעוט בני אדם, או שהם הפקר, אף שהם משוטטים בחוץ כל היום ומצויים אצל רוב בני אדם והם רגילים גם להאכילם בחול, אסור לטלטל בשבת מאכל הראוי להם כיון שאין מזונותיהן עליהם, זולתי לבעלים בלבד. (אלא אם כן נסמוך על מה שצידד בביאור הלכה סימן שכ"ד סעיף י"א ד"ה ויוני, וגם זה דוקא באופן שהם של ישראל ואינם אוכלים מהפקר יעו"ש, וכן בתהלה לדוד). ועיין מה שנכתב עוד לקמן. ולא עוד אלא יש שגם לבעלים יהיה אסור לטלטל ואף אם הם חיה ועוף המצויים אצל רוב בני אדם, אם מצויים מזונותיהן בחוץ, כיון שאסור להאכילן בשבת, וכדאיתא בש"ע סימן שכ"ד סעיף י"א ובאחרונים לענין דבורים ויוני שובך ועלייה וכיו"ב ע"ש:

וְלִי ההדיוט דבריהם צריכים עיון, כי לענ"ד לא משמע כן מסתימת הפוסקים. והנה הרמב"ם כתב בהלכה ט"ז דמטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצבאים. והוא ברייתא בשבת דף קכ"ח ע"א. וכתב הבית יוסף (דף שי"א) שהצביים היו מצויין בזמנו וארצו של הרמב"ם ע"כ. ולהאמור לעיל צריך לומר שהיו רוב בני אדם מגדלים צבאים בבתיהם. וזה דבר רחוק. וכן לא נזכר צבי בכל פרק במה בהמה יוצאת בשבת, ולא

ברמב"ם בפרק כ'. ועיין עוד במסכת שבת פרק י"ג משנה ה' הצד צבי לבית וכו'. אבל לא משמע שהיה מצוי לגדלם. (וע"ע שלטי גבורים על הרי"ף בדף נ: ודוק) ותו איתא בשבת דף קכח: מטלטלין מים מגולין מפני שהן ראויים לחתול ע"כ. וסתם חתולים הם הפקר. [ואף דמצינו בש"ס לפעמים חתול שיש לו בעלים, כגון בסוגיא דשבת נא: וברמב"ם פ"כ ה"ח לענין חתול יוצא בסוגר בשבת. ובהוריות דף יג: מפני מה הכלב מכיר את קונו וחתול אינו מכיר את קונו וכו'. ובבבא קמא דף פ: נפק רב ודרש חתול מותר להרגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השב אבדה לבעלים ע"כ. ולשון הרמב"ם בהלכות גזילה פט"ו הי"ז חתול רע שהורג לקטנים. וכן הוא בטוש"ע חו"מ סימן רס"ו סעיף ד'. הא חתול שאינו רע יש בו משום גזל. וע"ע פסחים דף קיב: ביתא דאית ביה שונרא וכו'. ובערוך השלחן סימן שכ"ד סעיף ג' חתול שמגדלין בבית צריכין ליתן מזונותיה וכו'. (וע"ע לאאמור"ר בש"ע המקוצר חו"מ סימן רכ"ד הערה כ"ו במוסגר על "חתול מחמד" וכו'). ומצינו עוד במשנה בבא קמא סוף פרק א' הזאב והארי וכו' בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין. ופרש"י שגידלו אדם בביתו ע"כ מכל מקום לא משמע שהיו קונים חתולים ושאר חיות כיו"ב ומגדלים אותם בביתם ורובם הפקר:]

לדעת הלבוש אליה רבה והתוספת שבת בסימן שכ"ד סעיף י"א, אף לכלבים של הפקר אסור ליתן אוכל בשבת, ודלא כהמג"א שם. ומסכים להם בכך החיים שם ס"ק מ"ו עש"ה. גם במשנ"ב ס"ק ל"א ציין להאליה רבה אף שלא כתב דעתו מפורש. (וע"ע על השתילי זתים שם ס"ק י"ח שהעתיק דברי המג"א אחר לשון הלבוש, שנראה כסותר לדלעיל, והיה לו לבאר דפליגי ע"ש). ומעתה לדידהו מה שכתב רמ"א בסימן ש"ח סעיף כ"ט דמותר לטלטל עצמות דהא כלבים מצויים ע"כ. צריך לומר דרובם היו מגדלים כלבים בבתיהם. וזה דבר זר מאוד (וע"ע שבת דף ס"ג ע"א כל המגדל כלב וכו' פורק ממנו יראת שמים וכו', ובמהרש"א שם). וכן מבואר במחצית השקל על המג"א בסימן שכ"ד דבודאי לא היו כלבים לכל אחד רק למיעוט או הפקר (עש"ה דלענ"ד זהו כוונתו, ובזה נסתלקה מעליו תמיהת התהלה לדוד יעו"ש). וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן ט"ז אות א' שלא יתכן שהיו פרוצים כל כך בדורו של הרמ"א לגדל כלבים בבתיהם ע"כ. ועוד דגם לדעת המג"א צ"ל אליבא דהמחצית השקל ודעימיה, דמצויים דכלבים בסיפא (שכתב רמ"א) לא דמי למצויים ברישא דשאר בהמה חיה ועוף. וזה דוחק ע"ש. אף שראיתי שכן כתב בהדיא בתהלה לדוד שם. ואמנם מצינו שכתב רמ"א בחו"מ סי' ת"ט סעיף ג' דיש אומרים דהשתא שאנו מצויים בין הגויים, מותר לגדל אפילו כלב רע, ופוק חזי מאי עמא דבר ע"כ. משמע שהיה מציאות לגדלם בזמנו ובמקומו. ומפורש כן בשלטי הגבורים על המרדכי בבבא קמא פרק מרובה סימן ע"ד אות א' שנהגו (אצלם. ואצלינו לא היה נהוג כלל ואדרבה מואסים בהם, וכמ"ש אמור"ר בש"ע המקוצר חו"מ סימן רכ"ד הערה כ"ו. ומ"מ גם אצלינו יש באיזה מקומות מעטי מעטים ממש שהיו מגדלים אותם לשמירה במקום צורך גדול. וכמו שתראה במעשים שהובאו בספר זכרון תימן מדף קע"א. וכבר במדרש איתא ששים רבוא כלבים היו לו ליעקב אבינו, ורבנן אמרי מאה ועשרים ריבוא לשמור על צאנו, וכמובא במדרש הגדול פרשת ויצא דף תקמ"ו. משבי"ו) לגדל כלבים. וע"ע ים של שלמה שם פ"ז סימן מ"ה. מכל מקום נראה פשוט שהרוב לא היו מגדלים, ומצויים דקאמר רמ"א היינו הגדלים בהפקר:

ועב"פ מדלא אישתמיט לחד מהפוסקים לפרש דמאכל חיה ועוף המצויים היינו בתנאי שיש להם בעלים, ואף שבזמנם היה מצוי מאוד לגדל בעלי חיים דלא כבזמנינו, מכל מקום הרי היו מצויים גם חיות ועופות רבים בעיירות ובכפרים שהם הפקר, גם יש שאף שיש להם בעלים אסור להאכילם וכדלעיל בד"ה ולפ"ז, ואיך סתמו בזה הפוסקים כל כך ולא השמיעונו אפילו ברמז קל האיי חילוקא. אלא מוכרח מזה לענ"ד דלא תליא דין טלטול מאכל חיה ועוף בדין דמזונותיהן עליך. ועיין עוד למהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן מ"ו בכלל זה דלא אישתמיט וכו', ובנוה צדיק שם ודוק לעניינינו. **וכן** כתב בפשיטות בספר מנוא"ה פרק י"ב סעיף ל"ה דבזמנינו שמצויים חתולים ברוב המקומות, מותר לטלטל עצמות רכות וקליפות שראויות לחתולים ע"כ. אף שידוע שרוב ככל החתולים שבזמנינו הם הפקר גמור. (ומ"מ מדלא העיר מדברי המחצה"ש הנז"ל נראה דאשתמיטתיה). גם בהגהת מוהר"י קרט על הש"ע בסי' ש"ח סעיף ל"ב כתב דמותר לטלטל מה שראוי לחתולים כיון שהם מצויים בינינו יעו"ש: **וי"ש** להוסיף דגדולה מזו מצוינו להב"י סי' ש"ח ס"ל (דף שיי"ב) אליבא דהרא"ש דאם הקליפות ראויות לבהמה, אע"ג דבאתריה דשמואל לא היו אוכלין אותן מותר לטלטלן, אלא דשמואל מחמיר על עצמו היה ע"ש. ואף שלענ"ד דבריו צ"ע בתשובת הרא"ש, וע"ע בפמ"ג באשל אות נ"ה ובאחרונים דלא נקיטינן הכי, מ"מ יש ללמוד מדברי הב"י בקל וחומר לנדון דידן דכל דראוי לבהמה ואוכלין אותן, לא בעינן שיהיו מזונותיהן עליך ואף בשל הפקר שרי, דסוף סוף מאכל בהמה נינהו, ודוק:

ועיקר טענת האוסרים שעליו בנו את יסודם, היא דמה מועיל שהוא ראוי לבהמה אם אסור להאכילה בשבת. ולענ"ד יש להשיב על זה דהרי ליתן להם שלא בפניהם והם מעצמם כשעוברים שם מוצאים מה שהניח בשבילם ואוכלים, זה מותר:

ואמנם המג"א בהלכות יום טוב סימן תצ"ז סק"ב כתב דוקא לפניהם ממש אסור, אבל ברחוק מהם קצת מותר ליתן ע"כ. וכתב על זה הדגול מרבכה שם, דזהו דוקא באותן שמזונותיהן עליך (דביום טוב גם באותם שמזונותיהן עליך אסור שמה יקח מהם כדאיתא התם בש"ע סעיף א'), אבל באין מזונותיהן עליך בכל גווני אסור, ובוה דברי המג"א בסימן שכ"ד סק"ז נשאין נכון ליתן חטים בשבת שירה לפני העופות. משב"ר נכונים ע"כ. והעתיקו בכף החיים שם סק"י, ושכן כתב בליקוטי רימ"א. הנה מצאתי לי תנא דמסייע הלא הוא הרב חוות יאיר בספרו מקור חיים על המג"א בסימן שכ"ד שם שכתב לתרץ מנהגם ליתן חטים לעופות בשבת שירה וז"ל ולי נראה דלא נאסר רק בשנותן לפניהם דמינכרא לכל שטורח בשבילם, וכאן דמניח לפני החלון מה קעביד ע"כ. (וע"ע באחרונים שם תירוצים אחרים ליישב מנהגם. ואצלינו אין מנהג זה). ואולי גם הדגול מרבכה לא אסר אלא כשהעופות נמצאים שם אלא שאינם קרובים כל כך, אבל כשאינם שם אלא שאח"כ הם יבואו ויאכלו, אפשר שירדה דשרי, והגהתו סובבת על המג"א שם שכתב בזה"ל כשאינו לפניהם ממש אלא ברחוק מהם "קצת" ע"כ. ודוק. וכן משמעות לשון המשנה והגמרא בשבת דף קנה: והפוסקים דבכל מקום נקטו לא ליתן "לפניהם". הא שלא לפניהם ליכא איסורא. **על** אחת כמה וכמה לפמ"ש באשל אברהם (בוטשאטש) ריש סימן שכ"ד, דאם בלאו הכי היה זורק האוכל, מותר אף לזרקו לפניהם יעויין שם. ועיין לקמן. **ועוד** משכחת לה לפי מה שכתב בערוך

השלחן סימן שכ"ד סוף אות ב' דכל בעל חיים שאני יודע שהוא רעב, מצוה ליתן לו מזונות גם בשבת, דורחמיו על כל מעשיו כתיב ע"כ. והובא בשש"כ (התש"ע) פכ"ז סכ"ז:

וממילא כיון שיש אופנים שמותר ליתן אוכל גם לחיה ועוף של הפקר, תו לא תיקשי אמאי חשיב ראוי ולא הוי מוקצה דמה לי ראוי ליתן לפניו מה לי ראוי ליתן שלא בפניו כדי שיבוא אח"כ ויאכלנו. וכמו שביום טוב דאסור ליתן לפנייהם אף במזונותיהן עליך, ואפילו הכי אין מאכלם מוקצה (זולת בנתפרקו ביום טוב, שבזה החמירו ביום טוב אף בראוי למאכל בהמה, ומשום נולד). והטעם י"ל משום דראוי ליתן שלא בפניהם ממש וכמ"ש המג"א שם וכדלעיל, הכי נמי כשאין מזונותיהן עליך משום דראוי ליתן שלא בפניהם כלל. וע"ע שש"כ פרק כ' סוף הערה ק'. **ועוד**, דגם אליבא דהאוסרים טלטול מאכל בהמת הפקר יש להקשות למה מאכל חיה ועוף המצויים שיש להם בעלים מותר בטלטול לכל, הרי מי שאינו מגדלם אסור לו להאכילן ובמוקצה אזלינן בתר הבעלים ולדידיה אינו ראוי לכלום (עיין לקמן). ועל כרחק משום דראוי ליתן לבעלים של חיות כדי שישליכום להם, ואין בזה לא משום טרחא שלא לצורך, שזהו טעם האיסור להאכילן למי שאין מזונותיהן עליך כמובא באחרונים, ולא משום מוקצה. וכן ראיתי להמאירי בדף קכח: דמטלטלים לצורך אחרים ע"ש. וכן כתב בשלמי יהודה פ"ז הערה ה' דהמקום שליד גן החיות חשיב מצויים, כי אפשר להביא לעובדי הגן והם נותנים לבעלי החיים ע"כ. וכן עיין עוד לקמן ד"ה ואם נקבל. ואם כן כל שכן דיש לומר דלא נאסר בטלטול מטעם דראוי ליתן להם שלא בפניהם. ונראה דהאוסרים מאכל בהמת הפקר, סבירא להו דלעולם אין ליתן לבע"ח של הפקר גם כשאינם שם כלל, וכדמשמע ג"כ מסתימת לשון הדגול מרבבה שם. וצ"ע. ועכ"פ לא פלט מפלוגתא דהמקור חיים ודאי חולק וכנז"ל ולא ידחה הספק את הודאי. ולענ"ד אם הם מונחים על השלחן דבלא"ה מנהג העולם להקל אף בקליפות שאינם ראויים למאכל בהמה כדלקמן, אם כן כשהם ראויים עכ"פ לחיה ועוף של הפקר שפיר יש לסמוך להקל לטלטלם בידיים לפי כל מה שכתבנו:

ובהגדרת בהמה חיה ועוף המצויים אצל "רוב בני אדם" שכתב הרמב"ם והמשנ"ב וכדלעיל בתחילת דברינו, ראיתי בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סימן ט"ז אות א' שכתב דאף אם מיעוט בני אדם מגדלים אותה או עוף חשיב מצויין, ומצויין אצל רוב בני אדם הכוונה אף לסתם בני אדם ולא דוקא לעשירים. וכלשון הגר"ז בסעיף ס"ד במקום שדרך סתם בני אדם לגדלם ורגילים בכך עכת"ד. ונראה שהוא מפרש לשון רוב בני אדם, דאין הכוונה לרוב ממש, אלא לסתם בני אדם שהם מהרוב שדרכם לגדלם, לאפוקי חיה ועוף שרק העשירים מגדלים שהם מהמיעוט. ולעולם גם אם במציאות אותם סתם בני אדם המגדלים אותם הם רק מיעוט מכלל בני אדם שבאותו מקום מהני. **ובעין** זה כתב גם בספר חוט שני פרק ס"א סס"ק א' דדי בכך שהן מצויות אצל בני אדם המגדלים בעלי חיים, אף שהם מיעוט בני אדם שבאותו מקום, וכמו המציאות בעיירות שלנו ע"כ. (וע"ע בסוף דברינו כאן באות ג' במוסגר):

ולענ"ד פירושם דחוק בלשון הרמב"ם והמשנ"ב. וכן הוא לשון המאירי (תרי זימני) בדף קכ"ח ריש עמ' ב'. וכפי הנראה שנדחקו הרבנים דלעיל לפרש כן לפי

מה שהם סוברים דבעינן שיהיו מזונותיהן עליך. אבל למה שביארנו לעיל, אין צריך לכל זה ויתיישב הלשון כמין חומר. דאף דהחיות שייכים למיעוט והוא הדין אם הם הפקר, כל שהם משוטטים בחוצות, וכגון יונים תרנגולים עיזים כלבים וצבאים שנוכרו ברמב"ם שם קודם בהלכה ט"ז שדרכם לצאת ולשוטט, הרי הם מצויים אצל רוב בני אדם אף שאינם שלהם, וסגי בהא. **אכן** בעלי חיים שאינם גדלים אלא בתוך הבית בלבד, וזה מצוי יותר בזמנינו, כגון דגי נוי באקוריום, ציפורי נוי בכלובם, תולעי המשי וכל כיוצא באלו, בהם נראה דאין הכי נמי בעינן שיגדלו רוב בני אדם ממש, וכפשט לשון הרמב"ם ודעימיה. וכן מורה לשון הש"ע ושאר פוסקים שכתבו שיהיו מצויים, דבלאו הכי אינו מצוי זולתי למי שמגדלם בביתו ובחומותיו:

ולמה שהקשה במנחת יצחק שם דאם כן מה סיים שם המשנ"ב, ומה דעשירים מגדלים אותו המין בבתיהם לא נחשב מצוי ע"כ. ולמה לא אמר בפשיטות אבל אם רק מיעוט בני אדם מגדלין לא נחשב מצוי עכ"ד. מלבד מה דיש לומר דדיבר בהווה, קושטא קאי דלא נקט עשירים אלא לאפוקי מסברת רשב"ג במשנה בשבת דף קכו: ובברייתא בדף קכח. דכל ישראל בני מלכים הם ע"ש. ובתוספות הגרעק"א על רע"ו במשנה שם ד"ה לעורבין. ומה שהקשה במנח"י שם מכלבים מצויים שכתב רמ"א, דבודאי רוב ישראל אינם מגדלים אותם. אחר המח"י"ר אשתמיטתיה דברי המחצית השקל והתהלה לדויד בסימן שכ"ד הנז"ל. ולדידן בלאו הכי לא קשיא מידי וכמו שנתבאר. כנלע"ד:

ואם נקבל מה שהובא בשלמי יהודה פרק ז' הערה ב' בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל], שאם יש לשכנו בעלי חיים, נקרא מצוי לענין זה ע"כ. אם כן יתכן מציאות שיהיו מיעוט מגדלים בתוך ביתם בלבד, ואפילו הכי הם בכלל מצויים אצל הרוב מחמת השכנות (ואפשר שלזה נתכוון בחוט שני הנז"ל):

ומשמעות הפוסקים דגם כשאינו רגיל כלל ליתן אוכל לבעלי חיים, מכל מקום מותר לו לטלטל, דסוף סוף שם אוכלי בהמה עליו שלא גזרו בו מוקצה. וכן כתבו בשלמי יהודה פ"ז הערה ג' בשם כמה גדולים, ובארחות שבת דף פ"ח. וכעין זה מצינו לענין אוכלין, דבשר חי וכדומה אף שאינו ראוי כי אם למקצת בני אדם ובדוחק והוא בודאי לא יאכלנו כן, דמכל מקום אינו מוקצה משום דסוף סוף שם אוכל עליה. וכיוצא בזה כתב בביאור הלכה סעיף ל' ד"ה גרעיני, דסגי שיהיה על כל פנים ראוי למאכל בהמה, אף שאין דרך אותו המקום להאכיל אותם לבהמה וכמו דמשמע מלשון הרמב"ם ע"ש:

ועוד נראה דמותר לטלטל אוכלי בהמה אף שלא לצורך כלל ודומיא דאוכלין. דדוקא בכלים שנאסרו מתחילה ואח"כ חזרו והתירו לא התירו אלא מחמה לצל, משא"כ באוכלין ובכתבי הקודש דמעולם לא גזרו בהם מוקצה, ועל האוסר להביא ראייה, וכמ"ש הר"ן על הרי"ף בשבת דף מ"ח ע"א, ופסקוהו הפוסקים. והכי נמי לענין אוכלי בהמה דדין אחד להם. דהרי אינם כלי, ואם יש לאסרם הוא משום מוקצה מחמת גופו דומיא דאבנים, וכיון דחזי למאכל בהמה לא דמי לאבנים וממילא חזר דינו להיות כאוכלין שלא היו בכלל גזירת מוקצה כלל. **ונפקא** מינה נמי לאוכלי בהמה שיש בהם חסרון כיס, כגון שהם עומדים לסחורה, דמותרין בטלטול כדין אוכלין וכתבי הקודש. והכי

דייק לשון הרמב"ם בפכ"ה ה"ט כל כלי שמקפיד עליו וכו', הא אוכלי בהמה שאינן כלי שרי אף במקפיד. ועל דרך שדקדק כן האור שמח לענין אוכלין וכדלעיל. ולדעת התוס' והט"ז ועוד קצת פוסקים, דג תפל אי חזי לכלבים אינו מוקצה, וסמכינן עלייהו בשעת הדוחק וכדלעיל. ואע"ג שמקפיד לא להשליכו לכלבים כי הוא מוכן לאדם לאחר שבת לבשלו ולאכלו. וטעמא דמכל מקום חזי נמי לכלבים ושם אוכל עליה. ואף להחולקים עליהם, הוא משום שהדג מוכן לאדם בלבד ולכן אינו בסוג אוכלי בהמה ולאדם אינו ראוי בשבת. אבל כל שראוי לבהמה ולא מוכן לאדם, אף שאין דעתו להשליכו להם לא הוי מוקצה כלל לכולי עלמא:

ובל קביל דנא ראייתי להפמ"ג באשל סימן ש"ח סק"י ובסימן תמ"ד סק"א שסובר דאוכלי בהמה אין דינם כאוכלין ע"כ. ור"ל שאין לטלטלן שלא לצורך כלל, וכמ"ש בכה"ח סימן ש"ח סק"מ"ג. וכן העלה להלכה בשלמי יהודה פ"ז ס"א יעו"ש. וקשה לי מהיכן למדו איסור זה. ומשמעות הרב המגיד בפרק כ"ה הלכה ג' וכל הפוסקים דדוקא בכלים אף שמלאכתם היתר הוא דאין לטלטלם שלא לצורך כלל, אבל אוכלי בהמה שרו לגמרי כאוכלין וכנז"ל. וכן משמע מדברי הרמב"ם בריש פרק כ"ה יעו"ש, ובמגיד משנה ודוק. ובמשנה בשבת דף קכו: נשנו יחד אוכלין ואוכלי בהמה, דמשמע דשוים בדיניהם. והפמ"ג לא הביא שום ראייה לדבריו. ובקצות השלחן סימן קי"א הערה ו' דן בדברי הפמ"ג ע"ש. וצ"ע. ובמשנ"ב לא העתיק דין זה מהפמ"ג, אולי משום דלא סבירא ליה או דמיספקא ליה, ועל דרך שכתב איהו גופיה במשנת סופרים שאחרי סימן ל"ו בביאור הלכה הראשון בדרך השלישית ע"ש:

ומכיוון שעלתה לנו ארוכה בהלכה זו ורבו בה הפרטים, על כן נסדר כאן תמצית הדינים העולים עם עוד קצת פרטים נוספים השייכים לזה לשלמות המלאכה, הואיל ולא נתפרש דין זה כל כך בפוסקים והוא עניין נצרך לפי מציאות זמנינו שרוב בני אדם אינם מגדלים בעלי חיים כמו בעבר:

(א) כל דבר שראוי למאכל בהמה חיה ועוף המצויים אצל רוב בני אדם, גם אם אינם מגדלים אותם בבתיהם, אלא שהם משוטטים בחוץ ומצויים לרוב בני אדם, מותר לטלטל עצמות וקליפות וכדומה כל מה שראוי להם, גם אם אותו אדם אינו רגיל כלל ליתן להם אוכל בימות החול. ומסתמת הפוסקים משמע דאף שאין לאותם חיות ועופות בעלים אלא הם של הפקר, מותר לטלטל מאכל הראוי להם. ולפי זה ברוב המקומות כאן שמצויים חתולים יונים ציפורים עורבים וכיוצא בהם, מותר לטלטל מאכל ומשקה הראוי להם:

ומכל מקום לדעת כמה אחרונים (מחצית השקל, תהלה לדוד, הגריש"א (שליט"א) [וצ"ל] ועוד) מאכל חיות ועופות של הפקר, כיון שאסור ליתן לפניהם מזונות בשבת, הוי מוקצה ואסור לטלטלו. ועל כל פנים כשאותם עצמות וקליפות הראויות להם מונחים על השלחן, יש לסמוך להקל בזה טפי:

(ב) עצמות של בשר ודגים הראויות לכלבים, וכן בשר שהסריח וכיוצא בזה שראוי להם, אם הם מצויים באותו מקום, אף אם הם של הפקר, מותר לטלטלן לכולי עלמא:

ג) וּגְדָר בעלי חיים מצויים, נראה שכל שיכול להלך ולהגיע לאותו מקום שנמצאים שם בעלי החיים, חשיב מצויים. אבל בעיר גדולה ובעלי החיים מצויים בקצה השני של עיר, ואין דרך לילך בעיר זו מקצה לקצה בהליכה ברגל, לא חשיב מצויים, ואין לטלטל עצמות וקליפות הראויות להם (שו"ת אור לציון ח"ב פרק כ"ו בהערה ז'). ועד"ז כתב בשלמי יהודה פ"ז סעיף ה' בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]. וע"ע שש"כ פ"ב הערה צ"א ובמילואים). **ושכונות** שאין ישראל הדרים שם רגילים כלל לגדל כלבים (וחתולים), נחשבות כעיר שאין בה בעלי חיים אלו, אף שבשכונה סמוכה גרים בני אדם המגדלים אותם, כיון שלפי המציאות בדרך כלל אין להם שייכות אלו עם אלו ואין הכלבים יוצאים מחוץ לשכונתם. (וכן כתבו בספר ארחות שבת פרק י"ט הערה קצ"א וקנ"ז בשם רבני זמנינו. ובחוט שני פרק ס"א הערה כ' כתב, ועיר שלא מצוי שם כלבים אבל בפרברי העיר מצויים והם באים לפעמים לתוך העיר, וכמו בבני ברק, מסתברא דמיקרי מצויים ע"כ. ואינו מובן לענ"ד, דזה מוכחש במציאות שאינם מצויים כלל לרוב בני אדם הדרים במרכז העיר וכגון בעירנו בני ברק). והיינו כשאין כלבי השכונה הסמוכה מסתובבים ומצויים שם וכנז"ל:

ד) בעלי חיים שאנשים מגדלים בתוך ביתם בלבד, כגון דגי נוי באקווריום, תוכיים בכלובם, תולעי המשי וכיוצא בהם, אם באותו מקום רוב בני אדם מגדלים אותם, מותר לטלטל מאכל הראוי להם גם למי שאין לו אותם בביתו. ואם המגדלים הם רק מיעוט אין לטלטלן, כי אם למי שיש לו מאתו המין בביתו. ויש אומרים דאף לשכניו מותר לטלטל:

ה) מקום שיש בו "גן חיות", יש אומרים דאף על פי שהחיות כלואים בו ואינם יוצאים חוצה, בני המקום הדרים סביבותיו מותרים לטלטל עצמות וקליפות הראויות להם:

ו) אוכלי בהמה, אף שמקפיד עליהם, כגון שהם עומדים לסחורה, מותר לטלטלן. ומסתמת הפוסקים משמע דמותר לטלטל אוכלי בהמה אף שלא לצורך כלל, ולא רק לצורך כגון מחמה לצל. שלא גזרו מוקצה כלל באוכלי בהמה, וכדין אוכלין וכתבי הקודש. אף על פי שיש מחמירים:

ז) בל שהוא ראוי למאכל בהמה, אף שאין דרך אותו המקום ליתן אותו מאכל לבהמה ואין מצוי לעשות כן, מכל מקום מותר לטלטלו, הואיל ועל כל פנים ראוי הוא לבהמה:

אלא אם כן הוא דבר שאינו ראוי לבהמה כי אם על ידי הדוחק, דבזה אין לטלטלו אלא אם כן באותו המקום רגילים להאכיל אותו לבהמה. ואדם חשוב צריך להחמיר על עצמו שלא לטלטלו בכל מקום אלא על ידי שינוי. כגון לזרקו בלשונו, או לטלטלו אגב פת (שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל', לבוש, כף החיים, משנה ברורה וביאור הלכה שם, לענין גרעיני תמרים. ובארות משה ס"ק ר"פ יעויין שם):

ח) קליפות ביצים, אף שהתרנגולים אוכלים אותם אינו בכלל אוכלי בהמה, כי הוא מזיק להם, ובעל הבית מקפיד ואינו רוצה שיאכלו אותם (בן איש חי, זכור לאברהם, בארות משה שם):

עצמות ופירווי לחם

יא) עצמות שנתפרקו (בין בשבת בין בחול) מן הבשר ומן הדגים, אינם מוקצה, מפני שהם ראויים למאכל כלבים וחתולים המצויים בינינו ברוב המקומות^[כג]. וכן פירוויים שאין בהם כזית לאחר גמר הסעודה, או שנרטבו ונמאסו, או שנפלו לארץ באופן שאינם ראויים עוד למאכל אדם, מכל מקום מותר לטלטלן, מפני שהן ראויים לעופות^[כד]:

טלטול קליפות ועצמות שעל השלחן

יב) על פי האמור לעיל, דעת הרבה פוסקים שאסור לטלטל ולהעביר מעל השלחן קליפות אגוזים ושקדים, קליפות ביצים, גרעיני פירות וכיוצא בהם, דברים שאינם ראויים אפילו למאכל בהמה או אפילו הם ראויים אלא שאין בהמות מצויות באותו מקום, וכן עצמות קשות שאינן ראויות אפילו לכלבים: **אמנם** מנהג העולם להקל בזה, ואין לגעור בהם כי יש להם על מה שיסמוכו. והטעם שכיון שהם מונחים לפניהם על השלחן הרי הם מאוסים בעיניהם, ולכן מותר לטלטלם אף בידים משום גרף של רעי. ומכל מקום **מְרַנָּא וְרַפְנָא** מהרי"ץ זיע"א הכריע שטוב יותר להגביה המפה או הקערה שהקליפות והגרעינים שם וכך לזרקם לאשפה, ולא יטלטלם בידים. וכן נוהגים המדקדקים. והוא הדין שיכולים לגררם מהשלחן על ידי סכין או מזלג וכדומה, שזהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר^[כה]:

[כג] רמב"ם פכ"ו הלכה ט"ז. ש"ע סימן ש"ח סעיף כ"ז ובסעיף כ"ט בהגהה ואחרונים שם. הגהת מוהר"י קרט על הש"ע בסעיף ל"ב. מנוא"ה פ"ב סעיף ל"ה. ובדין מאכל כלבים וחתולים של הפקר הארכנו בהערה קודמת ומשם באר"ה:

[כד] עיין שלחן ערוך שם סכ"ז, חוט שני ח"ג פ"ס סק"א, וארחות שבת פ"ט הערה קצ"ו. ולענין ראוי לעופות של הפקר כגון יונים וצפרים, עיין לעיל בהערה:

[כה] כדלעיל בכללי המוקצה. והוא הדין שיכולים לסלקם משם על ידי מטלית או נייר טישו, כמו שכתבנו שם בהערה ד"ה ולענין:

ובאופן שנתקבץ על השלחן הרבה פסולת ומאוס עליהם להשאירם כך על השלחן, מותר לכולי עלמא להעבירם משם בידים לכתחילה, משום גרף של רעיל[כי]:

[כז] עיין בשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"ז, אאמ"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ד', פסקי מהרי"ץ סעיף ס"ח (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סימן קפ"ד), ובבארות משה הסובב עליו וכן במילואים סימן ל"ז באריכות ובכירור דין זה ומשם באר"ה. נולענין מה שכתבנו שם בסימן ל"ז אות י"א דאין בקילוף הפירות והעצמות והנחתם על השלחן משום אין עושים גרף של רעי לכתחילה, כיון שזהו דרך האכילה ע"ש. ראיתי עתה שכן כתב בהדיא בחידושי הרשב"א בביצה דף כ"א ע"ב סוד"ה וכי, ובשיטה מקובצת שם ד"ה וכי. וכן כתבו התוספות בשבת דף קכ"ג ע"א ד"ה האי, עצמות וקליפין לא מסתמיה דלא לינח בהן ע"ג השלחן ע"ש]:

והטעם שכתבנו כאן בהלכה למנהג העולם, כן כתבו המגיני שלמה, פני יהושע, חתם סופר, תשורת שי ועוד אחרונים וכמו שהבאנו בבארות משה שם. וטעם נוסף הבאנו שם בבארות משה ס"ק רע"ו ד"ה והטעם, בשם הפני יהושע דלרבי שמעון דקיימא לן כוותיה לא מקצה איניש דעתיה ממאי דצריך ליה, והכא נמי כיון דלא סגי בלאו הכי להעבירם מעל השלחן אם כן מאתמול הוי דעתיה עלויה ע"כ:

ובמילואים שם אות י' ביארנו עוד, דבזמנינו שאי אפשר לעשות מה שאמרו במשנה בשבת דף קמ"ג ע"א ובשלחן ערוך שם לנער השלחן או המפה כדי שיפלו הקליפות לארץ (וכן מה שאמרו שם בגמרא רב ששת זריק ליהו פלישגיה, וכן הוא ברמב"ם פרק כ"ו הלכה ט"ז ואחרונים, אי אפשר לעשות כן במציאות זמנינו וכדלקמן), ואף אם אחרי כן ינקו את הריצפה, כי זה מאוס ומפריע מאוד לבני הבית, נראה שכולי עלמא יודו דמותר ליתן הפסולת (אפילו מעט) לתוך צלחת וכדומה ולהגביהה אחר כך לזרקה לאשפה. ושכן כתבו בספר ארחות שבת דף קפ"ו, והגרש"ז אוירבך זצ"ל בשלחן שלמה דף ס"א, יעויין בדברינו שם באורך:

למזוז נלמוד דהוא הדין ביום טוב שהחמירו בו שלא לטלטל אף עצמות וקליפין הראויים למאכל בהמה (כרבי יהודה ומשום נולד), דמכל מקום בשעה שאוכלים על השלחן מותר להשליכם לתוך צלחת ולסלקה אחר כך מעל השלחן לאשפה. והוא הדין לסלק המפה עם כל הפסולת שעליה לאשפה, דבזה אין חילוק בין שבת ליום טוב. **ומכיון** שמותר להגביה הקערה עם הקליפות, ממילא אין לחוש בנתינת הקליפות משום ביטול כלי מהכינו, וכמו שכתבנו שם במילואים אות י"א, ולקמן בדיני ביטול כלי מהכינו. וכל שכן שלא נאסר הכלי או המפה בטלטול משום בסיס לדבר האסור, וכמו שכתבנו לקמן בדיני בסיס לדבר האסור:

זהו הנלע"ד נכון וישר אחר העיון בהלכה זו. וכדומה שכן הוא מנהג העולם, והנח להם לישראל כי מנהגם אמת וצדק. **ומכל** מקום מי שרוצה לחוש גם בזמנינו ומניח פרוסת פת (לפחות כזית) או פרי וכדומה בצלחת, וכמו שיעץ החתם סופר בסימן ש"ח סעיף כ"ז והמשנ"ב שם ס"ק קט"ז, אף שלענ"ד אין צורך בכך, מכל מקום יזהר

הוצאת גרעינים וקליפות מפיו

יג) היה אוכל ונשאר בפיו קליפות או גרעינים וכדומה שהם מוקצה (לדעת המחמירים לעיל), אם נשאר בגרעינים או בקליפות מעט מבשר הפרי או טעם אפילו מעט כל שעדיין נהנה ממנו, (עיי' לקמן) מותר להוציאו בידו מפיו ולהניחו על הקערה וכדומה. ומכל מקום גם כשלא נשאר בקליפות לא אוכל ולא טעם, אם אין דרכו כלל לזרוק פסולת מפיו ומאוס עליו לעשות כן, או שהוא בפני אחרים שנמאסים מזה, וכמו שהוא במציאות זמנינו בדרך כלל, יכול להוציאו מפיו בידו בכל אופן^[כז]:

עצמות קליפות וגרעינים שנשתייר בהם אוכל וכדומה

יד) כל שנשתייר אפילו מעט בשר בעצמות, או מעט פרי בקליפות או בגרעינים^[כח], מותר לטלטלן בידיים אגב האוכל שבתוכם^[כט]. ואף על פי שהקליפה מרובה על האוכל שבתוכה,

מחומרא זו שלא לבוא לידי מכשול איסור בורר או איבוד אוכלין ומשום כל תשחית. ויכול להניח כף או מזלג וכדומה, דבר שהוא בולט מחוץ לצלחת באופן שאין בהוצאתו אחר כך משום בורר, ויפנהו עמהם מהשלחן. והוא הדין שיכול ליתנו גם אחר שהקליפין כבר מונחים בצלחת, וכמו שכתבנו כל זה במילואים שם אות י"ב יעוי' שם:

[כז] עיי' שבת דף קמג. רב ששת זריק להו בלישניה וכו', רמב"ם פרק כ"ו הלכה ט"ז, מגיד משנה שם, מג"א סימן ש"ח ס"ק נ'. הגר"ז סעיף ס"ז, ערוך השלחן סעיף נ"ז, שו"ת אגרות משה ח"ה סימן ט' אות ה', דינים והנהגות מהחזו"א פרק י"ד אות י"ז, מנוא"ה פרק י"ג סעיף ג' ושם בהערה ד'. ובתוספתא פרק י"ז הלכה ד' זכריה בן אבקולס וכו'. ומה שכתבנו להתיר אם נשאר קצת טעם, או שאין דרכו וכו', כן נראה פשוט. וע"ע לקמן בסעיף שאחריו גרעינים וקליפות שאינם מוקצה. ובפרט לדין דבלאו הכי מנהג העולם לטלטלן בידיים גם כשהם על השלחן משום גרף של רעי כדלעיל בסעיף הקודם. וכן כתבו להתיר בארחות שבת פרק י"ט הערה ר"א בשם רבני זמנינו ע"ש. (וע"ע בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ו):

[כח] כגון גרעינים של זיתים אפרסקים מנגו וכיוצא באלו, שמצוי שנשאר בהם מעט אוכל דבוק. ועיי' בהערה הבאה לענין גרעיני תמרים:

[כט] רש"י שבת דף כ"ט ע"א ומאירי דף קמ"ג ע"א לענין גרעיני תמרים שנשתייר בהם מעט מהפרי, משנה ברורה ס"ק קי"ד, כף החיים ס"ק קע"ט, בארות משה במילואים סוף סימן ל"ז וסימן ל"ח אות ה':

מכל מקום אין שם פסולת עליהם כיון שהם עדיין שומר לפרי^[ל]. וכן עצמות שיש בתוכן מוח, מותר לטלטלן, כיון שיש בני אדם שמוצאים אותם^[לא]. וכן גרעיני פירות שיש בתוכן אוכל, כגון גרעיני מלון ואבטיח, מותר לטלטלן^[לב]. והדין כן אף כשאין בדעתו לאכול מה שבתוכן וגם אינו רגיל בכך^[לג]:

קליפות קטניות מלוחים

טו) קליפות של קטניות, כגון גרעינים שחורים ולבנים, בטנים וכיוצא בהם, שקולים ומולחים אותם להטעמים, מותר לטלטלם כיון שהם ראויים למציעה^[לד]:

[ל] בארות משה בסימן ל"ח שם על פי הרא"ש הטור ורמ"א עיין שם. ועיין עוד פירוש הרי"ף, והביאו בבית יוסף סעיף ל' לענין טלטול גרעיני תמרים, ובביאור הלכה שם שלהי ד"ה גרעיני, דאף אם הוא גרעין שאין בני אדם או בהמות אוכלין אותו אלא באגב הפרי לא לחודיה, סגי בהא להחשיבו כאוכלין:

[לא] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ו. חוט שני חלק ג' פרק ס' סק"א:

[לב] עיין ביאור הלכה בסעיף ל' סוף ד"ה גרעיני, ובשלמי יהודה פרק ז' הערה מ"ו. ומה שכתב שם הביאור הלכה דגרעיני תפוחים ואגסים ראויים אף לאכילה אדם ולפעמים אוכלים אותם ביחד ע"כ. נראה דהאידיגא אינם ראויים לבני אדם ואין לטלטלם. וכן דעת הגרונ"ק שליט"א בחוט שני פרק ס"ב סק"א ע"ש. גם מה שכתב ביאור הלכה שם דכל שכן גרעיני שזיפים שיש בתוכן אוכל, בודאי מותר לטלטלן אף שאין בדעתו לאכלן ע"כ, כתב על זה בשלמי יהודה שם בהערה י"ח דמיירי במין שזיפים שהיו מצויים במקומו של הביה"ל בחו"ל, לא כשלנו שהזרע שבתוך הגרעין מר ואינו ראוי למאכל ע"כ. ועד"ז כתב בלוח המוקצה דף ל"ז:

[לג] פשוט:

קליפות של מלון או אבטיח, נלע"ד דאינם מוקצה כי יש שאוכלים גם מהחלק הפנימי הלבן של קליפה. ויותר מזו כתב בשלמי יהודה פרק ז' הערה ט"ו בשם הגרבי" זילבר זצ"ל דגם קליפת תפוז אינו מוקצה, מטעם זה דיש אוכלים חלקו הפנימי הלבן ע"כ. וקליפות מלפפונים תפוחים גזר וכיוצא בהם, בלאו הכי נמי הקליפות עצמם ראויים לאכילה, ופשיטא דמותרים בטלטול:

[לד] אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה י"ג. בארות משה סוף סימן ל"ז. וכן הובא בשלמי יהודה פרק ז' הערה ס"ז בשם הגר"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] והגרבי" זילבר זצ"ל:

גרעיני פרי ה"משמש" שהילדים משחקים בהם שנתפרקו מהפרי בשבת, כתב בשבות יצחק פ"ה דף פ"א בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] שנסתפק בזה דאפשר

עצמות וקליפות מותרים ואסורים המונחים בתערובת
(טז) ה"ו מקצת מהעצמות והקליפות והגרעינים בלי שיורי מאכל,
ומקצתם עם שיורי מאכל, והם מעורבים יחד. אם

שאסור לטלטלן, מטעם שכל זמן שהגרעין מחובר לפרי ושם אוכל עליו לא מהני ביה מחשבה מבעוד יום לעשותו כלי לשחוק בו. וכיון דבערב שבת לא היה שם כלי עליו, תו אי אפשר שיחול עליו שם כלי באמצע שבת ע"כ. והיינו דחשיב נולד גמור דאסור גם בשבת (עיין לקמן בדיני מוקצה משום נולד). ועיין עוד בזה בארחות שבת דף ע"א, ובחוט שני פרק ס"ב סק"א. ובשמירת שבת כהלכתה פרק ט"ז הערה ל' נסתפק בזה: **ל"י** ההדיוט צ"ע, דהרי אפילו גוי שעשה כלי בשבת אינו בכלל נולד האסור בשבת, ולא נאסר אלא כנולד גמור שלא היה בעולם דומיא דעצים שנעשו אפר וכדלקמן בדיני מוקצה משום נולד. ועכ"פ הגריש"א גופיה נמי לא אמרה אלא בלשון אפשר כמסתפק בדבר:

ואיתא בריש מסכת ביצה דביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לגדל ביצים דחשיבא נולד גמור, וכתב שם הר"ן על הרי"ף ד"ה ואיכא, דכיון דהתרנגולת יצאה מתורת אוכל לגמרי כיון שאינה עומדת אלא לגדל ביצים, ביצתה אע"פ שהיא אוכל גמור ואפילו חישוב לאכלה מערב שבת, על כרחך נולד הוא יעו"ש. ולפי זה הוא הדין בהיפך וכגון נדון דידן שהפרי אוכל והגרעין כלי דחשיב נולד. מיהו ביצה שאני שלא היתה מתחילה בעולם כל עיקר וכמ"ש שם התוס' בדף ב' ע"א ד"ה קא. ולשון התוס' בעירובין דף מ"ו ע"א ד"ה כל, דבר חדש שלא בא לעולם כל עיקר ע"כ. גם התרנגולת מוקצית, ואף ביום טוב, משום שאינה אלא לגדל ביצים. אבל פרי המשמש שהוא עומד לאכילה והגרעין נמצא בתוכו ואינו מחוסר אלא חיתוך קל בפרי עודו בכפו ישלפנו בלי שום שיהוי ובאיזה זמן שירצה, הרי זה כאילו הוא לפנינו ולא נופל עליו תורת מוקצה ונולד. ועל כן נלע"ד דאפשר להקל בזה ובפרט לקטנים במוקצה דרבנן. ועיין עוד בד"ץ גרעיני פירות לעיל, ושם בהערה. **מיהו** אם נתפרקו ביום טוב, הגרעין מוקצה, דביום טוב מחמירין גם כשאינו נולד גמור, ולא גרע משאר קליפין גרעינים ועצמות דהו מוקצה ביו"ט משום נולד אף בראויים למאכל בהמה:

ואם נתפרקו קודם שבת או יום טוב וייחדום למשחק, אף דיחוד קטן לא מהני, הכא שבמקום לזרקן לאשפה הם שוטחים אותם לייבש ומצניעים אותם בקופסא ומשחקים בו תמיד, אין לך מעשה גדול מזה, ופשיטא דמסיר ממנו שם מוקצה ואף לגדולים מותר לטלטלם. ואף כשלא שיחקו בו התינוקות כלל קודם שבת, כל שמחשבת הקטן ניכרת מתוך מעשיו הרי זה מועיל מדבריהם, כדאיתא בחולין דף י"ג ע"א, ובדברינו לקמן בדיני מוקצה שייחודהו לתשמיש בהערה. ועוד דבבית כזה שיש בו תינוקות לגדולים נמי נִיְיָחָא בהכי ומחשבים על זה כדי לשמח התינוקות. ודלא כמו שהחמיר בזה בספר לוח המוקצה הערה תר"י. כנלע"ד. ועיין עוד לעיל בהלכות משחקים בשבת דדוקא כדור אסור:

גרעיני משמש שמצא בחוצות, הרי הם מוקצה (חוט שני שם):

העצמות והקליפות שנשתייר בהם אוכל עם האוכל שבהם מרובים על העצמות והקליפות שלא נשתייר בהם, אותם שלא נשתייר בהם בטלים ברוב ומותר לטלטלם כולם בידו. ואם העצמות והקליפות שלא נשתייר בהם מרובים על אותם שנשתייר בהם, אין אותם שלא נשתייר בהם בטלים להם ואסור לטלטלם בידים. ומכל מקום אותם שנשתייר בהם אף שהם מיעוט, גם כן אינם בטלים, מפני חשיבותם הואיל ויש בהם אוכל, ומותר לטלטלם בפני עצמם:

וכן הדין בעצמות וקליפות הראויים לבהמה או למציצת אדם, המעורבים עם עצמות וקליפות שאינם ראויים, שהולכים בזה אחר הרוב. ואותם שראויים מותר לטלטלם בכל אופן וכדלעיל^[לה]:

אוכלין וקליפות שזרקן לאשפה

יז) מיני מאכל, וכן עצמות קליפות וגרעינים שנשתייר בהם אוכל, או שהם ראויים למאכל בהמה, אם זרקן לאשפה, יש אומרים שאסור לטלטלן. ואף על פי שזרקן בשבת, אם הם נמאסים שם ואינם ראויים עוד^[לו]:

[לה] כך העלינו בס"ד בבארות משה סימן ל"ח, יעויין שם באורך:
[לו] עיין שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערות פ"ח וצ"א, ובשלמי יהודה פרק ז' סעיף ד':

לענין טלטול פח אשפה, עיין לקמן בדיני גרף של-רעי:
[לשון הרמב"ם פכ"ו הי"ט וכן עלים שריחים רע וכו' לפיכך תלאי (ובנוסחאות כת"י "תלי") של דגים אסור לטלטלו וכו'. הרב המגיד פירש העץ שתולין בו הבשר וכו' ע"ש בשם חידושי הרשב"א דף ק"מ ע"ב בשם התוספות בדף קל"ט ע"ב. ומלשון רבינו דאיי"ת^י אאכל בהמה מוכח שמפרש באופן אחר. אחר כך ראיתי שכבר העירו כן על הרב המגיד במרכבת המשנה ובמעשה רוקח שם, עיין בדבריהם. ואפשר שהרמב"ם מפרש לה כמו שכתב בפירושו רבינו פרחיה בשבת שם דמיירי בבשר ממולח ולא נגמר מילחו ליאכל כל כך, ולפי שאינו מסריח כל כך מותר לטלטלו, אבל בדג דמסריח אסור, דדמי לגרורות וצמוקין שמייבשין אותן הואיל ומסריחות בנתיים, ע"ש שכתב כן בדעת הרמב"ם. ומעתה יש לפרש כן גם בדעת רש"י שם. ועיין עוד בתוספות וברי"ף ובפירושו ר"ח שם]:

אוכלין שאסור לאכלן

יח) אֹכֶלֶת לֶיֶן שאסור לאכלן, כגון פירות שאינם מעושרים, תרומה טמאה^[לז], פירות ערלה וכלאי הכרם^[לח], לחם שלא הופרש ממנו חלה בארץ ישראל^[לט], חלה בזמן הזה בארץ ישראל^[מ], חמץ (גם אם הוא של גוי או שנמכר לגוי) ביום טוב או בשבת חול המועד של פסח, חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח^[מא], אסור לטלטלן משום מוקצה מחמת גופו^[מב]:

אוכל שאינו אסור לכל, או משום חומרא בלבד

יט) וְכֵן תִּבְשֵׁל שְׂבִישְׁלוֹהוּ בשבת באיסור, וכל כיוצא בזה דבר שנאסר באכילה בשבת לכל העולם משום מעשה שבת (עיין לעיל), אסור לטלטלו^[מג]. וכן מאכל שבעליו הדיר ממנו

[לז] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ט (ועיין עוד פסקי מהרי"ץ סעיף ע'):

ופירות טבל שהתנה עליהם מערב שבת שיוכל לעשרם בשבת. מותר לטלטלן. כן כתב הרמב"ם בהלכות מעשר פ"ט ה"ט. ומיד אחר שהפריש, כל זמן שהתרומה בידו רשאי לטלטלה להניחה בכל מקום שירצה, וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. וכן מבואר במשנ"ב סימן תק"ו ס"ק כ"ט, ובכה"ח שם ס"ק מ"ג, ובארחות שבת פי"ט סעיף רי"א (וע"ע בשש"כ פ"כ הערה ק):

[לח] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ט:

[לט] שער הציזון בסימן תק"ו אות ל'. שמירת שבת כהלכתה שם סעיף ל"א. **ובחוצה** לארץ, כיון דיש תקנה לאכול ולשייר ולמחר מפריש מן המשויר חלה, ממילא אינו מוקצה:

[מ] שתילי זתים בסימן תק"ו ס"ק י"ח, משנה ברורה שם ס"ק כ"ט ול"א, כף החיים שם ס"ק מ"ג. **ובחוצה** לארץ, כיון שהחלה ראויה לכהן או לקטן, וכן הוא מנהגינו וכמו שהרחיב בזה אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ק"ע סעיף כ"א יעו"ש, לכן מותר גם לישראל לטלטלה. וכן מפורש באחרונים שם:

[מא] שלחן ערוך סימן תמ"ו סעיף א' וג'. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ט:

[מב] הגר"ז סימן ש"ח סעיף ט' עש"ב:

שיורי כוס יין ששתה ממנו הגוי, עיין לקמן בדיני גרף של-רעי:

[מג] ארחות שבת פרק י"ט סעיף קל"א. **ואם** עשה מלאכה בשבת בשוגג שלא ידע שזה אסור, נלע"ד אע"ג דאנן קיימא לן דאסור לו ולאחרים לאכלו בשבת וכמו

הנאה ואסרו עליו ועל כל העולם, אסור לטלטלו. אבל אם לא אסרו אלא עליו, אינו מוקצה, כיון שהוא מותר לאחרים, ואף לבעליו מותר לטלטלו^[מד]. וכל מה שמן הדין אין איסור גמור לאכלו, אף שנמנעים מלאכלו משום חומרא, מותר לטלטלו^[מה]:

ביצה שנמצא בה דם

(כ) הביצים המצויים בזמנינו שאינם מתרנגול, אם נמצא בהם דם (בשבת או ביום טוב), אינם מוקצה, הואיל ואין אסור לאכלם אלא מחמת חומרא^[מו]:

אוכלין ומשקין ביום הכפורים, בשר טריפה, בשר בחלב (כא) אוכלין ומשקין ביום הכפורים מותר לטלטלן, הואיל וראויים הם לקטנים ולחולים. ואפילו למי שאין לו קטנים מותר כיון שהם מצויים^[מי]. וכן בשר טריפה מותר לטלטלו^[מח], הואיל והוא מותר בהנאה וראוי ליתנו לגוי או

שפסקו הרמב"ם והש"ע וכדלעיל בהלכות מבשל. מכל מקום כיון שיש קהילות בעם ישראל שסומכים במקום צורך על סברת המקילים בעשה בשוגג וכמ"ש במשנ"ב סימן שי"ח סק"ז, אם כן אוכל זה ראוי להם בשבת, וכיון דלהם ראוי ממילא אינו מוקצה אף לדידן. ולא גרע מהא דאיתא בשבת דף קכ"ז ע"ב דמותר לטלטל דמאי, ומבואר בראשונים שם דסמכינן נמי אטעמא דאילו מיקלע ליה עניא בביתה וחזי ליה ע"ש, ובתוס' ד"ה דאי, ובחידושי הרמב"ן והרשב"א ועוד ראשונים, ובפירוש המשנה להרמב"ם שם ובהערה ח' מהדורת המאור שם, ובחיבורו פרק כ"ה הלכה י"ט ודוק:

[מד] כף החיים סימן ש"ח ס"ק רפ"ג. משנה ברורה ס"ק ק"ע:

[מה] עיין לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה, ולקמן:

[מו] אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה ז'. שלמי יהודה פרק ח' סעיף י"ח דף קמ"ז:

[מי] עיין רמ"א סימן תרי"ב סעיף י', שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ק"ה, שלמי יהודה פרק ח' סעיף כ"ו, ארחות שבת פרק י"ט סעיף קל"ז:

[מח] ואם שחטוהו ביום טוב, או בשבת לצורך חולה שיש בו סכנה, ונמצא טריפה, אם מותר לטלטלו כיון שמערב שבת לא הוכן לכלבים, עיין לקמן:

לבהמה. בשר שנתבשל בחלב, כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה אסור לטלטלו. אבל בשר עוף שנתבשל בחלב, אף על פי שאסור לאכלו כיון שהוא מותר בהנאה ליתנו לגוי או לבהמה, מותר לטלטלו^[מט]:

שאלה לחכם

(כב) דבר מאכל שנפל בו ספק איסור, מותר לטלטלו לשאול לחכם. אבל לאחר שהורה בו החכם לאיסור, אסור לטלטלו מעתה כיון שאינו ראוי לכלום ומשום מוקצה מחמת גופו. והיינו בדבר שאיסורו איסור הנאה^[נ], כגון חמץ בפסח, בשר (לא עוף) בחלב וכיוצא בזה. (ואם הוא חמץ בפסח יש לכפות עליו כלי עד מוצאי יום טוב, ואחר כך יבואו הבעלים לבערו מן העולם). אמנם כל זמן שהמאכל ביד השואל יכול להמשיך לטלטלו להחזירו לכל מקום שירצה, כיון שמתחילה נטלו בהיתר (וכדלעיל). ויש מקילים עוד שאף כשהוא ביד החכם, הואיל ונטלו כדי לראות ולהחזירו, הרי זה כאילו הוא עדיין ביד השואל ויכול השואל לקחתו ממנו ולטלטלו^[נא]:

[מט] שמירת שבת כהלכתה שם סעיפים ל"ג ול"ה. שלמי יהודה פרק ח' סעיף ט"ז. אבל דבר שלאחר שבת יהיה מותר לאכלו, אף שהוא מותר בהנאה ליתנו לגוי או לבהמה בשבת, מכל מקום כיון שהוא יהיה ראוי לו לאכילה למחר ואינו איסור עולם, אינו עומד להם ולכן הוא מוקצה, ולפיכך פירות שאינם מעושרים ודכוותיהו אסורים בטלטול וכמו שנתבאר בסעיפים הקודמים ובספרים שצינינו: **אוכלין** ומשקין שהיו תחת המטה, נראה דאינם מוקצה, וכדין מי נטילת ידים שחרית דלקמן:

[נ] דאם מותר בהנאה אינו מוקצה אף שנאסר באכילה בשבת, דבשבת קיימא לן כרבי שמעון דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים, וכדלקמן. ועיין לקמן בהערה לענין יום טוב:

[נא] מסקנת הרב כף החיים בסימן תמ"ו ס"ק י"א דמותר לטלטלו בעודו בידו יעויין שם. גם בביאור הלכה שם בסעיף ג' ד"ה שלא, אחר שזכר מחלוקת האחרונים בזה, משמע שנוטה קצת להקל עש"ה. וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא

ועל כן כשמביאים שאלה לחכם לא יניחוהו על הארץ או על דבר אחר. ואם יש צורך להניחו עד שיראנו החכם ולעיין בספרים וכדומה, יניחוהו במקום שיהא אפשר להשאר מונח שם עד מוצאי שבת. ומכל מקום בדיעבד שהניחוהו, אם מאוס שישאר מונח שם באותו מקום, מותר להוציאו משם^[נב], וכדלקמן בסעיף שאחריו:

וכל שאינו איסור גמור מן הדין והוא רק חומרא, או שיש מתירים לאכלו, אף שהוא נמנע מלאכלו אינו מוקצה ומותר לטלטלו^[נג]:

עוף ביום טוב לאחר שנאסר על ידי חכם
(כג) וכך כשבא לפני החכם שאלה בעוף ביום טוב^[נד], אם הורה שהיא טריפה אסור לטלטלה. לפיכך יבדקנה החכם במקום שיהא אפשר להניחה שם אם תהיה טריפה. או שיבדקנה

ח"ג סימן ל"ג ובעוד אחרונים שהובאו בכף החיים סימן תצ"ז ס"ק ק"ו. ועיין עוד להפרי מגדים ביו"ד סימן צ"ט בשפתי דעת אות י"א:

ומה שכתבנו ויש מקילים עוד שאף כשהוא ביד החכם וכו', כן הוא דעת אליה רבה סימן תמ"ו סק"ד וכה"ח שם הנז"ל. אמנם מדברי השואל ומשיב והאחרונים שהובאו בכף החיים בסימן תצ"ז הנז"ל משמע שאם היה ביד החכם והורה בו לאיסור לא יטלטלנו השואל אף שהוא מיד ליד. ולפי זה הכף החיים סותר דברי עצמו. ושמא לכתחילה ועל דרך הראוי קאמרי שלא ייראה כטלטול. ומכל מקום מדברי הבית מאיר סימן תמ"ו, וכן בשדי חמד מערכת יו"ט סימן א' אות ל"ד, מוכח דאוסרים בכהאיי גוונא לטלטל מהנשאל לשואל. ומאידך לדעת הגרש"ק בחכמת שלמה מותר ליתן המוקצה ליד חברו בכל גוונא וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה:

[נב] פשוט. ויתבאר עוד בסעיף שאחריו:

[נג] עיין חק יעקב סימן תמ"ו סק"ד, שלמי יהודה פרק ח' הערה ס"ג, ארחות שבת פרק י"ט הערה רצ"ה, ובדברינו לעיל ובהערה:

כלי שבלע איסור, אף באופן שהכלי נאסר אינו מוקצה, הואיל וראוי להשתמש בו צונן כדאיתא בטור ושלחן ערוך יו"ד סימן קכ"א סעיף י"א יעויין שם. כך נראה פשוט:

[נד] דביום טוב קיימא לן כרבי יהודה, דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים. ולכן אף שהטריפה מותרת בהנאה, אם נשחטה ביום טוב ונמצאת טריפה הרי היא אסורה בטלטול. ועיין עוד לעיל בהערה:

בעודה בידו או ביד השואל, שאז יכולים להמשיך לטלטלה לזרקה לאשפה^[נח]:

ומכל מקום בדיעבד שהניחוהו על הארץ או על דבר אחר, מותר לטלטלו ולהוציאו משם, כי אם ישאר מונח שם עד מוצאי יום טוב יהיה הבשר מאוס ומוסרח בעיני היושבים שם, ומשום היתר גרף של רעיל^[ני]:

תרופות

כד) תרופות בין מרים בין מתוקים, כל שאינם עומדים למאכל בני אדם הבריאים, הרי הן מוקצה ואסור לטלטלן. אלא אם כן היה חולה או שיש בביתו חולה מבעוד יום, הואיל ודעתו על התרופה. ולצורך החולה עצמו אף שאין בו סכנה, מותר לטלטל תרופות הנצרכות לו בכל אופן^[ני]. ותרופות שמצוי לקחתן, כגון תרופות להורדת חום או לשכך כאבים ("אקמול" "אופטלגין" "אספרין"), אינם מוקצה^[נח] ומותר לכל אדם לטלטלן^[נט]:

[נח] עיין בית יוסף סימן תקי"ח סעיף ו' ד"ה כתוב, שלחן ערוך סימן תצ"ז סעיף י"ז, כף החיים שם ס"ק ק"ו, וביאור הלכה שם ד"ה אסור. פרי מגדים ביו"ד סימן צ"ט בשפתי דעת אות י"א, ולעיל בסעיף הקודם. **והכי** איתא בגמרא שבת דף קנ"ו ע"ב, לוי כי הו"ו מְיִתִי טְרִיפְתָּא לקמיה ביומא טבא, לא הוה תְּזִי לה אלא כי יְתִיב אַקְלָקְלָתָא (תרגום מאשפות ירים אביון, מקלקלתא מרים חשיכא), דאמר דלמא לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא (דנשחטה היום ולא יוכלו לטלטלה כרבי יהודה. רש"י ע"כ:

[נו] שו"ת שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סימן ל"ג. כף החיים סימן תצ"ז ס"ק ק"ו. ועיין עוד בשדי חמד מערכת יום טוב סימן א' אות ל"ד שכתב לפקפק על סברת השואל ומשיב (ודעמיה), דאם התירו לטלטל גרף של רעי היינו אחר שכבר הוא גרף של רעי, אבל לטלטל עתה דבר האסור בטלטול משום שסופו להיות גרף של רעי מאן לימא דשרי יעו"ש:

[נז] ומכל מקום עיין לקמן בהלכות חולה שאין בו סכנה דיש אומרים שגם לצורך חולה לא התירו מוקצה אלא על ידי שיטלטל בשינוי:

[נח] דלא גרע ממאכל שאינו ראוי אלא לחיה ועוף המצויים דלעיל:

[נט] ערוך השלחן סימן ש"ח סעיף נ"ט, מנחת שבת סימן פ"ח ס"ק ט"ז, שמירת

גמ"ח תרופות

כה) תרופות הנמצאות בקופת גמ"ח או בבית מרקחת, גם אם הם תרופות שאין מצוי לקחתן, אינם מוקצה, כיון שהם לצורך רבים שמצוי בהם חולים הצריכים לתרופות אלו, ומותר לטלטלן[ם]:

מי נטילת ידים שחרית, מיס אחרונים

כו) מים שנטל בהם ידיו שחרית, וכן מים אחרונים, מותר לטלטלם. שאף על פי שאינם ראויים לרחיצה ואף לא לשתיית בהמה, אינו משום איסור אלא משום שרוח רעה שורה עליהם[םא]. ועוד שהרי ראוי להשתמש בהם לשפכם לבית הכסא לנקותו בהם[םב]:

טלטול בעלי חיים

בעלי חיים, כלוב, אקואריום, להסיר המכסה

כז) בעלי חיים, דינם כעצים ואבנים ואסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן, מפני שאסור להשתמש בבעלי חיים בשבת (כדלקמן) ואינם ראויים בשבת לשום דבר. ובכלל זה תרנגולים וכיוצא בהם הגדלים בתוך ביתו[םג]:

שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ל"ו ופרק ל"ג הערה כ"ז, שלמי יהודה פרק י' סעיף ט"ו, ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ח':

תרופות שהם מוקצה הנמצאות במקום שילדים קטנים יכולים להגיע אליהם ולהשתמש בהם, כיון שיש בדבר חשש נזק מותר לטלטלן למקום אחר (חוט שני חלק ג' סוף פרק נ"ב. וכדלקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו):

[ם] ארחות שבת פרק י"ט סעיף קכ"ט:

[םא] עיין ביאור הלכה סוף סימן של"ח, שמירת שבת כהלכתה פרק י"ד סעיף מ', ולוח המוקצה דף צ"ט:

[םב] לוח המוקצה שם ובהערה תתק"כ. והדין שמותר לשפכם בבית הכסא, כן כתב הגרי"ח זוננפלד וצ"ל בשו"ת שלמת חיים סימן י"ז יעוש"ב:

[םג] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ט"ל ואחרונים שם. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף

וכן אין לטלטל בעלי חיים שמגדל אותם לנוי ולשעשוע, וגם באותם שרגילים הילדים לשחק בהם בימות החול. כגון עופות המצפצפים בקול נאה (תוכיים וכדומה), אפרוחים, דגי נוי, תולעי המשי, חתול, כלב^[סד], צב וכל כיוצא באלו. וכיון שהם מוקצה, אין לטלטל גם את הכלוב או הצנצנת או האקואריום או הקופסא שהם נתונים בו אף לצורך גופו ומקומו, משום שנעשה בסיס להם^[סה]. ולהסיר מכסה האקואריום או

ג'. וכן כתב הבית יוסף בריש סימן ש"ח דבעלי חיים דלא חזו הוו מוקצה מחמת גופו. וכן מפורש בתוספות בשבת דף מה: ד"ה הכא, דלא כהר"ר יוסף שהתיר לטלטל אפרוח לשתק בו תינוק שבוכה יעו"ש. וכן דלא כשו"ת הלק"ט ח"א סימן מ"ה שהתיר לטלטל בעלי חיים לצורך גופו ומקומו דחשיבי כלי שמלאכתו לאיסור יעו"ש. וכן הוא הסכמת הפוסקים ראשונים ואחרונים, דבעלי חיים לענין מוקצה אינם בסוג כלי, ודינם כעצים ואבנים שאסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן. וכ"כ בשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן ל"ד, והגרשו"א בשש"כ פכ"ז סוף הערה צ"ו, ועוד:

[סד] ומכל מקום מאוס הדבר לגדל כלב (אף כשאינו כלב רע) בביתו ואינו דרך עם הקודש, וכדלעיל בהערה:

[סה] עיין שו"ת מהר"ח אור זרוע סימנים פ"א פ"ב, כף החיים סימן ש"ח ס"ק רל"ה, שו"ת בצל החכמה ח"ד סימנים ל"ג ל"ד, שו"ת יבי"א ח"ה סימן כ"ו, שמירת שבת כהלכתה פרק י"ח הערה ס"ב ובפרק כ"ז סעיף כ"ז ובהערה צ"ו, שו"ת אז נדברו ח"ט סימן כ"ז, שלמי יהודה פרק י"ג סעיף י"א, שו"ת אגרות משה ח"ד סימן ט"ז, מנוא"ה פרק י"ב סעיף מ"ח, וארח"ש פרק י"ט סעיף קכ"ד:

ועיקר דין זה דגם בעלי חיים שייחדם לנוי אסור לטלטלן, מקורו משו"ת מהר"ח אור זרוע הנו"ל, שם כתב מהר"ח (בנו של האור זרוע) בשאלתו לענין עופות המצפצפים בכלובם שנראה לו להתיר לטלטלן, כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים ניהו. והרא"ש השיב לו דלא מלאו לבו להתיר, משום דאין תורת כלי עליהם ודמו לצרורות שבחצר, ובבעלי חיים יש לאסור יותר דאין משתמשין בבעלי חיים ולא פלוג רבנן בבעלי חיים עכת"ד. ומוכח מדבריו דגם בעלי חיים דלא שייך בהו גזירה זו דאין רוכבין על גבי בהמה ואין נסמכין בה שמא יחתוך זמורה, וכגון עופות הנו"ל, לא פלוג רבנן ובכל בעלי חיים גזרו. ולפי זה גם בעלי חיים המיוחדים לשחוק בהם בחול, בשבת שאסור להשתמש בהם ממילא אינם ראויים לכלום ודינם כצרורות שבחצר: **איברא** דאין דין זה ברור, והרא"ש נמי לא פשיטא ליה לאיסורא אלא שלא מלאו לבו להתיר. ובשו"ת בצל החכמה שם כתב דמי שמורה להתיר לטלטל צפורים המנגנים שייחדם למשחק (שהילדים מוציאים אותם מכלובם ומשחקים בהם, וכנזכר בלשון השאלה שם) אין מוחיחין אותו, ושמשמעות דברי המאירי והאגלי טל שכתבו דבהמה דקה בכלל גסה, דעופות אינן בכלל זה. ומ"מ לכתחילה ראוי לאסור טלטולם

מאחר דנפק מפומיה דהרא"ש ומי יורה בהיפך ממנו יעו"ש. וצריך עוד עיון לענין דגים ושרצים קטנים כגון תולעי המשי (שהוספנו כאן בפנים ההלכה מדנפשינן) צב וכיוצא בהם, אם הם בכלל גזירת חז"ל דאין משתמשינן בבעלי חיים. דעד כאן לא שמענו אלא בהמה גסה ודקה, והרא"ש סבירא ליה דהוא הדין עופות, אבל דגים ושרצים דרחוקים טובא מגזירה זו מנא לן דאסרו. וברמב"ם פרק כ"א הלכה ט' ובש"ע סימן ש"ה סעיף י"ח וסימן של"ט סעיף א' הזכירו בכל מקום בהמה בלבד:

למצינו בדומה לזה, לענין גזירה דאין עולין באילן שמא יתלוש, דבעשבים וירקות לא גזרו. והוא הדין קנים הרכים כירק. והרבה פוסקים מתירים אף מיני עצים קטנים כגון הדס, משום דלא שייך בהו שמא יעלה ויתלוש, וכיעויין בזה באורך בפסקי מהרי"ץ סעיף קמ"א (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סימן רל"ט) ובבארות משה שם ובמילואים סימן צ"ו. והרי הא דאין עולין באילן ואין רוכבין על גבי בהמה נשנו בחדא מחתא במשנה ובגמרא בכיצה דף ל"ו ע"ב, ואם כן כשם דאילן דוקא הוא היה נראה דהוא הדין לענין אין רוכבין ומשתמשינן בבהמה, דהני מילי בהמה גסה ודקה וחיה בכלל בהמה, ובכל אופן של השתמשות דלענין זה לא פלוג, אבל עופות שאינם בתורת רכיבה כלל (זולת במילתא דלא שכיחא) לא גזרו ובהמה דוקא נקטו. ואפשר שהרא"ש יסבור דגם בגזירת אילן אמרינן לא פלוג וכל מין עץ אסור. ואולי יש שום חילוק ביניהם. ועל כל פנים בדגים ושרצים אפשר דהרא"ש גם יודה דשרי ודומיא דעשבים וירקות שהסכימו כל הפוסקים (כמעט). עיין בארות משה ריש ס"ק תרפ"ז) להתיר. ולא דמי למה שמצינו בכמה דוכתי דכל הבעלי חיים מוקצים ואפילו דגים ופרעושים וכמו שיבואר בסעיפים דלקמן, דשאני הכא דייחדם לשחוק בהם וראויים הם לכך גם בשבת אלמלא הך גזירה דשמא יחתוך זמורה. (וכיו"ב תראה לענין עשבים וירקות והדסים וכיו"ב בבארות משה ס"ק תרפ"ז יעויין שם, ולקמן):

ולענין דגי נוי באקואריום, דעת הגרש"ז אוירבך זצ"ל דאף שהדגים עצמם מוקצה (או משום שהם בכלל גזירת בעלי חיים אליבא דהרא"ש, או משום דאינם עומדים להיטלטל בפני עצמם כמ"ש בקצות השלחן סימן קכ"א הערה ד'. משבי"ר), מכל מקום מותר לטלטל האקואריום עם הדגים שבתוכו, כיון שהדגים עם הכלי והמים, כולם יחד מיוחדים לנוי ועשויים לטלטלם ממקום למקום, ובכגון זה לא היה מחמיר הרא"ש משום לא פלוג. ואינו חלוק מפרחי נוי דשרי בטלטול בשבת. הובאו דבריו בשמירת שבת כהלכתה בהערה שם. וכן נראה דעת הקצות השלחן שם. מיהו באקואריום גדול שאין רגילות לטלטלו ומקפידים עליו שלא ישבר, אסור בטלטול לכולי עלמא, משום מוקצה מחמת חסרון כיס:

ולמסקנא דמילתא, לכתחילה יש להחמיר שלא לטלטל כל מין בעלי חיים הם וכלובם בכל אופן וכמו שהעלינו בפנים בס"ד. וכן דעת האגרות משה ועוד אחרוני זמנינו המצויינים בתחילת הערה זו. מיהו במקום צורך גדול אפשר להקל לטלטל אקואריום העשוי לנוי ורגילים לטלטלו עם הדגים שבו, ובפרט על ידי שינוי. וכל שכן שיש להתיר בעלי חיים המיוחדים לנוי במקום צער בעלי חיים (כגון שהחמה זורחת עליהם ומצטערים) דבלאו הכי יש מקילים לטלטלם וכדלקמן:

הכלוב כדי ליתן להם אוכל, מותר^[סו]:

לטלטל בעלי חיים במקום הפסד

כח) גם אם היה החיה או העוף (כגון חתול או תרנגולת) מדלג על גבי הכלים ויכול לשברם, אסור לתפשו בידים להוציאו גם באופן שאין בו איסור צידה (כגון שהוא מורגל בבית). דאיסור טלטול מוקצה הוא אפילו במקום הפסד^[סו]. אמנם יכול לומר לגוי לטלטלו, דאמירה לגוי באיסור דרבנן מותר במקום הפסד^[סח]:

להאכיל בעלי חיים

כט) אף שאסור לטלטל בעלי חיים, מותר ליתן לפניהם אוכל אם מזונותיהם עליו (עיין לקמן). ואם צריך להאכילם בידי ממש, מותר גם להאכילם ולהכניס להם לפה. ובלבד שיזהר שלא לטלטלם^[סט]:

לדדות ולדחוף בעלי חיים

ל) כל בהמה חיה ועוף בין גדולים בין קטנים, מותר לדדות אותם, דהיינו שאוחז בצוארם ובצידיהם וגוררן ומנענע רגליהם כדי שיילכו, אם צריכים הבעלי חיים לכך. אף על פי שכשם שאסור לטלטל כל המוקצה כך אסור לטלטל מקצתו

לענין הוצאת דג מת מהמים, עיין לעיל:

[סו] ארחות שבת שם. וע"ע לקמן בדיני בסיס לדבר האסור. ובפתיחת מכסה של קופסא שבתוכה תולעי משי וכדומה, כיון שהקופסא עלולה להיטלטל בנקל לא יפתחנה, ובמקום צורך יזהר לפתחה בנחת, ואז אף יטלטלנה אינו פסיק רישיה:

[סז] משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק קמ"ו. ועיין עוד בדברינו לעיל בסוף כללי המוקצה בהערה:

[סח] על דרך שכתב במשנה ברורה סימן שט"ז ס"ק ל"ג:

[סט] רמב"ם פרק כ"א הלכה ל"ה, שלחן ערוך סימן שכ"ד סעיפים ט' י', משנה ברורה ס"ק כ"ח:

(וכדלעיל בכללי המוקצה), משום צער בעלי חיים התיירו. ובלבד שלא יגביהם בענין שייעקרו רגליהם מן הארץ, שזהו טלטול גמור:

חריץ מן התורנגולת שאין מדדין אותה, מפני שדרכה להגביה עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל. אבל מותר לדחותה (פירוש, לדחפה) מאחוריה בידים אפילו כשאינו לצרכה אלא כדי שתכנס ולא תברח. אבל אם אין בדבר הפסד ממון, גם לדחותה אסור^[ע]:

טלטול מוקצה במקום צער בעלי חיים

לא יש מתירים טלטול מוקצה במקום צער בעלי חיים כשאי אפשר להצילם בענין אחר. כגון דג שקפץ מן המים בשבת, מותר להחזירו לתוך המים שלא ימות. נפלה דליקה ויש שם בעלי חיים שאינם יכולים לברוח מפני האש, מותר לטלטלם משם. ולומר לגוי להצילם, מותר^[עא]:

[ע] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף מ' ואחרונים. והרמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ו פירש הטעם שאין לדדות תרנגולת, מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה (כנפיה) נתלשין ע"כ. ופירשו האחרונים שהוא פסיק רישיה לדעתו ולכן אסור: **אפשר** שלא אסרו טלטול בעלי חיים (ואפי' במקצתן) רק טלטול גופן, ולא בשערן (כגון זנב הסוס זנב הפרה וכדומה) שהוא מחובר להן דלא חשיב כגופן בזה. כן מצדד בביאור הלכה סי' ש"ב סי"א ד"ה מקנחה, והניח בצ"ע. אמנם להתוספת שבת שהביאו שם לעיל, פשיטא ליה דאסור. וכן דעת הרב כף החיים שם ס"ק פ"ט יעו"ש. ועל כן אין להקל:

[עא] עיין רמב"ם הלכות שבת פרק כ"ה הלכה כ"ו ובהלכות יום טוב פרק ב' הלכה ד', שתילי זתים סימן ש"ה ס"ק מ"ז, משנה ברורה שם סק"ע, כף החיים שם ס"ק ע"ז ובסימן ש"ח ס"ק רל"ד, שם טוב על הרמב"ם בהלכות שבת שם, דעת תורה בסימן ש"ח סעיף ט"ל, בני ציון סימן ש"ח סעיף ט"ל, שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ז סעיף ר"ח. **ונראה** דיש להתיר על ידי קטן או בשינוי. וכשגם זה אי אפשר, הסומך להתיר לא הפסיד, כיון דלא יצא הדבר מידי ספק ויש להקל בספק מוקצה דרבנן במקום צער בעלי חיים דאורייתא. כנלע"ד. וכן משמע במשנה ברורה שם דנוטה יותר לדעת המתירים במקום שאי אפשר בענין אחר. וכן מצדד בחיי אדם כלל נ"ט אות י' ע"ש. וכן דעת השת"י שם. וכן דעת החזון איש סימן נ"ב ס"ק ט"ז ע"ש. **ואם** הוא דג הנתון

להציל תרנגול שלא יטרפוהו

לב) תורנגול או אפרוח שחתול או תן מנסים לטרפם, יש מתירים להרים אותם ולטלטלם כדי להצילם (באופן שאין בו איסור צידה), משום צער בעלי חיים^[עב]:

לטלטל צפרים בכלוב מפני החמה

לג) צפרי נוי ושאר בעלי חיים כיוצא בהם הנתונים בכלוב, והחמה זורחת עליהן ומצערותן, יפרוס וילון כנגד הכלוב (באופן שאין בו איסור משום אוהל. עיין לעיל הלכות אהל). ואם אי אפשר לו לעשות כן, מותר לטלטל הכלוב עם הצפרים שבתוכו למקום מוצל, אף על פי שהכלוב מוקצה משום בסיס לדבר האסור (כדלעיל), משום צער בעלי חיים^[עג]:

להוציא יתוש שנפל לאוכל, כינה מהראש, פרעוש שעל בשרו **לד) יתוש** או נמלה וכיוצא בהם שנפל לתוך מאכל או משקה, מותר להוציאו משם ואין בו משום מוקצה, דבטל הוא לגבי האוכל. ועוד שהוא מאוס ומשום גרף של רעי^[עד]. וכן מותר להסיר כינה מהראש או מהבגדים^[עה]. וכן פרעוש על

באקואריום לנוי, מותר לטלטלו לכתחילה במקום צער בעלי חיים, כדלעיל בהערה ד"ה ולמסקנא. ו**טלטול** מקצת מהמוקצה, מותר לכולי עלמא במקום צער בעלי חיים, וכדלעיל. וכן ביטול כלי מהכינו מותר במקום צער בעל חיים, כמפורש ברמב"ם שם ובש"ע סימן ש"ה סעיף י"ט:

[עב] פשוט, על פי האמור בסעיף הקודם:

[עג] שו"ת יבי"א ח"ה סוף סימן כ"ו. שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ"ז סעיף ל"א. ובדברינו לעיל בהערה ד"ה ולמסקנא:

[עד] עיין בארות משה ס"ק תי"ג. ומשום איסור בורר, עיין לעיל בהלכות בורר:

[עה] כן מוכח מהא דאיתא במשנה וברמב"ם ובש"ע סימן ער"ה סעיף א' אין פולין וכו' לאור הנר, ובכף החיים שם סק"ב, ובפסקי מהרי"ץ סעיף מ"ה, ובבארות משה שם ס"ק קס"ז, ולעיל בהלכות הדלקת נרות שבת בהערה, דאין בהוצאת הכינים איסור משום מוקצה. והטעם נראה משום דבטלים הם לבגד או לראש, ואין כאן שם

בשרו ועוקצו מותר לסלקו ממנו, דבמקום צער עקיצה לא גזרו
חכמים מוקצה^[עו]:

טלטול עצים עשבים ועציצים

טלטול ענפים ועלים שבאילן

לה (מה) מותר ליגע באילן, אם אינו נשען או נסמך עליו. ובלבד
שלא ינידנו. וכן אסור להניד את ענפי האילן או
עלים שבו אף על פי שהאילן נשאר עומד במקומו, משום שאסור
להשתמש במחובר לקרקע גזירה שמא יעלה ויתלוש (כדלעיל
בהלכות קוצר). וגם משום מוקצה, כיון שאין האילן וענפיו ראויים
בשבת לשום דבר^[עו]. ולכן אם הענפים מתפשטים למקום

מעשה טלטול אלא תיקון הראש או הבגד בלבד. והפמ"ג במשכנות סימן שט"ז סק"ח
כתב בסוף דבריו דכינה על בגדיו דמאוס הוא, אפשר דשרי לטלטל כגרף של רעי וצ"ע
ע"כ. ומכל המבואר לעיל נלע"ד לפשוט לקולא ומטעם שכתבנו:

[עו] רא"ש ריש פרק י"ד, שלחן ערוך סימן שט"ז סעיף ט', הגר"ז שם סעיף י"ח,
בארות משה ס"ק שצ"ו. ועיין עוד לקמן פרק ה' סעיף י"ז, ולעיל בהלכות
צידה:

בעניין קיום מצות שלוח הקן בשבת, עיין שו"ת חתם סופר או"ח סימן ק', כף החיים
סימן ש"ח ס"ק רל"ד, ומה שהביא בזה אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר יו"ד
סימן קע"ג הערה ח' דעל פי הסוד אין לקיים מצות שלוח הקן בשבתות וימים טובים.
ולהלכה נלע"ד למאי הנקיטין עיקר כרוב הפוסקים שאין חיוב לשלח האם רק ברוצה
ליקח הבנים, וכן דעת רבינו הרמב"ם ומרן הש"ע (וכמו שכתבנו בס"ד במקום אחר
באורך), נכון שלא להפריחה וימתין לאחר שבת. וכל שכן שלא ישלחנה על ידי שיאחו
בכנפיה וכדעת הרמב"ם שמצריך כן, ומשום חשש איסור מוקצה:

סומא הרגיל לילך עם כלב קשור לרצועה שאוחז בו לנחותו הדרך, יש אומרים כיון
שמייוחד לתשמיש כזה שצריכים לטלטלו אינו מוקצה, עיין בשלחן ערוך סימן
ש"ה סעיפים ה' ט"ו וט"ז, מנוא"ה דף ש"כ ד"ה ואם, שו"ת אגרות משה ח"א סימן
מ"ה, ובשמירת שבת כהלכתה פרק י"ח הערה ס"ב. ועיין עוד לעיל בהלכות הוצאה:

[עו] רמ"א סוף סימן של"ו, ביאור הלכה שם ד"ה ומותר, בארות משה ס"ק תרפ"ז
ד"ה עוד, ובמילואים שם סימן צ"ו אותיות ד' וה':

שהולכים בו בני אדם, אסור להזיזם בידו לפנות לו הדרך. אבל מותר לילך שם כדרכו, אף על פי שבדרך הילוכו הענפים נדחפים לצדדים, שטלטול בגופו אינו טלטול^[עח]:

בשמים עשבים וכיו"ב המחוברים

(לו) **מיני עצים הקטנים**, כגון הדס, ריחאן, שד'אב (רודא, פיגם), שושנים, פרחים שיש בהם ריח וכיוצא באלו, כיון שהעץ שלהם אינו קשה וחזק כל כך כמו אילן, אינם בכלל הגזירה שלא להשתמש במחובר לקרקע (כדלעיל), ומותר לטלטל למשמש בהם או לתפשם בידו כדי להריח בהם וכדומה:

וכן עשבים המחוברים לקרקע, אם הם ראויים לתשמיש, כגון דשא העשוי לישב ולישכב עליו (עיין בסעיף שאחריו), או שראוי למאכל בעלי חיים המצויים באותו מקום (עיין לעיל, ובדיני בעלי חיים), מותר לטלטלם בידו, ובלבד שיזהר שלא יתלשם:

ואם הם עצים או עשבים שאינם ראויים בשבת לכלום, הרי הם בכלל מוקצה מחמת גופו ואין לטלטלם^[עט]:

[עח] פשוט, וכדלעיל בכללי המוקצה. וכן כתבו בספר ארחות שבת פרק י"ט סעיף קל"ח:

[עט] כן העלינו בס"ד בבארות משה ס"ק תרפ"ז, ובמילואים שם בסימן צ"ו, יעו"ש בהרחבה. ובדרך זו כתבו בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ו סעיפים כ' וכ"ב, לוח המוקצה ערך בשמים מחוברים ערך דשא וערך עשבים מחוברים, ארחות שבת פרק י"ט סעיפים קל"ח וקל"ט ובהערה ק"פ שם. ועיין עוד בשלמי יהודה פרק י"ג סעיף ב' ובהערה ד' שם. ובחוט שני ח"ג דף נ"ה:

ובבארות משה שם נתבאר דיש שלש דעות בדין זה. דעת בית יהודה ונהר שלום דלעולם אין נוהג מוקצה בדבר המחובר כיון דאי אפשר לטלטל את כולו (עיין שם בס"ק תרפ"ז ד"ה מאידך, וכן בביאור הלכה סימן רס"ה ס"ג ד"ה פן בשם האור זרוע, ובמשנ"ב סימן רע"ז ס"ק י"ט, ושם בביאור הלכה ד"ה הואיל, ובספר מנוא"ה פרק י"ג הערה י"ג וי"ז האריך בזה, ובשו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' קפ"ז). ויש אומרים בהיפך ממש, דכל דבר המחובר הוא מוקצה. וזהו דעת הט"ז והמג"א ועוד אחרונים. וכן דעת הכף החיים. ויש אומרים דדין המחובר כדין התלוש. שאם כשהיה תלוש היה ראוי לתשמיש ומותר בטלטול, גם בעודו מחובר מותר לטלטלו. ואם לאו

לישב על דשא

לז) מותר לישב ולישכב על גבי דשא שעשאוהו לכך. וכן מותר לפרוש עליו שמיכה או מחצלת לישב עליה. ויכול גם להזיז בידינו את הדשא המחובר, ובלבד שיזהר שלא יתלוש^[א]:

אסור לטלטלו. וכן נראה דעת המשנה ברורה. ושיטה זו האחרונה היא שיטה ממוצעת והיא המחווירת להלכה, וכמו שהעלינו שם וכאן. ומכל מקום המחמיר שלא לטלטל בידו שום מין עצים ועשבים תע"ב, לחוש לסוכים דלעולם כל מחובר הוא מוקצה. וזה מלבד מה שיש סוכים שגם עצים נמוכים כהדסים וכיו"ב הם בכלל הגזירה דאין משתמשים במחובר ולא פלוג רבנן (ויש סוכים כן אף בעשבים) וכמובא בדברינו שם. ועיין עוד לעיל בהערה ד"ה ומצינו, בשם הרא"ש:

ולעניין עצים ופרחים (נמוכים שאינם בכלל גזירת אין משתמשים באילן) שאינם עומדים אלא למראה לנוי בלבד ואין רגילים לטלטלם ולנענעם כלל, וכגון פרחים ושושנים שבחצרות הבתים וכדומה, אם מותר לטלטלם מפני שנעשו לנוי, או לאו כיון שלא נעשו לטלטול. נראה דהא מילתא תליא בפלוגתא דאשלי רברבי. דבשו"ת מהר"ח אור זרוע סימן פ"א כתב דעופות המצפצפים בקול נאה בכלובם, כיון שבני אדם נהנים בקולם לאו מוקצים נינהו, מידי דהוי אסליקוסתא [עשב נאה למראה ולהריח. רש"י בשבת דף נ' ע"ב. משב"ר] שהיא למראה, וקול ומראה כי הדדי נינהו לענין מעילה וכו' ע"כ. וזה כמו שכתבנו. אמנם הרא"ש השיב לו על זה שם בסיומן פ"ב דלא מלאו לבו להתיר לטלטלם, ודינם כצורות שבחצר שאפילו צריך מהם צורך גדול אסור לטלטל משום דאין תורת כלי עליהם. הכי נמי בבעלי חיים. ויש לאסור יותר בבעלי חיים דאין משתמשין בבעלי חיים וכו' ע"כ. מוכח מדבריו דכיון דבעלי חיים לאו כלים נינהו, מה שהם נתונים בכלובם לנוי אינו מתיר טלטולם דלאו שם כלי עליהו מפני כן. והיינו גם לולא גזירת אין משתמשין בבעלי חיים, דרק בתר הכי כתב דיש לאסור בבע"ח יותר מטעם זה. והכי נמי לענין פרחי נוי דלאו כלי נינהו:

רמ"ה שהוכיח מהר"ח מסליקוסתא, לא נמצא על זה תשובה מהרא"ש שם. ונראה דלא חש לה משום דשאני סליקוסתא שהוא עשוי לטלטלו להוציאו ולהחזירו וכדפירש רש"י בשבת שם. ולא דמי לעופות דאינם עומדים לטלטול אלא לקול בלבד. ובר מן דין סליקוסתא עומד להריח בו ועדיף אף מכלי שמלאכתו להיתר ודינם כאוכלין דמותר לטלטלן אף שלא לצורך כלל וכדלקמן. ולא דמי לעופות העומדים לקול נאה דהא לחוד לא משוי להו משום הכי שם כלי:

ולחלכה ודאי אית לן למינקט כהרא"ש, ועל כן אין להתיר גם אם הם עומדים לנוי אלא ככהאיי גוונא דעשוי לטלטלו, וכמו שכתבנו בפנים. וכן ראיתי עתה בספר לוח המוקצה סוף הערה רכ"ט לענין דשא שלא נעשה לשיבה אלא לנוי בלבד, שאין זה מוכן לטלטול. ועיין עוד בשלמי יהודה פרק ג' סוף סעיף י', ובארחות שבת פרק י"ט הערה קפ"ד דף ס"ו. אכן עצי ועשבי בשמים דעומדים לריח, מותר לטלטלן להריח בהם בכל אופן וכמו שנתבאר:

[פ] שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ו סעיף כ', ועל פי האמור בסעיף הקודם:

עשבים שנתלשו בשבת

(לח) מותר להלך על גבי עשבים בין לחים בין יבשים (עיין לעיל בהלכות קוצר). ואם אחר שהלך מצא שנתלשו עשבים ונדבקו ברגליו או במנעליו, לא יסלקם בידו משום מוקצה, הואיל ובבין השמשות היו מחוברים^[פא]:

טלטול עציצים

(לט) עֲצִיץ שבתוכו עפר וגדלים בו מיני בשמים או פרחים וכיוצא בזה, אם רגילים לטלטלו לפעמים כדי להריח בו או להשתעשע בו לנוי וכדומה, מותר לטלטלו בשבת (והיינו באותם אופנים שאין איסור בטלטולו משום זורע וקוצר, כגון שהעציץ של פלסטיק ואינו נקוב, עיין לעיל בהלכות זורע). ואם אין רגילים לטלטלו ממקומו כלל, אסור לטלטלו משום העפר המוקצה שבו. אלא אם כן הזמינו לכך מבעוד יום (כגון שהזיזו ממקומו, או שנתן תחתיו קערה או דף וכדומה), או שחישב עליו מבעוד יום לטלטלו בשבת:

[פא] רמב"ם פרק א' הלכה ה', שלחן ערוך סימן של"ו סעיף ג', משנה ברורה ס"ק כ"ד, כף החיים ס"ק כ"ה:

ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ו הערה ס"ו כתב, ודבר זה תמוה דבמחבר מותרים העשבים בטלטול [כמו שפסק המשנ"ב בסימן שי"ב ס"ק כ"ב, וכדלעיל בסעיף הקודם. משב"ר] ואחרי שנתלשו אסורים ע"כ. ולענ"ד אחר שנתלשו אסור לטלטלם משום דאתקצו בבין השמשות לטלטול כולו כי אז היו מחוברים ומשום איסור תולש, ושפיר אמרינן בכהאי גוונא מיגו דאתקצאי אף דלא אתקצאי לגמרי. וכיו"ב מצינו בדלתות הבית שפותחים וסוגרים אותם, ואף על פי כן כשנתפרקו בשבת אסור לטלטלם (ומשמע אפילו מקצתם ככל מוקצה) משום שלא הוכנו לטלטול. וכן מצינו בטלטול ארון כבד שזוהר שלא להניעו כולו ממקומו שמה יתקלקל ומשום מוקצה מחמת חסרון כיס, דאע"פ שלפתוח דלתותיו מותר, לטלטלו כולו אסור וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס, וע"ש עוד בהערה. ובעניינינו אפשר שיש לאסור אחר שנתלשו העשבים גם לטלטל מקצתם ואע"פ שזה היה מותר בעודם מחוברים, דבנקל יבוא לטלטל כולם (ומכאן יש להעיר גם על מה שלמדו בארחות שבת מהמשנ"ב שם בסימן של"ו ס"ק כ"ד דעשבים בעודם מחוברים מוקצה יעו"ש. דהמשנ"ב לא מיירי אלא אחר שנתלשו ומטעם שביארנו. ובכך לא יסתור דברי עצמו בסימן שי"ב וכנו"ל):

ולאחריו ולהזיז הענפים שבעציץ כדי להריח בהם וכדומה, מותר בכל אופן ואין בהם משום מוקצה כיון שהם מוכנים לצרכו. ובלבד שיזהר אם יש בהם זרעים, שלא ינענעם בחוזק כל כך באופן שבודאי יפלו מהם לעפר ויכולים ליגדל שם אחר כך (וכגון שמצוי במיני הריחאן שיש בראשו זרעים שחורים, ובנענוע בחוזק הם נופלים מנרתיקם לארץ) ומשום זורע^[פב]:

כד מים ובתוכו בשמים או פרחים

(מ) כד מים וכו ענפי בשמים או פרחי נוי וכדומה, מותר לטלטלו ולהריח בבשמים שבו^[פג]. ולפי מנהגינו גם אם הפרחים נפתחים והמים מתנדנדים, מותר^[פד]. ואם הכד יקר ולכן הוא קובע לו מקום ומקפיד עליו שלא לטלטלו שמא ישבר, אסור לטלטל את הכד משום מוקצה מחמת חסרון כיס^[פה]:

טלטול בשמים שלא לצורך

(מא) מיני בשמים, בין אם הם תלושים בין אם הם מחוברים בקרקע או בעציץ או נתונים בכד עם מים, כיון שהגוף נהנה מריחם הטוב, דינם כאוכלין ומותר לטלטלן אף שלא לצורך כלל^[פו]. (והיינו כשאינם עצים גדולים כאילן^[פי], וכדלעיל):

[פב] כל זה נתבאר באורך בפסקי מהרי"ץ סעיף קמ"ג (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סימן קפ"ה), ובארות משה שם ובמילואים סימן צ"ט, ובסימן צ"ח אות י', יעויין שם. וכן בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף כ"ב:

[פג] בארות משה סימן צ"ח אות י"א, ובסימן צ"ט ד"ה ובמונחים. ועיין שם עוד בסימן צ"ו ד"ה ומ"מ. וכן כתבו בשש"כ פרק כ"ו סעיף כ"ה, ובארחות שבת פרק י"ט סעיף קמ"ג. **ובענין** הוצאת והחזרת פרחים הנפתחים במים, עיין לעיל בהלכות זורע:

[פד] אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף כ"ב. בארות משה בסימן צ"ט שם:

[פה] פשוט. ובענין מוקצה מחמת חסרון כיס בכלי שמלאכתו להיתר, וכגון כד של פרחים הדנון דידן, עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס ודון משם לעניינינו:

[פו] כן כתבנו מסברא בבארות משה ס"ק ת"ש (אף שמדברי מהרי"ץ אין ראייה

עציץ שנשפך ממנו העפר

מב) עציץ שנפל על צידו ונשפך העפר שהיה בתוכו, אסור להחזיר העפר אל תוכו משום איסור חורש ואיסור זורע (עייין לעיל בהלכות זורע), ועפר זה שנשפך אסור לטלטלו. ומכל מקום מותר לטאטא את הריצפה מהעפר, כדרך שמותר לכבד את הבית (כדלעיל בהלכות חורש). ואסור לזקוף את העציץ להחזירו על עַמְדוֹ, כדלעיל בהלכות קוצר. וכד מים שנשפך, מותר למלאותו בשבת במים חדשים. ואם הענפים שבתוכו השרישו אסור משום זורע, וכדלעיל בהלכות זורע:

מוקצה בבגדים ניירות וכדומה כשאינם ראויים

שיירי בגדים, חתיכת בד

מג) שיירי בגדים, וכן חתיכת בד שחתכוה מבגד או מבד גדול העומד לתפירה, אם יש בהם שלשה טפחים על שלשה טפחים (24 ס"מ על 24 ס"מ) מותר לטלטלן לכל אדם, שעדיין ראויים לתשמיש ותורת כלי עליהם. היו פחות משלשה טפחים, אם אינם חשובים בעיני הבעלים והוא עתיד לזרקן

מכרחת לזה כיעוש"ה ודוק). ועתה ראיתי שכן כתבו בשלמי יהודה פרק א' סעיף ג', ובלוח המוקצה ערך הדס לריח. וכן מצדד באשל אברהם (בוטשאטש) בסימן ש"ח סעיף ד' ד"ה אולי. ועייין עוד למהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן קי"ח, ובפסקי מהרי"ץ הלכות יום הכפורים סעיף פ', ובמור וקציעה להיעב"ץ ריש סימן רט"ז:

[פז] שאם הוא גדול כאילן, כגון העץ הנקרא בזמנינו "יערת הדבש" שהוא מדיף ריח נעים בשעות הלילה, אסור לטלטלו ואף לישען עליו אסור משום גזירה דאין משתמשים במחובר. אמנם להריח בו בלא נגיעת יד מותר. ועייין עוד בדברינו בכארות משה סימן צ"ו אותיות ד' וה' (ולענין אם לברך עליו כשאינו אוחזו בידו, אם נטעוהו שם כדי שיתן ריח, מברך. ואם נטעוהו לגוי, בחול יוכל לברך עליו רק כשאוחזו בו או מעביר עליו את ידו כדי שידף ריח, ובשבת שאסור להנידו לא יברך. ואכמ"ל עוד בזה):

לאשפה, אסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן. ואם הניחם בקופסא מותר לטלטלן. ואם הם פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות (6 ס"מ על 6 ס"מ) אסור לטלטלן לכל אדם. אלא אם כן ייחדן קודם שבת לאיזה תשמיש של היתר^[פח]:

בגד שזרקוהו לאשפה

(מד) שיירי בגדים או חתיכות בד וכדומה שיש בהם שלשה טפחים על שלשה טפחים שמותר לטלטלן (כדלעיל בסעיף הקודם). אם זרקן הבעלים לאשפה קודם שבת, הרי הם

[פח] רמב"ם פרק כ"ו הלכה ו' (ובשונוי נוסחאות שם), שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף י"ג, שתילי זתים שם, ביאור הלכה שם ד"ה שיירי וד"ה אם, משנה ברורה ס"ק נ"ב, שער הציון אות נ"ה, ערוך השלחן סעיף ל', כף החיים ס"ק ק"ה, חזון איש סימן מ"ג ס"ק י"ט, שלמי יהודה פרק י"א סוף הערה כ"ט. ומה שכתב בכף החיים ס"ק ק"ד בשם הפמ"ג שדקדק מלשון הרמב"ם דלצורך גופו ומקומו מותר, לענ"ד אין ראייה לזה יעו"ש. וכן סובר הביאור הלכה ד"ה ואם הנוז"ל:

ועיין במשנ"ב שם דלעשירים אסור לטלטל שיירי בגדים פחות מג"ט על ג"ט ע"כ. ובזמנינו אין הדבר תלוי בעניים ועשירים ורבים אינם מחשיבים שיירי בגדים כאלו. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ה סי' מ' אות ב' שנראה דבמציאות כזה דינן בזמנינו כמוקצה גמור ע"כ. וכן ראיתי מובא בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]. מיהו גם בזמנינו יש שמשאירים אותם לקנח בהם טינוף ואבק וכדומה ואף שאינם עניים כלל. ולכן כתבנו בפנים בסגנון אם הם אינם חשובים בעיני הבעלים וכו':

ויש מתירים לטלטל שיירי בגדים בכל עניין הואיל וראויין לקנח בהן וכדין שיירי מחצלאות (בש"ע שם סעיף י"ב) ושברי כלים, מלבד שיירי טליתות של מצוה, לפי שאדם בודל מהן מלהשתמש בהן תשמיש מגונה ומבטלן בדעתו שלא להשתמש בהן כלל. והדעה שסתמנו כמותה בפנים, היא דעת הרמב"ם שם. והיש מתירין הנז' הוא דעת הראב"ד וקצת מפרשים, כמובא במגיד משנה ובבית יוסף שם. וזה לשון מהר"ח כסאר בשם טוב על הרמב"ם שם, ואם תאמר לשיטת רבינו מאי שנא שיירי בגדים שאין בהן שלשה על שלשה משיירי מחצלאות, הא נמי ראויין לכסות בהן טינוף. ויש לומר דשיירי בגדים לאו אורחייהו דאינשי לכסויי בהו ומשום הכי אסור לטלטלן ע"כ. **ומרן** בש"ע סתם כהרמב"ם ודעת הראב"ד ודעימיה הביא בשם יש מתירים, לסמוך להקל עליהם במקום דוחק, וכפי הכלל הידוע בסתם ויש שבש"ע, וכמ"ש מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק חלק ב' סימן ע"ב אות א':

כפתור שנפל מבגד, עיין לקמן ביני מוקצה בכלים שנשברו:

אסורים בטלטול בכל עניין^[פט]. אבל בגד שלם, אפילו זרקו לאשפה מותר לטלטלו, דבטלה דעתו אצל כל אדם^[צ]:

עד-בדיקה

מז **מותר** לשאול מורה-הוראה בשבת על מראָה מסופק, ואין בכך משום מוקצה. ולאחר מכן, או כשאין צורך להראותו לחכם, הרי זה מוקצה. ומכל מקום מותר לטלטלו מדין גרף של רעי (כדלקמן). ואם שומרו כדי ללמוד ממנו, אינו מוקצה^[צא]:

שעטנז

מו **בגד** שעטנז, והוא הדין בגד שיש בו ספק שעטנז ואסור ללבשו עד שיבדקנו, יש אוסרים לטלטלו ואפילו לצורך גופו ומקומו, מפני שהוא מיוחד ללבישה ואינו ראוי לכך כלל מפני איסורו. ויש מתירים לטלטלו, שמכל מקום מלבוש הוא ותורת כלי עליו^[צב]. ועל כן לכתחילה טוב להחמיר במקום שאפשר^[צג]:

[פט] ערוך השלחן סימן ש"ח סעיף ל'. ועיין עוד בשער הציון אות נ"ו שנסתפק בזה (כשיש בהם שלשה טפחים על שלשה טפחים), ולקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו ד"ה ובביאור:

[צ] תוספות בשבת דף קכ"ה ע"א ד"ה אם, ערוך השלחן שם, שער הציון שם, ולקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו:

[צא] אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר יורה דעה סימן קנ"א הערה ז', שלמי יהודה פרק ח' סעיף י"ח ובהערה ס"ה, לוח המוקצה הערה תשע"ז. ושם בהערה תשע"ו כתב דאף אם פעמים מכבסים את העד לא מהני טעם זה להתירו בטלטול, דלא גרע מבגד מטונף מאוד שאינו ראוי לתשמיש כלל, שהוא מוקצה אע"פ שדרך לכבסו לאחר שבת ע"כ:

[צב] שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף מ"ז ואחרונים. הגר"ז בסעיף פ"ה עש"ב. שלמי יהודה פרק ד' סעיף ג'. הלכות שבת בשבת ח"ב פרק כ' הערה ה'. **ומלשון** הגר"ז שם שעטנז של ישראל, משמע דשל גוי מותר לטלטל. ועיין בזה בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ל"ז, שלחן שלמה סעיף מ"ז, ובשלמי יהודה פרק ד' הערה ו':

טלית שאין בה ציציות

מזז) טלית שנקרעה ממנה הציצית ונפסלה, וכן טלית חדשה בין טלית גדול בין טלית קטן שעוד לא תלו בה ציציות, מותר לטלטלה^[צד]:

חוטי ציצית

מזח) חוטי ציצית שלא נתלו עדיין בבגד, אסור לטלטלן משום מוקצה מחמת חסרון כיס^[צה]. אבל חוטי ציצית שנקרעו ולא גנזן^[צו] קודם שבת, יש אומרים שמותר לטלטלן, משום שראוי להשתמש בהם כגון לעשות בהם סימן בספר^[צז]:

ואם השעטנו אינו בגד העשוי ללבישה אלא לאוהל או לכסות בו וכדומה, כל שאין הנאתו בדרך חימום ואין בו איסור שעטנו כמבואר בש"ע י"ד סימן ש"א, אם כן מותר לטלטלו לכולי עלמא, וכמבואר בסוגיית הגמרא בביצה דף י"ד ע"ב, ובמג"א ס"ק ע"ד, ובהגר"ז שם, ובכף החיים סס"ק רס"ג:

[צג] פשוט, לפי הכלל המסור בדינו היכא דנקט מרן בשלחן ערוך יש ויש דהלכה כו"ש בתרא, ולא הביא דעת האוסר רק לחוש לו היכא דאפשר. ועיין דעת האחרונים שם:

[צד] שאינו דומה לשעטנו (בסעיף הקודם) דאינו ראוי גם למחר, מה שאין כן טלית זו שראויה למחר והיא בתורת בגד. ועוד דראויה לאחרים, דטלית שאולה פטורה מן הציצית כדאיתא בשלחן ערוך סימן י"ד סעיף ג'. כן כתב בשו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן ל"א. ועוד נלע"ד משום שראוי ללבושה באופן שאינה חייבת בציצית, כגון בלילה (וכדעת הרמב"ם דנקיטין כוותיה) או שיכרכנה על ראשו וסביב צוארו בלבד (כיעוין בספרנו עטיפת ציצית כהלכתה בכמה מקומות) וראוי לעשות כן בעת הקור, ואין זה תשמיש מגונה לטלית (עיין לעיל בהערה ד"ה ויש), ולא גרע משברי כלים דכל דחזו לשום מלאכה כגון לכסויי מנא מותרים בטלטול. וכל שכן בעניינינו שהבגד עצמו שלם וגם עושה מעשה בגד, דלכן גם בטלית חדשה שעוד לא תלו בה ציציות שרי לטלטלה. ועיין עוד במועד קטן דף י"ד ע"ב משלחין בגדים בין תפורין בין שאינן תפורין, ומפרש בגמרא תפורין חזו למילבש שאין תפורין חזו לכסויי ע"כ:

[צה] ערוך השלחן סימן ש"ח סוף סעיף י"ז. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף כ"ב. שלמי יהודה פרק א' סעיף ה':

[צו] עיין לאאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ח' סעיף ל"ב שכן המנהג אחר שנקרעו לגנזן ולא לזרקן וכמ"ש רמ"א ע"ש:

[צז] כן כתב בשמירת שבת כהלכתה שם. וכדין שברי כלים שראויים לשום מלאכה לקמן ריש דיני מוקצה בכלים שנשברו. ולפי שסברא זו אינה ברורה לגמרי

חתיכות נייר

מט) חתיכות נייר הראויים לאיזה תשמיש, כגון לכסות בו כלי או לעשות בו סימן בספר, מותר לטלטלן^[ח]:

דפי קודש קרועים

נ) דפים קרועים מספרי קודש, אם אי אפשר ללמוד בהם עוד, כגון שנקרע לאורך הדף ואין בהם עניין אחד שלם ואינם עומדים אלא לגניזה, אסור לטלטלם^[ט]. ומכל מקום אם נפלו על הקרקע בבית, מותר להרימם בידיים, כל שהם מונחים בבזיון^[ק]:

הואיל ודרך רוב העולם בזמנינו לגנון אחר שנפסלו, ובכהאי גוונא י"ל דלא מהני ראוי, וכדין מחט שניטל חורה דהויה מוקצה אף שראוי ליטול בה את הקוץ וכדלקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו בהערה (וכן החמירו בזה בשלמי יהודה שם בהערה כ"ג, ובלוח המוקצה הערה תת"ד), לכן כתבנוהו בלשון יש אומרים. ועיין עוד לקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו בהערה ד"ה בימינו:

[צח] שלמי יהודה פרק י"ב סעיף ו'. דין נייר חלק, עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס:

"גליל מפת ניילון", כתבו בספר ארחות שבת דף ס' בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] שהוא מוקצה, כיון שאינו עומד לתשמיש אלא לאחר שיחתכוהו, ולחתכו אסור משום קורע ומתקן מנא ע"ש. וצריך עיון דאף שהוא עומד לחתוך סוף סוף הוא ראוי לתשמישו כך קודם חיתוכו כמו לאחר חיתוכו שאינו נוח כל כך. ואחר כך ראיתי כן בשם הגרנ"ק שליט"א שמותר לכתחילה להשתמש בו כמות שהוא ע"כ. וגליל נייר טואלט, מותר לכולי עלמא בטלטול ובתשמיש לקנח בו כמות שהוא, כמ"ש בארח"ש שם:

[צט] אפילו נקרעו בשבת ועדיין לא גנזום, וכדין שבתי כלים שאינם ראויים לשום מלאכה לקמן בדיני מוקצה בכלים שנשברו:

[ק] אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף כ'. שלמי יהודה פרק א' סעיף ד'. לוח המוקצה ערך גניזה. גנוי הקודש פרק ב' סעיף מ"א. ודוקא בבית, שהוא רשות היחיד. אבל שלא בבית במקום שאין בו עירוב, אסור לטלטלם כדלעיל בהלכות הוצאה:

ומכל מקום נלע"ד כשנפלו על הקרקע בבית, במקום שאפשר טוב שלא לטלטלן בידיים אלא על ידי דבר אחר דליהוי טלטול מן הצד, מה גם שמוסרים בשם החזון

מוקצה בדברים השייכים לבניין

לבינים, דלתות, חלונות וכיו"ב

נא) לבינים העומדים לבנות בהן ("בלוקים"), אין עליהן תורת כלי כלל, ואסור לטלטלן אפילו לצורך גופן ומקומן. ולבינים שנשארו מן הבניין, מותר לטלטלן כדין כלי שמלאכתו להיתר, מפני שראויים להסב ולסמוך עליהן^[קא]. וכן אבני ריצפה (בלאטות, קרמיקה, שיש וכיו"ב) שנשארו מהבניין והם ראויים לתשמיש, כגון לשום אותם לפני הדלת שלא תסגר, מותר לטלטלן^[קב]. ואם באותו מקום אין רגילים להשתמש בלבינים ואבנים מעין אלו כלל כי אם לצורך בניין, הרי הן כמוקצה מחמת גופו, אלא אם כן חישב עליהן קודם שבת להשתמש בהן^[קג]:

ובן חול, מלט, חצץ, דלתות, חלונות, צנורות וכל כיוצא בהם, דברים שעומדים לבנות בהם או לחברם בבניין, גם אם לא חיברום עדיין, אסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן^[קד]:

איש שסבר שאסור אף להרימם משום מוקצה (והביאו גם אאמו"ר בשע"ה שם לעיל סימן ס"ד הערה כ"ו ע"ש, ובספר גנזי הקודש פרק ב' הערה ע"ט). ואף אי הרמה זו חשיבא טלטול מן הצד לצורך דבר האסור (עיין לעיל), דהיינו צורך הדף שלא יהיה מוטל בבזיון, מ"מ הא עדיפא מטלטול גמור:

[קא] רמב"ם פרק כ"ו הלכה ב'. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף י"ז [וע"ע בש"ע סימן תק"א סעיף א' ובמשנ"ב שם סק"א]:

[קב] חוט שני ח"ג סוף פרק נ"ו. וכן ראויים הלבנים וכיו"ב להניח עליהם ארון או מטה וכדומה כדי להגביהם מן הקרקע, וכמו שיש עושים כן במקום צורך:

[קג] כן נראה פשוט לפי המציאות בזמנינו בהרבה מקומות. וכן כתב בערוך השלחן סימן ש"ח סעיף ל"ח, ובשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן מ' אות ג', ובחוט שני ח"ג סוף פרק נ"ו סק"ב, ובלוח המוקצה הערה שפ"ג:

[קד] כן נראה פשוט מדין לבינים העומדים לבנין דחשיבי מעתה מוקצה אף דראויים להסב עליהם. וכן יש ללמוד ממה שכתב הרמב"ם פרק כ"ה הלכה ו' דלתות הבית אע"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטול ע"כ. והוא הדין קודם שחיברם לבית, דויל בתר טעמא דלא הוכנו לטלטול אלא להיות מחוברים לבית ותו לא. וכן מוכח מדברי

קרשים וסכך של סוכה

נב) קרשי הסוכה, וכן הסכך, הרי הם מוקצים מחמת גופם כל השנה [קה]:

לישב על גבי אבנים קרשים וכדומה

נג) לישב על גבי אבנים או קרשים או ענפים וכדומה שהם מוקצים, אם אינו מזיזן ממקומם, מותר. ואפילו כשמזיזן על ידי ישיבתו, במקום צורך אפשר להקל, שטלטול בגופו אינו טלטול כל זמן שאין מזיזן בידים (כדלעיל בכללי המוקצה) [קו]:

טלטול כסויי בורות וכלים שבקרקע או בבניין

נד) כל כסויי הבורות החפורים בקרקע או בבניין, גם אם אינם מחוברים כלל על ידי צירים וכדומה אלא מונחים על הבור בלבד לכסותו, אסור לטלטלן. ואף על פי שתורת כלי עליהם, הואיל והם עומדים לכיסוי הקרקע ולא הוכנו לטלטול להשתמש בהם. וכל שכן שאסור ליטלן מעל הבור או לכסותו בהם משום שנראה כבונה וסותר (עיין לעיל בהלכות בונה). אלא אם כן יש לכסוי בית-אחיזה דאז מוכח שהוא כלי ומותר ליטלן:

והן כלי הטמון כולו בקרקע או בבניין ואין מגולה ממנו אלא פיו בלבד, כיון שאינו ניכר שהוא כלי דינו כקרקע, ואם אין לכסוי שלו בית אחיזה אסור לטלטלו. אבל כלי שחיברוהו לקרקע בטיט מלמטה, כיון שהכלי מגולה למעלה וגם הכסוי אינו מחובר

הביאור הלכה סימן ש"ח סעיף י' ד"ה אין. וכן כתבו בלוח המוקצה הערה ר"ד, שלמ"י פרק ג' סעיף ב', ובמנוא"ה פרק י"ב סעיף מ"ג. ועיין עוד לקמן:

[קה] שלמי יהודה פרק א' סעיף י"ג. לוח המוקצה בערך קרש וערך סכך. **ובפסוקות** הם מוקצים גם מחמת מצוה וכדלעיל:

[קו] מג"א סימן ש"ח ס"ק מ"א. שתילי זתים שם ס"ק ס"ו. משנה ברורה ס"ק פ"ב ופ"ח. כף החיים ס"ק קל"ט וקמ"ה:

לכלי בציר וכדומה רק מונח עליו, אינו נראה כבונה וסותר, ומותר ליטלו ולהחזירו אף כשאין לו בית-אחיזה, כל שהוא מוכן ומתוקן לכך^[קז]:

מכסה צנור המים, מכסה חור החשמל, מכסה ה"ניאגרה" (נה) המכסים של צינור המים העובר מתחת לריצפת הבית, מכסה חור החשמל שבקיר וכל כיוצא בהם, אסור ליטלן ממקומם משום סותר, ואם יצאו אפילו קודם שבת אסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן הואיל ולא הוכנו לטלטול. וכן מכסה ה"ניאגרה" שבבית הכסא, אסור ליטלו משם, ואם יצא אסור לטלטלו. אבל מכסה החור שבריצפת האמבטיא, אם יש לו בית-אחיזה ("בליטה") ורגילים להוציאו בעת שרוחצים את הריצפה, מותר להוציאו ולטלטל^[קח]:

וזה הכלל יהיה בידך, כל דבר העומד להיות בקרקע או בבנין באופן שאסור להוציאו ממקומו ולהחזירו משום איסור בונה וסותר מדאורייתא או מדרבנן, אף שיש עליו תורת כלי, אסור לטלטלו גם ביצא ממקומו אפילו קודם שבת הואיל ולא הוכן לטלטול אלא להיות מחובר. וכל שאין איסור להוציאו ולהחזירו מפני שניכר עליו שהוא כלי שלכן אין בו איסור בונה וסותר אף משום מראית העין, ממילא אין בו גם משום מוקצה ומותר לטלטל^[קט]:

[קז] כל זה מבואר ברמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ג, ובשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף י' ובאחרונים שם:

[קח] כל זה מבואר על פי האמור בסעיף הקודם. ובדרך זו כתב בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ג סעיפים ל"ג ומ' ובספר לוח המוקצה הערה תק"י. ומה שכתבנו לענין מכסה הניאגרה וכו', לא דמי למה שהתרנו בסוף הסעיף הקודם כסוי כלי שאינו טמון כולו בקרקע, דשאני הכא שאין עשוי להוציא את כיסויו כלל כי אם לצורך תיקון והוא מהודק שם, ולכן יש בהוצאתו משום סותר כיון שהכלי מחובר לקרקע. ועל דרך שביארנו בבארות משה סימן נ"ב דף תע"ד בהערה ד"ה המכסים ע"ש. וכן כתב בעניינינו בספר לוח המוקצה שם:

[קט] כנלע"ד הכלל בזה על פי כל האמור ומפורש לעיל. וכדין דלתות הבית שנתפרקו שאסור לטלטלן הואיל ולא הוכנו לטלטול וכדלקמן בדיני מוקצה בכלים

ערלה של מילה

נו) הערלה לאחר המילה הרי היא מוקצה מחמת גופו, כיון שאינה ראויה לכלום^[ק]. אך להניחה בעפר לאחר המילה שהכין לצורך קבורתה מבעוד יום, מותר (אבל אם לא הכין אסור ליקח עפר בשבת לצורך זה משום מוקצה^[קיא], וכדלעיל). ולכתחילה יזהר המוהל שתכף אחר שחתך הערלה בעודה בידו יזרקנה לעפר. אך אם אירע שהניחה מידו, המיקל להגביהה כדי ליתנה בעפר יש לו על מה לסמוך, הואיל וקודם שנתנה בעפר לא נעשה מצותו ואין בה משום מוקצה^[קיב].

כמו כן מותר להפוך את הערלה לאחר המילה קודם נתינתה בעפר, על ידי שמניחה על אצבע הקמיצה שבידו השמאלית והופכה בשתי אצבעות, שהיא סגולה לזכרון לתינוק הנימול, ואין בכך משום מוקצה^[קיג]:

שנשברו, ועיין שם עוד בזה. וכן מה שכתבנו שם בדין מושב אסלא שנתפרק, וצרף לעניינינו, וכן בלבושי שרד על המג"א ס"ק ל"ה, ובביאור הלכה סימן ש"ח סעיף י' ד"ה אין, ובמשנה ברורה ס"ק מ"ב ומ"ג ושער הציון אות מ"ו:

[קי] מה שיש חושבים שסגולה לאשה עקרה שלא ילדה לאכול ערלת הנימול, הוא איסור חמור, מלבד שהוא הבל גמור (אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר י"ד סי' קל"ד ס"ח בשם אחרונים ע"ש):

[קיא] בית יוסף ושלחן ערוך ביו"ד סימן רס"ה סעיף י' ואחרונים:

[קיב] שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא חלק יו"ד סי' קס"ב. פתחי תשובה יו"ד סי' רס"ו סק"ג. לוח המוקצה ערך ערלה. ארחות שבת פרק י"ט סעיף קי"ג. אאמו"ר שליט"א בשיעורו הנדפס בשערי יצחק פרשת שלח לך ה'תש"ע [ובש"ע המקוצר יו"ד סי' קנ"ט ס"י]:

[קיג] שו"ת שבט הלוי ח"ד יו"ד סי' קל"ה אות ג'. ספר בגדי קודש (ירושלם ה'תשס"ט) על הלכות מילה דף רמ"ג. אאמו"ר שליט"א בשערי יצחק שם (והרחיב בזה בתשובה שעדיין לא נדפסה). והטעם על פי הנודע ביהודה הנז"ל בהערה, שכל שלא זרק הערלה לעפר אינה מוקצה. ועוד לפעמים המוהלים ממשמשים בערלה אחר המילה לדעת את גודל החיתוך וצורתו, וכן הופכים את הערלה לדעת את שיעור הערלה שנחתך, וגם זה נראה דשפיר דמי. ואם כן יש בה תועלת ולימוד. וכל שכן לצורך סגולה הנזכ"ל, וכמ"ש בשערי יצחק שם:

אבל לאחר שזרק את הערלה לעפר אסור לטלטלה, והכלי שבו העפר והערלה גם כן אסור בטלטול משום בסיס לדבר האסור. אלא אם כן יניח על הבסיס דבר המותר בטלטול חשוב יותר מהמוקצה^[קיד] (וכדלקמן בהלכות בסיס לדבר האסור):

[קיד] שו"ת מהרש"ל סימן מ'. שו"ת נודע ביהודה שם. פתחי תשובה שם, ושאר ספרים שצייננו לעיל בסמוך:

פרק חמישי

הלכות מוקצה בכלים שנשברו או נתפרקו וכיוצא בזה

טלטול כלים שנשברו

א כל הכלים המיטלטלים בשבת^[א] שנשברו, בין קודם שבת בין בשבת, מותר לטלטל שבריהן. ובלבד שיהיו ראויים לשום מלאכה. כגון לכסות בהם קערה או כוס וכיוצא בזה, ואף שעכשיו אינו צריך לזה. שכיון שהם באו מכלי גמור, לא פקע שם כלי מהם כל זמן שהם ראויים קצת^[ב]:

אבל אם אין השברים ראויים לשום מלאכה, או שהם ראויים קצת אבל דרך בני אדם לזרוק שברים אלו לאשפה, אסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן וכדין מוקצה מחמת גופו. ואפילו אם חושב עתה להשתמש בהם. אלא אם כן ייחדו קודם שבת לאיזה תשמיש (וכדלקמן)^[ג]:

[א] ודין כלי שמלאכתו לאיסור שנשבר בשבת, כתבנו לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. ועיין שם עוד בהערה. ודין כלי המוקצה מחמת חסרון כיס שנשבר בשבת, לעיל בפרק מוקצה מחמת חסרון כיס:

[ב] וכל שכן אם הכלי שנשבר ראוי עדיין למלאכתו הראשונה. כגון מסרק שנשבר לשניים וראוי לסרק בכל אחד מהם. ואף אם הוא בדוחק. ואם זרקן לאשפה קודם שבת, עיין בסעיף שאחריו, ובהערה שם בד"ה ובביאור, ותקיש משם לעניינינו:

[ג] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ב והלכה י"ח, שלחן ערוך סימן ש"ח סעיפים ו' ז' וי"א ואחרונים שם, פסקי מהרי"ץ סעיפים ס"א ס"ב וס"ג, ובארות משה שם (ושם בס"ק רס"ב נתבאר דין כלים שנשברו ביום טוב), הגר"ז בסעיף כ"ט, ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ד'. **ומה** שכתבנו ואפילו אם חושב עתה להשתמש בהם (לאיזה צורך שיש לו, או שהוא עני וכדומה) כן כתב במנוא"ה פרק י"ב הערה פ"ט. וע"ע לקמן בסעיף ו'. וכן מוכח בש"ע סימן ש"ח סעיף ט"ו בדין סנדל שנפסקה וכו' ואם הוא בכרמלית וכו' עש"ה. ובמה שכתבנו נתיישבה קושיית השלחן שלמה שם אות ט"ל. **ועיין** עוד דעת הרשב"א והגרעק"א לקמן בהערה ד"ה ועוד שיש לצרף:

כלי שזרקוהו לאשפה

(ב) זרקן הבעלים את הכלי שנשבר לאשפה^[7], אם זרקוהו קודם שבת ביטלוהו מלהיות עוד כלי ואסור לטלטלו אף

ומזה שכתבנו שאסור לטלטלן אף לצורך גופן ומקומן. כן מוכח פשוט בפוסקים. וכן כתב בביאור הלכה סעיף ו' ד"ה כגון, ובספר מנוא"ה פרק י"ב הערה צ"א. ודלא כהאחרונים שהובאו בכף החיים ס"ק ס"ב:

ובכל זה אין חילוק בין אם כל הכלי נשבר, או שנשבר רק חתיכה ממנו ועיקר הכלי עדיין עושה מלאכתו הראשונה, ודלא כהבית יוסף שהחמיר בדין זה האחרון. כן הסכימו רוב האחרונים, וכמובא בכף החיים ס"ק ס"ו (אף דאיהו גופיה מסיק ליהרר לכתחילה כשאפשר ע"ש) ובמשנה ברורה ס"ק ל"ב. וכן משמע בשתילי זתים ס"ק כ"ד שנטה כאן מדעת מרן לדעת המתירים:

בימינו אין בני אדם רגילים כלל לשמור שברי כלים לצורך כסוי כלי או לשאר צרכים, אלא זורקים אותם לאשפה. ואפילו כוס שנשבר בית יד שלה, רגילים הרבה בני אדם לזרקה אף שהכוס עצמה שלמה. ויש לעיין אם מחמת זה הוה כל שברי כלים כמחט שנשבר חורה [דהויא מוקצה אף שראוי ליטול בה קוץ, הואיל ואדם זורקה לבין גרוטאות, כדאיתא בגמרא דף קכ"ג ע"א וברמב"ם ובש"ע הנז"ל]. או דכיון שמצד עצמם ראויים הם לגמרי לתשיש אלא שמחמת ריבוי הכלים בימינו אין רגילים לשמרם, הרי זה כהתפנקות בעלמא ואין זה מוקצה. ובספר חוט שני חלק ג' פרק נ"א היקל בזה (ארחות שבת פרק י"ט הערה ר"ז). וכן משמע בשלמי יהודה פרק י"ב הערה ל"א בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] לענין חתיכות נייר. ועיין שם עוד בפרק ג' הערה כ"ד:

ומדברי הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד המובאים בהגהות הגרעק"א בסימן ש"ח על המג"א ס"ק כ"ח מוכח דשברי כלים הראויים לכסות כלי, היינו מפני שראויים לייחדם לכך, שלכן בסנדל שנפסקה רצועתו דאין דעתו לייחדו רק לתקנו לא, אע"פ שראוי לכסות בו כלי עש"ה. גם במג"א שם ס"ק כ"ד מפורש דשברי כלים מפני שרגילים להשתמש בהם תשמיש אחר שרי משא"כ מחט שניטל חודה ע"ש. וכן במחצית השקל ולבושי שרד על המג"א שם ס"ק כ"ח, ובמשנה ברורה שם ס"ק נ"ח דמבואר כן. ולפי זה משמע קצת דבזמנינו שאין רגילים כלל לשמור שברי כלים ולייחדם לזה, לא עדיפי ממחט שניטל חודה וסנדל שנפסק דאסורים. אמנם לפי טעם הבית יוסף שם בסנדל אין הכרח לזה. ועיין עוד לקמן בהערה ד"ה והעלינו, ודוק. **ונראה** דטוב להחמיר עכ"פ בשברים שאין מצוי כלל לעשות בהם תשמיש אחר גם בדרך עראי אף על פי שהם ראויים לכך:

כלי שנתקלקל, אם ראוי לתקנו לאחר שבת מותר לטלטלו, ואף שעתה אינו ראוי לשום מלאכה. כן יש ללמוד מדין דלתות הכלים שנתפרקו דלקמן, ומדין סנדל שנקרע ע"ש:

[ד] והוא הדין אם זרקו מביתו לרחוב אלא שאין דרך וכו' (ביאור הלכה סימן ש"ח

הלכות מוקצה בכלים שנשברו או נתפרקו וכיו"ב קמה

לצורך גופו ומקומו, גם אם הוא ראוי עדיין למלאכה. ואם זרקוהו בשבת, מותר לטלטלו כל שהוא ראוי לשום מלאכה. ואע"פ שנשבר קודם שבת הואיל ובכין השמשות היה עליו שם כלי^[ה]:

וכל זה בשברי כלים. אבל כלי שלם, אף אם זרקוהו הבעלים קודם שבת, לא פטל שם כלי ממנו ומותר לטלטלו^[י]:

כלים שנתפרקו דלתותיהן וכיו"ב

ג) כל הכלים המיטלטלים בשבת שנתפרקו דלתותיהן או כסוי שלהם וכיוצא בזה, בין בשבת בין קודם שבת, מותר לטלטל אותן דלתות^[י]. ואף על פי שאינן ראויים עתה לשום מלאכה. שמכיון שהם ראויים לחזור להתחבר עם הכלי, לא נתבטל מהם שם מלאכתן הראשונה. ובזה עדיף דין כלים שנתפרקו מכלים שנשברו דלעיל^[ח]:

סעיף ז' ד"ה לאשפה ע"ש). ואם המוצא אינו יודע אם נזרקה קודם שבת או בשבת, יש להקל (שם ד"ה מבעוד ע"ש. וע"ע שו"ת שבט הלוי ח"ג סימן ל'):

[ה] רמב"ם פרק כ"ו הלכה ג'. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ז' ואחרונים:

[ו] ביאור הלכה שם ד"ה ואם, ומשנ"ב ס"ק נ"א וכה"ח ס"ק ק"ב:

ובביאור הלכה שם כתב דכל שאין הכלי שלם, אף שהוא ראוי למלאכתו הראשונה, אסור לטלטלו אם זרקו קודם שבת, וראיה משיירי מחצלאות דסעיף י"ב ע"ש. ולכאורה שיירי מחצלאות שאני דאינם ראויים למלאכתן הראשונה ממש לכסות בהם העפר, רק לכסות טינופת, כדאיתא בגמרא דף קכ"ה ע"א (וע"ע בערוך השלחן סימן ש"ח סעיף כ"ט), שהוא אך "מעין" מלאכתן הראשונה. אבל בראוי ועושה מלאכתו ממש כבראשונה, אף שנשבר מעט לא פקע שם כלי ממנו גם בזרקו קודם שבת. ועכ"פ אם עדיין הוא כלי טוב אלא שנשבר קצת, ורוב בני אדם לא יזרקוהו וחסים עליו ואף שאינו שלם ממש לגמרי, מסתברא דאמרינן דבטלה דעת הזורק אצל כל אדם ומותר לטלטלו, שלא בטל ממנו שם כלי מפני כן. ואפשר דגם הביאור הלכה יודה לזה, ואיהו מיירי בשבירה שיש בה ממש וכעין שיירי מחצלאות. וכן נראה לפי מה שכתב בשער הציון אות נ"ו לענין שיירי בגדים ע"ש ודוק:

[ז] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ב. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ח':

[ח] פרי מגדים במשבצות שם סק"ח. משנה ברורה ס"ק ל"ה. מנואה פרק י"ב הערה צ"ח. וכן מפורש בתוספות רי"ד ריש פרק כל הכלים. וכעין זה מצינו

נתפרק ואינו ראוי לתשמישו (ספסל, שלחן, פטיש, מטאטא)
ד) כלי שנתפרק ממנו אחד מחלקיו, באופן שכל עוד שאינו
מחזירו אי אפשר להשתמש באותו כלי, אסור לטלטלו
גם לצורך גופו ומקומו, גזירה שמא יחזירנו ויתקע, והתוקע חייב
משום בונה^[ז] (עייין לעיל בהלכות בונה):

ואף אם נתפרק ממנו דבר שאפשר עדיין להשתמש כך בכלי
אלא שהוא בדוחק, על ידי סמיכה בדבר אחר וכדומה^[י].

בדין סנדל שנפסקה רצועתו הפנימית דמותר לטלטלו, אע"פ דלא חזי השתא למידי מטעם זה דראוי לתקנו, וכדלקמן ובהערה שם:

וי"ש אומרים שגם בכלים שנתפרקו צריך שיהיו ראויים לשום מלאכה וכמו בכלים שנשברו. וכמובא בשמירת שבת כהלכתה פרק ט"ו הערה רכ"ב, שלחן שלמה סימן ש"ח ס"ק ל"ג אות ב', וארחות שבת פרק י"ט הערה רי"ח. וכן סובר בשו"ת אגרות משה ח"ה סימן כ"ב אות כ'. וכן מוכח בערוך השלחן סימן ש"ח סוף סעיף כ"ה. ומה שסתמו בזה הרמב"ם והש"ע, לדבריהם יש לומר משום דסתם דלת ראויה לאיזה תשמיש, וכמ"ש רש"י בדף קכ"ו ע"ב ד"ה ה"ג ואמר, ובאגרות משה שם. ולכן לא הוצרכו לפרש אלא בדין כלים שנשברו. והלכו בזה אחר לשון המשנה (בדף קכב: וקכד). שלא פירשה שיהיו ראויים אלא בדין נשברו ע"ש, ומעתה מה שיתפרש במשנה יתפרש בדבריהם ותו לא:

וכשצריך אומן להחזיר החלק שנתפרק, לפי מה שכתב רש"י בדף קי"ב ע"א, והעתיקהו הבית יוסף והמג"א ושאר אחרונים בסימן ש"ח סעיף ט"ו, לענין סנדל שנפסקה רצועה פנימית שלו, נראה דלא הוי מוקצה. ואף שעיקר הכלי מקולקל וצריך אומן לתקנו. ולדעת הרמב"ן רשב"א וריטב"א בכהא"י גוונא שכל הכלי אינו ראוי וצריך אומן לתקנו הוי מוקצה. וכן מפורש בתוספות רי"ד שם שאם צריך אומן לתקנו הוי מוקצה. וכן משמע לפי פירוש רבינו חננאל והערוך בדין שנשמטו שני ירכותיה. והובאו גם בשער הציון סימן ש"ח אות ס"ט. עייין בזה במנוא"ה שם, ובספר ארח"ש במילואים לפרק י"ט הערה רי"ח, ולקמן ובהערה שם. ולהלכה נלע"ד דנכון להחמיר בתרתי לריעותא, דהיינו כשהחלק שנתפרק אינו ראוי לשום מלאכה וגם צריך אומן להחזירו. אבל אם הוא ראוי לשום מלאכה, או שאין צורך אומן שרי:

[ז] רמב"ם פרק כ"ו הלכה ו'. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ט"ז:

[י] אבל אם גם לאחר שנתפרק ראוי הכלי עדיין למלאכתו הראשונה, אף שאינו כלי שלם ומתוקן כמקודם לא חיישינן ביה כל כך שיתקע ומותר לטלטלו. וחילוק זה יבואר למעייין בדברי תרומת הדשן סימן ע"א במה שנסתפק לענין ספסל שנשמט אחד מרגליו (וכדלקמן בהמשך הסעיף), ובב"ח סי' ש"ח סעיף ט"ז, ובמה שכתבנו

כגון ספסל או שלחן שנשמט ממנו אחד מרגליו שיכול לסמכו בדוחק בספסל אחר ולישב עליו, והשלחן יכול לסמכו לקיר, וכן פטיש שיצא היד שלו, מקל של מטאטא שיצא ממקומו וכל כיוצא בזה, יש להחמיר שלא לטלטלו^[יא]:

בס"ד בבארות משה סימן נ"א. ולכן ארון או תיבה שנתפרקו דלתותיהן או המכסה שלהן מותר לטלטלן כמפורש במשנה וברמב"ם ובש"ע ובכל הפוסקים, וכדלעיל. דשאני התם שהכלי ראוי לתשמישו גם בלא הדלת או המכסה. ודון מינה לכל כיוצא בזה. כן ביארנו בבארות משה סימן נ' ד"ה מה. ועתה ראיתי בשלמי יהודה פרק ד' הערה כ"ז בשם הגרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] שמחלק בדברינו. וכן כתבו בארחות שבת פרק י"ט הערה רי"ז. ובספר מנוא"ה פרק י"ב סוף הערה ק"ה כתב לחלק בדרך אחר שאינו נראה לענ"ד:

ולכאורה יש מקום לומר שלא אסרו חכמים לטלטל משום שמא יתקע אלא את עיקר הכלי, וכדמשמע בש"ס דף קל"ח ע"ב ובפוסקים שדיברו על הכירה או הספסל עצמו. ומעתה יש לומר דהרגל שנשמט לעולם מותר דסגי להו באיסור טלטול הכירה להיכרא ולא חישנין תו שיתקע. ועוד דלא חישנין שיתקעו רק במטלטל הכירה שרוצה בשימושה. ומה שאמרו דלתות כלים שנתפרקו מותר לטלטלן, להאמור י"ל דהיינו דלתות דוקא, וכלשון הרמב"ם בפרק כ"ה הלכה י"ב כל הכלים וכו' מותר לטלטל "אותן דלתות" ע"כ, אבל הכלי עצמו אסור ומטעם אחר דשמא יתקע, וכמ"ש הרמב"ם אח"כ בפרק כ"ו הלכה ו':

מיהו החילוק שכתבנו לעיל דשאני דלתות הכלים שהכלי ראוי בלא דלת וכו', נראה אמיתי ומוכרח מצד עצמו, והרמב"ם דנקט אותן דלתות, אינו אלא לרבותא דאף הם מותרים ואע"פ שאינן ראויים הואיל וראויים לחזור, וכדלעיל, וכל שכן הכלים עצמם. ולא מסתברא דחכמים יחלקו לאסור הכלי עצמו אף שהוא ראוי, ואלו הרגל שאינו ראוי ואינו מותר אלא משום שעתיד לחזור אליו לעיקר הכלי האסור, יהיה מותר. ועל המתיר להביא ראיה. וכן מבואר בספרי האחרונים, וכמו שיבואר בהמשך דברינו. ושוב ראיתי להגרשז"א זצ"ל בשלחן שלמה סימן ש"ח אות מ"ד ובארחות שבת פרק י"ט הערה רכ"ג שדנו בזה והעלו כדברינו יעויין שם. וכן כתב בלוח המוקצה הערה תרפ"ב:

[יא] שלחן ערוך סימן שי"ג סעיף ח'. רמ"א בסימן ש"ח סעיף ט"ז. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה קמ"ב. בארות משה סימן נ'. שלמי יהודה פרק ד' הערה כ"ז, ובפרק ט' סעיף ה', ובפרק י"א סעיף א'. ארחות שבת פרק י"ט סעיף קע"ג. והוספנו כאן שלחן שנשמט וכו' והוא פשוט. **ובבארות** משה סימן נ"א ביארנו דכלי שנתפרק ואפשר עדיין להשתמש בו אלא שהוא בדוחק, וכגון ספסל והדומה לו שכתבנו בפנים, מבואר בתרומת הדשן סימן ע"א דלא פשיטא ליה לאסור, וכן דעת מרן שלכן

וְאִם לא נתפרק אלא נשבר וצריך לעשות רגל אחר, או שנתפרק באופן שצריך אומן להחזירו, או שאותו חלק נאבד או שאינו לפניו כלל שאין לחוש שמא יחזירנו ויתקע, מותר לטלטל את הכלי ככל הכלים הניטלים^[יב]. וכן אם נשתמש באותו כלי פעם אחת קודם השבת אחר שנתפרק, מותר לטלטלו בכל אופן. כגון שלחן שנתפרק אחד מרגליו ונשתמש בו כך קודם השבת. שכיון שנשתמש בו פעם אחת בלי רגל, אין אנו חוששים עוד שמא יתקענו בשבת^[יג]:

לא הביאו בש"ע שם אלא בלשון יש מי שמחמיר, וכן מוכח מלשונו בבית יוסף שם דהוא ספק, ודלא כרמ"א בסימן ש"ח שסתם לאסור [וע"ע בט"ז שם ס"ק י"ד]. ונפקא מינה במקום צורך גדול ועל ידי קטן כיעויין שם, ובמה שנכתוב עוד לקמן:

[יב] ט"ז סימן ש"ח ס"ק י"ד, שתילי זתים ס"ק נ"ו, משנ"ב ס"ק ס"ט, כה"ח ס"ק קכ"ב, ארחות שבת פרק י"ט סעיף ק"ע אות א':

אם נתפרק הכלי בעודו בידו, מסתברא דכל זמן שהוא בידו מותר להמשיך לטלטלו ולהניחו במקום מוצנע וכדומה, כיון שמתחילה נטלו בהיתר, וכמו שמותר לטלטל מוקצה בעודו בידו לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. וכן משמע בביאור הלכה סימן ש"ח סעיף ט"ז ד"ה דאסור. ועיין עוד מה שכתבו בזה בשלחן שלמה סימן ש"ח סעיף ט"ז ס"ק מ"ד (ד), ובארחות שבת שם אות ה'. וכל שכן שיש להתיר בכלי שנתפרק ועדיין ראוי בדוחק, שעיקר איסור טלטולו אינו אלא חומרא וכדלעיל בהערה. וכגון שנטל מטאטא ובעודו בידו נשטט המקל ממקומו, שמותר להמשיך לטלטל את המקל להניחו במקומו ואינו צריך לשטטו תכף מידו. כנלע"ד:

[יג] רמ"א סימן ש"ח סעיף ט"ז ואחרונים:

בשלמי יהודה פרק ד' הערה נ', ובארחות שבת פרק י"ט סעיף ק"ע אות ד', כתבו בשם הגריש"א (שליט"א) [וצ"ל] שלא גזרו גזרה זו דכלי שנתפרק, אלא באופן שאם יחזיר יעבור על איסור תורה של תקיעה. אבל אם אין צריך תקיעה אלא הידוק שאיסורו מדרבנן אטו תקיעה (עיין לעיל בהלכות בונה) לא גזרו ומותר לטלטלו ע"כ. ובערוך השלחן סימן ש"ח סעיף ל"ו מוכח דאינו מחלק בזה, ואין זה כגזירה לגזירה דבדבר הקרוב לעשות גזרינן ע"ש. ועיין עוד בשתילי זתים ס"ק נ"ד. ובמקור חיים על סעיף ט"ז ודוק. ועיין בש"ע סוף סימן רע"ט שאפילו לטלטל מגורה אסור שמא תפול ותתפרק ויחזירנה, והוסיפו לאסור אף מגורה דאית בה חידקי אטו של פרקים ע"ש. ומכל מקום יש לחלק בין הנושאים. ונראה לענ"ד דלכתחילה נכון להחמיר, אלא אם כן הוא באופן שלעולם אין תוקעים אותו שם, דבכהאיי גוונא אף להחזירו למקומו בהידוק מותר ובלבד שלא יתקע וכדלעיל בהלכות בונה. ועיין עוד לקמן בהערה:

ולישב עליו או להניח עליו דברים בלא לטלטלו, מותר בכל ענין^[יד]:

סנדל שנקרע

ה) סנדל שנקרע, בין בשבת בין קודם שבת, כגון שנקרעה רצועתו או סוליתו או חלק אחר ממנו באופן שאין ראוי עוד לנעלו ולילך עמו כך. אם ראוי לתקנו לאחר שבת, עדיין תורת כלי עליו ומותר לטלטלו. ואם נקרע בדבר שאין ראוי עוד לתקנו כגון שהתיקון מגונה ודרך לזרקו לאשפה, אסור לטלטלו. וכן הדין לענין מנעל שנקרע, נעלי בית וכיוצא באלו^[טו]:

[יד] משנה ברורה סק"ע, ביאור הלכה שם ד"ה דאסור:

[טו] עיין שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ט"ו ובאחרונים (ועיין שם שאם אירע לו כן ברחוב וכדומה, מותר לו לילך עם המנעל עד לביתו משום הפסד, או משום כבוד הבריות שלא ילך יחף). ובפסקי מהרי"ץ סעיף ס"ד. וכתב שם הבית יוסף בסוף ד"ה ומ"ש ובחצר, דסנדל [וכן מנעל וכיו"ב. משבי"ר] לא חזי לכסות בו כלי כדחזו שאר שברי כלים משום דמימאס. ומשום הכי כל היכא שאינו ראוי לנעול לאו כלי הוא כלל. ועיין שם עוד דעת הרמב"ם בפרק י' הלכה ד' דמיקל טפי. ובדברינו לעיל בהערה בשם הרשב"א הר"ן והמג"א ועוד פוסקים שכתבו טעם אחר מהבית יוסף:

ומסתימת הפוסקים משמע פשוט דאף כשצריך לתקנו על ידי אומן, אם הוא ראוי לכך, מותר לטלטלו. וכן כתבו בארחות שבת פרק י"ט הערה י"ח במילואים. ובשלמי יהודה פ"ד הערה י"ד ובשלחן שלמה סימן ש"ח אות ט"ל לא כתבו כן וצ"ע. ועיין עוד לקמן בסמוך, ולעיל:

ואם תאמר למה לא אסרו לטלטל סנדל שמא יתקנו בשבת, דומיא דכלי שנתפרק דאסרו לטלטלו שמא יתקע כדלעיל. ויש לומר שאני הכא דצריך אומן לתקנו, ובצריך אומן אף בנתפרק לא גזרו וכמו שכתבנו שם. ועוד יש לומר דגם אם הדיוט יכול לתקנו, נראה דלא גזרו אלא דומיא דכירה וספסל שבקל מחזיר הרגל שנשמטה למקומה ותוקע, אבל בסנדל שנקרע הוא תיקון שיש בו טורח ובכי הא לא גזרו, דלא חיישינן כולי האי שישכח ויבוא לטרוח בשבת כדי לתקנו:

מנעל שכן זוגו אבד או נתקלקל לגמרי, מסתברא דלא פקע מיניה תורת כלי, וכן כתב בלוח המוקצה בערך נעל, ודלא כשלמי יהודה פרק ד' סעיף ט':

דלתות הבית שנתפרקו, תריס שיצא ממסילתו וכיו"ב

ו) דלתות הבית שנתפרקו, בין קודם שבת בין בשבת, אסור לטלטלן לפי שלא הוכנו לטלטול. ואפילו אם הדלתות ראויים למלאכה אחרת, משום שהם עומדים לחזור להתחבר עם הבית^[טז]. וכן תריס של חלון וכדומה שיצא ממסילתו, אסור לטלטלו. וכן הדין בחלונות, מדפים שבקיר הבית ובכל דבר המחובר לקרקע או לבנין שנתפרק^[יז]:

ואם נתפרק קודם שבת וייחדו לתשמיש לסתום בו פרצה וכדומה, מותר לטלטלו. אבל לייחדו בשבת אינו מועיל משום שהוקצה בבין השמשות^[יח]:

ידיית של דלת או של ברז מים שנפלה

ז) בית יד ("ידיית") של דלת שיצאה ממקומה, אסור לטלטלה. וכל שכן שאסור להחזירה למקומה לפתוח או לסגור

[טז] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ו'. שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק כ"ח. הגר"ז סעיף ל"ה. משנה ברורה ס"ק ל"ה. כף החיים ס"ק ע"ד. לוח המוקצה הערה ר"ד:

[יז] שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ג סעיף ל"ג:

[יח] פשוט. וכן כתב בערוך השלחן סימן ש"ח סעיף כ"ד:

ובנשבר דבר המחובר בענין שאינו עומד עוד להחזירו לבניין. אם נשבר בשבת אסור לטלטלו בכל אופן לכולי עלמא, משום שהוקצה בבין השמשות. ואם נשבר קודם שבת ולא ייחדו לתשמיש, יש להסתפק לדעת הרמב"ם שדלתות הבית חשובים כלי אלא שלא הוכנו לטלטול (עיי' בזה באורך לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה מד"ה ולכאורה), שלכאורה אם ראוי לשום מלאכה כגון לכסות בו כלי, מותר לטלטלו כדין שבירי כלים דמותר לטלטלן משום דאתו משברי כלים וכדאיתא בש"ע סעיף ז', וכאן לעיל. מיהו שמא הכא גרע הואיל ומעיקרא נמי לא הוכן כלי זה לטלטול. ואליבא דרש"י והמאירי דדלתות הבית אין עליהם שם כלי כלל כיון שהם מחוברים, פשוט דאסור לטלטלן:

כלי גדול וכבד שאין רגילים לטלטלו, כגון ארון גדול שידה גדולה מקרר וכיוצא בהם, שנתפרק ממנו דלת או איזה מדרף וכדומה, לפי מה שהעלינו לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה דמכל מקום שם כלי עליו יעוש"ב, ממילא אין הדבר שנתפרק ממנו מוקצה ומותר לטלטלו. ודלא כמו שהחמירו בזה בקצת מספרי זמנינו. ועיי' עוד לקמן. ואין מוקצה אלא כשהיברוהו לבניין:

בה את הדלת, גם אם מחזירה לשם ברפיון. ואף אם יצאה קודם שבת והורגלו להשתמש בה כך קודם שבת כמה פעמים. שכיון שדרך היד להיות תקועה שם בחוזק, אסור לטלטלה משום שמא יחזירה ויתקענה שם. וכן בית יד (ידיית) של חלון או של "ברז" מים שיצא ממקומו אסור לטלטלו^[ט]:

ובמקום צורך אפשר לפתוח ולסגור את הדלת על ידי "מברג" וכדומה, שמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו (כדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור)^[כ]. וכשגם זה אי אפשר ויש בדבר צער או צורך גדול שאינם יכולים לצאת מן הבית או להכנס, אפשר להקל על ידי שיטלטל את היד

[יט] כן העלינו בס"ד בבארות משה סימן נ':

וראיתי בכמה מספרי זמנינו שכתבו להקל על ידי שייחד את הידיית להשתמש בה כך בשבת, ואז דינה כדין מפתח המיוחד לפתוח ולנעול בו. ויש שהוסיפו שלא יסלק ידו ממנה כל זמן שהיא בדלת וכו'. כיעויין בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף מ"ג, שלמי יהודה פרק ג' סעיף ה', שבות יצחק פרק ו' אות ד' סק"ב, לוח המוקצה הערה שי"א, פסקי תשובות סימן ש"ח אות י"ב, וארחות שבת פרק י"ט סעיף קע"ו. ולי הפעוט תמוה שהקילו כל כך בדבר הנוגע וקרוב לאיסור תורה, ובדלת של בית אף הידוק בלא תקיעה הוי בונה מדאורייתא, ואם הוא יושב שם בטוב ולא נופל, אף שהוא מתנועע בחורו אסור מדאורייתא. ולא כולי עלמא דינא גמירי, ובפרט שהם חילוקים דקים. וכבר בבארות משה שם תמהנו על המקילים בזה, ושאינן זה נכון לדידן דנקיטינן כמון הבית יוסף וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים (זולת החזו"א שהיקל בדבר, ועליו סמכו המקילים דלעיל) דאף להחזיר ברפוי אסור כל שדרכו לתקעו שם. ולא דמי כלל למפתח העשוי מתחילה להכניס ולהוציא. וכיון שכן גם לטלטל את הידיית אסור וכדין כירה וספסל דלעיל. ואם יש מקילים הוא רק אם יחשב עליו קודם שבת להשתמש בו כך מעתה ברפיון לעולם, לא זולת. ובעניינינו אין זה מצוי בדרך כלל. וגם סברא זו לא ברירא להרב ביאור הלכה בסימן ש"ח סעיף ט"ז ד"ה גם. וכן יש להחמיר בזה מפני הרואים. ובבארות משה שם הרחבנו בזה ובראיות ברורות יעו"ש. ועל כן חלילה להורות היתר בדבר. כן נראה לענ"ד. זולת בסוג ידיית כזו שמתחילה עשאוה להכניסה ולהוציאה בדלת, ולא שתהיה מונחת שם בקביעות, דבכהאיי גוונא דינה כמפתח ומותר. ואפשר שלזה נתכוון בשמירת שבת כהלכתה הנז"ל:

[כ] שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ג סעיף ל"ב בגליון. ועייין עוד לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

(ידיית) בידו בשינוי (כגון בין אצבעותיו) ויכניסנה בדלת בענין שאין רגילות להשאירו שם כך, כגון כשהוא הפוכה או להכניס את הקצה שלה בלבד[כא]:

מאוורר שנפל ממנו הרשת

(ח) "מאוורר" שנפל ממנו הרשת המכסה אותו, אם המאוורר מחובר לכותל, אסור לטלטל את הרשת, וכדין דלתות הבית שנתפרקו. ואם אינו מחובר לכותל, מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, כדין כל כלי שמלאכתו לאיסור[כב]:

מושב אסלא שנתפרק

(ט) מושב האסלא המחובר לבנין שנתפרק מותר לישוב עליו, רק יזהר שלא יטלטלנו[כג]:

גלגל עגלה שנפל בשבת

(י) גלגל עגלה שנתפרק ויצא ממקומו, אם עדיין ראוי לילך בעגלה זו בשלושת גלגליה הנותרים, מותר להמשיך לטלטלה. וכן הגלגל הנשמט אינו מוקצה[כד]:

[כא] בארות משה שם בסוף הסימן:

[כב] ארחות שבת פרק י"ט סעיף קע"ה, ועל פי האמור בסעיפים הקודמים. ודין טלטול המאוורר עצמו בשעה שהוא פועל, עיין לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

[כג] פשוט, וכדין דלתות הבית שנתפרקו דלעיל. וכן כתבו בארחות שבת פרק י"ט סעיף קע"ט. וראיתי בספר חוט שני ח"ב פרק ל"ו סק"ו שהתיר (בנשבר) להניחו במקומו מפני שעל ידי הצירים שלו נחשב כמי שיש לו בית אחיזה (עיין בש"ע סימן ש"ח סעיף י', ובדברינו לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו) אף שלהחזירו אסור משום בונה ע"ש. ובבריו צ"ע לענ"ד הואיל ולא הוכן לטלטול אלא להיות מחובר לבית וכדין דלתות דלעיל דאסורים אף שיש להם צירים, ומה שהתירו ליטול כסוי בור ודות ביש לו בית אחיזה, הני מילי כשאינו מחובר רק מונח עליו לכסות דלכן גם כן אין בהם משום בונה וכמפורש באחרונים שם:

[כד] וכדין דלתות הכלים שנתפרקו דלעיל:

ואם לאחר שנתפרק אין ראוי לילך בה עוד כי אם בדוחק, כגון שהיתה מתחילה בעלת שלושה גלגלים בלבד. אם הגלגל הנשמט נמצא שם ואין צריך אומן להחזירו וגם לא הלך בעגלה זו כך קודם שבת, אין לטלטל כלל לא את העגלה ולא את הגלגל, משום שמא יתקע. ובמקום דוחק, כגון שהוא באמצע הדרך, אפשר להקל על ידי שיאמר לקטן לטלטלה עד שיתרחקו מהגלגל שנפל, ואז יוכל הגדול להמשיך לטלטלה. ואם אין שם קטן, המיקל לטלטל את העגלה יש לו על מה לסמוך. ונראה לי עצה טובה לדחוף את הגלגל ברגלו למקום רחוק עד שלא יהיה לפנייהם כלל, ואז יכולים לכתחילה לטלטל את העגלה:

ואם הגלגל או מקום העגלה שם נשבר, מותר לטלטל את העגלה בכל עניין[כה]:

כפתור שנפל מבגד

(יא) כפתור שנפל מבגד, יש מתירים לטלטלו אם הוא עומד לחזור ולתפרו בבגד. ובמקום שאפשר טוב להחמיר שלא לטלטלו בידים[כו]:

[כה] כנלע"ד. וכל סעיף זה הוא על פי מה שהעלינו בס"ד בבארות משה סימן נ"א (ובתוספת קצת), ודלא ככמה מספרי זמנינו שאסרו לטלטל העגלה לגמרי ובכל אופן, וכמו שנתבאר שם. ועתה ראיתי כעין דברינו בשו"ת אמרי יושר ח"א סימן כ"ב ד"ה וצ"ע, שכתב דלא מצינו כלל חששא זו בש"ע דשמא יתקע רק לענין כירה וספסל, ובמקור הדין (לענין ספסל) שהוא בתרומת הדשן סימן ע"א משמע דהיא חומרא בעלמא, וכאן (בנדונו לענין זכוכית שנפלה מבתי עיניים ע"ש, והיינו "משקפיים") עדיף טפי דאפשר דלא חיישינן שיתקע דירא שתשבר וכו' יעו"ש. מיהו מה שכתב להקל על פי זה לענין הזכוכית דלעיל וכל דכוותה לא נקיטינן כוותיה, וכמ"ש בשלמי יהודה פ"ג הערה ל"ג בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]. וכן כתבנו לקמן. ואחר כך ראיתי בספר מנחת יעקב (להר"י דהאן שליט"א) דף תרל"ד ד"ה וחמישיתו, שגם כן העלה כדברינו לענין עגלה שנשאר בה שלושה גלגלים ע"ש:

[כו] עיין שמירת שבת כהלכתה פרק ט"ו סעיף ס"ח, שלמי יהודה פ"ג הערה י"ד ופ"ד הערה ג', שו"ת אגרו"מ ח"ה סימן כ"ב אות כ', מנוא"ה פרק י"ב סוף סעיף מ', שלחן שלמה סימן ש"ח ס"ק ל"ג אות ב', לוח המוקצה הערה שע"א, פסקי תשובות סימן ש"ח אות י"א, ארחות שבת פרק י"ט סעיף קס"ז:

משקפיים שנתפרקו

יב) יד של "משקפיים" (שנקרא "מוט" או "ידיית") שנתפרק ויצא ממקומו, מותר לטלטלן. הואיל ואפשר להשתמש במשקפיים גם בלא יד אחת. והיד גם כן כיון שהיא ראויה לחזור ולהתחבר לכלי מותר לטלטלה, וכדין דלתות כלים שנתפרקו דלעיל:

ואם נתפרקו שני הידים שאי אפשר עוד להשתמש במשקפיים כמות שהם עכשיו, אסור לטלטלן משום שמא יחזיר את היד ויתקע. ואם אחד מהם (שני הידיים או המשקפיים) נאבד או שאינו שם, מותר לטלטל את החלק הנמצא לפניו^[כז]:

וטעם המתירים משום שדין הכפתור שנפל כדין דלתות הכלים שנתפרקו שיותר לטלטלן כדלעיל. ובשלמי יהודה שם כתב בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] דיש לומר דשאני כפתור שצריך תפירה חדשה בבגד, ולא דמי לדלת שמחזירה כמות שהיא, ולכן ראוי להחמיר ע"כ. אמנם בדין סנדל שנפסקה רצועתו, משמע דלא סגי בקשירה בעלמא ובעי תפירה ותיקון, ואפילו הכי מותר לטלטלו מטעם זה דראוי לתקנו וכדלעיל. מיהו יש לחלק בין כפתור שנפל מבגד לסנדל שהוא כלי שלם אלא שאירע בו קלקול. ועוד טעם להחמיר משום דיש אומרים דאם החלק שנתפרק אינו ראוי לשום מלאכה אין לטלטלו וכמו שהבאנו לעיל בהערה, וסתם כפתור קטן אינו ראוי לשום מלאכה, וכמ"ש בשמירת שבת כהלכתה ובאגרות משה שם. ולכן כתבנו דטוב להחמיר לכתחילה:

"בורג" שנפל מכלי המיטלטל, כתב בספר מנוא"ה שם שאם דעתו להחזירו לכלי שלו אחר שבת מותר לטלטלו, משום דמוכן אגב אביו וכדין דלתות כלים שנתפרקו ע"כ. ולא נהירא לענ"ד, דלא התיירו חכמים אלא דומיא דדלתות הכלים, שהיו חלק מהכלי עצמו ועושים מעשה כלי כשהם מחוברים. מה שאין כן בורג, וכן מסמר וכדומה, שגם בעודו מחובר אינו מגוף הכלי ואינו אלא לחזקו שלא יתרופף ולמנוע הריסתו. ומצינו שאף בדלתות הכלים שנתפרקו נחלקו הפוסקים אם צריך שיהיו ראויים עכ"פ לעשות שום מלאכה וכדלעיל בהערה. ואף דנקיטין התם עיקר כהמתירים, היינו טעמא דכיון דראוי לחזור ולהתחבר ולעשות מעשה כלי, איכא עלייהו השתא נמי חשיבות שם כלי כל דהו. אבל בורג שגם כשיחזור ויתחבר לא יעשה שום מעשה כלי, כשנתפרק לא תועיל סברת עשוי להחזירו לדונו ככלי עצמו, ודינו ככל הכלים שמלאכתם לאיסור. וראיתי בשלמי יהודה פרק י"א הערה ג' דמשמע מדבריו שם כדברינו:

[כז] כל זה נלע"ד פשוט ומבואר, ועל פי האמור בסעיפים הקודמים. **ובנשבר** היד או המסגרת, דינו כשברי כלים דלעיל:

זכוכית משקפיים שנפלה ממקומה

יג) זכוכית [בח] של "משקפיים" שנפלה ממקומה, אסור לטלטל את הזכוכית וגם את המשקפיים, משום שמא יחזיר ויתקע [בט]. אלא אם כן הזכוכית נשברה או נאבדה או שאינה לפניו, או שהשתמש בהם כך קודם שבת (כדלעיל) [ל]. ובמקום דוחק או צורך גדול או צורך מצוה, מותר לומר לגוי שיחזיר את הזכוכית למקומה בהידוק בלי תקיעה:

[בח] והוא הדין אם היא עשויה מ"פלסטיק":

[כט] וגם אם ה"בורג" המהדק ומחבר את שני צדדי המסגרת נפל ונאבד, אכתי חיישינן שמא יביא בורג אחר ויתקע. ואף אם אין לו, שמא יחברנו על ידי דבר אחר, וזה אסור גם אם יחברנו ברפיון כיון שדרך המסגרת להיות מחוברת בתקיעה על ידי הבורג (ועיין בהלכות בונה), וממילא אסור גם כן בטלטול דלא פלוג רבנן בין יכול לתקוע לאין יכול כיון שמצוי לכל אדם לתקוע באיזה דבר. וכן כתבנו בבארות משה סימן נ' סוד"ה וראיתי, בשם הרמב"ן ע"ש. ודוקא בנאבד הדבר הנשמט עצמו שאין שייך כלל גזירה זו דשמא יחזיר ויתקע הוא שהתיר הט"ז וכדלעיל. ובשלמי יהודה פרק ד' הערה נ' הביא בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] שמיקל בזה לענין טלטול, וכן כתבו אחריו בכמה מספרי זמנינו. והוא חידוש בעיני ההדיוט. וכבר כתבנו לעיל בהערה ד"ה בשלמי, דנכון להחמיר בזה ע"ש:

[ל] ולענין טלטול הזכוכית עצמה אחר שנתפרקה, באופנים שאין איסור לטלטלה משום שמא יתקע (כגון שנאבד המשקפיים, או שכבר השתמש בהם כך קודם שבת) כתב בספר מנוא"ה פרק י"ב סעיף כ"ה שהיא מוקצה מחמת חסרון כיס, שאדם חס עליה שלא להשתמש בה לדברים אחרים, אלא אם כן נפלה הזכוכית במקום שאינה משתמרת שם, דאז מותר ליטלה ולהצניעה במקום המשתמר, ואחר כך אסור לטלטלה, וכמבואר בחידושי הרשב"א בשבת דף קי"ב ע"א בשם הראב"ד, ובחידושי הר"ן והמאירי וההשלמה שם, בדין סנדל שנפסקה רצועתו בכרמלית ע"ש עכ"ד. ופשוט שבאופן שיותר החזירה למסגרת בשבת כדלקמן בסוף הסעיף, מותר לטלטלה בכל אופן, וכדין כלי שמלאכתו להיתר ומקפיד עליו שאינו מוקצה, כדלעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס. **מאידך** בשמירת שבת כהלכתה פרק ט"ו סעיף ע"ז כתב דזכוכית המשקפיים אינה מוקצה ע"כ. וכן מבואר בעוד מספרי חכמי זמנינו הבאים אחריו. וכן מתבאר בשו"ת אמרי יושר ח"א סימן כ"ב ד"ה וכ"ע. ואולי טעמם מפני שראוי להשתמש בה בדוחק גם בלי המסגרת. **ולכתחילה** נלע"ד להחמיר וכסברת המנוא"ה דלעיל, כי תשמיש זה כמעט ואינו מצוי ואדם מקפיד עליה לשמרה עד שיתקננה. ואף כשהיא עשויה מפלסטיק שאינו נשבר, מקפיד שלא תסרט. מיהו הכל לפי מה שהוא אדם, שאם הוא לא מקפיד שרי:

וואם אין במסגרת המשקפיים הברגה להידוק הזכוכית, ולעולם אין מכניסים אותה לשם על ידי תקיעה (של "בורג" וכדומה) כי אם בלחיצה והידוק קל, באופן שאין לחוש בו לאיסור שמא יתקע, מותר להחזיר לשם את הזכוכית, וכל שכן שמותר לטלטלה[לא]:

שעון שנתפרק ממנו הרצועה

(יד) **"שעון"** שנתפרק ממנו הרצועה המקפת את היד, מותר לטלטלו. הואיל ואפשר להשתמש בו גם בלא הרצועה. והרצועה גם כן מותרת בטלטול, כיון שראויה לחזור ולהתחבר[לב]:

[לא] כן העלינו בס"ד בבארות משה סימן מ"ד, ובתוספת על פי המבואר כאן בסעיפים הקודמים. וע"ע לעיל בהערה:

[לב] ארחות שבת פרק י"ט סעיף קע"ד ובהערה שם:

"שעון" שנתקלקל בין בשבת בין קודם שבת, נראה דמותר לטלטלו, דלא גרע משברי כלים שכל שראויים לשום מלאכה מותרים בטלטול, והכא נמי ראוי לכסות בו כלי קטן (וכיו"ב איתא בש"ס ובראשונים לענין שירים נזמים וטבעות דראויים לכסות בהם כלים, וכמובא בדברינו לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור בהערה עש"ב) או לקשור דבר ברצועה שלו וכיוצא בזה. ועוד שאם דעתו לתקנו (או להחליף "בטרייה" שלו) יש לדמותו לדלתות כלים שנתפרקו ולסנדל שנקרע דאף באינם ראויים לשום מלאכה מותר לטלטלם הואיל וראויים לחזור ולהתחבר. ולשמא יתקנו אין לחוש כי צריך לזה אומן. ואף שעון שנלחץ הכפתור שלו ועתה אינו מראה השעה אלא דבר אחר, נראה שאין לאסור טלטולו מגזירה שמא ילחץ על הכפתור כדי שיחזור להראות את השעה, שאף אם ילחץ אינו אלא איסור דרבנן. ולא דמי למה שהחמרנו לכתחילה לעיל בהערה גם ביכול להחזירו ברפוי, דשאני התם דמכל מקום דרכו בתקיעה ושמא יתקע. אבל כאן שלעולם לא יבוא מזה לאיסור דאורייתא אין בידינו להוסיף גזירות מדעתינו:

זמה שמצינו בכמה אחרונים בדורות שלפנינו שאסרו לטלטל שעון שנתקלקל ודעתו לתקנו משום מוקצה מחמת חסרון כיס, וכמו שכתב מהר"א פאפו בחסד לאלפים סימן ש"ח אות כ', ובכף החיים ס"ק רע"ז (והעתיקם גם במנוא"ה פרק י"ב סעיף כ"ה), וכן כתבו במנחת שבת סימן פ"ח ס"ק כ"ג, ובקצות השלחן סימן ק"ח סק"ג, ותורת שבת סימן ש"ח ס"ק ס"ה. הני מילי בשעון שדמיו יקרים וחס עליו, אבל בסתם שעונים בזמנינו אין רגילים בני אדם להקפיד עליהם כל כך כמו בעבר כידוע, ועל כן יש להתירו בטלטול כדין כלי שמלאכתו להיתר. ועייין עוד מה שכתבו בנדון זה בשו"ת ציץ אליעזר

כלים חד פעמיים, קופסאות ושקיות מאכל, בקבוקים, לאחר שנתרוקנו

טו) כלים העשויים לתשמיש פעם אחת ("חד פעמי") כגון צלחות כוסות כפות סכינים וכיוצא בהם, לאחר שנשתמשו בהם, מותר לטלטלן. וכן קופסאות ושקיות מאכל ומשקה, בקבוקים וכל כיוצא באלו, לאחר שנתרוקנו מהמאכל שבתוכן, מותר לטלטלן. ואף על פי שנתלכלכו משיירי המאכל, הואיל והם ראויים עדיין לתשמיש לא פקע מהם שם כלי^[לג].

ח"ט סימן כ', ובשש"כ פרק כ"ח סעיף כ"ד, שלמי יהודה פרק ג' הערה י"ג, שלחן שלמה ש"ח ס"ק ל"ג אות ג', ארחות שבת פרק י"ט הערה ר"ח, ויש מהם שכתבו כדברינו. והנלע"ד כתבתי. ועיין עוד לעיל בהערה ודון מהתם לעניינינו:

[לג] כן נלע"ד מטעמים שנבאר לקמן. ובספרי חכמי זמנינו יש בזה דעות לכאן ולכאן, כיעויין בשלמי יהודה פרק ו' סעיף י"ג, לוח המוקצה הערות ק"נ שכ"א ושכ"ב, חוט שני חלק ג' פרק נ"א דף ק"ה וק"ו, ארחות שבת פרק י"ט סעיפים ק"ס-קס"ג ושם בהערה ר"ג, הלכות שבת בשבת חלק ב' פרק כ' הערה ע"א, ושם הובאו דעת גדולי זמנינו (ויש מחמירים עכ"פ אחרי שזרקן לאשפה בשבת כיעו"ש): **והעלינו** כאן כדעת המתירים לטלטלן מטעם שלפעמים חוזרים ומשתמשים בהם, ואף כשנתלכלכו ראוי ליתן בהם אוכל לקטנים, וכן ליתן בתוכן פסולת היוצא מפירות וקטניות המונחים בשלחן, וכן ראויים לכסות כלי וכיוצא בזה, ולפעמים במקום צורך שוטפים אותם וחוזרים ומשתמשים בהם. וכן נייר של "סוכריה" וכדומה לפעמים מחזיר לתוכו הסוכריה לשמרה, ועד שזרקן לאשפה אין מקצה דעתו מהם לגמרי. ואם שברי כלים אמרו חז"ל שאינם מוקצים כל דחזי לכסויי מנא ומשום דאתו מכלי שלם, וכן שיירי מחצלאות מותר לטלטלם דחזי לכסות בהו טינופא, על אחת כמה וכמה כלים וקופסאות כאלו. ומה שרגילים לזרקן, הוא מפני רוב השפע מהשי"ת בזמנינו ואינו גורע ממנו תורת כלי מפני כן. וע"ע לעיל בהערה ד"ה בימינו ודוק. **ועוד** שיש לצרף דעת הרשב"א בחידושו דף קת"ה ע"א, דמאי דאמרינן בגמרא דף קכ"ג ע"א וברמב"ם פכ"ה ה"ח ובש"ע סימן ש"ח סעיף י"א, מחט שניטל חודה או חור שלה אע"פ שראויה ליטול בה את הקוץ אסור לטלטלה משום שאדם זורקה לבין גרוטאות, דהני מילי בניטל קודם שבת אבל בשבת יש להתיר הואיל והוכן אגב אביו וראוי למלאכתו הראשונה דהא בחול נמי נוטלין בה את הקוץ ע"כ. ועיין מה שדן בדבריו הגרעק"א בהגהותיו על הש"ע שם. ואף להחולקים על הרשב"א יש לומר דהיינו דוקא במחט וכיוצא בו דאינו ראוי עתה אלא לנטילת הקוץ שהוא תשמיש שאינו מצוי, משא"כ כלים אלו שראויים למעשה כלי כבראשונה ליתן בתוכן אוכלין וכדומה. וכיון שהוכנו בכין השמשות הותרו לכל השבת ואף שדרך לזרקן לאשפה. **ועוד** שיש אומרים שמותר

כלי שצריך הכשר או טבילה

טז) כלי שבישלו בו בשר בחלב או שאר איסורי מאכלות וצריך הכשר הגעלה או ליבון, מותר לטלטלו, מפני שראוי להשתמש בו בצונן. וכן כלי שצריך טבילה מותר לטלטלו^[לד]:

כלים שנשברו או נתפרקו במקום שיכולים להזיק

יז) כלים שנשברו והיו השברים במקום שיכולין להזיק. כגון כלי זכוכית שנשברו על השלחן או באמצע הבית או ברחוב במקום הלוחך בני אדם. והוא הדין כלי חרס וכדומה שנשברו במקום שיש לחוש שיתקל בהם. גם אם אין השברים ראויים לשום מלאכה, מותר לטלטלן בידיים כדי לפנותן שלא יזקו בהם. ובמקום שאפשר טוב שיטלטלן מן הצד^[לה] ולא בידיהו ממש:

וכן הדין בכלי שנתפרקו, כגון כסא או שלחן שנשמטה רגלו ואסור לטלטלו משום שמא יתקע (כדלעיל), אם חושש שיפול ויזיק לאדם, מותר לטלטלו ולפנותו משם. שכל דבר שיש בו חשש היזק מותר לטלטלו:

לטלטל אף קליפי אגוזים ועצמות שאינם ראויים לכלבים, משום גרף של רעי או משום שאין אדם מקצה דעתו מהם, וכן מנהג העולם וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו ובהערה שם. **ועל כן** נראה לפי כל המבואר דמן הדין יש להתיר טלטול כלים אלו לאחר שנתרוקנו, מיהו אם זרקן לאשפה קודם שבת נראה שאין לטלטלן דלא שייך כאן טעם דבטלה דעתו וכדין שברי כלים דלעיל:

מפתח שאינו ראוי עוד לתשמישו כגון שהחליפו את המנעול, מסתברא לענ"ד דאינו מוקצה הואיל וראוי ליתנו לקטנים להשתעשע בו, וסמכין על האיי טעמא למימר דלא פקע ממנו שם כלי כיון דעיקרו כלי גמור הוא. מיהו אם זרקן לאשפה קודם שבת אין לטלטלו:

[לד] כנלע"ד. ועיין עוד לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה. וראיתי שכן כתב בשלמי יהודה פרק ו' סעיף י"ט בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]. וכן כתב בלוח המוקצה בערכו. ועיין עוד ערוך השלחן סימן ש"ט סוף סעיף א', ושלחן שלמה סימן ש"ח אות פ"ג:

[לה] פירוש על ידי דבר אחר, כגון במטאטא, כדלקמן בהערה הבאה ע"ש:

**ולדחפן ברגליו מותר בכל ענין, שטלטול מוקצה בגופו מותר
(כדלעיל)^[לו]:**

[לו] בית יוסף בסימן ש"ח בשם ארחות חיים. רמ"א בדרכי משה שם ובהגהה בשלחן ערוך סעיף ו' ואחרונים. ביאור הלכה שם בסעיף ט"ז ד"ה דאסור. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סוף סעיף ג'. ומה שכתבנו והוא הדין כלי חרס וכו', הוא על פי הכף החיים שם ס"ק ס"ה בשם אחרונים, ודלא כהשתילי זתים ס"ק כ"ג ומשנה ברורה סק"ל שסתמו בשם המג"א לאסור בכלי חרס יעויין שם. ומה שכתבנו ובמקום שאפשר טוב וכו', הוא לחוש לדעת העולת שבת המובא בכף החיים שם ס"ק ס"ד. ובביאור הלכה סימן תקי"ח סעיף ג' ד"ה אלא, נשאר בזה בצריך עיון ע"ש. ושוב ראיתי שכן כתב גם בערוך השלחן סימן ש"ח שטוב יותר לקבצן על ידי מטאטא וזה מותר אפילו שלא במקום נזק ידוע וכו' דזהו טלטול מן הצד לאיזה צורך (פירוש, שלא לצורך המוקצה. משבי"ר) דמותר ע"כ. ועייין עוד לעיל בכללי המוקצה, ושם בהערה ודוק:

וראיתי לתועלת לקבץ הנה בקצרה ובתמצית עיקרי כללי הדינים של כלים שנשברו או נתפרקו שנתבארו בפרק זה:

(א) כלי שנשבר, אם השברים ראויים לשום מלאכה מותר לטלטלם, ואם לאו אסור:

(ב) כלי שנתפרק, מותר לטלטל את החלק שנתפרק גם אם אינו ראוי לשום מלאכה, הואיל והוא עתיד לחזור ולהתחבר לכלי:

(ג) אם לאחר שנתפרק אין ראוי להשתמש כן בכלי או שראוי רק בדוחק, אסור לטלטלן, שמא יחזור ויתקע. אלא אם כן צריך אומן להחזירו, או שהחלק שנתפרק אינו לפניו כלל, או שנשתמש בכלי כך קודם שבת:

(ד) דבר המחובר לקרקע או לבנין, כגון דלתות וחלונות, אסור לטלטלן בכל ענין בין נשבר בין נתפרק וגם אם ראויים לשום מלאכה. דכל מחובר אין לו דין כלי להתיר טלטולו:

(ה) כלי שנתקלקל, כגון מנעל שנקרע ואינו ראוי לנעלו כן, או כלי שנפל ונתקלקל ואינו ראוי למלאכתו, אם ראוי לתקנו לאחר שבת מותר לטלטלו:

ובכל האמור לעיל אין חילוק בין נשברו או נתפרקו בשבת או קודם שבת. ואם ייחדן לתשמיש היתר קודם שבת מותר לטלטלן בכל ענין:

שאר הדינים נתבארו בפרק זה, והם ענפים ותולדות מהכללים דלעיל:

תשלום דיני כלים שנתפרקו מתי מותר להחזירם ומתי אסור, יתבאר בעז"ה בהלכות בונה:

פרק ששי

הלכות מוקצה שייחדוהו לתשמיש

יחד אבן לכסות בה כלי או לישוב עליה וכדומה

א מוקצה מחמת גופו שייחדו מערב שבת להשתמש בו. כגון אבן או חתיכת עץ או ברזל שרוצה לכסות בו כלי, או לדפוק בו בדלת, או לפתוח בו ברז, או להניחו על דפים שלא יתפזרו ברוח, וכן אבנים שרוצה לטלטלם ולישב עליהם בשבת (ועיין עוד לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו) וכל כיוצא בזה, צריך שייחדנו לכך לעולם. דהיינו שיחשוב עליו קודם שבת שמעתה הוא רוצה להשתמש בו לתשמיש זה לעולם, ואז יש עליו תורת כלי ומותר לטלטלו. אבל אם לא ייחדו קודם שבת, או שייחדו לשבת זו בלבד או לכמה שבתות אבל לא לעולם, אינו מועיל ואסור לטלטלו, ואף על פי שכבר נשתמש בו כך מבעוד יום^[א]:
ויש אומרים שאם היה רגיל בימות החול להשתמש בהן איזה תשמיש, הרי זה כמי שייחדו לעולם ומותר לטלטלו^[ב]. ויש אוסרים כל זמן שלא ייחדו לעולם בפירושו^[ג]:

[א] רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"א ושם הלכה י"ז, שלחן ערוך סימן ש"ח סעיפים כ"א וכ"ב ושם בסימן רנ"ט סעיף ב' (ו"ל הנותנים אבנים ולבנים סביב הקדירה, צריך שייחדם לכך לעולם, שהרי כל זמן שלא ייחדן אינם חשובים לו ומשליכן וכו') ואחרונים שם. וכן במשנ"ב סימן ש"ח ס"ק ל"ד. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ח':
ייחוד לעולם, אין הכוונה לעולם ממש בדוקא כל זמן שהדבר קיים, אלא כל שמייחדו לזמן בלתי מוגבל הרי זה כייחוד לעולם. כן משמע פשוט לענ"ד. ושוב ראיתי שכן כתב בחוט שני חלק ג' פרק נ"ח סק"א:

[ב] כן דעת המשנה ברורה בסימן ש"ח ס"ק צ"ג ע"ש. וע"ע לקמן בהערה שלהי ד"ה והדרגמא:

[ג] כף החיים סימן ש"ח ס"ק קנ"א בשם הגר"ז. וכן דעת החזו"א בסימן מ"ב

עשה מעשה המוכיח

ב) אם עשה באבן או בשאר דבר המוקצה מחמת גופו, מעשה של תיקון מבעוד יום המוכיח שהוא מוכן לתשמיש זה, מותר לטלטלו בשבת אף אם לא ייחדו לכך לעולם^[ד]. כגון אבנים או מטבעות כסף שקשר אותם קודם שבת בתוך בגד לצורך

סק"ט לענין לכסות כלי באבן. גם המשנ"ב גופיה בביאור הלכה סימן רנ"ט ס"ב ד"ה צריך, כתב דלדעת הב"ח (שם ד"ה ואותן) אפילו הטמין באבנים כמה פעמים לא מהני, שכל זמן שלא ייחדן לעולם אינם חשובים לו ומשליכין (תמיד) לאחר הטמנה ע"ש. וכן העתיק שם בכף החיים ס"ק י"ז:

וי"ש לצרף לזה דעת הסוברים בדבר שאין דרכו בכך אף בייחוד לעולם בפירוש לא מהני אלא אם כן עשה בו מעשה של תיקון מבעוד יום, עיין היטב בבית יוסף סימן רנ"ט ס"ב ד"ה והאגור, ובסימן ש"ח סעיף כ"ב ד"ה ומכל, ובדרכי משה שם אות ח' (השני) ובסימן רנ"ט אות א'. ובש"ע סימן ש"ח סוף סעיף כ"ב בשם יש אומרים, ובכף החיים סימן ש"ח ס"ק קנ"ו וקנ"ז. ובחזו"א סימן מ"ב ס"ק י"ב, ובספר בני ציון סימן ש"ח ס"ק ל"ו, ובשו"ת הרמב"ם סימן קע"ט (מהדורת בלאו). **ואבן** גם דין ייחוד בפירוש לעולם בדבר שאין דרך לייחדו לכך בלא תיקון של מעשה בדבר שראוי לעשות בו מעשה (לאפוקי עפר שייחדו מבעוד יום, עיין בגמרא דף נ' ע"א) כגון אבן על פי חבית, נדבך של אבנים לישב עליהם, לא נתבאר בהדיא בש"ס ובראשונים אי מהני, וכמ"ש החזו"א שם בסק"ט והניחו בצ"ע. ובדעת היש אומרים שבש"ע סימן ש"ח סוף סעיף כ"ב נחלקו האחרונים, וכיעויין באחרונים דלעיל שציינו, ובמה שנכתוב עוד לקמן בהערה באורך. ועל כן אף שלמעשה נקיטין בשפולי מרן הקדוש שהעלה בסימן ש"ח סכ"ב בדעה הראשונה שהיא הסתם דסגי בייחוד לעולם בכל גוונא, הא מיהת בדבר שלא ייחדו בפירוש רק נשתמש בו כך כמה פעמים בחול, טוב להחמיר לכתחילה במקום שאפשר שלא לטלטלו, אלא אם כן עשה בו מעשה של תיקון כל דהו. כנלע"ד:

[ד] עיין רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"א, ומגיד משנה שם (בסוף ההלכה), שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"א, ובמשנ"ב שם ס"ק פ"ז ובס"ק ל"ד פ"ט וצ"ד, כף החיים ס"ק קמ"ד וקנ"ג, ושתילי זתים ס"ק ס"ח. וכן כתב עוד בבית יוסף שם בסעיף כ"ב ד"ה ומכל, בשם המרדכי ורבינו ירוחם ע"ש:

ועיין במג"א ובאחרונים שם שנחלקו אם סידור אבנים מבעוד יום כדי שיהיו ראויים לישב עליהם בשבת חשוב מעשה להתיר טלטולם או לאו. ומכל מקום מעשה כל דהו כגון לשפשף האבנים בלא לסדרם לא חשיב מעשה להתיר בעניינינו לדעת הרמב"ם והבית יוסף והשלחן ערוך שם בסעיף כ"א דקיימ"ל כוותיהו. ועיין שיטות הראשונים בזה בבית יוסף שם [ובפירוש קדמון על הרמב"ם שם הביא כמה פירושים מהגאונים לתיבת צאו "דלמדות" יעו"ש]:

איזה תשמיש, או לשעשע בו את התינוקות, הרי זה מותר לטלטלן ואף שלא ייחדן לכך לעולם^[ה]:

אבן הסומכת את הדלת שלא תסגר, או להגביה המטה וכיו"ב (ג) במזה דברים אמורים שצריך ייחוד לעולם, בדבר שאין דרך בני אדם לייחדו לאותו תשמיש, וכגון הדברים שזכרנו בסעיף הראשון. אבל אם הוא דבר שדרך להשתמש בו כך לפעמים^[1], כגון אבן הראויה לסמוך בה דלת פתוחה שלא תסגר, או להניחה תחת שלחן או מטה להגביהם, וכן ענף דקל להבריה בו את הזבובים, או לאיים בו על התינוקות וכל כיוצא באלו, אף אם ייחדו קודם שבת להשתמש בו בשבת זו בלבד, מותר לטלטלה. ואפילו לא ייחדו כלל, רק נשתמש בו כך מעט קודם שבת, הרי זה מותר^[1]:

ובמקום צורך, אף אם לא ייחד את האבן כלל וגם לא נשתמש בה כלל מבעוד יום, יכול לדחוף את האבן ברגלו, כדלעיל בכללי המוקצה:

[ה] על פי מה שכתב הרמב"ם פרק י"ט הלכה י"ב, שלחן ערוך סימן ש"ג סעיף כ"ב ואחרונים שם. וע"ע בשער הציון שם ס"ק ס"ב, ובכף החיים ס"ק ק"ה: **בכף** החיים סימן ש"ח ס"ק קמ"ו וקנ"ג העתיק בשם הגר"ז דמעשה של תיקון מתיר לטלטלו לצורך אותו דבר שהוכן לו אבל לא לצורך אחר ע"כ. ועיין עוד חידושי הרשב"א עמ"ס שבת דף קכ"ו ע"ב ד"ה אמר, בשם הרמב"ן. ובפמ"ג באשל סימן רנ"ט סק"ז. מיהו משמעות הפוסקים (כגון במשנ"ב סימן ש"ג ס"ק ע"ה ובשער הציון שם אות ס"ב) דבכל מקום דמהני ייחוד ליומיה או לעולם וכן מעשה בחפץ, שוייה כלי ומעתה מותר לטלטלו לכל צרכיו. וכן כתבו בארחות שבת פי"ט הערה של"ב. זולת לענין אם הכין חול ועפר לאיזה צורך דבזה נחלקו הפוסקים, וכיעוויין במשנ"ב סימן תצ"ח ס"ק פ"ז, ומה שכתבנו בס"ד בבארות משה סימן צ"ט ד"ה וביאור:

[ו] והיינו שהדרך לייחדו לכך לפעמים, אבל אם דרך להשתמש בו אלא שלאחר ההשתמשות בו משליכין אותו חשיב אין דרכו בכך וצריך ייחוד לעולם, וכמו שכתבנו בהערה הבאה ד"ה והדרך. **ומסתברא** לענ"ד דאזלינן בתר הבעלים אם הוא דרכו בכך או לאו, ולא בתר רובא דעלמא, הן לקולא הן לחומרא. וכן משמע ממ"ש רש"י בדף נ' ע"א סוד"ה רבינא, וממ"ש הטור וש"ע סימן רנ"ט ס"ב ע"ש ודוק:

[ז] רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"א וכ"ב, שלחן ערוך סימן ש"ח סעיפים כ' כ"ב כ"ג

וכ"ד, ובסימן שי"א סוף סעיף ח', ובסימן רנ"ט סעיף א', ואחרונים שם, ובמשנ"ב סימן ש"ח ס"ק מ"ה, וכף החיים שם ס"ק צ"א, שלחן ערוך סימן שי"ג סעיף א', ובכף החיים שם סק"ו:

והדוגמא שכתבנו כגון אבן לסמוך הדלת שלא תסגר, כן כתב בספר מנוא"ה פרק י"ט סעיף ל', ובארח"ש פרק י"ט סעיף רל"ט דף קי"ז. מאידך בספר לוח המוקצה הערה ח' כתב שאין רגילות כל כך לייחד אבן להעמדת דלת ולכן צריך ייחוד לעולם ע"ש. ולכאורה כן משמע גם ממה שכתב בש"ע סימן ש"ח ריש סעיף כ"ב לסגור באבן את הדלת וכו' אא"כ ייחודה לכך לעולם ע"ש. והוא על פי המרדכי שהביאו בבית יוסף שם ד"ה ומכל עש"ה. **ברם** יש לומר דהני מילי בסתם אבן שבחצר שאינה מסותתת ויש לה בליטות, אבל באבני בניין או אבני רחוב המסותתות יפה המוחש לא יוכחש שרגילים בני אדם לפעמים לייחדם לסמוך בהם הדלת שלא תסגר, ופשוט שהיא בכלל דרכו בכך, פוק חזי. ודרכו בכך היינו אף כשאין עושים כן אלא לפעמים כל שאינו דבר משונה וזר, מעין מה שהקשו בגמרא דף מ"ח ע"א וכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין ע"ש. וכדמוכח נמי בגמרא דף נ' ע"א ובש"ע סימן ש"ח סעיף כ"ד וסימן שי"א סוף סעיף ח', לענין פקורין וציפא וקש יעו"ש. וכן הוא לשון שער הציון בסימן שי"ב אות ז' דבר שדרכו בכך "לפעמים" וכו'. וכיו"ב פירשנו סגנון "דרכו בכך" הנזכר בפוסקים, בבארות משה הלכות שבת סימן מ' דף תנ"א בהערה יעו"ש. **ולכן** דקדקנו לכתוב בפנים אבן "הראויה" לסמוך וכו', לאפוקי אבן שתם שבה נראה להחמיר להצריך ייחוד לעולם. וחילוק כזה ראיתי אח"כ במשנ"ב סימן שי"ג ס"ק ע"ג ע"ש. **ומה** שכתבנו עוד או להניחה תחת שלחן וכו', כן נראה פשוט:

למאן דאיתא בשלחן ערוך שם סעיף כ"ב דאבן לפצוע בה אגוזים חשיב דרכו בכך ודיי בייחוד לשבת אחת ע"כ. בזמנינו שאין דרך כלל לפצוע אגוזים באבן אלא בכלי מיוחד המתוקן לזה ("מפצה-אגוזים"), ממילא לא הוי דרכו בכך וצריך ייחוד לעולם. כנלע"ד. **וכמו** כן מ"ש בש"ע שם סעיף כ' תְּרִיּוֹת של דקל אם ישב או חישב עליהם מבעוד יום מותר לטלטלן ע"כ. בזמנינו ומקומינו שאין רגילים כלל לישיב על חריות שהם ענפי דקל לאחר שנתפשטו ונתקשו, פשיטא שצריכים ייחוד לעולם, או מעשה של תיקון כגון לקשרם:

והנה בשלחן ערוך שם הובא עוד בשם יש מי שאומר שגם בתשמיש שדרכו בכך צריך ייחוד לעולם, עש"ה ובאחרונים. והוא דעת הרשב"א בתשובותיו ח"א סימנים תשנ"ו תשנ"ז. והר"ן על הרי"ף נחלק עליו וכמובא בב"י שם, וכוותיה שתם מרן בש"ע בדעה הראשונה. וקשיא לי מה יענה הרשב"א מפשתן סרוק וצמר מנופץ על המכה דסגי ביצא בהן שעה אחת מבעוד יום ואף בלא ייחוד לעולם, כדאיתא בגמרא דף נ' ע"א ובש"ע שם סעיף כ"ד:

ולאחר העיון יש לבאר שיטת הרשב"א בשלשה דרכים. **הא'**, דהרשב"א סבירא ליה כהיש אומרים שם בסעיף כ"ד דגם בפשתן סרוק לא מהני ייחוד לשבת אחת אלא בייחוד לעולם. ועיקר הדבר אמת, שכן כתב הרשב"א עצמו בחידושו על הגמרא שם בשם רבינו יונה, ומשום דבמחשבה בלחוד לא מוכחא מילתא. וכן מוכח מדבריו

בתשובתו שם בסוף סימן תשנ"ו עש"ה. והיש אומרים שבסעיף כ"ד הוא רבינו יונה הנז"ל המובא בר"ן, וכמובא שם בבית יוסף (והדעה הראשונה היא התוספות והרא"ש ע"ש). וכמו שכתבו בנתיב חיים שם ובאליה רבה ס"ק מ"ט, דלא כהמג"א ס"ק מ"ו (ואחריו בשתילי זתים ס"ק ע"ה). וכן כתב בבני ציון ס"ק ל"ח ע"ש. ובדעת הר"ן דסגי ליה בייחוד לשבת אחת כי היכי דלא ליפלוג מדידה אדידה, יש לומר שהוא סובר דמייחד אבן לפצוע חשיב ליה ניכר טפי מפשתן סרוק, בפרט אם מניח את האבן בחלון וכנזכר ברשב"א שם בשאלה. אי נמי סבירא ליה להר"ן דרבינו יונה לא אסר במחשבה לשבת אחת רק לענין הוצאה דחמירא לא לענין טלטול. וזהו כחילוק המג"א הנז"ל. וכל דברי חכמים קיימים דוק ותשכח. ועל כל פנים לפי כל האמור אפשר דהרשב"א לשיטתיה אויל בשם ה"ר יונה, ולעולם אם נשתמש בו קודם שבת בהא מהני נמי לדידה גם בלא ייחוד לעולם דבזה גם היש אומרים שבסעיף כ"ד יודו, כמפורש בברייתא שם לענין פשתן סרוק דאם יצא בהן מבעוד יום דמוכחא מילתא מותר, ודיו לבא מן הדין להיות כדון נאגב, במשנ"ב שם בסעיף כ"ד ס"ק ק"ב פירש צָקָן, סָבָלָן בשמן. תרגום וטבל, צבע ע"כ. וכן כתב בכה"ח שם בשם כמה אחרונים. וצ"ע כי תרגום וכבס הוא ויצבע (כגון בויקרא י"ד ח'), אבל טבל תרגומו ויטבול (כגון שם פסוק ו'). ונפקא מינה שאין צריך להטבילו ממש בשמן וסגי בצביעה חיצונית כל דהו הניכרת. ועיי' עוד בבית יוסף סימן תקנ"ב דף רל"ו ד"ה גרסינן בירושלמי וכו' הוה צבע וכו' כלומר היה מטבל פת באפר וכו'. ואינו תרגום התיבה ממש כדלעיל ולכן אמר מרן כלומר, שפירושו כאילו אמר כנודע ודוק:

הדרך השנית, דהרשב"א ס"ל דאבן גרע מפשתן סרוק וכן מגזיז צמר שאינן של הפתק (ע"ש בגמרא דף נ' ריש ע"א ובחידושי הרשב"א שם ד"ה אלא ולעיל בדף מ"ח ע"א ד"ה אי ודוק) דאף דסתמן מוקצה גמור, מכל מקום הם עומדים בחול לתשמיש ודעתו עליהם, משא"כ אבן דאינו ראוי לכלום ומקצה דעתיה מנייה לגמרי כעפר דעלמא, דלכך אף שדרך לייחדו לאותו תשמיש, בעינן ביה ייחוד גמור לעולם כדי להוריד עליו תורת כלי:

והדרך השלישית, דמה שכתב הר"ן שדרך לפצוע אגוזים באבן, בהא גופא פליג הרשב"א ולדידה אינו בכלל דרכו בכך [אלא פוצעין את האגוז במטלית, כלשון הברייתא בכיצה דף ל"ד ע"א וברמב"ם הלכות שבת פכ"ב הכ"ד, שנותנין את האגוז בתוך המטלית וחובטין את המטלית עם האגוז שבתוכו בקרקע עד שמתבקע. כך שמעתי פירוש הלכה זו מוקיני הגאון המופלג מהר"ר נסים זצ"ל. (ושוב ראיתי לאאמור"ר שליט"א שהביא פירוש זה בספרו ש"ע המקוצר סימן ס"ב הערה ס"ד יעויין שם). ומה שכתבנו מטלית הוא רק לדוגמא, והוא הדין שפוצעין בדבר אחר שהיו רגילים בו לכך]. ואי נמי דרך לפצוע באבן, אבל אין דרך לייחד אבן לכך אלא כל פעם פוצעים באיזו אבן שתימצא להם כפי ההודמן, וזה אינו בכלל דרך ודמי להניח אבן על פי חבית, הואיל ועתיד להשליכן אחר כך, וכדמוכח בטור ובש"ע סימן רנ"ט סעיף ב' לענין הטמנה באבנים ע"ש. וכן משמע מלשון הר"ן והש"ע שם דבעינן דרך לייחודה לכך ע"ש:

וי"ש עוד לדון ולפלפל בדברי הרשב"א שם, אלא שלא רציתי עוד להאריך כאן בדברים שאין בהם נפקותא להלכתא. רק זאת נחוץ להעיר שלשון התשובות שם לא יצאו מתחת ידו העליונה של אדוננו הרשב"א ז"ל אלא הם לשון אחרים שקיצרו אותם

התשובות ועל פי הבנתם, וכרשום שם קודם לכן בתחילת סימן תשל"ו, וזה ניכר גם מהרצאת הדברים שם, וכמו שיראה המעיין שם היטב שאין הדברים מבוררים שם די הצורך וצריך ליישבם ולכן קשה לדקדק ולהוכיח מהלשון שם. ואחר כך ראיתי להפמ"ג בראש יוסף על הגמרא שם שהאריך בדעת הרשב"א ופירש דעתו באופן חדש ולחומרא, ונדחק מאוד ביישוב הסוגיא לשיטתו יעו"ש. ורמז לדבריו שם גם בחיבורו פמ"ג באשל ס"ק מ"ו. והנלע"ד כתבתי. ושוב ראיתי בספר בני ציון ס"ק ל"ה שביאר דעת הרשב"א כפי הדרך האחרונה שכתבנו לעיל:

ואחר שידענו כל זה, הנה להלכה לענין לסמוך דלת באבן שלא תסגר ודכוותיה, אף דאנן נקיטינן בכל דוכתא סתם ויש בש"ע הלכה כסתם ולכתחילה במקום שאפשר לחוש ליש, ועד"ז כתב במשנ"ב שם ס"ק ק' דבמקום צורך יש לסמוך להקל בייחוד לשבת אחת ע"כ. הנה אם נשתמש כבר קצת מבעוד יום יש להקל אף לכתחילה, כי יש לומר כן אף לדעת הרשב"א שהוא בעל דעה זו, על פי הדרך הראשונה שכתבנו. **ואף** בלא נשתמש, הגם דיש מקום להחמיר דלא סגי בייחוד לשבת אחת אליבא דהרשב"א והיש אומרים שבסעיף כ"ד, מכל מקום נלע"ד דבאבן המונחת בקביעות ליד הדלת, וקל וחומר האבן שתחת השלחן או המטה, הם מעידים שלכך נתנוה שם דאל"כ אבן זו על ריצפת הבית מה עושה. והרי זה דומה לקש שעל המטה שאם היה עליו כר או סדין נעשה כמו שישב עליו מבעוד יום ומותר לטלטלו ככולי עלמא, וכמ"ש הרמב"ם בפכ"ה הכ"ב ובש"ע סי' שי"א ס"ח ובאחרונים שם. ונוסף עוד שהיא אבן מסותת ומתוקנת הראויה לתשמיש זה וכמו שרגילים בדרך כלל (וכדלעיל בסוף ד"ה והדוגמא), שעל כן בצירוף כל הנזכר שפיר יש להקל אף לכתחילה גם כשאינו ייחוד לעולם ובלא השתמשות קודם. **ואמנם** לדעת הרא"ש סגי נמי בחישוב להשתמש בה בחול גם אם לבסוף נמלך ולא נשתמש בה כלל, וכוותיה פסק הטור ומרן בסעיף כ'. מיהו בזה יש לנו לחוש לדעת התוס' בדף נ' ע"א ד"ה ואם, דבעינן חישוב להשתמש בו בשבת דוקא (והתוס' שיטה ממוצעת בין הרא"ש לה"ר יונה ודעימיה) וכן כתבו באליה רבה ס"ק מ"ח ובמשנ"ב ס"ק פ"ו וכה"ח ס"ק קמ"ב ובני ציון ס"ק ל"ב. ותו דגם מרן לא נפק מפומיה לקולא כהרא"ש אלא בההיא דסעיף כ' לענין חריות דקילי טפי דלא הוו מוקצה אלא משום מחשבתו הראשונה שקצצן לשריפה, לא בשאר דברים המוקצים:

עוד רגע אדבר בביאור הדעה האחרונה בשלחן ערוך שם סוף סעיף כ"ב ויש אומרים שצריך שיעשה באבן שום מעשה של תיקון מבעוד יום ע"כ. והוא דעת המרדכי ורבינו ירוחם שהביאם בבית יוסף ד"ה ומכל יעושה. ובשתילי זתים ס"ק ס"ט העתיק מ"ש בעולת שבת שם ס"ק מ"ט דהיש אומרים מיירו בייחודה לשבת אחת ע"כ. הא בייחוד לעולם לדידהו נמי לא בעי מעשה. נבזה תירץ קושיית הרמ"א בדרכי משה שם אות ח' ובהגהה בש"ע שם מלעיל סימן רנ"ט ס"ב, וכמפורש בעולת שבת ע"ש. וכן מבואר עוד בשת"ז שם בתר הכי בסמוך סק"ע. אלא דלפי זה קשה מה הוצרך השת"ז להעתיק בס"ק ע"א דברי המג"א שבס"ק מ"ד, דלפמ"ש בס"ק ס"ט בלאו הכי התם באבנים דהטמנה דמיחד לעולם לכו"ע לא בעינן מעשה אף אי הוו בר מעבד מעשה ע"ש, ובמחצית השקל על המג"א שם. **מאידך** בלבושי שרד ותוספת שבת פירשו דהיש אומרים קאי אכיסוי חבית באבן ודכוותיה:

ייחוד במחשבה ומבעוד יום

ד) ייחוד זה שאמרנו, בין ייחוד לעולם בין ייחוד לשבת זו, אפילו במחשבה בלבד מועיל. וכל שכן אם יאמר

שאינ דרכו בכך, והביאם בכף החיים ס"ק קנ"ו, אבל בדרכו בכך לכו"ע לא בעינן מעשה ע"כ. ואף שפירושם דחוק בלשון הש"ע דלפ"ז היש אומרים לא קיימי אדסמיך להו בסיפא אלא חוזרים לרישא ע"ש, מכל מקום כדבריהם מפורש בכ"י שם ד"ה ומכל וד"ה ונראה, דבהכי מיירו כיעו"ש. ולעולם בדרכו בכך סגי בייחוד לשבת אחת וא"צ מעשה. ונמצא בדבר שדרכו בכך וייחודו לעולם לכו"ע א"צ מעשה אף להיש אומרים. ובבבני ציון ס"ק ל"ו האריך בזה, ושם בד"ה ולכאורה כתב דהי"א מיירו באין דרכו בכך ולא ייחודו לעולם ולכן הצריכו מעשה ונמצא דהם לא חולקים על הדעה הראשונה. וע"ש עוד בד"ה ועוד, ביאור רביעי בדעת הי"א דסבירא להו כרבינו תם המובא בתוספות דף נ' ע"א ד"ה ורב, דלעולם בעינן מעשה וכל הפוסקים פליגי עליה ע"ש. וכ"כ החזו"א סימן מ"ב ריש סק"ט בביאור דעת המרדכי עי"ש. וע"ע מה שכתבנו בזה לעיל בהערה: **ומדקדוק** לשון הש"ע שום מעשה של תיקון וכו', משמע דלדעת היש אומרים נמי סגי מיהת במעשה כל דהו. וכן מוכח מדבריו בכ"י ד"ה ונראה, דבשפשוף האבן סגי אף למאי דקמ"ל צאו וְלְמָדוּם ע"ש, ובדברינו לעיל בהערה ד"ה ועיין. וכן פירש לשון הש"ע בעולת שבת שם ס"ק מ"ח. ויש להעיר עוד בדבריו שו"ת הרשב"א סימן תשנ"ו מפורש דבאבן לפצוע אגוזים לכו"ע לא בעינן מעשה משום דלאו בר מיעבד מעשה הוא, דומיא מה שאמרו לגבי המכין עפר בגמרא דף נ' ע"א (ולקמן). ובב"י שם מד"ה ומכל וכן בחזו"א סימן מ"ב סק"ז נסתפקו בדעת הרשב"א כי לא ראו דבריו במקורם כי אם מה שהובא בר"ן בשמו בקוצר ע"ש ואכמ"ל. וע"ע בתוספת שבת ס"ק ס"ו. ובאבן מסותתת יפה כמו אבני בניין ואבני ריצפת רחוב וכיו"ב, נלע"ד דכולי עלמא יודו דלאו בר מיעבד מעשה הוא, כי היא ראויה לתשמישה בטוב (לעצור דלת, להגביה מיטה וכדומה) ואינה צריכה תוספת סיתות ושפשוף כדי להכשירה לכך, ולכו"ע סגי בייחוד כדינו. כנלע"ד:

ועל פי כל האמור שתמנו בפנים ההלכה להקל בדבר שדרכו בכך כל שחישב עליו להשתמש בו בשבת, או בנשתמש בו מעט קודם שבת אף בלא חישב, וכדעת הר"ן שסתם כוותיה בש"ע, ולא זכרנו מפורש דעות המחמירים (היש מי שאומר והיש אומרים שבסעיף כ"ב כ"ד) אף שהעלם מרן בש"ע, כי יש כמה צדדים וספיקות בשיטתם. ומצורף לזה שבדרך כלל ניכר שהאבן או הקורה וכיו"ב הוכנו שם לתשמיש, הואיל ובזמנינו אין דרך ליתן אבנים בבית אם לא לאיזה צורך תשמיש, ובכהאיי גוונא מסתברא דדינו קש שעל המיטה דשרי לכו"ע וכדלעיל בד"ה ואחר. ועוד שהאבן מסותתת יפה וכדלעיל בסמוך. **זולת** בלוקח אבן סתם מהחצר שאינה מסותתת כלל, ולא ייחדה לעולם, וגם לא נשתמש בה קודם שבת, דאז אף לתשמיש שדרכו בכך כגון לעצור הדלת נכון להחמיר לכתחילה לעשות בה מעשה כל דהו, כגון שפשוף קצת כדי להתירה בטלטול בשבת:

בפה^[ח]. ולעולם אין הייחוד מועיל אלא אם כן ייחדו קודם שבת^[ט].

חול המיוחד לתשמיש

ה) המכין עפר קודם שבת כדי להשתמש בו בשבת לדבר המותר, כגון לכסות בו טינוף או צואה (באופן שאין בו איסור משום עשיית גומא, כגון שיטול בשווה או בחול דק ויבש, וכדלעיל בהלכות חורש), מותר לטלטלו בשבת ועושה בו כל צרכיו. ובלבד שיהיה העפר צבור ומונח בקרן זוית, וכל שכן אם הוא מונח בתוך כלי. אבל אם פיזרו באמצע ביתו, הרי הוא בטל לקרקע הבית ואסור לטלטלו^[י]. ויש אומרים דעל ריצפת אבנים או נסרים, אין החול בטל, ואין צריך קרן זוית^[יא].

[ח] משנה ברורה ס"ק צ"ג. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ח'.

[ט] פשוט בכל הפוסקים:

ייחוד אבן וכיוצא בו לתשמיש באופן שאינו ראוי שאינו יכול לעמוד ולהתקיים שם, לא מהני. כן יש ללמוד ממה שאמרו במשנה פי"ז מ"ו (דף קכ"ה ע"א) האבן שבקירוץ שאם ממלאין בה ונופלת שאין האבן קשורה בקירוץ יפה, האבן מוקצה לכולי עלמא ואין ממלאין בה ע"ש, ובגמ' שם בע"ב כיון דלא הדקה וכו' ובפירוש"י שם, ובש"ע סימן ש"ט סעיף ב' **נאגב** בעיקר תיבת קירוץ פירש הרמב"ם בפירוש המשנה שם כלי חרס ע"כ. אמנם הוא עצמו במסכת פרה פ"ה מ"ג פירש שהיא דלעת, וכפירוש רש"י ושאר ראשונים. ובהערות על פהמ"ש מהדורת המאור בשבת שם אות כ"ז הניחוהו בצריך עיון. ועיין עוד מה שכתב בזה המעשה רוקח בפרק כ"ה הלכה י"ח. אכן כבר תירץ זה היטב מה"ר תנחום בספרו המספיק ערך קרה, דעיקר פירוש תיבת קירוץ, היא הדלעת היבשה, אחר שרוקנה מהגרענים והתחילו לשאוב בה מהבאר, אלא שכלי חרס או עץ שהותקן לשאוב בו נקרא גם כן בשם זה קירוץ, מפני שהוא דומה לדלעת ע"ש. ומהר"ם עדני בפירושו כת"י על הרמב"ם שם העתיק דבריו שם בקיצור ובלא הזכרת שמו. ובדרך זו כתוב גם כן בפירוש רב האי גאון במסכת כלים פ"ג מ"ב. **ומכאן** יבין המעיין שאין תפיסה על הרב המגיד נאמן ביתו של הרמב"ם, שהעתיק פירוש רש"י ולא פירוש רבינו עצמו במשנה כאן (וכן פירש כרש"י מהר"ז הרופא על הרמב"ם שם), כי אין כאן מחלוקת בזה ותפש הפירוש העיקרי הפשוט והמוכח יותר בעניינינו. ועיין עוד הגהות עוזו חיל על הרמב"ם שהעיר ע"ז]:

דבר המחובר לקרקע אין מועיל בו ייחוד במחשבה כי אם על ידי מעשה (עייין שת"ז סימן ש"ח ס"ק ס"ה, משנ"ב ס"ק פ"א, ובכה"ח ס"ק קל"ח):

[י] רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ב. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"ח ואחרונים. ומה שכתבנו וכל שכן בתוך כלי, הוא פשוט וכן מוכח בפוסקים:

חול שבשפת הים, חול המוכן לבניין, ארגז חול למשחק (ו) החול שבשפת הים, מוקצה. וכן הדין בחול המוכן לצורך בניין. ואף אם רגילים הילדים לשחק בו בימות החול^[יא]. ויש להזהיר על זה את הקטנים^[יב]. וחול דק ויבש המוכן בתוך ארגז חול למשחק הילדים, יש אומרים שאינו מוקצה כיון שייחודו לכך. ובלבד שיזהרו לא לעשות בו גומא^[יג] (עיין לעיל בהלכות בונה):

אבנים או כלים מקולקלים וייחודם לתינוקות
 (ז) **אבנים** קטנות שייחדו אותם למשחק התינוקות, אם ייחדו אותם לכך לעולם, מותר לטלטלם בשבת^[יד]. וכן כלים או מכשירי חשמל כגון "טייפ" "טלפון" וכל כיוצא באלו, שנשברו או נתקלקלו בעניין שאינם ראויים עוד למלאכתן ורגילים לזרקן, שהם מוקצים מחמת גופם (כדלעיל), אם ייחדו אותם לתינוקות לעולם לשחוק בהם, מותר לטלטלן^[טו]:

[יא] נזירות שמשון שם, הגרעק"א על הש"ע שם, כף החיים ס"ק רל"א, ערוך השלחן סעיף ס"ד. ובביאור הלכה שם ד"ה בטל פקפק בזה, וכתב שם דכשפיזרו בביתו מלכתחילה למדרס רגליו לא הוסר מעליו שם מוקצה ובודאי אסור ע"ש:

[יב] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף מ"ה ובפרק ט"ז סעיף ד':

[יג] לוח המוקצה הערה ע"ב. וכיוצא בזה כתב בשו"ת שלמת חיים סימן קצ"א למחות בקטנים שמשחקים באבנים בשבת:

[יד] שמירת שבת כהלכתה שם, ארחות שבת פרק י"ט הערה של"ג. [ובלוח המוקצה הערה תקצ"ה פקפק בהיתר זה ע"ש]. ולענין תשיש שאינו מצוי בחול, עיין לעיל בהערה סוד"ה בכף:

[טו] פשוט על פי האמור לעיל. וכיוצא בזה איתא במשנה ברורה סימן ש"ג ס"ק ע"ג. וכן מבואר בשו"ת שלמת חיים סימן קצ"א. וצ"ע בדברי שו"ת הרמב"ם סימן קצ"ט לענין המשחקים באבני שן בשבת ע"ש, ולעיל בהערה ודוק:

במטבע כסף גם כן מהני ייחוד לעולם. כן כתב במשנ"ב שם בס"ק ע"ד ובכה"ח ס"ק ק"ג בשם אחרונים. [ובחזו"א סימן מ"ב ס"ק י"ט חולק ע"ש]:

[טז] כן נראה פשוט על פי האמור לעיל:

ייחוד כלי המוקצה מחמת חסרון כיס, ובמלאכתו לאיסור
(ח) דבר המוקצה מחמת חסרון כיס שרוצה להשתמש בו בשבת,
עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס. וכלי
שמלאכתו לאיסור שרוצה לייחדו לתשמיש של היתר, לעיל בדיני
כלי שמלאכתו לאיסור:

ייחוד של קטן אינו מועיל, דקטן אין לו מחשבה, כדאיתא בחולין דף י"ג ע"א (תוספת שבת ריש סימן ש"ח. דעת תורה שם סעיף כ"ב. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ע"ז). אבל אם עשה מעשה של תיקון מבעוד יום מהני דקטן יש לו מעשה אפילו מדאורייתא, וגם במחשבה אם מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מועיל על כל פנים מדבריהם, כדאיתא שם בחולין וברמב"ם הלכות טומאת אוכלין פי"ד ה"ב. ובלוח המוקצה הערה תר"י כתב דלגבי הקטן עצמו משמע שמועיל ייחוד בלב ע"ש. וצ"ע. ועיין עוד לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו בהערה:

פרק שביעי

הלכות מוקצה משום נולד

עצים שנעשו אפר בשבת

(א) נולד גמור שלא היה מתחילה כלל בעולם, כגון אפר שהוסק בשבת (או ביום טוב), שקודם שבת היו עצים ועתה נעשו אפר, הרי זה מוקצה גמור גם אם חישב עליו קודם שבת. ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, ואף על פי שראוי לעשות באפר איזה תשמיש לכסות בו דבר וכדומה, וכמו שנתבאר לעיל בכללי המוקצה^[א]:

[א] עיין תוספות בביצה דף ב' ע"א ד"ה קא, ובדף ח' ע"א ד"ה אמר, ובעירובין דף מ"ו ע"א ד"ה כל, טור ובית יוסף בסימן תצ"ח סעיף ט"ו, משנ"ב שם ס"ק ע"ז, וכף החיים שם ס"ק קכ"ד, שער הציון סימן תצ"ה אות כ"ו, מג"א סימן ש"י סק"ח, שתילי זתים סימן ש"י סק"ל ושאר אחרונים שם, אאמ"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ה', ובבארות משה סס"ק רס"ב ד"ה ויש. ומה שכתבנו אף על פי שחישב עליו קודם שבת, דעל כרחו נולד הוא ואסור, כן כתב הר"ן על הרי"ף בריש מסכת ביצה ד"ה ואיכא, והעתקנו לשונו לקמן בהערה:

ביום טוב כל נולד אסור אף שאינו נולד גמור, דכיון דיום טוב קל משבת לענין אוכל נפש החמירו בו במוקצה ונולד וכדלעיל בכללי המוקצה יעו"ש. ולכן כלי שנשבר ביום טוב, אם אינו עושה מעין מלאכתו הראשונה, אף שבשבת מותר לטלטלו כל שראוי לשום מלאכה וכדלעיל בדיני מוקצה בכלים שנשברו, ביום טוב אסור משום נולד, וכמו שנתבאר בבארות משה ס"ק רס"ב. וכן עצמות וקליפות וגרעינים שנתפרקו ביום טוב, אע"פ שאם הם ראויים לבעלי חיים המצויים מותר לטלטלן בשבת, ביום טוב אסור, דאתמול כשהיו מחוברים היו חשובים כאוכל עצמו הראוי אף לאדם ועתה אינם ראויים אלא לבהמה והוה ליה נולד דהחמירו בו ביום טוב, כמבואר בשבת דף כ"ט ע"א, וברמב"ם הלכות יום טוב פ"ב הלכה י"ב עיין שם, ובשלחן ערוך סימן תק"א סעיף ז' ובאחרונים שם ובסימן תצ"ה סעיף ד'. **גרעיני** המשמש, אם יש בהם משום נולד גמור האסור בשבת, כתבנו לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו בהערה:

גוי שעשה כלי בשבת

(ב) גוי שעשה כלי בשבת, אין זה נולד גמור ומותר לטלטלו בשבת^[ב]. והיינו כשעשאו מדבר המותר בטלטול, כגון שברי כלים הראויים לאיזה תשמיש (עיין לעיל). אבל אם עשאו מדבר שהיה אסור לטלטלו בשבת, כגון שברי כלים שאינם ראויים לשום תשמיש, או מחתיכת עץ או ברזל שהם מוקצים מחמת גופם (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו) ולא ייחדו הישראל לכך קודם שבת, אסור לטלטלו גם אחר שעשה ממנו הגוי כלי, הואיל והוקצה בבין השמשות^[ג]:

מי גשמים

(ג) מי גשמים היורדים בשבת, מותר לטלטלם ולשתותם ואין בהם משום מוקצה ונולד, כי הם מצויים ומכונסים בתוך העבים מבעוד יום, ואף על גב שמאתמול לא היו עבים^[ד]. ואם נפלו במקום מטונף או מלוכלך עד שאינם ראויים כלל לא לרחיצה ולא לשתייה אפילו לבעלי חיים המצויים, הרי הם אסורים בטלטול משום מוקצה מחמת גופו^[ה]:

[ב] בארות משה ס"ק רס"ב:

[ג] כנלע"ד. וכיו"ב מוכח מדברי הרא"ש בביצה סוף פרק אין צדין לענין פת שאפאה גוי בשבת, דאם היה קמת או עיסה בבין השמשות דלא חזי לכוס הוה אמרינן ביה מגו דאתקצאי, והובא באחרונים בסימן שכ"ה סעיף ד', ובדברינו לעיל בדיני מוקצה בחפצי הגוי בהערה. והיינו דאמרינן מדלא אפאה מבעוד יום חשיב דחאו בידים והוקצה לכל השבת. והכא נמי אמרינן מדלא חקקו מבעוד יום חשוב דחאו בידים והוקצה לכל השבת:

[ד] גמרא עירובין דף מ"ו ע"א. בית יוסף סוף סימן ש"י בשם שבלי הלקט בשם רב צמח גאון. מהריק"ש בסימן ש"י סוף סעיף ח'. שתילי זתים שם ס"ק ט"ז. כף החיים שם ס"ק נ"ב. משנה ברורה סימן של"ח סק"ל. שלמי יהודה פרק י"ג סעיף ט':

[ה] שלחן ערוך סימן של"ח סעיף ח', משנה ברורה שם סק"ל, כף החיים ס"ק ס"א, שתילי זתים סימן ש"ח ס"ק צ"ו, ארחות שבת פי"ט סעיף קצ"ג. וגדר בעלי חיים המצויים, עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו בהערה:

שלג, ברד

ד) השלג (וכן הברד), בין אם ירד קודם שבת בין אם ירד בשבת, דינו כמי גשמים ואינו מוקצה, הואיל והוא ראוי על כל פנים לשתייה או לרחיצה. אבל אין לעשות ממנו כדורים וצורות לשחוק משום איסור בונה (כדלקמן). ואם נתטנף השלג כל כך עד שאינו ראוי כלל, אין לטלטלו בידיים משום מוקצה מחמת גופו, אבל בדרך הילוכו מותר^[1], שטלטול בגופו אינו טלטול כדלעיל בכללי המוקצה:

מיס המנטפים מן המזגן בשבת

ה) מים המנטפים מן ה"מזגן" בשבת, הרי הם נולד גמור, ואין לטלטלם אף לצורך גופם ומקומם^[1]. ולענין נתינת כלי שיפלו המים לתוכו, עיין לקמן:

[1] שמירת שבת כהלכתה פרק ט"ז סעיף מ"ד, שלמי יהודה פרק י"ג סעיף ט', שו"ת הר צבי ח"א דף רפ"ח, לוח המוקצה בערך שלג ושם בהערות תתק"כ תתקכ"א, מנחת יעקב הלכות מוקצה דף תרנ"ב (להרה"ג יעקב דהאן שליט"א). וכן משמע פשוט מסתימת הפוסקים בדין דאין מרסקין את השלג, דלא אישתמיט לחד מינייהו לומר די ששלג איסור מוקצה. ולפי המובא בלוח המוקצה שם ובארחות שבת פרק י"ט סעיף קצ"ד יש מגדולי זמנינו שמחמירים לא לטלטל שלג משום שבימינו אין השלג עומד לשתייה כלל. וע"ע בשו"ת אגרות משה ח"ה סימן כ"ב אות ל"ז. וקשה דהא סוף סוף ראוי הוא לכך, ומה שבזמנינו בני אדם מפונקים ואינם שותים אותו אין זה מפקיע ממנו שם משקה שלא גזור בו חכמים איסור מוקצה. ועיין עוד לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה. ואף שמצינו לענין טומאה בנדה דף י"ז ע"א דשלג אינו לא אוכל ולא משקה אלא אם כן חישב עליו למשקה, בכמה מקומות מצינו דשבת קיל מטומאה לענין זה, כיעויין מה שציינו בזה בבארות משה ס"ק קס"ג סוד"ה והנה, וכן במשנה ובגמרא דף קכג: ובדף מט: ומשם באר"ה. וכן נראה פשוט דלענין זה שבת שבת לא דמי לטומאה ואינו מוקצה. וע"ע אשל אברהם (בוטשאטש) סימן ש"ב ודוק. וכן דעת הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] שהשלג אינו מוקצה ודינו כמים:

[2] כך נראה פשוט. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי חלק ט' סימן קכ"ח, לוח המוקצה הערה תצ"ג, ארחות שבת פ"ט סעיף קצ"ב, ועוד. אף אם נתערבו בכלי המים הנוטפים מן המזגן עם מים מותרים שהיו בו מערב שבת, אינם בטלים, הואיל והטיפות הנוטפות היו ניכרים קודם שנתערבו (עיין בש"ע סימן ש"ך סעיף ב', ובארות משה ס"ק תע"ג), והוא דבר שיש לו מתירים לאחר שבת דאינו בטל אפילו באלף, וכהא

קרח שנפשו, מים שקפאו

(ו) קרח או שלג או ברד או גלידא וכיוצא באלו שנפשו בשבת, וכן בהיפך מים שקפאו בשבת (במקרה, או מרוב הקור)

דאיתא בסימן שכ"ב ס"א לענין ביצה שנולדה בשבת דאפילו נתערבה באלף כולן אסורות. וכיו"ב כתב החיי אדם וכדלקמן בסמוך:

והנה מבואר בגמרא שבת דף קכ"א ע"ב דצואת אדם שנולדה היום, וכן נהרות המושכין ומעיינות הנובעין, אע"ג דלא היו מאתמול אין בהם משום נולד, כיון דאורחייהו בהכי דעתיה עלייהו (וע"ש בסוגיא, ובפירוש רש"י, ובבית יוסף וש"ע סימן ש"ח סעיף ל"ד ודוק. ולפי זה לכאורה מי מזגן גם כן דאורחייהו בהכי, וכן עצים בתנור דודאי ייעשו אפר ביום טוב ודעתיה עלייהו, אמאי אמרינן דחשיבי נולד. ויש לומר דשאני צואה ונהרות דהם עצמם בעולם מאתמול, רק שאינם לפניו ולכך סגי באורחייהו בהכי (ואף אם נולד בגופו צואה חדשה ממאכלי שבת, מ"מ היא בטלה במה שהיה כבר מאתמול כיון שלא היה ניכר החדש מעולם וכדלעיל). משא"כ אפר ומי מזגן ודכוותייהו דלא באו לעולם כלל ונעשו רק בשבת, באופן כזה דנולד ממש לא מהני סברת אורחייהו בהכי דסוף סוף הוא דבר שלא בא לעולם, ולא שייך בהו תורת הכנה מבעוד יום. וביצת תרנגולת העומדת לגדל ביצים דאסורה גם כן משום נולד כדלקמן בהערה, אע"ג דהתם נמי הביצה במעני אמה מבעוד יום, התם לאו אורחייהו בהכי שתטיל ביצה כל יום. ומה שבזמנינו אצל בעלי הלולים הם מטילות כל יום, הוא מפני הזריקות שעושים להם. ויעוד נראה דצואה ומעיינות שאני, דאורחייהו בהכי היינו משום שזהו טבעו של עולם ומנהגו תמיד, דלכך אין זה בגדר נולד הואיל וכך הדרך לעולם וכאילו הדבר כבר בא לפנינו. אבל אפר וכיו"ב אף כשיודע קודם שבת ויו"ט שבודאי יהיה מ"מ אינו בכלל אורחיה בהכי לומר דלא מיקרי נולד. כנלע"ד:

אדים הנקבצים לרסיסי טיפות על גבי חלון או כלי, אינם חשובים ובטלים הם. וכיו"ב אין בישול ברסיסי טיפות כעין אלו שנשתיירו בכוס כדלעיל בהלכות מבשל.

וכן כתב הגרש"ז אוירבך זצ"ל בתשובה:

מים הנוטפים מן האילנות בימי ניסן, נראה לי שהם אסורים משום נולד. ואפילו יש כבר כלי עם מים שהיו בו מערב שבת שנוטף לתוכו אסור, ולא אמרינן דבטל, דהא טיפה הנוטפת היתה ניכרת קודם שנתערבה במים, וקיימא לן דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל (חיי אדם כלל ס"ה סעיף ג' אות ח'). משנה ברורה סימן ש"י ס"ק ל"ב. כף החיים שם ס"ק נ"ב). ונראה טעמם משום שהם בלועים בגוף האילן ובכל כהאיי גוונא מיקרי נולד כדמוכח בעירובין דף מ"ו עש"ה. ועוד דדמי לביצה מתרנגולת העומדת לגדל ביצים, והכי נמי המים מנטפים מן ענפי העץ שאינם עומדים לאכילה אלא לגדל פירות, אם מהם הם מנטפים ולא מהפירות, כי איני מכיר דבר זה במציאות. וצריך לומר דלא דמו מים אלו לשמן שזב מתחת הקורה של בית הבד בשבת דלא מיקרי נולד גמור כדלעיל בכללי המוקצה:

ונעשו קרח, אינם בכלל נולד, ומותר לטלטלן ככל המשקינן^[ח].
ולענין להקפיא מים בשבת, עיין לעיל:

ביצה שנולדה בשבת

(ז) **ביצה** שנולדה בשבת, אסורה הן באכילה (היינו לגמעה חייה) הן בטלטול, ואפילו לצורך גופה ומקומה, גזירה משום שבת שאחר יום טוב שאסור לאכלה משום איסור הכנה, הואיל ומאמש נגמרה הביצה ונמצא יום טוב מכין לשבת, שנאמר^[ט] והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, חול מכין לשבת ואין יום טוב מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב^[י]:

[ח] דעת מרן בבית יוסף ובשלחן ערוך סימן ש"ך סעיף ט', וסימן ש"ח סעיף ט"ז. פסקי מהרי"ץ סעיפים ק"ח וק"ט. בארות משה שם ס"ק תע"ו באורך, ושם במילואים ריש סימן פ"ה. שמירת שבת כהלכתה פרק י' הערה י"ד. ומה שדנו בכמה מספרי זמנינו בהלכה זו אם יש מקום לחוש בזה למוקצה משום נולד, על הרוב דבריהם הולכים בשיטת הרמ"א בסימן ש"ח סעיף ט"ז דחשש לדעת בעל התרומה, אבל לשיטת מרן ומהרי"ץ וסיעתם שפסקו כרוב הפוסקים דלא כבעל התרומה לית דין צריך בשש דשרי. ועיין עוד בפסקי מהרי"ץ שם שגם בבורית (סבון) שנמוח ונעשה מים אין בו משום נולד עש"ב, ולעיל:

[ט] שמות ט"ז, ה' :

[י] רמב"ם הלכות יום טוב פרק א' הלכה י"ט וכ'. שלחן ערוך סימן שכ"ב סעיף א' ואחרונים (ועיין ביאור הלכה שם ד"ה ביצה, אם הכנה טיבעית זו איסורה מדאוריתא או רק מדרבנן). ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ה' :

ובתרנגולת העומדת לגדל ביצים, בלאו האי גזירה נמי אסורה הביצה בטלטול מן הדין, משום שהוא נולד גמור דאסור אף לרבי שמעון דלית ליה מוקצה. דכיון דהתרנגולת עומדת לגדל ביצים, יצתה מתורת אוכל לגמרי, וביצה שלה אע"פ שהוא אוכל גמור ואפילו חשב לאכלה מערב שבת, על כרחך נולד הוא ומיתסר. ולא הוצרכו בגמרא שם לגזירה דרבה דלעיל אלא בתרנגולת העומדת לאכילה, דתורת אוכל עלה ולכן ביצתה אוכלא דאיפנת הוא ואינו נולד, ואע"פ שאסור בשבת לשחטה אין זה אלא איסורא דרביע עלה. כך עולה מסוגיית הגמרא שם בריש מסכת ביצה וברי"ף שם, למאי דנקיטנין כשינויא דרבה שם, ובתוספות שם בעמוד א' ד"ה קא, וברי"ף על הרי"ף שם ד"ה ואיכא, ושם האריך בביאור הדבר ע"ש. ועיין עוד לעיל בהערה ד"ה ומבואר. וכן כתב בחיי אדם כלל ס"ה סעיף ג' (ח) ע"ש. ועיין עוד בערוך השלחן סימן ש"ח סעיף ו' ודוק:

חלב שחלבו גוי

(ח) חֵלֶב שֶׁחָלְבוּ גוֹי בְיוֹם טוֹב וְיִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ (שֶׁאִם אֵינּוּ רוֹאֵהוּ אֲסוּר לְשִׁתּוֹתוֹ), או שנטף מדדיה מאליו, אם הבהמה עומדת לחליבה או לגדל ולדות, החלב אסור באכילה ובטלטול

לכן גם משקין שיבו בשבת כיון שהפירות עומדים לאכילה, הוו המשקים היוצאים מהם אוכלא דאפרת ואין בהם משום נולד, אלא דבעומדין למשקים אסור מגזירה דשמא יסחוט וכדלעיל בהלכות סוחט. וכן חלב שנחלב בשבת אסור משום גזירת משקין שזבו וכדלעיל שם, אבל אין בו משום נולד כי הבהמה עומדת לאכילה. ואם אינה עומדת לשחיטה אלא לגדל ולדות או לחליבה וכמו שמצוי בזמנינו, אסור חלבה גם משום נולד. וכן מבואר בפוסקים בסי' תק"ה ע"ש בב"י ובמג"א סק"ב ובהגהות הגרעק"א שם ואחרונים ולקמן בדיני מוקצה בחפצי הגוי. ולפ"ז צ"ע מ"ש בשו"ע סי' תק"ה אותיות א' וד', כי בנולד כזה אסור לכו"ע וכדלעיל ע"ש. ושו"ר להגרעק"א שם רס"י תק"ה, ובכ"ה ח שם סק"ב בשם אליה רבה והגר"ז שהקשו כן על המג"א שם בסק"א שהוא מקור דברי שער הציון שם). וע"ע בחיי אדם שם ודוק. ולענין פירות שנשרו או שתלשן גוי בשבת פשוט שאין בהם משום נולד, ולא אסור אלא מגזירה דשמא יתלוש כדלעיל. ואם נגמר בישול הפרי בשבת יש מחמירים, עיין רמ"א סימן שי"ח סוף סעיף ב' ובאחרונים שם. ובכל האמור כאן שאינם חשובים נולד, אין חילוק בין שבת ליום טוב דאין זה נולד כלל אלא אוכלא דאיפרת וכדמוכח בסוגיא בביצה שם. ובענין פת שאפאה גוי בשבת אם מיקרי נולד דמעיקרא קמח והשתא פת נסתפק בזה הרא"ש וכדלעיל מוקצה בחפצי הגוי בהערה ע"ש. ועיין עוד כף החיים סימן תקי"ח ס"ק מ"ה ובביאור הלכה שם בסעיף ו' ד"ה אף, דיש אומרים לענין בהמה שמתה ביום טוב דאף דראויה לכלבים היא אסורה בטלטול ביום טוב משום נולד. ובחזון איש סימן מ"ג סק"י כתב דבין חיים למיתה לא מיקרי נולד וליכא פנים חדשות וכו' ע"ש. וע"ע בבית יוסף סימן ש"ח סעיף ז' לענין כלי שנשברה ממנו חתיכה, דשמא חשיב נולד גמור האסור אף בשבת ע"כ. ונחלקו עליו האחרונים וכמו שהבאנו לעיל בדיני מוקצה בכלים שנשברו בהערה. וע"ע בט"ז סימן ש"ח סק"ה:

נמצאנו למדים מכל המבואר לעיל, דשלשה מיני נולד יש. הא', נולד גמור האסור אף בשבת, דרבי שמעון דקיימא לן כוותיה בשבת נמי מודה בו דאסור. הב', נולד שאינו גמור ובו נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון, ובשבת קיימא לן כרבי שמעון וביום טוב קיימא לן כרבי יהודה דאסור. והג', נולד מדבר הראוי ועומד לאכילה, גם כשאי אפשר לאכלו משום איסור שבת, דכיון דבא מאוכל הרי זה מותר אף ביום טוב, דאין כאן אלא אוכלא דאפרת:

"פקם" שנכתב ונשלח בשבת, אין בו מוקצה משום נולד כדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

משום נולד^[יא]. ואם היא עומדת לאכילה, החלב מותר אפילו אם חלבו הגוי לתוך קדירה ריקנית, ואין בו משום נולד, כיון שגם לישראל מותר לחלבו על אוכל^[יב] (ובבהמת גוי, עיין לקמן בדיני מוקצה בחפצי גוי):

וכל זה ביום טוב, אבל אם נחלב בשבת, החלב אסור בכל עניין באכילה ובטלטול, כדלקמן בהלכות אמירה לגוי:

[יא] שתילי זתים סימן תק"ה סק"ה. משנה ברורה סק"א. כף החיים סק"א. פסקי מהרי"ץ הלכות שבת סעיף נ"ב. ולעיל בהערה מד"ה ובתרנגולת. ולכאורה יש לאסור גם משום גזירת משקין שזכו כדלקמן בהלכות אמירה לגוי. וכן נראה אליבא דהגר"א והגרעק"א, הובאו דבריהם בשער הציון שם אות א':

[יב] כן כתב מהרד"ם בשתילי זתים סימן תק"ה סק"ז, וכדעת הרשב"א בתשובותיו ח"ה סי' רכ"ו שפסק מרן כמותו בבית יוסף שם. ודעה זו הובאה ברמ"א בהגהה שם, ובמשנה ברורה סק"ח וי' יעויין שם. ומה שסיים על זה רמ"א אך נהגו בו איסור ואין לשנות ע"כ. השמיט השת"ז מטעם האמור לעיל. וכן ראיתי לאאמו"ר שליט"א שהעלה כן בש"ע המקוצר סימן צ"ו סעיף ו' (ועיין בביאור הגר"א על רמ"א שם, ובשער הציון שם אות ח):

פרק שמיני

הלכות טלטול מת בשבת

טלטול מת והתעסקות עמו לאחר הפטירה

(א) המת, הרי הוא מוקצה מחמת גופו, ואסור לטלטלו בשבת אפילו לצורך גופו ומקומו. ואף על פי שאסור לטלטלו, מדיחין אותו^[א] ואף על פי שנוגעים בו^[ב]. ובלבד שלא יזיזו בו שום אבר שלא יגביה ידו או רגלו או אפילו ריסי עיניו, שטלטול במקצת גם כן אסור. ומותר לשמוט את הכרים

[א] כדי לנקותו וכן להעביר זוהמא היוצאת מגופו לאחר שמת. וכן נזכר בבית יוסף ביורה דעה סימן שנ"ב בשם הכל בו ע"ש. ועיין עוד שו"ת חתם סופר יו"ד סימן שכ"ח:

[ב] ואף להסוכרים דנגיעה לצורך המוקצה אסור, עיין לעיל, לצורך מת התירו (פרישה סימן שי"א סק"ט. פמ"ג באשל ס"ק י"ט. כף החיים ס"ק נ"ג):
ואף על גב שמוניע בשר המת על ידי ההדחה, כיון דלא הוה אבר שלם שרי (תפארת ישראל פרק כ"ג אות ל"ה. וכן כתב בשלחן שלמה סימן שי"א סק"ח. דשרי להזיז בשעה שסך דהא אי אפשר בלאו הכי, רק דאסור להגביה האבר להדיא יד או אצבע ע"ש. וכן כתב מהר"ח כסאר בפירושו שם טוב על הרמב"ם הלכה כ' וז"ל, ואם תאמר איך מתוקם לסוך ולהדיח אותו והלא אי אפשר שלא יזיזו בו אבר. ונראה דמשום הכי הוכרח הרב המגיד לכתוב כאן פירוש רש"י לא יגביה ידו ולא ריסי עיניו וכו', להסיר קושיא זו, לומר דלא אסרו להזיז בו אבר אלא אם כן מגביה לאבר עצמו, אבל הדחה וסיכה, אף שמזיז בו אבר, הואיל ואינו מגביהו מותר ע"כ. וכן יש ללמוד ממה שכתבנו לקמן בהערה. וכל זה דלא כמ"ש בספר חוט שני ח"ג פרק מ"ה סק"א ע"ש. **אמנם** מצאתי בפירוש רבינו נתן אב הישיבה על משנה זו סכין ומדיחין וכו', ובלבד שלא יזיזו בו אבר וז"ל, ואמר רב האי ז"ל עניינו שמזלפין עליו מים ע"כ. ואפשר שפירש כן לתרץ קושיא זו ולדידה לא שרי אלא זילוף לא הדחה ושפשוף בידים דאז בהכרח יזיז בו אבר. וע"ע שבת קמ"ד: חולב אדם עז וכו', ולכאורה מטלטל במקצת, ובשש"כ התש"ע פכ"ז הערה קע"ב. ובענין מה שמבואר בש"ע סי' ש"ה דמותר להוליך בעלי חיים בחבל, אף שמטלטלם במקצת עי"ז, עיין מ"ש בזה בספר נחלת ישראל (קרויס) דף ר"ט:

והכסותות מתחתיו כדי שלא יתחמם ויסריח^[2]. ואם היה פיו

[ג] מחמת חום הסדין והכרים. כן פירש רש"י במסכת שבת דף קנ"א ע"ב ד"ה שימתין. וכן הוא בש"ע סימן שי"א ובאחרונים:

וברמב"ם פרק כ"ו הלכה כ"א איתא בשביל שימתין, וליתא לתיבות שלא יסריח. כן הוא בנוסחאות מדוייקות כתיבת יד. וזה לשונו, ושומטין את הכר מתחתיו כדי שיהיה מוטל על החול בשביל שימתין ע"כ. וכן לשון המשנה בדף קנ"א ע"א שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל שימתין ע"כ. ונלענ"ד לפרש על פי מה שכתב אחד מחכמי תימן בדור האחרון הרה"ג אברהם ערוסי זצ"ל, בספרו יורה חטאים וז"ל, מנהג כל בני תימן כשמת להם מת וכו' לוקחים את המת ומפשיטים את בגדין יש שלא מפשיטים את בגדיו. כן כתב אאמור"ר שליט"א בכתב ידו בגליון ספרו שנצייק לקמן. **ובשבת** אין להפשיט בגדיו, כיון שהוא טלטול מן הצד לצורך דבר האסור. וגם לא על ידי ככר או תינוק, כיון שאין בכך צורך למת כל כך שיכול להמתין למוצאי שבת. וזלה במקום דאכן יש לחוש לסרחון. ועיין עוד לקמן בהערה מד"ה ובפתח, ובסעיף ד'. משבי"ר ומניחים אותו על הקרקע כדי שישאב מלחות העפר כדי שלא ייבש גופו ע"כ. העתיקו אאמור"ר בש"ע המקוצר יו"ד סימן קע"ט הערה א'. ועל פי דברי הרא"ע אלו יש לפרש דמה שאמרו להטילו על החול בשביל שימתין, אינו רק מטעם שלא יסריח מחום הכרים כפירש"י, אלא גם כדי שימתין וישאר בלחות גופו כמו שהיה ולא ייבש ויתקשו איבריו עד מוצאי שבת מבלי יכולת לפשטם (וע"ע בדרכי משה אות ג' משנ"ב ס"ק כ"ב וכה"ח ס"ק נ"ז, לענין אם מותר ליישר איברי המת ע"י כיכר כדי שלא יתקשה. ולכתחילה יש להחמיר) **ויש"ב** שמחתי בראותי דברי הערוך בערך מתן (הראשון) שפירש שהוא לשון רפיון, ויש אומרים לשון ליחלוח, שיתלחלח המת בחול ולא יסריח, וימתין כמו מתונא קשי לכותל בבבא בתרא דף י"ח ע"א ע"ש. [ואינו כמשמעות הפשוטה ימתין היינו שלא ימהר (להסריח) מחמת חום הכרים, ומוכח כן בערוך שם גם מדלא כתב פירוש זה על תיבת ימתין אלא בערך מתן שאחריו ובענין אחר יעו"ש]. והביאו בתוספות יו"ט על המשנה שם. וכן פירש התפארת ישראל שם שאינו לשון המתנה רק לשון רטיבות ע"ש ובשם הר"ן. והפירוש הראשון שכתב הערוך מלשון רפיון הוא ממש כפי המציאות שכתב הרא"ע מלשון רפיון וכדלעיל, שיתלחלח ויתרפה ולא ייבש. וי"ל דתרוייהו איתניהו, שלא ייבש ולא יסריח, דכשמתחיל ליבש הוא מסריח. ובמשנה שבריי"ף הגירסא, ומטילין אותו על החול בשביל "שיצטנן":

ועל כל פנים, מכל האמור מבואר בדבוקא נקטו במשנה וברמב"ם להטילו על החול ולא סגי להו בהשמטת הכר מתחתיו, כי בהטלתו על החול נוסף מעלה לשמור על לחותו ואינו רק כדי לסלקו מחום הכרים. ובוה אתי שפיר אריכות לשון המשנה שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול, דסיפא דמטילין למאי איצטריך אם לא למאי דכתבינן. **ושמעת'י** שגם כהיום בזמנינו נמשך מנהג זה אצל רבים בקהילותינו כאן בארץ ישראל, שכשמת להם מת (בימות החול) מביאים חול ומפזרים אותו על ריצפת הבית ואז מורידים אותו על החול. והוא מנהג קדמון ונכון מפורש בדברי רבותינו התנאים חכמי המשנה. וכל עיקר מנהג ישראל בעסק המת הדחתו וכו' לאחר שמת

נפתח והולך, קושר את הלחי באופן שלא יוסיף להפתח, אבל לא כדי שיסגר מה שכבר נפתח שאם כן הוא מזיז אבר. ומטעם זה אסור גם כן להעצים את עיניו, וחלילה להקל^[ד]:

מקורו במשנה זו (ובתוספת ממה שהובא בגאונים. משב"ר) וכמ"ש בשו"ת חתם סופר יו"ד סימן שכ"ח:

מיהו בשבת פשיטא שאסור לטלטל חול בשביל המת, שהחול מוקצה גמור מחמת גופו. ואם יש צורך (כגון שמת סמוך לכניסת שבת וחוששים שיסריח עד מוצאי שבת) יכולים לטלטל המת על ידי הנחת דבר היתר עליו, מהמטה עד למקום העפר ואז יורידוהו שמה (וכדלקמן). אלא אם כן הכינו עפר מבעוד יום וייחדוהו לכך, דאז מותר לטלטל עפר זה לצורך המת, וכדלעיל בפרק מוקצה שיחדוהו לתשמיש. **ובזמנינו** יכולים לומר לגוי שידליק "מזגן" או "מאורר" שלא יסריח וכדלקמן בהערה:

[ד] רמב"ם פרק כ"ו הלכה כ'. שלחן ערוך סימן ש"א סעיף ז' ואחרונים. פסקי מהרי"ץ סעיף ע"ג:

ומה שכתבנו שאסור להעצים וכו', עיין פסקי מהרי"ץ סעיף ע"ב ובבארות משה שם, ואאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ט"ו. וכן כתב היעב"ץ במור וקציעה, ושראוי לנדות הפורץ גדין של חכמים. וכן כתבו עוד אחרונים, הובאו בספר כל בו על אבילות סימן ג' אות ל"ה דף ס'. ועיין עוד מאירי דף קנ"א סוף עמוד א'. **וכתב** בחכמת אדם כלל קנ"א אות כ' ואע"ג דאומרים שהוא סכנה (וכדאיחא בזוה"ק פרשת ויחי), יש לומר דקדושת שבת מציל מכל רע ע"כ. ובגמרא שם בדף קנא: איתא, תניא רשב"ג אומר הרוצה שיתעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחטמו וכו' (ועיין בפירושו ה"ר פרחיה שם), וברייתא זו הובאה בכף החיים שם סק"ס, ובכל בו על אבילות שם, וכתבו דזה מותר לעשות בשבת. וע"ע לעיל בהערה:

עוד כתב הרמב"ם שם, ומביאין פלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו כדי שלא יתפת. והוא ברייתא שם. ופרש"י (בשבת דף קנ"א ע"ב) כלי מיקר, שמביאין קרירות, כגון זכוכית ע"כ. וכן פירשו שאר מפרשים. אמנם מצאתי למהר"ז הרופא מקדמוני חכמי תימן בפירושו כתיבת יד על הרמב"ם בהלכות אבל פרק ד' הלכה ה' שפירש, כלי מיקר, כלומר כלים כבדים. מניחים אותם על בטן המת כדי שלא יתפת עכ"ל מועתק ללשון הקודש. ושוב ראיתי שכן פירש בערוך ערך קר, גללתא יקריתא ע"כ. ופירושו כלי אבנים כבדים. וגללתא, כמו אבן גלל בעזרא ה', ח'. וע"ש בפירושו ראב"ע. וכן מצינו בלשון הכתוב במלכים-א' ה' ל"א, אבנים יקרות, שפירש שם רש"י ועוד מפרשים, כבדות ע"כ. וכן כתב מהר"ס עדני בפירושו כת"י על הרמב"ם בהלכות שבת שם, כלי מיקר, כלומר כבדים. תרגום כי אני הכבדתי, ארי אנה יקרית. ואחר כך הביא שיש מפרשים שהוא מלשון קרה וכו'. ובספר המספיק ערך קר עירב שני הפירושים בזה"ל, הוא כלי ברזל או פח וכיו"ב שמניחים על מת שבקרירותו וכבדו מונעו מלהתנפח ע"כ:

לנקות המת ולזלף עליו

(ב) אם היה המת מלוכלך בטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו, מותר לטלטלו על ידי שיניחו עליו ככר או דבר אחר המותר בטלטול (עיין לקמן) ולרחצו במים בידו או על ידי "כפפות ניילון" וכיוצא בזה דבר שאינו סופג, אבל לא במפה משום איסור סחיטה^[ח]. וכן מותר להוציא מחטים וצינורות של "אינפוזיה" מגוף המת בלי להזיז בו אבר^[י]. ומותר לזלף חומץ וכדומה על גבי בגדים של מת, בשביל שלא יסריח במוצאי שבת ויוכלו להתעסק בטהרתו^[י]. וכן מותר לשים עליו קרח וענפי בשמים וכיוצא בזה^[י].

להוריד המת מהמטה לארץ

(ג) להוריד את המת מן המטה לארץ, אם הוא בענין שיש לחוש שיסריח מחמת חום הכרים, (כגון שמת בכניסת השבת, או אף ביום שבת אם הוא במקום חם), מותר לטלטלו על ידי שיניחו עליו דבר היתר (וכדלקמן). אבל אם אין לחוש שיסריח, כגון שמת כמה שעות סמוך לצאת השבת, אסור לטלטלו גם על ידי דבר היתר^[ט].

[ח] שתילי זתים ס"ק כ"ג. משנה ברורה ס"ק כ"ד. כף החיים ס"ק נ"ה. ארחות שבת פרק י"ט סעיף רל"ג (וע"ע רמ"א סימן תקכ"ו סעיף א' ואחרונים):

[י] שמירת שבת כהלכתה פרק ס"ד סעיף ט':

[ז] שתילי זתים שם. משנה ברורה ס"ק כ"ג. כף החיים ס"ק נ"ג:

[ח] פשוט. וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה שם לענין קרח. לזלף על גופו מי בושם וכדומה ("ספריי"), מותר, רק יזהר שלא לזלף על בגדיו משום מוליד ריח, וכדלעיל בהלכות מוליד ריח:

[ט] הגהות מיימוני על הרמב"ם שם הלכה כ"א אות כ' בשם מהר"ם. בית יוסף שם ד"ה כתבו הגהות. שתילי זתים סק"ה. מקור חיים בסעיף א' ד"ה על. אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר שם סעיף ט"ז:

לשון המשנה בפרק כ"ג משנה ה' ושומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול וכו'. וכתב ע"ז הרמב"ם בפירוש המשנה שם, פירוש כששומט מה שתחת המת נמצא מוטל על החול. וזו היא כוונתו באמרו ומטילין אותו על החול, לא שיזוהו

ממקומו ויטילו אותו על הארץ וכו' ע"כ. ולתקן זה כתב בחיבורו פכ"ו ה"כ בזה"ל, ושומטין את הכר מתחתיו "כדי" שיהיה מוטל על החול וכו'. וכן כתב הבית יוסף על הגמ"י הנז"ל דמה שהתיר להורידו על ידי ככר לארץ, צריך לומר דמיירי בענין שאי אפשר לשמוט הכר מתחתיו, דאם לא כן אסור אלא שומט הכר מתחתיו כדתנן בפרק שואל ע"כ. וכן כתב גם המאירי שם וז"ל, ושומטין את הכר וכו', ר"ל אחר ששמוט את הכר הוא נופל על הארץ או על החול (עיין בדברינו לעיל בהערה ד"ה ומכל דווק) לפי מה שהוא בשביל שימתין מִהסריח. והוא הדין שאם אי אפשר לשמוט, שמטלטלין אותו על ידי ככר, שאף זה כמוטל בחמה (לקמן), וכך המנהג עכ"ל:

ובפתח הדביר סימן שי"א אות ד' יצא לישע מנהגם של חברה קדושה דעיר איזמיר, להפשיט בגדי המת בשבת ומניחים אותו ערום על גבי קרקע ופורסין עליו סדין ומשהין אותו שם עד מוצאי שבת, ואפילו בלא ככר ותינוק. ואף בימות החורף והוא דל ורזה ובזמן דליכא למיחש לסרחון, משום דלא פלוג, כיון דברוב ימות השנה איכא חשש סרחון עש"ב. ותורף דבריו הביא בכף החיים ס"ק נ"ח. ע"ש עוד בס"ק ל"ב בשם שו"ת לב חיים ח"ב סימן ע"א. וכן כתב להקל בגשר החיים ח"א פ"ג דף מ"ט אות ג'. גם בשמירת שבת כהלכתה פרק ס"ד סעיפים י' י"א נטה להקל בדין זה כיעו"ש:

אמנם זה נגד דעת כל גדולי הפוסקים שלא התירו לטלטל המת כי אם על ידי ככר או תינוק, וגם לא בטלטול מן הצד כיון שהוא לצורך דבר האסור דהיינו המת, ולכן גם להפשיט בגדיו אם הוא מיטלטל על ידי זה אסור. אלא אם כן יניח עליו ככר. וקל וחומר שאסור להורידו בידיים לארץ אחר שהפשיטוהו בלא ככר כשיודעים בוודאי שלא יסריח. ולא פלוג לא שייך בעניינינו דאינו תקנה מחז"ל. ולדעת הרמב"ם והש"ע אף אם בוודאי יסריח לאחר זמן אסור לטלטלו בידיים, זולת בהסריח ככר ומפני כבוד החיים או בבזיון גדול, או בדליקה וכדלקמן בהערה:

וכבר במג"א סק"כ ובמשנ"ב ס"ק כ"ב ועוד אחרונים כתבו דהעולם נוהגים להגביה המת מעל הכרים על ידי ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח, וצריך למחות בידם (וע"ש עוד בשער הציון אות כ"ח). וכן כתב בתפארת ישראל פרק כ"ג אות ל"ז, ובמקור חיים סימן שי"א סעיף א' ד"ה על, שמנהג זה צ"ע ע"ש. על אחת כמה וכמה לטלטלו טלטול גמור בידיים וללא צורך. וצדקו דברי אותו גאון ידוע המובא בגליון גשר החיים שם שפקפק בהיתר זה ודלא כמו שהשיב על זה המו"ל מדברי פתח הדביר והלב חיים הנז"ל, וערבך ערבא צריך. וכן הביא השש"כ גופיה שם בשם הגרש"ז אוירבך זצ"ל דצריך עיון אם מותר להורידו לארץ אף על ידי ככר כאשר אין לחשוש שיסריח, כמו בחורף או במת באמצע היום שודאי לא יסריח עד הלילה עכ"ד. וכן כתב בחכמת אדם כלל קנ"א אות כ' דאסור לטלטל המת אפילו על ידי ככר או תינוק במקום שאין לחוש שיסריח או שמת סמוך לחשיכה, אלא יניחוהו כך עד שתחשך ואין מזיזין בו אבר וכו':

וכל קביל דנא מצינו להגר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה סימן קל"ד שכתב לתרץ מנהגם להגביה המת על ידי ככר גם כשאין חשש שיסריח, משום דאמרינן לא פלוג אפילו לקולא היכא דהרוב שכיח להיתר וכמ"ש התוספות בנדה דף ג' ע"א ד"ה

ליטול בגדי המת, ולפנותו ממטתו

ד) במקום צורך מותר ליטול בגד שהמת לבוש בו, כל שאינו מטלטל איברי המת בידים. כגון שתופש בכגד ומושוך עד שנפשט. ואף על פי שהמת מתנדנד ממילא על ידי זה, טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, דהיינו הבגד, מותר. שבגדים של מת

מרגשת ע"ש. מכל מקום הסכמת כל האחרונים לאסור וכדעת הרב השואל בשו"ת האלף לך שלמה, הוא ניהו הגאון מהר"ץ חיות שרצה לבטל מנהג זה. וסברת לא פלוג שכתב הגרש"ק ופתח הדביר הנז"ל לא שייכא בעניינינו שאין כאן תקנה מחז"ל להתיר טלטול דנימא לא פלוג רבנן. ולשון הבית יוסף (בענין אין עושין אוהל למת המוטל בחמה) אין מחללין את השבת לצורך מת אפילו באיסור דרבנן ע"כ. ור"ל זולת מה שהתירו חכמים בהדיא, וכגון הוצאה במקום כבוד הבריות כדלקמן. ועל כל פנים גם הגרש"ק לא עלה על לבו להתיר רק על ידי ככר (ודוקא במקום שיש לחוש שיטעו לאסור, וגם זה דוקא היכא דכבר נהגו) וטלטול בידים גם הוא יודה לאסור כיעויין בדבריו שם:

וְשׁוֹב ראיתי שכבר מיחה על כך בשו"ת שבט הלוי ח"ד סימן ל' אות ג' במה שנשאל על מה שנוהגים קצת שאם מת בשבת פושטים בגדיו לפני שמשכיבין אותו על הארץ. והשיב ע"ז, לפי דעתי איסור גמור הוא ולא ייעשה, דנסתר ממשנה מפורשת ובש"ע וכו' והמקילין נמשכו אחר ספר גשר החיים שמביא קולא זו ונמשך אחרי מנהג איזמיר וכו' ובמכ"ת שגה בזה להחזיק במנהג שהוא נגד ההלכה ונגד הנהוג מדור דור, וכשנפטר החזו"א זיע"א בשבת בחורף, נשאר מושכב במטתו רק בהשמטת הכר מתחת ראשו וכסוי סדינים כנהוג וכהלכה עכ"ד. והכי איתא נמי בזוהר חדש כשדימו שנפטר רבי כרוספדאי שאמרו שבת היום ואסור לטלטלו וטרחא אחרא לא אצטריך ושבקוהו, וכמובא בפתח הדביר שם בד"ה עינינו ע"ש. וסוף דבר אין להקל לטלטל המת כי אם באופנים שכתבנו בפנים. ואין לחוש בזה לכבוד המת, כי אין בכך צורך, ואדרבה זהו כבודו שלא מחללים עליו שבת (אף באיסור דרבנן) בחינם, וכמ"ש האחרונים (ובענין הפשטת בגדי המת, עיין לעיל בהערה ד"ה וברמב"ם במוסגר):

וְזֶה לשון ערוך השלחן סעיף ט"ז, למדנו דמת שמת בשבת, או קודם השבת ולא היה שהות לקברו ולא הניחוהו על הארץ קודם השבת, שאסור להזיזו ממקומו וישכב במטתו עד מוצאי שבת. ואפילו על ידי ככר או תינוק אסור. אלא אם כן חוששים לקלקלו. כגון שמונח על כרים וכסתות שיכול להתקלקל (פירוש, להסריח. משבי"ר) עד מוצאי שבת, או שהיה אדם שמן, או שיש חום בבית, או שקשה על החיים להיות עמו בחדר אחד, או שיש תינוקות שמתיראים מפני המת כדרך התינוקות, או שיש חולה בבית וקשה לו בראייתו על המת, וכל כיוצא בזה, דאו מניחים עליו איזה בגד ומטלטלים אותו לחדר קר או למרתף. ואם אפשר לטלטלו על ידי גוי עדיף. ואם אפשר לסגור החדר ולפתוח חלון כנגדו כדי שיכנס הרוח ולא יתקלקל עדיף. וכן אנו מורים למעשה ע"כ:

שאינו עתיד ליקבר בהם, מותרים לכל אדם^[א]. וכן יכולים לפנות את המת מהמטה אם הם צריכים לה, על ידי שיהפכוהו ממטה למטה או לארץ בלא לטלטלו בידים, שזהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר^[יא]:

לכסות המת

(ה) לכסות את המת בסדין או בטלית וכדומה מותר, ובלבד שלא יעשה אוהל^[ב]:

[י] כף החיים שם סק"מ:

[יא] שלחן שלמה שם סק"ב:

[יב] מגן אברהם סימן שי"א ס"ק י"ח, שתילי זתים ס"ק כ"א, משנה ברורה סק"כ ובשער הציון אות כ"ד, כף החיים ס"ק מ"ט:

והנה באחרונים הנז"ל מבואר דדוקא במכסה אותו לצורך החיים (שלא יסריח ויצטרכו לצאת משם) אז מותר לכסותו, אבל אם החיים אינם צריכים לזה אלא בשביל המת לא. דלענין מת החמירו כדרכי יצחק דאין כלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל, דמתוך שאדם בהול על מתו חיישינן שמא יטלטלנו להדיא ולכך עבדינן הרחקה והיכר שלא יטעו. וכמו שכתב הט"ז שם בסק"ו ובלבושי שרד על המג"א שם, ובתוספת שבת ובאחרונים דלעיל:

איברא דאי אפשר להכחיש דמסתימת הרמב"ם והש"ע ושאר פוסקים דלא השמיעונו חידוש גדול כזה לא משמע כן. וכן מפורש בבית יוסף שם דמותר לטלטל דבר הניטל אף לצורך מת. וכן דעת האליה רבה סק"כ, ודעתו הובאה גם כן בשער הציון ובכף החיים שם. וכן דעת החמד משה, אף שבלבושי שרד הנז"ל השיב עליו ע"ש. גם בערוך השלחן סוף סעיף ו' ובחידושי ה"ר עזריאל (בילקוט מפרשים מכת"י בש"ע הנד"מ מהדרות פרידמן) כתבו דבסוגיא שם בשבת דף מ"ג ע"ב לענין מת המוטל בחמה באים שני בני אדם וכו', מוכח כהבית יוסף. וע"ע מה שכתבנו בענין זה בבארות משה סימן ס' מד"ה ואמנם. ואולי גם המג"א ודעימיה לא אמרו אלא בבא לכסותו כדי להגין מפני החמה דביה מיירו התם, ומשום שמא יעשה אוהל, דלכך ראו להחמיר עליו בטלטול יתר מן הדין שלא יטעה לומר שהותר איסורי שבת לצורך מת, אבל בעלמא כולי עלמא מודו דשרי. וע"ע מה שכתב בזה בספר בני ציון סק"ט:

ועוד דהרבה פעמים יש בכך צורך לחיים, אם מפני שרואים בזיון בכך שקרובם המת מושכב גלוי ויש להם צער ועגמת נפש מזה, אם מפני שיראים להשאירו כך ובפרט במקום שיש תינוקות. ותו דהמסתכל בפני המת קשה ללימוד כדאיתא בהוריות דף י"ג ע"ב, ומשכח תלמודו, ויש אומרים שעניו כהות, וכמובא בספר שמירת הגוף

לטלטל מת המוטל בחמה ע"י הנחת דבר היתר

ו) **מת המוטל בחמה וחושש עליו שמא ימהר להסריח מפני כן** (בשבת או אף במוצאי שבת^[יג]), מניח עליו או בסמוך לו (אם המת על מטה או על דבר אחר^[יד]) דבר מאכל, או בגד, או כלי שמלאכתו להיתר, וכל כיוצא בהם דבר המותר בטלטול, ומטלטל את המת אגב הככר או הכלי. ואם אין שם ככר או כלי, לא יטלטלנו כלל, ואפילו לא להפכו ממטה למטה בלי לטלטלו בידים. שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור, דהיינו המת, אסור^[טו] (כדלעיל):

והנפש סימן ר"מ אות א'. והמת צריך שמירה, וקשה לשומר לשמור עצמו שלא להסתכל בפניו במשך כל השבת. ותו לפי מה שכתב בספר מעבר יבוק דקשה למת שיהיו פניו ומצחו ששם נרשמים העוונות, גלויים לפני כל החיצונים והמקטרגים, וכמובא בספר גשר החיים תחילת פרק ג' דף מ"ז. ואם מפני כבוד המת התירו לטלטלו על ידי ככר או תינוק, ובבזיון גדול אף להוציאו לכרמלית מותר וכדלקמן בהערה ע"ש, קל וחומר במקום צער כזה למת, דלא נחמיר בכל כי האי לכסותו בדבר המותר מן הדין לכל אדם. (אמנם זה יש לדחות דשמא בשבת אין שטן ואין פגע רע אף למת. ועיין עוד לעיל בהערה בשם חכמת אדם, ובפתחי תשובה יו"ד סי' של"ט סק"ד):

ועל פי כל האמור לעיל סתמנו בפנים להתיר בכל גוונא. ואחר כך ראיתי בשו"ת שבט הלוי ח"ד סימן ל' שהביא שכשנפטר מופת הדור החזון איש זיע"א דאף שלא הורידוהו לארץ (עיין בזה לעיל בהערה), כיסוהו בסדינים כנהוג וכהלכה ע"כ. ומעשה, רב (וכ"כ בארחות שבת פ"ט סעיף רל"א):

ובענין מאי דאיתא ברמב"ם ובשלחן ערוך שם סעיף ו' מת המוטל בחמה ולא רצו להזיזו וכו' באין שני בני אדם וכו' זה מביא מחצלת ופורס וכו', עיין פסקי מהרי"ץ סעיפים פ"ה פ"ו, ובבארות משה שם ובמילואים שם סימן ס':

[יג] כך נראה פשוט:

[יד] דבמקום שאפשר לא יניח על המת ממש משום בזיון המת. כן כתב הפמ"ג באשל סימן ש"א סק"א, כף החיים שם סק"ג, ובגשר החיים ח"א פרק ה' דף ס"ח אות ב':

[טו] רמב"ם שם הלכה כ"א. שלחן ערוך שם סעיף א'. שתילי זתים ס"ק ט"ז. משנה ברורה סק"א. ביאור הלכה בסעיף ג' ד"ה יש. כף החיים ס"ק ל"ז. **ובענין** מה שכתבנו מניח עליו דבר מאכל או כלי וכו', כן כתבו האחרונים דלעיל. ועיין עוד לאאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז הערה מ', ובדרכי משה אות ב', ובראבי"ה סימן ר"ד, ובספר בני ציון סק"ו. ומכל המבואר שם יוצא דלכתחילה עדיף לטלטלו

וי"ש מקילים לטלטלו אף כשאין לו כלי אגב בגדיו. שכיון שעתידים להפשיטו מהם, אינם בטלים אצלו. אבל אם היה לבוש בתכריכין, או בבגדים שיקבר עמהם, כגון שנפל מן הבית ומת והוא מלוכלך בדם שצריכים לקברו בבגדיו והם אסורים בהנאה, הם בטלים אצלו ואין מטלטלים אותו על ידיהם בכל אופן, כי אם על ידי שיניחו עליו דבר היתר^[טז]:

על ידי הנחת דבר מאכל (וכלשון הגמרא מניח עליו ככר או תינוק), ורק אם אין יניח עליו כלי של היתר וכיוצא בו, והטעם משום שיש אומרים דאפשר דחשיב טלטול זה כטלטול כלי של היתר שלא לצורך גופו דאסור ע"ש:

[טז] עיין שלחן ערוך שם סעיף ג' בשם יש מי שאומר (והוא ה"ר אביגדור, וכמובא בבית יוסף שם). שתילי זתים ס"ק י"ז. כף החיים ס"ק ט"ל. שו"ת מהרי"ל סימן ס"ה. אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ט"ז:

ובביאור הלכה שם ד"ה יש, הקשה דאם כן למה הצריכו בגמרא ככר או תינוק, יטלטלוהו אגב מטתו. וכן הקשה בחידושי הגרעק"א דף מ"ג ע"ב. ותירץ החזו"א בסימן מ"ז ס"ק כ"ג דשאני מטה שהיא מתחת המת ונראית כטפילה ובסיס למוקצה שעליה, ולא התיירו אלא באופן שמטלטל המוקצה וההיתר נישא על ידו, דכיון דאפשר להסיר ההיתר ואינו מסירו נראה כאילו המוקצה טפילה ובסיס לככר ע"ש. וכן לעיל שם בסק"ט. ועיין במגילת ספר סימן מ"ה אות ג' וד' מה שכתב בזה:

ומכל מקום פשט הגמרא והפוסקים משמע דלא כהמקילים, מדלא אשתמיט לחד מנייהו לפרש דאיירי דוקא במת ערום או בלבוש תכריכין, וכמו שהעירו על זה האחרונים. וכן כתב מהר"ח כסאר זצ"ל בפירושו שם טוב על הרמב"ם הלכה כ"א. והוא היתר דחוק מאוד, ולא דמי לככר ותינוק דכסותו טפילה לו. ועל כן נלע"ד שאין לסמוך להקל בזה, אלא אם כן הוא מקום דוחק גדול ואי אפשר להניח עליו דבר היתר לטלטלו, הואיל וסוף סוף הובאה דעה זו בשלחן ערוך. וכמו שכתבנו כן הוא דעת מרן גופיה דלהכי נקט להאיי סברא בלישנא דיש מי שאומר, להורות שאינה מחוורת ומוסכמת כל כך להלכה, וכמו שכתב מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן רנ"ב בדקדוק לשון זה, ואף אם לא נזכרו החולקים בספר הב"י כל סתום לא עממהו וסוד ה' ידע וכו' ע"ש ובנוה צדיק. ובנדון דידן בעיניך חביט למרן גופיה בבית יוסף שם שכתב על דברי ה"ר אביגדור שהוא בעל הסברא הזאת וז"ל, ומשמע לי שאין כן דעת רש"י והפוסקים דאם כן הוי להו לפרושי, וראיתו יש לדחות וכו' ע"ש:

במקום שהחום גדול ויש לחוש שהמת יסריח, אפשר לומר לגוי להדליק "מזגן" או "מאורר", דהוי אמירה לגוי באיסור שבות (עיין לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור) דמותר במקום צורך גדול. וכן כל כיוצא בזה כל שהוא צורך המת. וכגון מה שכתב בערוך השלחן סעיף י"ח שהם מתירים לומר לגוי ליישר איבריו. מיהו הני מילי

להבריא מת שלא ינתחוהו

(ז) **מת** בבית החולים או במקום שאם ינתחוהו שם יש לחוש שינתחו את גופו, או יקחו ממנו איברים רח"ל, ואי אפשר לשמור עליו שם, מותר לטלטלו ולהבריחו על ידי הנחת דבר היתר^[יז]:

מת בבית הכנסת, ולטלטלו על ידי גוי

(ח) **לא** התירו לטלטל על ידי הנחת דבר היתר אלא למת בלבד^[יח], אבל לא בשאר דברים האסורים בטלטול^[יט]. ואף במת לא התירו אלא כשהוא לצרכו, אבל לצורך דבר אחר לא. ולצורך מצוה או צורך גדול מותר לטלטלו ולהוציאו על ידי גוי, ואז מותר גם בלי הנחת דבר היתר. דאמירה לגוי באיסור שבות (מוקצה והוצאה מרשות לרשות) מותר במקום מצוה או צורך גדול:

ולבן מי שמת בבית הכנסת, אסור לישראל לטלטלו אף על ידי הנחת דבר היתר. ואף על פי שאין הכהנים יכולים ליכנס לבית הכנסת מפני המת. הואיל וטלטול זה אינו לצורך המת

בצורך ממש ואי אפשר להמתין עד מוצאי שבת שלא יתעקמו (ועיין עוד לעיל בהערה מד"ה וברמב"ם), אבל בלאו הכי, וכן כשיכולים להורידו לארץ על ידי דבר היתר דאו אין לחוש כל כך שיסריח, יעשו כן ולא יאמרו לגוי:

בענין להוציאו לכרמלית, עיין לקמן בהערה:

[יז] מהרחא"ש ממונקאטש בנימוקי אורח חיים סימן שי"א. שמירת שבת כהלכתה פרק ס"ד סעיף י"ג. חוט שני פרק ע"ו סק"ג:

[יח] משום כבוד הבריות (רש"י בשבת דף קמ"ב ע"ב ד"ה אלא). והרמב"ם בפרק כ"ו הלכה כ"א פירש הטעם מפני שאדם בהול על מתו ע"כ. משמע דרוצה לומר שאם לא נתיר לו על ידי דבר היתר יבוא לטלטלו טלטול גמור בידים ע"ש. ולכאורה נפקא מינה למי שרוצה להחמיר ולא לטלטלו אף על ידי ככר, דלרמב"ם תבוא עליו ברכה, ולרש"י אין להחמיר משום כבוד המת, ומצוה איכא. מיהו יש לומר דגם לטעם הרמב"ם, כיון שהתירו התירו וליכא ביה מצוה כלל ואדרבה יש לו לחוש לכבוד המת. וכן עיקר. וכיו"ב כתבנו עוד לקמן בהערה:

[יט] רמב"ם שם. שלחן ערוך שם סעיף ד'. ועיין עוד לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

עצמו. אבל יכולים לומר לגוי להוציאו מבית הכנסת, שזהו צורך מצוה^[כ]:

לצורך כהנים

ט) וכן אסור לישראל לטלטל את המת על ידי הנחת דבר היתר, לצורך כהנים שיהיו יכולים להיות בבתיהם, כשהם תחת גג אחד עם המת. ולטלטלו ולהוציאו על ידי גוי, יש מתירים שזהו בכלל צורך גדול^[כא]:

[כ] רמ"א שם סוף סעיף ב'. כף החיים ס"ק כ"ט ל"ד ול"ו. משנה ברורה ס"ק י"ג. ספר כל בו על אבילות סימן ג' אות ז' דף ס"ב (וצורך מצוה איכא משום נשיאות כפיים ושלא יתבטל התמיד, וכיו"ב כתבנו לקמן בדיני מוקצה בחפצי הגוי. ובלאו הכי כל צורך רבים חשיב צורך מצוה וכדלקמן שם):

בטלטול מן הצד, דהיינו להפכו ממטה למטה לצורך כהנים וכדומה, מותר אף על ידי ישראל ובלא הנחת דבר היתר, כיון שהוא טלטול מן הצד שלא לצורך המת אלא לצורך מקומו, וכמו שכתבו האחרונים שם:

הגר"ש קלוגר בספר החיים סימן שי"א התיר לטלטל מת מן המרחץ לצורך טבילת נשים על ידי ישראל והנחת דבר היתר. ואף דלא התיר רמ"א אלא על ידי גוי, שאני הכא שנתפרסם והוי בזיון למת שיטלטלוהו גויים, וכיון דמותר לטלטלו מן המרחץ מותר לטלטלו לאוהל בית החיים [בעיר מעורבת], והסכימו עמו חכמי העיר. והובאו דבריו בנמוקי אורח חיים למהרחא"ש ממונקאטש, ובקיצור בכף החיים ס"ק ל"ג, ובספר כל בו על אבילות להר"י גרינולד דף ס"א יעויין שם. **ברם** מסופקני אם יודו לזה שאר פוסקים דטלטול מת על ידי גויים וישראלים עומדים על גביהם חשיב בזיון כולי האי כדי שנתיר לישראל לטלטלו על ידי ככר. ומסתימת דבריהם לא משמע כן. וכן הדעת נוטה דלא הוי בזיון כל כך וליכא טעמא דכבוד הבריות שכתב רש"י, וכל שכן דליכא טעמא דאדם בהול על מתו שכתב הרמב"ם כיון שאינו אלא לצורך החיים אפשר על ידי גוי (וע"ע ביאור הלכה סימן תקכ"ו סעיף ב' סוד"ה אסור):

מיהו היכא דהתירו חכמים לישראל לטלטלו ע"י ככר, כגון שהיה מוטל בחמה או להורידו לארץ וכדומה, אף אם יכולים לטלטלו על ידי גוי יתעסקו בו ישראל, דכיון דהותר הותר וזהו כבודו ופשוט. וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה פס"ד סי"ב ע"ש:

[כא] רמ"א ואחרונים שם. ועייין שם עוד פרטי דינים כשקרובי המת אינם מסכימים להוציאו:

במקום שנמצאים בו כהנים זקנים מופלגים בזקנה או חולים שקשה להוציאם משם, כגון ב"בית אבות", כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן נ' שאם אין מצוי שם גוי יכול לישראל להוציאו (במקום מעורב. משבי"ר) על ידי דבר היתר, משום שאפשר לסמוך בזה על דעת מהרי"ל (עייין שו"ת מהרי"ל סימן ס"ה, רמ"א בדרכי משה אות ד', מג"א,

לטלטל מת כדי להצילו מן הדליקה

(י) נפלה דליקה במקום שהמת מוטל ויראים שלא ישרף, מותר לטלטלו על ידי הנחת דבר היתר. ואם אין שם דבר היתר, אם יש שם שתי מטות יהפכוהו ממטה למטה שזהו טלטול מן הצד[כב]. ואם אי אפשר לעשות כן, כגון שהיה מוטל על הקרקע, או שאין שם שתי מטות, מטלטלו כדרכו בידיים כדי להצילו מן הדליקה מכל מקום. והתירו חכמים דבר זה, שמא יבוא לכבות, מפני שאדם בהול על מתו שלא ישרף[כג]:

ולחוציאו לרשות אחרת או לכרמלית, הרבה פוסקים מתירים. והיינו בין אם מטלטלו לבדו, בין אם מטלטלו עם הנחת דבר היתר[כד]:

כה"ח ס"ק ס"ט, וערוך השלחן סי"ב. משבי"ר) שמתיר לטלטל מת ע"י דבר היתר גם לצורך החיים, כדי שלא יכשלו הזקנים. ועוד הא כתב הש"ך יו"ד בהנהגת או"ה סימן רמ"ב בדברבנן מותר לצורך גדול לסמוך על יחיד נגד רבים. ומכל שכן כהאיי גוונא עכ"ד. ומכל מקום במקום שאפשר נכון יותר לטלטלו מן הצד להפכו ממטה למטה:

הניח על המת דבר היתר לטלטלו לצרכו, כגון להורידו מן המטה לארץ, מסתברא דמותר להמשיך לטלטלו למקום אחר גם אם הוא לצורך החיים כגון כהנים וכדומה, כל שאין בכך הוצאה מרשות לרשות, כיון שתחילת טלטולו ברשות. וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. וכ"ש בעניינינו דלמהרי"ל מותר לטלטלו ע"י ככר אף לצורך החיים:

[כב] ואף על גב שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור, מכל מקום הוא עדיף מטלטול גמור בידיים:

[כג] רמב"ם שם הלכה כ"א. שלחן ערוך שם סעיף א'. אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י"ז:

והטעם שכתבנו להיתר הטלטול בדליקה, מפורש בגמרא דף מ"ג ע"ב דמתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה לטלטולי אתי לכבויה ע"כ. ונראה לענ"ד דאחר שהתירו התירו דהם אסרו והם התירו, ומעתה אף מי שאינו בהול יש לו לטלטלנו כדי להצילו משריפה ומצוה עושה, ועל דרך שכתבנו לעיל בהערה:

[כד] האחרונים נחלקו בדעת הרמב"ם והש"ע אם בדליקה שלא ישרף התירו אף להוציאו לכרמלית, או לא התירו אלא טלטול מוקצה בלבד. כיעויין היטב ברמב"ם שם, ובלשון הש"ע שם וכל זה באותו רשות, ובמג"א סק"ג, ביאור הגר"א סק"ג, מקור חיים, בית מאיר, פמ"ג באשל סק"ג, ערוך השלחן סעיף ג', שיעורי לקט שם, קיצור ש"ע סימן פ"ח סעיף ט"ז (ושם סתם לאסור וכפשט לשון הש"ע, וכמ"ש המג"א הנו"ל). ומהרד"ם בשתילי זתים סק"ד, כף החיים סק"ח, משנה ברורה סק"ד, ובביאור הלכה שם ד"ה וכל שהאריך בזה ע"ש:

להוציא מת שהסריח מהבית, או מבזיון גדול

(יא) מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, מותר להוציאו לכרמלית. גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך^[כה]. ואם היה להם מקום לצאת בו, אין מוציאים אותו, אלא מניחים אותו במקומו ויוצאים הם. וכשמוציאים אותו לכרמלית, מוציאים אותו עם הדבר היתר שהניחו עליו כדי לטלטלו^[כו] (וכדלעיל)^[כז]:

ואף שלי העני בדעת רבינו הרמב"ם ומרן השלחן ערוך משמע טפי כהאוסרים, ולא התיר הרמב"ם שם הוצאה אלא בתר הכי, בהלכה כ"ג גבי מת שהסריח דאיכא נמי כבוד החיים, ואי נמי בזיון גדול אף כשהוא למת בלבד דהוא בכלל כבוד הבריות שדוחה לא תעשה דלא תסור וכמ"ש המג"א בס"ק י"ב בדעת מרן שם (ובמגילת ספר סימן מ"ה אות ב' ד"ה ריהטת, הוכיח כן גם מדברי מרן בבית יוסף שם ע"ש) וכדלקמן בסעיף שלפנינו. משא"כ דליקה סבירא ליה ולהש"ע דאינו בזיון כל כך למת להתיר בשביל זה הוצאה. וראיה לכך דאף מוקצה לא התירו בגמרא בדליקה כי אם מטעמא דאי לא שרית ליה אתי לכביי, הא לאו הכי לא ולא אמרינן גדול כבוד הבריות שדוחה וכו'. אבל הוצאה דחמירא ממוקצה לא מצינו שהתירו (ולא סבירא להו החילוקים שהובאו בביאור הלכה סעיף א' ד"ה לא ע"ש ודוק). וגדולה מזו דעת הרי"ף וה"ר יונה דאף טלטול גמור לא התירו בדליקה אלא טלטול מן הצד וכמובא בטור ובב"י ריש הסימן. על כל פנים כיון שהסכימו כמעט כל הפוסקים להתיר אף להוציאו, וכדעת רש"י וסיעתו, וברמב"ם וש"ע נמי לא מפורש היפך זה ונחלקו האחרונים בדעתם, הלכך שפיר יש לנו לסמוך על המתירים במקום צורך ודוחק כזה להצילו משריפה. וכן פסקו הרבנים שתילי זתים כף החיים ומשנה ברורה הנו"ל. וכן העלה בספר מנוא"ה פרק י"ב סוף סעיף י"ב. **ומצאתי** שכן הוא גם דעת מהר"ר זכריה הרופא מקדמוני חכמי תימן בפירושו כתיבת יד על הרמב"ם שם, שפירש לשון הרמב"ם נפלה דליקה בחצר שיש בו מת וכו', דמיירי בין בחצר מעורבת בין בחצר שאינה מעורבת ע"כ. ופירושו בהיפך מדיוק המג"א הנו"ל מלשון הרמב"ם בחצר עיין שם. ועיין במחצית השקל שם:

[כה] דברים י"ז, י"א:

[כו] והיינו לכתחילה, שאם לא היה להם דבר היתר להניח עליו, מותר לטלטלו מכל מקום משום כבוד הבריות. וכן כתב במשנה ברורה סק"ט. וכן פשוט אליבא דהרמב"ם, שאם התירו להוציאו לכרמלית כל שכן לטלטלו. וכן מוכח במגיד משנה שם הלכה כ"ג. ועיין עוד בכף החיים סק"י ח:

[כז] רמב"ם שם הלכה כ"ג. שלחן ערוך שם סעיף ב'. (ורשות הרבים דאורייתא לא שכיח בזמנינו, וכמו שכתבנו במקום אחר):

והוא הדין אם המת נמצא במקום שיש לו בזיון גדול, כגון שהגויים מתאספים סביבו, שמותר לטלטלו ולהוציאו משם [כח]:

לקבור בשבת על ידי גוי

(יב) אסור לקבור את המת בשבת אפילו על ידי גוי. אפילו להוציאו על ידיהם ולהניחו בחפירה העשויה מאתמול, שאין כאן אלא טלטול על ידי גוי, אסור. שאין כאן משום כבוד המת, דאדרבה זהו כבודו שיאמרו עליו שלא נתחלל עליו שבת במיתתו [כט]:

[כח] שלחן ערוך שם. מג"א ס"ק י"ב. כף החיים ס"ק כ"ה:

וזהו דעת הרמב"ם ועוד ראשונים (וכ"ה באו' הגאונים עמ"ס שבת בדף מ"ד סימן קל"ו ושם בהערה ה') וכן דעת מרן הש"ע, שלא התירו להוציאו לכרמלית כי אם במת שהסריח כבר, ומפני כבוד החיים כדי לסלק מהם ריחו. וכמ"ש הרב המגיד שם בהלכה כ"ג בשם הראב"ד, ובבית יוסף סעיף ב' ד"ה ומשמע, מג"א סק"ג וסק"ו, ביאור הגר"א שם בסעיף א', כף החיים שם ס"ק י"ד ט"ו ט"ז, ובמשנ"ב סק"ה וסק"ז, ערוך השלחן סעיף ח', ובשם טוב על הרמב"ם שם, ובמנוא"ה פ"ב סנ"ה (וע"ע במאירי דף מג: ד"ה פעמים, ובדף צד: מד"ה מלאכה ודוק):

ונמצא שהם שלשה דינים. **הא'**, מת המוטל בחמה ועדיין לא הסריח, לא הותר לטלטלו כדי שלא יסריח כי אם על ידי הנחת דבר היתר, אבל טלטול גמור אסור (וזה מוסכם). ולהוציאו לכרמלית אסור. **הב'**, להציל מת מן הדליקה (לעיל בסעיף י') מותר אף טלטול גמור כשאי אפשר על ידי דבר היתר, מטעם דשמא יבוא לכבות. ונחלקו הפוסקים אם מותר גם להוציאו לכרמלית, ונקיטין לקולא וכדלעיל בסעיף הקודם. **הג'**, מת שכבר הסריח ואין לחיים מקום לצאת, מותר אף להוציאו מפני שיש כאן גם כבוד החיים. והוא הדין בזיון גדול שיש למת מותר להוציאו, דכבוד הבריות שייך גם במת אם הוא בזיון גדול. **זהו** העולה לדעת רבינו הרמב"ם ומרן הש"ע ודעמייהו. וכן פסק בכף החיים. ולדעת רש"י בדף צד: ועוד ראשונים, בכל שלושת האופנים דלעיל מותר גם להוציא את המת לכרמלית בכל אופן, דבזיון המת חשיב כבוד הבריות. וכן פסק הטור ורמ"א בסעיף ב'. וצריך עיון על הרב שתילי זתים שלא השמיט הגהת רמ"א שם דפליגא אמרן וכמו שנתבאר. ולהלכה אנן בדידן נקיטין כהרמב"ם והש"ע, ואין להקל להוציאו באופן הראשון וכל כיוצא בו שעדיין לא הסריח. ועל ידי גוי שרי בכל גוונא, וכמו שנתבאר לעיל:

[כט] שלחן ערוך סימן תקכ"ו סעיף ג' ואחרונים. ועיין עוד כל בו על אבילות סימן ב' אות ל"ח דף קצ"ו. **ולענין** מת ביום טוב, ביום טוב ראשון יתעסקו בו גויים, וביום טוב שני אפי' של ראש השנה יתעסקו בו ישראל, עיין בשלחן ערוך שם:

מנהג שפיכת המים בשבת

(יג) מנה שנוהגים לשפוך כל המים שאובים שבתוך כלים שבשכונת המת, בשבת אין צריכים לעשות כן^[ל]:

לטלטל מת רשע להצילו מבזיון

(יד) כל הפורשים מדרכי ציבור, והם האנשים שפרקו עול מצוות תורתנו הקדושה מעל צוארם, ואינם נכללים בכלל ישראל בעשיית המצוות, ובכבוד המועדות, וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא הרי הם כבני חורין לעצמם כשאר האומות. וכן המשומדים והמוסרים והאפיקורסים, וכן המאבד עצמו לדעת, כל אלו אין עושים דבר לכבודם. ולכן רשע שמת אין מטלטלין אותו כלל אף לא על ידי הנחת דבר היתר, כגון אם היה מוטל בחמה, או להורידו מהמטה לארץ וכל כיוצא בזה. אבל אם עשה תשובה קודם שמת, מתעסקים עמו כישראל גמור^[לא]:

[ל] עיין שלחן ערוך יו"ד סימן של"ט סעיף ה' ואחרונים שם. אממו"ר שליט"א בש"ע המקוצר יו"ד סימן קע"ו סעיף ו'. ובשו"ת שלמת חיים סימן תט"ו. ויש מצריכים לשפוך גם בשבת, כיעויין בברכי יוסף ביו"ד שם אות ט', ובשדי חמד כרך ו' דף ק"ב סימן ר"ד:

להודיע על מת בשבת, עיין לעיל:

[לא] כן כתב הגר"ש"ק בחכמת שלמה סימן שי"א סעיף א' לענין רשע מפורסם שמת בשבת, שאין לטלטלו אף על ידי ככר או תינוק בשביל למנוע בזיונו. וכן כתב הגר"י מקוטנא בהגהותיו מעט צרי (שבסוף ספרו ישועות מלכו) על הרמב"ם שם הלכה כ"ג לענין אותם שפירשו מדרכי ציבור, דלא נדחה איסור דרבנן מפני כבודן. וע"ע רמב"ם הלכות אבל פרק א' הלכה י', ובש"ע יו"ד סימן שמ"ה סעיף ה', ובש"ע המקוצר סימן קפ"ב סעיף ז', כל הפורשין מדרכי ציבור וכו', אין מתאבלין עליהם אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמים וכו':

והכי איתא בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג, מעשה בטבח אחד בציפורי שהיה מאכיל ישראל נבלות וטריפות, פעם אחת שתה יין בערב שבת וי"ג ערב יום כפורים עם השיכה. ועיין מה שכתבנו בבארות משה הלכות יוה"כ ס"ק כ"ט ד"ה ומהן ועלה לגג ונפל ומת [נלע"ד דלכך פירשו כיצד מת, להודיע שלא הספיק להתוודות ולעשות תשובה קודם מיתתו מרוב הבהלה שבנפילה, וכמ"ש באבות פ"ה משנה י"ח כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולכך לא חש רבי חנינא לבזיונו. משבי"ר] והיו הכלבים מלקקים בדמו, ושאלו לרבי חנינא אם אפשר להעבירו מלפניהם ולטלטלו. אמר להם כתיב ובשר בשדה

טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו, וזה היה גוול את הכלבים ומאכיל את ישראל, הניחו להם שמשלהם הם אוכלים ע"כ. והובא מעשה זה גם בויקרא רבה פרשה ה' אות ו'. ואין לך בזיון גדול מזה ובכהאיי גוונא לכולי עלמא מותר לטלטלו טלטול גמור (כדלעיל בסעיף י"א) ואפילו הכי לא התיר לטלטלו. ומעשה שהיה כך היה, אבל הוא הדין לכל הרשעים שאין לחוש לבזיונם, אם לא עשו תשובה קודם מותם. וכן למד מזה בחכמת שלמה הנז"ל. וזר"ז הלוי בספר המאור בשבת פרק ג' דף ט"ז ע"ב המליץ בחרוזיו בזה"ל, תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין, צריך בדיקה אחריו אם הוא מין (ז"ל רמ"א סס"י רנ"ז, כל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת, חיישינן שמא אפיקורוס הוא ע"כ), "ואם מת יתעסקו בו עממין" (פירוש גויים) ע"כ. וע"ע שו"ת חתם סופר יו"ד סימן שמ"א, ובעמודי ירושלם תניינא על הירושלמי דלעיל, ומה שהובא בזה בשדי חמד כרך ו' מדף צ"ד ע"ב (סימנים קכ"ז קכ"ח וקכ"ט), ובספר כל בו על אבילות פרק ג' סימן א' מדף קצ"א אות ל"ב. ועיין עוד בספר חשוקי חמד עמ"ס שבת דף מ"ג ע"ב דף רנ"א, וי"ל ע"ד:

בניהו אם הסריח והיו החיים מתבזים ממנו ואין להם מקום לצאת, יכולים לטלטלו לא מפני כבודו אלא מפני כבוד החיים. ובמעט צרי הנז"ל למד מהגמ' בסנהדרין דף מ"ז ע"א ישראל גופייהו ניחא להו דמחלי יקרייהו לגביה, דגם מפני כבוד החיים יש לאסור ע"ש. וכן יש ללמוד מהירושלמי הנז"ל דלא חשו לכבוד קרובי הטבח. מיהו יש לחלק דשאני הכא דכבוד החיים דהכא הוא כדי לסלק ריחו. ובחכמת שלמה שם כתב דגם בנפלה דליקה מותר לטלטלו ככל המתים דהתם טעמא משום שאדם בהול על מתו ושמא יכבה ע"כ. ולדבריו גם במוטל בחמה או כל בזיון אחר יהיה מותר לטלטלו על ידי ככר או תינוק, אליבא דהרמב"ם שמה שהתירו לטלטלו הוא מטעם שבהול וכדלעיל בהערה. אכן יש לומר דברשע אין לאדם להיות בהול על בזיונו, ולכן לא התירו חכמים לטלטלו בכל גוונא. ולפי זה גם בדליקה אין להתיר, זולת כשהוא מפני כבוד החיים. וצ"ע ולמעשה יש לשאול לחכם מובהק וירא שמים:

פרק תשיעי

הלכות דברים שנאמרו בטלטול בבין השמשות ובשבת נסתלק האיסור

דבר שהוקצה בבין השמשות (מגו דאתקצאי וכו')

(א) כל דבר שהיה מוקצה בבין השמשות, דהיינו משקיעת החמה עד צאת הכוכבים^[א]. כגון נר שהדליקו בו בשבת,

[א] וכתבו האחרונים דהיינו שהיה מוקצה כל זמן זה של בין השמשות מתחילתו ועד סופו. וכן הוא לשון רבינו חננאל ורש"י ועוד פוסקים בשבת דף מ"ד ע"ב, ובדקדוקי סופרים הובא גירסא זו בלשון הגמרא שם, גבי מטה שייחדה למעות וכו' והוא שלא היו עליה "כל" בין השמשות ע"כ. וכן הלשון בגמרא בדף מ"ג ע"א בעודן עליו "כל" בין השמשות. אבל אם לא היה מוקצה בכל בין השמשות לא הוקצה לכל היום. וכמו שכתב הגר"ז בסימן ש"י סעיף ז' ע"ש. והעיר על זה גם בהגהות הגרעק"א סימן ש"י סעיף א' ע"ש, ובפרי מגדים שצ"י שם. וכן כתב במשנה ברורה סימן ש"ט ס"ק י"ט וס"ק כ"ט. וכן מבואר בלשון כף החיים שם ס"ק ל"ד. וכן הוא לשון אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף א. והטעם כיון דבין השמשות ספק, במוקצה דרבנן אזלינן בספקו לקולא, וכדאשכחן בפוסקים בכמה דוכתי:

ועדיין צריך לעיין במאי דאיתא בכיצה דף ל' ע"ב גבי נויי סוכה באומר איני בודל מהן "כל" בין השמשות. וכ"ה ברמב"ם הלכות סוכה פ"ו הט"ז ובשלחן ערוך סימן תרל"ח ס"ב. ובפירושו יותר במשנ"ב שם ס"ק י"ז יעויין שם, ובש"ש"כ פ"כ הע' קפ"ו. ועיין מה שכתבו לחלק בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן מ"ג אות ב', ובספר מנוא"ה פרק י"ב הערה קע"ב ושם האריך בזה ע"ש, ובספר שבות יצחק פרק ט"ו אות ב'. וצריך עוד לעיין בלשון תוספות הרא"ש בשבת דף מ"ג ע"א ד"ה בעודן (השני) וכו' לכל הפחות רגע אחת [אחד] הקצה לצרכו ומגו דאתקצאי וכו'. ולשונו מקביל ללשון התוספות שם שעה אחת. אלא שהרא"ש מרחיב ומפרש לשונם קצת יותר כנודע. ומכל מקום בלשון הגמ' בשבת איתא בהדיא בעודן עליו כל בין השמשות וכדלעיל. ומכל זה נראה דדבר שמצד עצמו הוא מוקצה בכל בין השמשות אלא שרוצה לסלק איסורו במידי דתליא במחשבה, וכהיא דאיני בודל או מ"ש הרא"ש הנז"ל שרצונו שהאפרוחים יהיו על הסל, בכהאיי גוונא לא הקילו בספק בין השמשות להקל אף במוקצה דרבנן, כי אם באופן שלא יקצה ממנו דעתו במשך כל בין השמשות. ובחילוק זה יבוא הכל על נכון. ועיין:

והמנורה שהיה הנר עליה, שהם מוקצים משום בסיס לדבר האסור דהיינו השלהבת^[ב]. וכן כלי שהיו עליו מעות או כל מוקצה אחר, ונאסר אותו כלי בטלטול משום שנעשה בסיס לדבר האסור. אף על פי שבשבת כבה הנר, או שנפלו המעות, אסור לטלטל את הנר או הכלי, ואפילו לצורך גופו ומקומו, וכמו שהיה דינו בבין השמשות בעודו דולק ובעוד המעות עליו. שכל שהיה אסור לטלטלו בבין השמשות נאסר לטלטלו כל השבת כולה, אע"פ שהלך הדבר שגרם לו האיסור^[ג] (וזהו הנקרא מגו דאִתְקַצְאֵי בבין השמשות אִתְקַצְאֵי לכולי יומא^[ד]):

גרוגרות וצמוקים שלא היו ראויים בבין השמשות

(ב) גְרוֹגְרוֹת (פירוש, תאנים יבשות מפורדות^[ה]) וצימוקים שהניחם בחמה קודם שבת כדי לייבשם, הרי הן אסורים בשבת משום מוקצה, הואיל והן מסריחים בנתיים (מעט תחילת התייבשותם בחמה עד שיתייבשו לגמרי) ואינם ראויים לאכילה כלל קודם שנתייבשו. וכיון שבבין השמשות לא היו ראויים ונאסרו בטלטול כדין מוקצה מחמת גופו, הוקצו

[ב] וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו ע"ש:

[ג] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י'. שלחן ערוך סימן רע"ט סעיפים א' וב', וסימן ש"י סעיפים ג' וז'. שו"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף א':

[ד] וכן הוא נקרא "מוקצה מחמת איסור", כדלעיל בכללי המוקצה בהערה. **והטעם** דדבר שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל היום, פירש רש"י משום שעיקר הכנה מבעוד יום, כדכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו. וזה בתחילת היום בבין השמשות הוקצה מלהשתמש בו ע"כ. והובאו דבריו במשנ"ב סימן ש"י ס"ק ט"ז, ובכ"ה החיים שם ס"ק כ"ב. ועיין עוד לעיל בכללי המוקצה בהערה בשם חיי אדם. **אבל** אם בבין השמשות לא היה מוקצה אלא בשבת, ואחר כך הלך הדבר שגרם לו האיסור, חזר להתירו ומותר לטלטלו, שאין מוקצה לחצי שבת, כדלעיל בכללי המוקצה. ועיין שם לענין שאין מוקצה בטעות:

כלי המוקצה מחמת חסרון כיס שנשבר בשבת ועתה אינו מקפיד עליו, כתבנו דינו לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס. ודין כלי שמלאכתו לאיסור שנשבר, לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

[ה] ערוך ערך גרגרת, ומה"ר תנחום בספר המספיק ערך גרגר:

לכל השבת כולה, אף על פי שאחר כך בשבת נתייבשו ונעשו ראויים^[א]. ואפילו הזמינם מבעוד יום, שאמר אני נוטל מהם למחר לאכלם, אינו מועיל, שהרי זה כמזמין עצים ואבנים^[א]:

בהמה שנשחטה בשבת לחולה (מוקצה שלא דחאו בידיים) **ג) דבר** שלא דחאו בידיים, אף על פי שבבין השמשות היה מוקצה, מותר לטלטלו אחר כך בשבת כשנעשה ראוי. שלא נאסר הדבר לכל השבת אלא כשדחה אותו בידיים בבין השמשות, כגון נר שהדליקו, וגרוגרות וצמוקים שהניחן בחמה לייבשן, שכיון שדחה אותם ולא היו ראויים הקצה אותם מדעתו: **הלכך** בהמה שנשחטה בשבת לצורך חולה שיש בו סכנה, מותר לבריא לטלטל את הבשר אפילו שלא לצורך החולה. ומותר לו גם לאכול ממנה חי בלא מליחה ובלא בישול^[ה]. ואף על פי שבבין השמשות הבהמה היתה אסורה בטלטול ככל בעלי חיים המוקצים (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו). ואפילו לא חלה אלא בשבת, וקודם שבת לא חשבו כלל לשחוט בשבילו, מכל מקום כשנשחטה מותר לטלטלה, הואיל ולא דחה אותה בידיים^[ט]:

[א] הרמב"ם פרק כ"ו הלכה י"ד. שלחן ערוך סימן ש"י סעיף ב'. וכדלעיל בכללי המוקצה. [ובפירוש מסריחין "בינתיים" שכתב הרמב"ם, הובא עוד בפירוש קדמון על הרמב"ם שם שיש מפרשים מסריחות בינתיים על הפרי עצמו, שלמעלה למול השמש ובין הפנים שלמטה למול הארץ, (ש)שניהם מתייבשין מהרה מחום השמש ומחום הארץ המתחמם מן השמש, וישאר מה שביניהם יש בו לחלוהית ויסריח עד שייבש וכו' יעו"ש. וכל דבריו שם תיבה בתיבה נמצא גם בפירוש מהר"ס עדני בכת"י על הרמב"ם שם]:

[ז] שלחן ערוך שם סוף סעיף ה'. רש"י בביצה כו: ד"ה ואי, ואחרונים שם:

[ח] שמא ירבה בבישול בשבילו, כדלקמן בהלכות חולה:

[ט] דעת הר"ף, הרא"ש, והרמב"ם בפרק ב' הלכה ט', מגיד משנה שם, טור ועוד פוסקים שהובאו בבית יוסף סימן שי"ח סעיף ב'. ודלא כהראב"ד בהשגות על הרמב"ם שם והר"ן. וכן העלה מרן בשלחן ערוך שם כהרמב"ם ודעימיה. וכן כתב במג"א שם סק"ד, שתילי זתים סק"ד, משנ"ב סק"ח, ובכף החיים ס"ק כ"ג [ודלא

לחתך נבלה שמתה בשבת לפני הכלבים

ד) וכן בהמה שמתה בשבת, מותר לטלטלה ולחַתְּכָה לפני הכלבים, בין שהיתה מסוכנת ונוטה למות קודם שבת, בין שהיתה בריאה לגמרי. ואף על פי שבבין השמשות היה אסור לטלטלה, הואיל ולא דחאה בידיים^[1]:

פרי שהבשיל בשבת

ה) פרי שנתלש קודם שבת, ועדיין לא הבשיל ולא היה ראוי כלל לאכילה בבין השמשות אפילו על צד הדוחק (כגון אבוקדו קשה בננה קשה), ובשבת הבשיל ונעשה ראוי, מותר לטלטלו ולאכלו ואין בו משום מוקצה, ואף על פי שבבין השמשות היה מוקצה (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו), הואיל ולא דחאו בידיים^[יא]:

טבל שהפריש ממנו מעשרות בשבת

ו) פירות טבל, אסור לטלטלם בשבת (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו). ואם הפריש מהם בשוגג תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב, מותרים הפירות שתיקן בטלטול

כהאוסרים שהביא בכף החיים שם בתר הכי בס"ק כ"ד]. ועיין עוד חילוק אחר חדש שכתב הט"ז שם ס"ק ב, ומ"ש עליו הפמ"ג במשכחות זהב שם:

[י] דעת מרן בסימן שכ"ד סעיף ז'. [רמב"ם פרק כ"א הלכה י"ח]. שתילי זתים ס"ק י"א. כף החיים ס"ק כ"ג. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף ב'. ועיין עוד במשנה ברורה שם ס"ק י"ז:

אבל ביום טוב דקיימא לן כרבי יהודה דאית ליה מוקצה, אסור לטלטלה אם נתבלה בו, אלא אם כן היתה מסוכנת מבעוד יום, כדאיתא ברמב"ם הלכות יום טוב פרק ב' הלכה ט"ז, ובש"ע סימן תקי"ח ס"ו, ובבית יוסף בסימן שכ"ד ס"ז ד"ה ומשמע (דף תס"ג בנדמ"ח), ובכף החיים שם ס"ק כ"ד:

[יא] פשוט על פי האמור לעיל. וכל שכן בנדון דידן שהוא יושב ומצפה מתי יבשיל ויאכלנו. ואם יודע בודאי שיבשיל ויהיה ראוי לאכילה בשבת, יש עוד טעם להתיר משום דהוי כגמרו בידי אדם וכדלעיל ובהערה ד"ה ונמצאו:

ובאכילה אפילו לו מיד^[יב]. ואם הפריש במזיד, עיין לקמן בהלכות מעשה שבת:

לפתוח ברז המים החמים אחר שנצטננו בשבת

ז) **מותר** לפתוח ולסגור את ברז המים החמים בשבת, כשהוא משער שהמים החמים שבדוד החשמל הספיקו להצטנן בשיעור שאין היד סולדת בהם. ואף על פי שבבין השמשות היו רותחים והיה אסור לפתחו (וכדלעיל בהלכות רחיצה), מכל מקום בשבת לאחר שנצטננו מותר ואין בפתיחת הברז משום מוקצה, הואיל ולא דחאו בידים^[יג]:

[יב] רמב"ם פרק כ"ג הלכה ט"ו. כף החיים סימן של"ט ס"ק נ"א. משנה ברורה שם ס"ק כ"ה. ובשתיילי זתים שם ס"ק י"ב נמשך אחר המג"א שם ס"ק ז שפסק כהר"ן דבשבת אסור בו ביום בין לו בין לאחרים וכדין המבשל בשבת, ודלא כהרמב"ם ע"ש במחצית השקל. אבל האחרונים הסכימו לדעת הרמב"ם. ולא דמי למבשל דאיסורו דאוריתא דלכן קנסו בו שוגג אטו מזיד, משא"כ מעשר דאיסורו משום שבות לא קנסו, וכמ"ש בכף החיים שם ובסימן שי"ח ס"ק ז, ובביאור הלכה ריש סימן שי"ח, בשם הפרי חדש, ריב"ש, ערך השלחן, חיי אדם, וכן היא דעת הגר"א ע"ש. וע"ע להפמ"ג בראש יוסף בשבת דף מ"ג ע"א ד"ה טבל, שכתב הטעם משום דמעשר קיל דלא עביד מלאכה כלל יעו"ש:

ומכל מקום קשה למה לא נאסרו הפירות משום שהוקצו בבין השמשות. וכן הקשו התוספות בשבת דף מ"ג ע"א ד"ה טבל, ולא תירצו ע"ש. ואפשר משום שלא דחאן בידים. ולא דמי לפירות שנתלשו היום דאמרינן בהו מגו דאתקצאי דמדלא תלשן בערב שבת מיקרי שדחאן, כי התלישה דבר קל לעשות משא"כ להפריש דצריך לשער ולאמוד ולהפריש כדינו ואיכא טורח טפי, ודמי לבהמה שנשחטה או נתנבלה בשבת דלא חשיב דחאה בידים ומותר לטלטל בשרה בשבת וכדלקמן בהערה ע"ש, וכדעת הרי"ף הרמב"ם ודעמייהו. **ומדברי** רש"י בביצה דף לא: ד"ה נוטל, מבואר הטעם דלא אמרינן בטבל מיגו דאתקצאי, הואיל ואין בהפרשתו איסור תורה ע"ש (ומה שכתב שם כן גם לענין בית שנפחת, לא נקיטין כוותיה, וכדלקמן ע"ש. וכן מבואר בפוסקים דאמרי' מיגו דאתקצאי גם באיסור דרבנן דלא כרש"י הנו). וע"ש בתוספות ד"ה ונפחת, ובפני יהושע על התוספות בשבת הנו"ל ד"ה בא"ד ועוד, ובחידושי הגרעק"א שם, מלוא הרועים שם, שפת אמת שם, חזון איש סימן מ"ז ס"ק י"ח, ובמאמר מרדכי סימן תקי"ח ס"ק י"ד ד"ה הן. וצ"ע למה לא כתבו את הטעם שכתבנו לעיל:

[יג] ואף שהוא הדליק את כפתור דוד החשמל קודם שבת כדי לרוחוץ בהם, מכל מקום אחר כך שכיבה את כפתור הדוד ובבין השמשות כבר אין דעתו כלל

פירות שנתלשו בשבת

(ח) פירות שנשרו מן האילן בשבת, או שתלשן גוי בשבת לעצמו (או בעיר שרובה גויים), אסורים הפירות באכילה ובטלטול עד מוצאי שבת גזירה שמא יעלה ויתלוש^[יד] (וכדלקמן בהלכות אמירה לגוי). ועוד משום מוקצה, הואיל ובכין השמשות היו מחוברים באילן והוקצו לכל היום. ואף על פי שלא דחה אותם בידים, מכל מקום כיון שהיה בידו ללקטם מן האילן וקל לעשות כן והוא לא ליקט, הרי זה כמו שדחה אותם בידים והקצה אותם מדעתו. וגם כשלא היה בידו ללקטם, כגון בפירות של גוי שאינו יכול ללקטם, אסור שלא חילקו חכמים^[טו]:

להשתמש בחמין מחמת איסור שבת, הרי הם כמו חמים מעצמם. והרי זה כמו בהמה שהיתה מסוכנת ועתידה למות, וקודם שבת עשה לה רפואה ושבה לאיתנה, ושוב מתה פתאום בשבת, דאין זה בכלל דחאה בידים על ידי שריפאה, הואיל ואחר כך המשכה לחיות מעצמה (ועיין עוד לקמן בהערה ד"ה דלת ודוק). וכל שכן בעניינינו דאדרכה הוא יושב ומצפה מתי יצטננו כדי שיוכל לפתוח הכרז בשבת ואין כאן הקצאה. וכן כתב הגרש"א במילואים לשמירת שבת כהלכתה פרק א' הערה קט"ז, ובארחות שבת פרק י"ט סעיף שע"ב. ואעיקרא יש אומרים שאין מוקצה במחובר, אלא דבהא נקיטינן לחומרא וכדלעיל:

[יד] רמב"ם פרק כ"א הלכה ז', שלחן ערוך סימן שכ"ב סעיף ג', סימן שכ"ד סעיף ו', וסימן שכ"ה סעיף ה', ובאחרונים שם [ובסימן תקט"ו סעיף א']:

[טו] טעם זה כתב רש"י בביצה דף כ"ד ע"ב ד"ה אם. וכן כתב הרא"ש בפרק אין צדין סימן ב'. והובאו בבית יוסף סימן שכ"ד ס"ו, ובסימן ש"י סעיף ב' ד"ה והא, עיין שם (דף שכ"ו בטור הנדמ"ח), ובסימן שכ"ה ס"ד (ריש דף תע"א), והכי נקט בסימן שכ"ה סעיף ה' (דף תע"ד). וכן כתב במג"א סימן שכ"ב סק"ג ושאר אחרונים בכמה מקומות. ועיין עוד בתוספות בביצה דף ג' ע"א ד"ה גזירה, ובבית יוסף סימן ש"ח סעיף ב' ד"ה ואם תאמר, ובמג"א שם סק"ד. מזה שאין כן בהמה שנשחטה או נתנבלה בשבת דמותה טלטלה כדלעיל, ולא אמרינן מדלא שחטה אקצה, דפירות שנשרו כל אדם יכול ללקוט בידו, אבל שחיטה צריך מומחה וסכין בדוק ויש טורח בשחיטתה וכו' ואין מניעתו מלשחוט מוכח שהקצה אותה. כן חילק הבית יוסף בסימן ש"ח שם באחד התירוצים יעו"ש, ובשתילי זתים סימן ש"ח סק"ד, ובכף החיים סימן שכ"ד ס"ק י"א:

ספק אם נתלשו היום, וללקטם מתחת העץ

ט) אפילו ספק אם נשרו הפירות או נתלשו היום, אסורים, שִׁפְּק מוכן אסור. אבל אם היו הפירות כמושים וניכר שנפלו פְּחֹל, מותרים. ומכל מקום אפילו אם יודע שנשרו מאתמול, אינו מותר רק ליקח אחד אחד ולאכול, אבל לקבץ כמה פירות ביחד מתחת העץ שהוא מקום גידולם אסור, משום מעמר^[17], וכדלעיל בהלכות מעמר:

דגים שניצודו בשבת

י) וכן דגים שניצודו מֵאֲלֵיהֶם בשבת במצודה שהיתה פרוסה מערב שבת, או שצדם גוי בשבת לעצמו (או בעיר שרובה גויים), אסור לאכלם ולטלטלם משום מוקצה. ואפילו בספק אם ניצודו היום אסורים. אלא אם כן ניכר בהם שלא ניצודו היום^[18]. ולענין פת שאפה הגוי בשבת, עיין לקמן בהלכות אמירה לגוי:

נפקא מינה בין הטעמים, בפירות שהיה דעתו עליהם מבעוד יום שיפלו בשבת, או שהיו מוכנים ליתלש על ידי גוי, ואפילו הכי אסורים משום גזירה דשמא יתלוש. וכן בפירות כגון לפת וצנון שצריך מרא וחצינא דלא שייך בהו שמא יתלוש ונזכר שהיום שבת הואיל ואין יכול בקל לתלוש, ואפילו הכי אסורים משום מוקצה. כן כתבו התוספות בביצה דף ג' ע"א ד"ה גזרה, שתילי זתים סימן שכ"ב סק"ה, כף החיים שם סק"ז, ושער הציון סימן שכ"ה אות כ"ו. וע"ע בדברינו לעיל [ומ"מ נלע"ד דלדינא יש לאסור בכל גוונא, ר"ל אף בהיו מוכנים ליתלש על ידי גוי שהיה דעתו עליהם מבעוד יום, והם פירות שצריך טורח לתלשם, דלא פלוג רבנן וכמו דמוכח מסתימת הפוסקים]:

[17] שלחן ערוך סימן שכ"ה סעיף ה'. כף החיים סימן שכ"ב סק"ז. משנה ברורה שם סק"ה וסק"ו:

[18] שלחן ערוך סימן שכ"ה סעיף ה'. ביאור הגר"א שם. משנה ברורה ס"ק כ"א. שלחן ערוך סימן תצ"ז סעיף ג' וסימן תקט"ו סעיף ג' ואחרונים. והטעם שכתבנו משום מוקצה (מדלא צדם קודם שבת, ועל דרך שנתבאר לעיל לענין פירות שנתלשו בשבת). כן כתב הבית יוסף בסימן ש"י סעיף ב' ד"ה והר"ן (דף שכ"ו) ובסימן שכ"ה סעיף ה' (דף תע"ד). ובשתילי זתים סימן ש"י סק"ט, ביאור הגר"א ובמשנ"ב סימן

ערבות שנתלשו ביום טוב שני לבני חוץ לארץ

(יא) ערבות שנתלשו מן העץ בארץ ישראל במוצאי יום טוב ראשון של סוכות שהוא יום טוב שני של-גליות לבני חוץ לארץ, מותר לבני חוץ לארץ לטלטל, ואין בהם לא משום מוקצה ולא משום גזירת פירות הנושרים^[ח]:

פירות שהיו בבין השמשות בבית סתום ונפחת בשבת

(יב) פירות וכל כיוצא בהם דברים המותרים בטלטול, שהיו בבית סתום מכל צד או בתוך תיבה סגורה שלא היה אפשר לפתחה בשבת, ובשבת נפחת הבית או נשברה התיבה מאיליהן, או על ידי גוי (ועשה כן לצרכו, עיין לקמן בהלכות אמירה לגוי), מותר לאכול ולטלטל מאותם הפירות בשבת, ואין בהם משום מוקצה:

ואף על פי שבבין השמשות לא היה אפשר ליקח מהם בלא איסור סתירה לא נאסרו מפני כן לכל השבת, הואיל ולא היו הפירות מוקצים מחמת עצמם כי אם מחמת דבר אחר^[ט]:

שכ"ה ס"ק כ"א, ובסימן תקט"ו סק"ג. ועיין עוד בדברינו לעיל בדיני מוקצה בחפצי הגוי בהערה:

[יח] הגרשו"א זצ"ל במנחת שלמה תניינא סימן מ"ז יעו"ש ב. [ובשו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן נ"ט לא התיר אלא בשעת הדוחק, כדי שלא יתבטלו ממצות נטילת לולב ביום זה ע"ש]. **ולעיקר** הדבר, אין מנהג אצלינו ליקח בחול המועד בכל יום ערבה חדשה ללולב, דלפי מנהגינו שמוסיפין הדסים רבים משום הידור מצוה, ממילא אינה מתייבשת, כמ"ש אמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן קי"ח סעיף י"ב ובהערה ר"ג שם:

[יט] כן פסק מרן בשלחן ערוך סימן תקי"ח סעיף ט', וכדעת הרי"ף הרמב"ם (בהלכות יום טוב פרק ב' הלכה ט') הרמב"ן הר"ן והרב המגיד שם, וכמובא שם בבית יוסף. שתילי זתים שם ס"ק כ"א. ועיין עוד בביאור הלכה שם ד"ה בית, ובכף החיים ס"ק ס"ד:

פירות שהיו מחוץ לתחום והביאם גוי בשבת

(יג) וכן מי שהיו לו פירות וכדומה מחוץ לתחום והביאם הגוי בשבת, אינם מוקצה ומותר לטלטלן (וכן לאכלן למי שלא הובאו בשבילו) הואיל ולא היו הפירות מוקצים מחמת עצמם^[כ]:

אוכלין במקור שלא ניתקו בו את המנורה ונפתח בשבת (יד) מקרר שבתוכו מנורה הנדלקת בכל עת שפותחים אותו, ושכחו ולא ניתקו ממנו את המנורה מבעוד יום, ונפתח בשבת בטעות או על ידי גוי, מותר לטלטל את האוכלין שבתוכו ולאכלם ואין בהם משום מוקצה, הואיל ולא היו האוכלין מוקצים מחמת עצמם. וכן כל כיוצא בזה^[כא]:

גמרו בידי אדם (קדירות רותחות בבין השמשות) (טו) הקדירות של מאכלי השבת, אף על פי שבבין השמשות בעודן רותחות על האש אינן ראויות לאכילה מפני רתיחתן, אין בהם משום מוקצה הואיל וביד האדם לתקנם, שיכול לקררן בשבת, ולכן לא מקצה אותו מדעתו. והיתר זה נקרא גְמָרוּ בידי אדם^[כב]:

[כ] שתילי זתים סימן תקי"ח ס"ק כ"א. ועיין עוד ברמ"א סוף סימן תקט"ו, ובשתילי זתים שם ס"ק ל"ה, ובכף החיים שם ס"ק קל"ח ובסימן תקי"ח ס"ק ס"ט, שיש אוסרים בהובא מחוץ לתחום אם לא היה דעתו עליו מאתמול. מיהו אפשר דגם להאוסרים שם הני מילי ביום טוב, אבל בשבת דקיימא לן כרבי שמעון מותר. ועיין בשלחן ערוך סימן תצ"ח סעיף ג', ובמשנ"ב שם ס"ק ט"ז:

[כא] פשוט על פי האמור בשני הסעיפים הסמוכים דלעיל. [ועיין עוד בארחות שבת פי"ט סעיף שס"ה צדדי היתר נוספים]. **ובעיקר** דין פתיחת מקרר זה בשבת, עיין לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

[כב] גמרא ביצה דף כ"ז ע"א, ובפירוש רש"י שם. והיינו אף אם לא יספיק לקררן בבין השמשות, כל שבידו לקררן על כל פנים בשבת מיקרי גמרו בידי אדם. ומזה למדו בגמרא ובפוסקים שהוא הדין למיני מאכל שאינם ראויים לאכילה כלל בבין השמשות עד גמר בישולם בשבת, וכיעויין במה שנכתוב בסעיף שאחריו. וכן משמע מלשון רש"י שם, דבידו לתקנו בו ביום ע"כ. ורוצה לומר ביום שבת, מדלא נקט בין

אוכלין שאינם ראויים עד שיגמרו להתבשל בשבת

טז) וכן מיני מאכל הראויים לאכילה כמות שהם, ומשנתנם לקדירה והתחילו להתבשל בבין השמשות, נדחו ונעשו אינם ראויים לאכילה כלל עד שיגמר בישולם בשבת, אין בהם משום מוקצה ומותר לטלטלם (גם בבין השמשות^[כג]):

זאף על פי שאין התיקון שבסופו בידי אדם, מכל מקום כיון שהוא יודע בודאי שלבסוף יהיו ראויים בשבת, נמצא שהמעשה שלו בתחילה גורם הגמר שלו, והרי זה בכלל גמרו בידי אדם, שלא מקצה אותם מדעתו. וכן כל כיוצא בזה^[כד]:

השמשות ע"ש. וכן מפורש בלבושי שרד על הט"ז בסימן ש"י סק"ד דבבין השמשות הוא רותח ואין בידו לתקנו אז ע"ש:

למה שכתבו התוספות בשבת דף מ"ג ע"א ד"ה בעודן (השני) וי"ל דשאני קדירות אם הוה צריך להו בין השמשות היה מקרן עכ"ד. עיקר כוונתם שאינו חפץ בעצם רתיחתם אלא בבישולם ולכן היה מקררם, כי רתיחתם אדרכה היא מפריעה לו ונמצא שאין כאן דיחוי, אבל לעולם גם כשלא יוכל לקררם בבין השמשות מיקרי גמרו בידי אדם. ודומיא דפולין ועדשים שכתבו בתר הכי עש"ה. ופירוש זה שכתבנו בביאור לשון התוספות, מפורש היטב בלשון תוספות הרא"ש שם קדירות אם היה צריך לה בין השמשות היה אוכלן מיד ולא ניחא ליה במה שהם רותחות ע"כ. והרי זה כמבואר:

דין טלטול מאכל קפוא, לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו:

[כג] הפרי מגדים בספרו ראש יוסף על מסכת ביצה דף כ"ז ע"א. חזון איש סימן מ"א ס"ק ט"ז. שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה כ"א. ארחות שבת דף ר"א. מאידך בתהילה לדוד סימן רנ"ט סק"י מחמיר שלא לטלטלם כל זמן שאינם ראויים כלל:

[כד] הכי איתא בגמרא בביצה שם לעיל מינה גבי פולין ועדשים, דמעיקרא קָזו לְכֹס, שְׂדִינְהוּ בְקִדְרִיהּ אֲדָחוּ לָהּ, גָּמַר בִּישׁוּלֵיהּ חֲזוּ לְהוּ ע"כ. וְרִיבְהוּ דְשִׁמְעָא מִשְׁמַע דָּאלוּ הַפּוֹלִין וְהַעֲדָשִׁים לְבַתְרָא דְשִׁדְיָנְהוּ אִינְן רָאוּיִן כֻּלָּל לְאִכְלִיָּה מִחַמַּת שֶׁהִתְחִילוּ לְהִתְבַּשֵּׁל וְעֵדִיִן לֹא נִתְבַּשְׁלוּ כֹל צָרְכָן (וכמו גרוגרות וצימוקים משהתחילו ליבש שהן מסריחות כל שלא נתייבשו לגמרי), ולא מפני רתיחתם דוקא כסתם קדירות דעלמא. ואע"פ שרש"י בפירושו סתם בזה. והכי מוכח נמי מדברי התוס' בשבת דף דע"פ מ"ג ע"א ד"ה בעודן (השני) ע"ש [וכן כתבו במנוא"ה פרק י"ב סעיף ס"ה, ובארח"ש פ"ט סעיף שפ"א ושם בהערה תקנ"ה]:

ראין זה דומה לגרוגרות וצימוקים דלעיל, ששם הוא גמרו בידי שמים, שאפשר שלא תזרח השמש בשבת ולא יתייבשו. **וכן** כתב הרב המאירי בבית הבחירה וכן בחידושו בביצה שם, וכדעת הרב בדרשי ז"ל [כן קורא המאירי לרבינו משולם ב"ר משה

כביסה שנתייבשה בשבת

יז) כבסים שתולים אותם בחבל לייבשם, אם היו רטובים בבין השמשות כל כך בשיעור שיש בהם טופח על מנת להטפיה (דהיינו, שְׁפָּשְׁתָּגַע ידו בכגד ואחר כך תגע בדבר אחר יתלחלח הדבר האחר)^[כה], כיון שהוקצו בבין השמשות הוקצו לכל היום כולו, ואסור לטלטלם אף לאחר שנתייבשו^[כו]. במה דברים אמורים בימות הגשמים שאפשר שיירדו עליהם גשמים ולא יתייבשו. אבל בימות החמה שבודאי יתייבשו בשבת על ידי החמה והרוח, הרי זה כגמרו בידי אדם, ומותר לטלטלם ולהורידם מהחבל אחר שנתייבשו לצורך לכישתם בשבת. ויש מתירים בכל עניין^[כז]:

ומכל מקום בשעה שהם רטובים אסור לטלטלם בכל אופן, גזירה שמא יסחוט. ועל ידי שני בני אדם מותר אף בעודם רטובים, וכן אם אין לו בגדים אחרים יש אומרים שמותר לטלטלם וללבשם בעודם רטובים, וכדלעיל בהלכות מלבן:

בעל ההשלמה שהיה בעיר בדריש. וכמו שהעיר המו"ל בספר המכתם דלקמן]. ודבריו שם הם לענין תמדים שמשליכים מים בגיגית מערב שבת ולא נראו עד למחר, שמותרות בשתייה אע"פ שלא היה ראוי לשתייה בבין השמשות, דמיקרי גמרו בידי אדם יעו"ש. וכן כתבו בספר המכתם בכיצה שם, ובכל בו סימן נ"ח, ובארחות חיים הלכות יום טוב סימן י"ט. וכן העתיק הט"ז בסימן ש"י סק"ד בשם הארחות חיים. וכן כתב מרן בבית יוסף סימן ש"י (סעיף ה') בשם הכל בו, אלא שתמה על כך דהני ודאי לא הוי גמרו בידי אדם. וכבר בלבושי שרד על הט"ז הנז"ל תירץ מדנפשיה, דאע"ג דאין בידו לתקנו, כיון דְּבְרֵי שיתוקן מעצמו מיקרי גמרו בידי אדם דלא מסח דעתיה ע"ש. וכיוון לדברי המאירי הנז"ל. וכן כתב בדרישה שם סק"ד דמיקרי גמרו בידי אדם מפני שכן דרכן תמיד ע"כ. וכן כתב בחמד משה סק"ב, ובמאמר מרדכי, והובאו דבריהם במשנ"ב שם ס"ק י"ט. וכן כתב בכף החיים שם ס"ק כ"א (וע"ש בס"ק כ"ז):

[כה] דבשיעור זה הבגד ראוי לסחוט ולכן אסור לטלטלו בשבת, וכדלעיל בהלכות מלבן:

[כו] משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק ס"ג:

[כז] עיין שו"ת מנחת יצחק ח"א סימן פ"א, שו"ת שבט הלוי ח"א סימן ס"ב, לוי"ח אות ל"ז, מנוא"ה פי"ב סעיף ע"ו. ועיין עוד בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה כ', ובארחות שבת פי"ט סעיף שפ"ד:

הניח כלי לבעלי חיים שיעלו עליו בבין השמשות

(יח) הכופה כלי לפני האפרוחים או שאר בעלי חיים כדי שיעלו וירדו בו, כל זמן שהם על אותו כלי אסור לטלטלו משום שנעשה בסיס לדבר האסור, דהיינו הבעלי חיים שהם אסורים בטלטול (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו) [כח]. ואם היו עליו בבין השמשות, אסור לטלטלו כל השבת כולה אף על גב שירדו ממנו אחר כך בשבת, הואיל והוקצה בבין השמשות [כט]:

[כח] ואף שנותן לפנייהם הכלי בשבת אין בכך איסור משום ביטול כלי מהכינו, כיון שעשויים תמיד לירד ממנו, וכמו שיתבאר לקמן בדיני ביטול כלי מהכינו:

[כט] גמרא שבת דף מ"ג ע"א. רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ה. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ט"ל. שתילי זתים ס"ק ק"ד. כף החיים ס"ק רל"ח. משנה ברורה ס"ק קמ"ח [ודין היו עליו בבין השמשות לא הובא בהרמב"ם, ועיין על זה בשם טוב שם]:
ואף על גב שבגמרו בידי אדם לא אמרינן מגו דאתקצאי כדלעיל, והכא נמי הרי בידו להפריחם מעל הכלי. שאני הכא שכך היה רצונו שיעלו האפרוחים על הכלי, ונמצא שהקצה אותו לצרכן ואפילו רגע אחד בזמן בין השמשות (עיין לעיל בהערה) ומגו דאתקצאי וכו'. ולא דמי לקדירות שאינן ראויות לאכילה בבין השמשות דמיקרי גמרו בידי אדם, דשם אין רצונו אלא שיגיעו לסוף בישולם ואין כאן דיחוי מצידו, דהרי לא ניהא ליה בעצם רתיחתן. כן ביארו התוספות בשבת דף מ"ג ע"א ובתוספות הרא"ש שם בד"ה בעודן [וע"ע לעיל בהערה ד"ה ומה]. וכן כתבו התוס' עוד בקיצור בכיצה דף כ"ז ע"א ע"ש ובגליון:

ובזה יובן היטב למה נר שהיה דולק בבין השמשות הוקצה לכל השבת גם לאחר שכבה וכדלעיל, אע"פ שלפי כמות השמן שבו הוא בודאי יכבה בשבת (וכמפורש בש"ס ובפוסקים דבהכי מיירי), ובאופן זה נמי מיקרי גמרו בידי אדם כדלעיל. אלא הטעם כיון שבנו כן רצונו שיהיה דולק בכניסת שבת ליהנות מאורו ואם כן הקצהו מדעתו כל זמן שדולק, ודומה ממש לכופה כלי לפני האפרוחים הנו"ל. ונחה קושיית הלבושי שרד על הט"ז בסימן ש"י סק"ד. ואחר כך ראיתי שכן כתב החזו"א בסימן מ"א ס"ק ט"ז ד"ה ומש"כ, אליבא דרבי יהודה, דקיימא לן כוותיה לעניין זה דמגו דאתקצאי כמבואר בפוסקים (עיין בטור ובבית יוסף ריש סימן ש"י). וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"א סימן ס"ב אות ג' בגליון, ובספר מנוא"ה פי"ב סעיף ס"ז:

ונמצאנו למדים מכל מה שנתבאר עד כאן, שאין להתיר דבר שהוקצה בבין השמשות ובשבת הלך הדבר שגרם לו האיסור, אלא אם כן נתקיימו בו שני תנאים. **התנאי האחד**, שיהיה גמרו בידי אדם. וגם אם אינו בידי ממש לסלק איסורו, כל שבודאי ילך סיבת איסורו מעצמו במשך יום השבת מיקרי גמרו בידי אדם.

לסגור כפתור גז בשבת

יט) אם כבתה שלהבת ה"גז" בשבת, אף על פי שכפתור הגז מוקצה משום שהוקצה בבין השמשות, מותר לסגרו שלא ימשיך לדלוף ויזיק^[ל], ועוד שריח הגז מאוס ומפריע לבני הבית ומשום גרף של רעיל^[לא]:

לאפוקי הניח בחמה גרוגרות וצמוקים (לעיל) וכבסים בימות הגשמים (לעיל), דשם לא תזרח השמש. **והתנאי השני**, שצריך גם שלא יהיה תכלית רצונו לדחותו בזמן של בין השמשות, ואף אם עשה פעולה הדוחה אותו מטלטול בזמן בין השמשות, כל שאין לו חפץ בעצם פעולה זו ואינו אלא כדי שיהיה ראוי על ידי זה בסופו, וכגון קדירות רותחות בבין השמשות. לאפוקי נר שהדליקו ומניח כלי לפני האפרוחים שיעלו עליו. **[ולכך]** מתג החשמל שדלק בבין השמשות ובשבת כבה על ידי שעון החשמל, אין ללחוץ עליו בידו בשבת כשהוא כבוי כדי שלא יחזור וידלק לאחר זמן, הואיל והמתג הוקצה בבין השמשות לדעתו. ועיין עוד לעיל בהלכות חשמל בשבת]:

וכל זה אמור בדבר שדחהו בידיים, אבל דבר שהיה דחוי מעצמו, אם הלך סיבת איסורו בשבת מותר לטלטלו. ודבר זה מה נקרא דחוי מעצמו נתבאר לעיל יעו"ש:
דלת ארון הקודש המחוברת לאזעקה, ויש בה שעון שבת המנתק את הדלת מהאזעקה בשעת התפילה בבוקר כדי שיוכלו להוציא את הספר תורה. נראה שמותר לפתוח את הדלת אף שבזמן בין השמשות היתה הדלת מחוברת לאזעקה, דהוי כגמרו בידי אדם, כי השעון מנתקו בודאי. ואין כאן דיחוי כמו באפרוחים ובנר הנז"ל, כיון שאין לגבאים צורך שתהיה מחוברת בזמן בין השמשות דוקא, כיון שבשעה זו נמצא ציבור בבית הכנסת (ארחות שבת פרק י"ט הערה תקס"ב):

[ל] אאמור שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ז סוף סעיף ג' בשם ספרי זמנינו. וכיוצא בזה התירו טלטול מוקצה במקום נזק, כדלעיל בדיני מוקצה בכלים שנשברו ע"ש [וכן עיין עוד בכך החיים סימן רע"ט ס"ק י"ט בענין נר שעומד במקום שמזיק לבני הבית וכו']:

[לא] ספר חוט שני ח"ג דף ק"מ, ארחות שבת פי"ט סעיף שס"ג:
דבר שהוא מוקצה בבין השמשות, והיה לצורך יולדת או חולה שיש בו סכנה ובשבת נתפא החולה או שילדה, לא אמרינן ביה מיגו דאתקצאי, ומותר לטלטלו בשבת אם הלך הדבר שגורם לו איסור הטלטול, כיון שגם בבין השמשות היה מותר לטלטלו לצורך החולה ולא הקצהו מדעתו. כן מבואר ממ"ש בש"ע סימן רע"ט סעיף ה' ובלבושי שרד על מג"א סק"י ואחרונים שם, בענין נר שהדליקו קודם שבת לת"ה או חולה וכבה בשבת עי"ש:

**מוקצה בבין השמשות משום ספק יום שעבר
(הדסים בשמיני עצרת)**

(כ) דבר שבבין השמשות לא נאסר אלא משום ספק יום שעבר, לא הוקצה לכל היום כולו. הלכך מותר להריח הדסים של מצות ארבעת המינים, וכן לאכול את האתרוג, בשמיני עצרת (בארץ ישראל), אף על פי שבבין השמשות של שמיני עצרת היה אסור להריח בהדסים אלו ולאכול את האתרוג משום שהוקצו למצוותן^[לב]:

יום טוב שחל ביום ראשון, וחמץ בשבת שאחר פסח

(כא) וכן יום טוב שחל אחר השבת, מותר לטלטל בו אוכלין שאינם ראויים לאכילה כלל בלי בישול. וכן מותר לטלטל ולאכול חמץ^[לג] בשבת שאחר שביעי של פסח (בארץ ישראל). ואף על פי שבבין השמשות היו אוכלין אלו אסורים בטלטול, הואיל ולא היו אסורים אלא מפני ספק יום שעבר^[לד]:

[לב] בית יוסף ריש סימן תרס"ה בשם התוספות בסוכה דף י' ע"ב ד"ה עד, והרא"ש שם בפרק ד' סימן ד' [וע"ש טעם אחר בשם הר"ן]. שלחן ערוך שם סעיף א'. שתילי זתים שם סק"ב. כף החיים סק"ה. ביאור הלכה שם ד"ה אתרוג. ארחות שבת פרק י"ט סעיף שע"ה. ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה ב' האריך בכלל זה. ולענין טלטול הדס של מצוה בבין השמשות של שמיני עצרת עיין בשמירת שבת כהלכתה שם בהערה נ"ז:

ולכאורה האיי כללא דדבר שבבין השמשות לא נאסר אלא משום ספק יום שעבר לא הוקצה לכל היום, הוא נובע מההיתר דגמרו בידי אדם דלעיל ובהערה ד"ה ונמצאנו, דהכא נמי בודאי יסתלק איסורו אחר בין השמשות, וגם אין לו רצון וכוונה לדחותו בבין השמשות:

[לג] של גוי שלא גזרו בו משום חמץ שעבר עליו הפסח:

[לד] שו"ת הגרעק"א סוף סימן ה' עיין שם. ארחות שבת פרק י"ט סעיפים שע"ו שע"ז. ובחמץ בלאו הכי נמי שרי מטעם דלא דחאה בידים, וכדין בהמה שנשחטה או נתנבלה בשבת דלעיל וכמ"ש בארחות שבת שם בהערה תקנ"ג:

להתנות על הנרות לטלטלם כשיכבו

כב) יכול אדם להתנות מערב שבת שיוכל לטלטל את הנרות, או את מנורת החנוכה בשבת לאחר שיכבו הנרות, לצורך גופם או מקומם^[לח], כיון שהם עשויים להיכבות^[לו]. וכן המנהג לעשות תנאי במקומות ובזמנים שיש צורך בדבר^[לז]. וצריך לעשות התנאי סמוך לבין השמשות^[לח]. ואף על פי שיש אומרים שיכול לעשות תנאי פעם אחת לכל השנה^[לט], לא נהגו כן, כי אין עושים זאת רק בשעת הצורך וכאמור לעיל^[מ].

^[לח] אבל כדי שלא ישברו הנרות וכדומה לא, משום שדין נרות אלו כדין כלי שמלאכתו לאיסור וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור, ולזה לא מהני תנאי (ואם המנורה או הפמוטות יקרים ומקפיד עליהם לשמרם ולהצניעם לא מהני תנאי כלל, כמבואר שם). וכן כתב במנוא"ה פ"ב סעיף ע"ח. ומכל מקום גם אם אחר שנכבו נותר מעט שמן בנר שאינו ראוי רק להדלקה, מותר לטלטלו עכ"פ ע"י תנאי לצורך גופו ומקומו, דמותר השמן המוקצה כיון שהוא מועט בטל לכלי. כנלע"ד, והרחבתי בזה בתשובה. ואם חושש שישברו ויתפזרו שברי הזכוכיות ויפריע לדרים שם, הרי זה בכלל צורך מקומו וש"י:

^[לו] הכרעת מרן בבית יוסף ושלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ד', ודלא כרמ"א שם:
^[לז] שתילי זתים שם סק"ח. אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף ח'. וכן מנהג בני ספרד כמו שכתבו בברכי יוסף שם סק"ג, ובכף החיים ס"ק ט"ו. וכן נזכר בפוסקים שהובאו בבית יוסף שם. ועיין לקמן בהערה:

^[לח] בית יוסף שם. שתילי זתים סק"ח. כף החיים ס"ק ט"ו. ש"ע המקוצר שם. ועיין עוד בברכי משה סימן תרל"ח סק"ג אם סמוך לבין השמשות הוא בדוקא, או שאינו אלא לאפוקי תנאי אחר שנכנס בין השמשות ע"ש:

^[לט] ברכי יוסף וכף החיים שם ס"ק ט"ו וי"ז. וע"ש עוד בכף החיים ס"ק י"ח:

^[מ] אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר בהערה י"ב, יעויין שם. **ונמצא** מנהגינו ממוצע. שבני ספרד מקילים לסמוך על תנאי פעם אחת לכל השנה. ובני אשכנז מחמירים שלעולם אין מועיל תנאי. ולדידן בני תימן עושים תנאי דוקא במקום שיש צורך [וכגון בשבת של חנוכה שמדליק מנורת החנוכה סמוך לחלון בתוך הבית ובמקום שאוכלים ושמא יפול במשך השבת על ידי התינוקות. וכן נוהג אאמור"ר שליט"א להתנות אז, ומתיר לטלטלו אחרי שכבה בשבת אם יש בדבר צורך]:

והנה דין זה שכתבו האחרונים (דלקמן בהערה) דדוקא בנר מהני תנאי כיון שעשוי להיכבות, הוא מהמג"א שם סק"ו בשם המגיד משנה פרק כ"ה הלכה י'. וצ"ע כי עיקר דין זה שמועיל תנאי, הוא מחידושי הרמב"ן והרשב"א בשבת דף מ"ה סוף ע"א והר"ן על הר"ף שם (דף כ"א ע"א ברי"ף) ועוד ראשונים, וכמובא בבית יוסף

והוא הדין לשאר מוקצה בבין השמשות שמועיל בו תנאי לאחר שיעבור זמן איסורו. במה דברים אמורים במוקצה שהאיסור עתיד להסתלק ממנו מעצמו, וכגון נר שהוא עשוי להיכבות ועל ידי תנאי אינו מסלק דעתו ממנו, אבל שאר בסיס לדבר האסור אין מועיל בו תנאי שכשינטל הדבר האסור יהא מותר לטלטלו, הואיל ואינו עשוי להינטל מעצמו[מא]:

שם. ומפורש בדבריהם דאף בכוס וקערה ועששית דאינם עשויים ליכבות בשבת (כדאייתא בגמרא דף מ"ד ע"א) מהני תנאי וכמו שאמרו בירושלמי ע"ש. וצ"ע הן על המגיד משנה שסתם כן בשמם והוא בהיפך, והן על המג"א. וכן יש לתמוה על הפמ"ג באשל שם ועל הכה"ח שם סק"כ וכ"ו שלמדו מדברי הרב המגיד והמג"א דלעיל דנר גדול שיש בו שמן לכל השבת (וכגון נר נשמה של יארצייט וכדומה) לא מהני תנאי כין שאינו עשוי ליכבות ע"ש. ואיך לא העירו כל הני רבנן מהירושלמי ורבוותא דלעיל. ואין לומר דהירושלמי לא קאמר אלא לרבי שמעון דלית ליה מיגו דאתקצאי בנר דעשוי ליכבות, ולכך סבירא ליה נמי דבכוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש דהו מוקצה משום דאינם עשויים ליכבות, מהני בהו עכ"פ תנאי לדידיה. משא"כ לדידן דקימ"ל כרבי יהודה בנר דהוי מוקצה, בכוס נחת דרגא דלא מהני אליביה אפילו על ידי תנאי. דהרי לענין תנאי לא מצינו מחלוקת בין ר"י לר"ש ומהיכא תיתי. ואכן דעת הרשב"ץ להתיר על ידי תנאי בכל בסיס לדבר האסור כיון שאין איסורו מצד עצמו. והביאו הבית יוסף שם. אלא שהמג"א שם דחה דברי הרשב"ץ מפני דברי הרב המגיד דלעיל:

ומה שנלע"ד בדעת המ"מ והמג"א דכוס וקערה ועששית נמי בכלל עשויים ליכבות, כיון שהם הולכים וכלים ולבסוף הם נכבים מעצמם (וחילוק כיו"ב בין נר לשאר מוקצה כתבנו לקמן בהערה לענין בסיס לדבר האסור ע"ש) ואף שיודע שבשבת לא יכבה, ולכך על ידי תנאי לא מסח דעתיה מיניה. וטעם זה דנר עשוי ליכבות הוסיף המגיד משנה מדנפשיה דבר שלא נזכר בראשונים שם, כדי לתרץ קושיית הריב"ש והרשב"ץ מאי שנא מעצי סוכה (ע"ש בב"י), וכן לבאר למה במוקצה מחמת מיאוס דהוי מוקצה לרבי יהודה, לא מהני תנאי ובכוס מהני כמ"ש בראשונים שם בשם הירושלמי ע"ש. וע"ע בחידושי הרמב"ן שם דלפי הירושלמי אפשר דאפילו בסוכה בריאה מהני תנאי, ובמג"א סימן תקי"ח ס"ק י"ג, ובביאור הלכה שם בסעיף ח' ד"ה נוטלים:

ועל כל פנים עלה בדינו מכל האמור דלא בעינן עשוי ליכבות בשבת דוקא, אלא כל שהוא כודאי עשוי ליכבות לבסוף, אף אם לפי כמות השמן הוא לא יכבה אלא לאחר שבת, מהני ביה תנאי להתיר לטלטלו בשבת אם ייארע שיכבה על ידי הרוח או על ידי גוי או תינוק וכדומה:

[מא] שתילי זתים שם. פתח הדביר סק"ד. כף החיים סק"כ. משנה ברורה ס"ק י"א. ש"ע המקוצר שם:

פרק עשירי

הלכות בסיס לדבר האסור

(דיני בסיס לדבר האסור ★ בסיס לאיסור ולהיתר ועוד קצת דינים ★ בסיס במוקצה המונח על חלק מהכלי)

דיני בסיס לדבר האסור

א דבר המותר בטלטול שהניח עליו קודם שבת דבר האסור בטלטול, כגון מטה או שלחן או כסא או כל כלי או חפץ אחר המותר בטלטול, שהניח עליו מעות או נר דולק או אבן וכל כיוצא באלו דברים המוקצים, נעשה הדבר המותר פָּסִיס לדבר האסור, ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, כדין המוקצה שעליו. ואפילו ניטל משם המוקצה בשבת, כגון שנפל המעות או הנר או שנטלו גוי או תינוק בשבת, כיון שהיה המוקצה מונח עליו במשך כל בין השמשות^[א], אסור לטלטלו כל היום. שכל דבר שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל השבת כולה^[ב] (וכדלעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות):

[א] עיין לעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות בהערה דלא אמרינן מגו דאתקצאי אלא אם כן הוקצה כל בין השמשות. וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף נ"ג. ועיין עוד לקמן בהערה:

[ב] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י" והלכה י"ז. שלחן ערוך סימן רע"ז סעיף ב'. וסימן רע"ט סעיפים א' וב'. וסימן ש"ט סעיף ד'. וסימן ש"י סעיף ז'. ש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף א':

אוֹבְלִין גם כן נאסרים מדין בסיס לדבר האסור, אם הניחו עליהם מוקצה קודם שבת. ואף על גב דאובלין קילי משאר כלים שמלאכתן להיתר שלכן מותר לטלטלם גם שלא לצורך כלל, ואפילו כשיש בהם חסרון כיס, והטעם משום דלא גזרו חכמים מוקצה באובלין כלל, וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס בהערה. מכל מקום שאני הכא שאין הבסיס נאסר אלא משום שהוא טפל למוקצה שעליו ובטל אליו,

בסיס שלא מדעת

(ב) אינו נעשה בסיס לדבר האסור, אלא אם כן הניח את המוקצה עליו על דעת שישאר שם בכניסת שבת בבין השמשות

כמו שפירש רש"י בשבת דף מ"ז ע"א ד"ה לדבר האסור, דבכהאיי מוקצה מודה רבי שמעון שהכלי טפל לשלהבת ע"כ. (מיהו לשון תרומת הדשן בכתבים סימן קצ"ג מפני שמקצה דעתו ממנו. וצ"ע. וע"ע בט"ז סימן שי"א סק"י ודוק. ואח"כ ראיתי בספר נחלת ישראל [קרויס, ב"ב התשס"ח] דף ת"ה ות"ו שהרחיב בזה יעו"ש, ובדף ת"י ותרס"א) זולת אם נאמר דאוכלין שאני דלעולם חשיבי ולא בטילי למוקצה שעליהם: **וכן** מוכח בראשונים וכן בב"י בסימן שי"א סעיפים ח' וט', וכן כתב המג"א שם ס"ק כ"ג בהדיא, דבאמת אין חילוק בין אוכלים לכלים וכו' ע"ש, וכן במג"א סימן שי"ט סק"ו ובמחצית השקל שהרחיב לפרש דבריו לענין תרומה טמאה על הטהורה, ובסימן שי"ח סס"ק נ"א. וכן העתיק השת"ז בסימן שי"א ס"ק כ"ו דברי המג"א הנו"ל. וכן מוכח במשנ"ב שם ס"ק כ"ט, ובכף החיים ס"ק ס"ז. וכן כתב בדעת תורה סימן שי"ט דף קס"ד ד"ה ואם. ומלשון פסקי מהרי"ץ סעיף ע"א (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סימן קפ"ג) ד"ה ומיהו, אין ראיה בהיפך, דאיהו קאי אאוכלין שהיו מעל המעות ולא היו בסיס. ואדרבה נראה לדייק מדבריו שם בהיפך שהוא ג"כ סובר דכשהם למטה נעשים בסיס עש"ה:

אמנם במאירי ריש פרק כ"א מפורש תרי זימני דאין אוכלין נעשין בסיס ואע"פ שהמוקצה עליו. וכן דעת בעל ההשלמה. והאריך בזה בס' בני ציון סימן שי"א ס"ק ט"ז יעו"ש. ושוב ראיתי שכן כתב בהדיא גם באור שמח על הרמב"ם פרק כ"ה הלכה ט"ו דלא מצאנו באוכל שיהא בסיס לדבר האסור וכפשט לשון רמ"א בשם הכל בו בסי' שי"א סעיף ח', וסיים שזה האמת יעו"ש. והאור שמח אזיל לשיטתיה לענין חסרון כיס באוכלין וכמו שהבאנו בשמו לעיל. ומכל האמור נראה שנחלקו בזה רבוותא. ואפשר שזה תלוי בטעם למה בסיס אסור בטלטול וכדלעיל. וכן הובא בשש"כ פ"כ הערה רנ"ה דבשעת הדוחק אפשר להקל בזה. **מיהו** אם הניח את המוקצה לצורך האוכל שתחתיו, אין האוכל נעשה בסיס לכולי עלמא, כמבואר בפוסקים שציינו לעיל: **בסיס** לדבר האסור אינו דוקא כשהבסיס מתחת דבר האסור, אלא גם אם הדבר האסור תלוי בו בצידו או תחתיו הוי בסיס, כן כתב הפמ"ג במשבצות ריש סימן שי"ח סס"ד, ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף מ"ו ובארחות שבת סעיף רס"ה ורצ"ב. ובמגילת ספר סי' מ"ד אות א' תמה על זה מהמשנה ריש פרק מי שהחשיך דכלים שאינם ניטלים מתיר את החבלים והשקין נופלין, ואיך מתיר החבלים והרי הם משמשים את הכלים שאינם ניטלים שלא יפלו מעל החמור, ונפקא מינה לענין "מקלות כביסה" התופשים את הכבסים בחבל שהיו רטובים בבין השמשות ע"ש. ולכאורה יש לומר דשאני התם משום צער בעלי חיים הקילו בבסיס קל כזה של חבלים:

(ועיין לקמן). אבל אם היתה דעתו^[ג] ליטול משם את המוקצה או את בסיסו קודם שבת ושכח ולא נטלו, או שהניח שם את המוקצה קודם שבת בסתם ולא היתה דעתו בפירוש שישאר שם בכניסת שבת, וכל שכן אם המוקצה נפל לשם מעצמו, לא נעשה הדבר המותר בסיס לדבר האסור ומותר לטלטלו כדינו, וכמו שיתבאר להלן^[ד]:

ואם הניח עליו את המוקצה סמוך לכניסת שבת (כחצי שעה קודם בין השמשות^[ה]), אף שלא כיוון בפירוש שישאר שם בכניסת שבת, כיון שהניחו סמוך לשבת ויודע שהמוקצה יהא מונח עליו בשבת, הרי זה כמניח על דעת כן ונעשה בסיס לדבר האסור^[ו]:

[ג] בשעת הנחה. והוא הדין אם אחר כך נמלך וחשב ליטלו משם קודם שבת ושכח ולא נטלו (שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה קע"ח):

[ד] רמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ז. שלחן ערוך סימן ש"ט סעיף ד' ואחרונים. ובסימן רע"ז סעיף ג'. פסקי מהרי"ץ סוף סעיף ע"א (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סימן קפ"ג). ש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף ה'. [ומה שהוספנו, אם היתה דעתו ליטול משם את המוקצה "או את בסיסו". כן הוא פשוט, דמאי שנא]:

מוקצה שנפל מעצמו על דבר המותר, ונוח לבעלים שישאר שם בכניסת שבת, אפשר דיש לדייק מכפילות לשון הש"ע שם הניחם עליהם "מדעתו על דעת" שישארו שם וכו', שבהונח שלא לדעתו כגון שנפל לשם מאליו או על ידי אחר, אע"פ שאח"כ היה דעתו שישאר שם כך בכניסת שבת אינו נעשה בסיס כיון שלא דחיה בידים. ועיין: [ה] כנלע"ד, וכדלקמן בהערה הבאה:

[ו] כן כתב בתרומת הדשן ח"ב סימן קצ"ג. **ואמנם** מרן בבית יוסף סימן ש"ט (דף שכ"ב) השיג על תרומת הדשן דאפילו בהניח ערב שבת כל ששכח בין השמשות הוה ליה למישרי יעו"ש. ובמשנ"ב שם ס"ק י"ח שביאר מחלוקתם באופן שמניח המוקצה עליו בערב שבת בסתם, דלתרומת הדשן חשיב כמניח בפירוש על דעת שישאר בשבת, ולהבית יוסף הא נמי חשיב כשוכח ע"ש. ולהלכה במשנ"ב לא הכריע במחלוקת זו ואדרבה משמע דחושש להחמיר כהבית יוסף, מדהביאו שם במשנ"ב באחרונה. גם בכף החיים שם ס"ק כ"ה מוכח שתופש עיקר להחמיר כהבית יוסף, מדמייתי ליה בלשון אבל ע"ש. וע"ע בשתילי זתים ס"ק י"ג דמשמע קצת דנקיט כתרומת הדשן: **ומכל** מקום קשיא לי מה השיג הבית יוסף על תרומת הדשן, שהרי בתרומת הדשן שם (ולא הובא שם בכ"י) כבר תירץ השגה זו במה שכתב דבמניח בערב שבת הואיל ויודע שהמוקצה יהא נח על החפץ, גם החפץ נעשה מוקצה מפני שמקצה דעתו

ממנו ע"כ. וממילא להאמור יש לומר כן גם אליבא דרש"י, דבכלל כי האי היי בכלל מדעת ולא מיקרי שכח, ודלא כהבית יוסף והמשנ"ב בשער הציון שם סוף אות כ' דמרש"י משמע דלא כוותיה. וכן מבואר בתרומת הדשן שם ע"ש:

והכי נמי משמע מלשון הרמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ז אם הניח המעות מערב שבת על הכר וכו'. ואף שהבית יוסף מוקים ליה במניח על דעת שישאר שם בשבת, מסתימת לשון הרמב"ם משמע שפיר דאף במניח סתם חשיב כמניח מדעת. ותו דלכך דקדק הרמב"ם למינקט הניח "מערב שבת" שפירושו סמוך לשבת. וכן הבין בתרומת הדשן שם בדעת הרמב"ם. אלא שמרן בבית יוסף השיב על זה דאיכא למימר דכל קמי שבתא ערב שבת קרי ליה ע"כ. אמנם אם כדבריו היה לו לרמב"ם לכתוב "קודם שבת", וכלשונו לעיל באותו הפרק הלכה י"ב בין שנתפרקו קודם שבת וכו' שנשברו בין קודם שבת וכו'. אבל כאן נקט לשון ערב שבת, כדי להורות שהוא סמוך לשבת ולכן חשיב כמניח מדעת ואף בסתמא וכאמור לעיל. וכלשונו בפרק ל' הלכה ב' לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין "בערב שבת" מפני כבוד השבת וכו' וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן "בערב שבת" ומתעטפין וכו'. ושם בהלכה ד' אסור לקבוע סעודה ומשתה "בערב שבת" וכו':

ובפירושו מטבע לשון "ערב שבת", יש לפרש סמוך לבין השמשות ממש, או מפלג המנחה, או מזמן מנחה קטנה, או מחצות, או כל היום, ולפעמים אפשר שהוא כולל אף ליל ששי, וכמו שימצא המעיין (עיי' בלשון הרמב"ם בהלכות שציינו לעיל. ובשבת דף קי"ט ע"א רבי חנינא מיעטף וקאי אַפְּנָא דְמַעְלֵי שבתא וכו', פירוש לפנות ערב וכמ"ש בערוך. ובבבא קמא דף ל"ב ע"א בערב שבת בין השמשות פטור מפני שרץ ברשות כדרכי חנינא דלעיל ע"ש. ובמגיד משנה שם בהלכה ד'. ובב"י סימן רמ"ט ס"ב דף ל"ו. וברמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ו ה"ב ובמגיד משנה שם. ודיבר בזה גם אאמור"ר שליט"א בשיעור מוצ"ש תצוה התשע"א). ובעניינינו לשון תרומת הדשן שם אם הונח המוקצה בדרך זה בין השמשות בערב שבת וכו', משמע דמיירי במניח סמוך ממש לבין השמשות. ומה שכתב בסוף דבריו שם לאסור לאידך גיסא באופן שהיה נח המוקצה על החפץ לפני זמן מרובה וכו', והיינו לפני שבוע או יותר וכנזכר בלשון השאלה שם, נראה דאינו בדוקא אלא שכך היה המעשה שנשאל עליו כיעו"ש:

ועל פי כל האמור אפשר דלמעשה לא פליגי הבית יוסף ותרומת הדשן, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. התרומת הדשן שהתיר מיירי דוקא במניח סמוך לבין השמשות, והיינו כחצי שעה קודם בין השמשות, וכמשמעות לשון סמוך בשאר דוכתי. אבל ביותר מִפֶּן מודה דהוי כשכח, וכסברת הבית יוסף. והבית יוסף גם כן מודה בסמוך ממש לבין השמשות דבכהאיי גוונא סברא חזקה היא להחשיבו כמניח מדעת וכדלעיל. וכן גלע"ד עיקר לדינא, וזה כעין פשרה בין השיטות. ועל פי זה העלינו בס"ד ההלכה בפנים. וכן יש לדייק מלשון מהריק"ש [אם לא נפל שם ט"ס] על הש"ע שם סימן ש"ט סעיף ד', הניחם קודם ערב שבת חשיב כשוכח ע"כ. אבל הניחם בערב שבת ולא קודם לכן, והיינו סמוך לבין השמשות כדלעיל, לא חשיב כשוכח:

דבר שדרך המוקצה להיות בו (מעות בארנק)

ג) כל שדרך המוקצה להיות מונח שם, אף אם לא ידע כלל מבעוד יום שהמוקצה שם, הואיל ודרכו להיות שם הרי זה כמניח מדעתו. ולכן ארנק שהיה בתוכו מעות בבין השמשות, אף שלא ידע מבעוד יום שיש שם מעות נעשה הארנק בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. וכן כל כיוצא בזה^[1]:

הניח מוקצה על דעת שיינטל משם בשבת

ד) יש אומרים שאפילו כשהניח את המוקצה על הכלי על דעת שישאר שם כל זמן בין השמשות, אם היתה דעתו לסלקו אחר כך בשבת (כגון על ידי שינערו מהכלי^[ח] או על ידי גוי), או שהוא דבר שדרכו בכך לסלק משם את המוקצה אחר כך בשבת, אין הכלי נעשה בסיס גם בעוד המוקצה עליו, ולא אסרו משום בסיס אלא במניח על דעת שישאר שם כל השבת. והוא הדין אם חשב בסתם שיהיה מונח שם בשבת. ואז אפילו ניטל המוקצה משם בשבת על ידי גוי או שנפל וכדומה, אסור (וכדלעיל)^[ט]. ובמקום הפסד יש לסמוך על זה^[י]:

חיתה דעתו להניח בכלי גם חפץ של היתר חשוב יותר מן המוקצה, ושכח ולא הניחו, יש אומרים שנעשה הכלי בסיס לדבר האסור (שו"ת אגרות משה ח"ג סי' נ"א. שבות יצחק פרק ט"ו. ובשש"כ פ"כ הערה ר' ובמילואים שם שם בשם הגרשז"א זצ"ל נסתפק בזה):

[ז] תוספות בשבת דף מ"ה ע"ב ד"ה דאית, לענין קינה של תרנגולת שהיה שם ביצה מבעוד יום. מג"א סימן ש"ט סוף סק"ו. כף החיים ס"ק כ"ז. משנה ברורה סס"ק י"ח. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף נ"א. ועיין עוד ביאור הלכה סימן רס"ו סעיף י"ב ד"ה יכול, וחזו"א סימן מ"ט סק"י:

[ח] דכל שלא נעשה בסיס מותר לנערו דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, וכדלקמן:

[ט] שלחן ערוך סימן ש"ט סעיף ד' בשם יש אומרים. והוא דעת רבינו תם (בספר הישר סי' רמ"ד) הובא בתוס' בשבת דף נ"א ע"א ד"ה או, ובביצה דף ב' ע"א ד"ה ובית. וכן כתבו התוס' בשם ר"י בשבת דף מ"ד ע"א ד"ה דכו"ע. וכן כתב הטור שם בשם בעל התרומה (סימן רנ"ד). וכן דעת הרז"ה בעל המאור ועוד ראשונים:

הניח מוקצה על דבר של חברו (ודין גוי או קטן)

ה) אם הניח מוקצה על דבר של חברו, בין אם המוקצה שלו בין אם הוא של חברו, אין הדבר נעשה בסיס לדבר האסור, שאין אדם אוסר את של חברו שלא מדעתו בדבר שאינו נוהג לו לחברו. אלא אם כן הניחו שם לדעת חברו, או שהיה

ואם תאמר לרבנו תם ודעימיה תיקשי מאי שנא מנר שהדליקו בו באותו שבת דהוי בסיס לדבר האסור, דהיינו השלהבת, כמפורש בשבת דף מ"ז ע"א ובפוסקים וכדלעיל, אף שהנר עומד להיכבות בשבת. וכן הקשה בחידושי הרשב"א בשבת דף נ"א ע"א ד"ה הא. ויש לומר דשאני התם שהנר כבה מאליו משא"כ כאן שהמוקצה מצד עצמו ישאר שם כל השבת, אלא שהוא חושב לסלקו משם דלכך לא נתבטל הבסיס לגביה, וכמ"ש בביאור הלכה סימן רע"ט ס"ב ד"ה אפילו ע"ש (ולעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות בהערה ד"ה ומה, לענין תנאי בנר ע"ש). ובחזון איש סי' מ"ח סק"ח חילק דכיון דמיוחדת המנורה לנר גרע טפי ע"כ:

[י] ב"ח סימן רע"ז ד"ה נר. מג"א סימן ש"ט סק"ז. שתילי זתים שם ס"ק י"ד. משנ"ב שם ס"ק כ"א. כה"ח שם סק"ל (ואם בדעתו ליטול לתשמישו ולהחזירו אח"כ למקומו, זה מיקרי מניח לכל השבת ונעשה בסיס אפילו לסברא זו. כה"ח שם ס"ק ל"א). אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף ז'. ומר"ן גם כן יסכים לזה כדקמ"ל בכל דוכתא סתם ויש בש"ע אף שהלכה כסתם, במקום הפסד או שעת הדוחק יש לסמוך על היש. בפרט דבעניינינו אין מפורש בש"ע בדעת הסתם נגד היש, ויש אומרים דבכהא"י גוונא לא חשיב כסתם ויש. גם הטור שם הביא סברת היש בלשון אבל, דמורה דתופס עיקר כסברא זו וכמ"ש הרדב"ז בתשובה ועוד אחרונים, וכן מהר"י"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן ע"ב אות ד'. וכ"כ היעב"ץ במור וקציעה סימן ש"ט שהעיקר כדעת רבינו תם ע"ש. ומכל מקום לכתחילה אין להקל, כי רש"י ועוד פוסקים אוסרים. ועוד שכן משמעות דעת רבינו הרמב"ם בפרק כ"ה הלכה י', וכמ"ש הפמ"ג במשבצות סימן ש"ט אות ב' עש"ה. וע"ע בביאור הלכה סוף סי' ש"ט ד"ה כדי, ובבני ציון ס"ק ח', ובפסקי מהרי"ץ סוף סעיף ע"א ובביאורנו שם:

מעשה רבנים שנתקבצו לאכול במקום אחד, ואשה אחת הדליקה נרות שבת על כסא בחדר האוכל בשביל כולם (כדלעיל בהלכות הדלקת נרות שבת מסעיף ט' ואילך), ובלילה בא המשרת הגוי ונטל הנרות ונתערב אותו כסא שהיה בסיס לנרות בשאר כסאות, ונפשם לשאול הגיעה אם מותר לטלטל כל הכסאות, או שהכסא אוסר את כולם כדין דבר חשוב שאינו בטל וכו' (עיין בש"ע יו"ד סימן ק"י סעיף א' ואכמ"ל). ולהאמור יש להתיר, כיון שהדרך הוא שהגוי מסדר את המקום בלילה לאחר הסעודה ועשוי ליטול משם את הנרות כדי שלא יפלו על הארץ וזיקו. והרי זה כמניח על דעת שיטלו משם בשבת. ובמקום דוחק כזה שפיר סמכינן על היש אומרים דלא הוי בסיס לדבר האסור. וכל שכן לאחר שנתערב. וכן העלו להתיר בספר ארחות שבת פי"ט הערה ת"ד:

לטובת חברו ומן הסתם נוח לו בזה. ואפילו אם היה המניח גוי או קטן, כיון שעשה כן לדעת או לטובת בעליו הישראל, הרי זה נעשה בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלו^[יא]:

נעשה בסיס באמצע שבת

(ו) אם הניחו מוקצה בשבת על כלי, כגון שהניחו גוי או תינוק לדעת הישראל, לא נעשה הכלי בסיס לדבר האסור ומותר לטלטלו (באופנים שיתבארו לקמן) כיון שלא היה המוקצה עליו בבין השמשות^[יב]:

[יא] תוספות בשבת דף מ"ד ע"ב ד"ה יש. רמ"א סימן ש"ט סעיף ד'. הגהות מהריק"ש, ואחרונים שם. בן איש חי ש"ב פרשת ויגש אות י'. ש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף ו'.

הניחה אשתו מוקצה על כלי המיוחד לו (כגון "סטנדר" או שלחן שלומד בו), עיין מנחת שבת סימן פ"ט ס"ק כ"ב שנסתפק, ומה שדן בזה המהרש"ם בדעת תורה סימן ש"ט דף קס"ד, ובשש"כ פרק כ' הערה קע"ג, ובארחות שבת דף קל"ו הערה שצ"ה, ובנחלת ישראל דף תי"ז. ולענ"ד יש להחמיר, כי בדרך כלל הבעל נותן לאשתו רשות להניח חפצי הבית בכל מקום שתצטרך, כי היא בעלת הבית ביתו זו אשתו ואשתו כגופו וידה כידו לענין זה. זולת כשהניחתו באופן שמזיק או מפריע לו אף בימות החול, שאז בודאי אין בידה לאסרו נגד רצונו ואינו נעשה בסיס לדבר האסור:

ולענין קטן, הנה במניח לדעת ישראל גדול מפורש בתוספות ובמהריק"ש דלעיל דאוסר משום בסיס וכמו שכתבנו בפנים ההלכה. ומה שכתב במנחת שבת סימן פ"ח ס"ק ס"ג להתיר מטעם דאין מחשבה לקטן, צריך לומר דמיירי בקטן המניח לדעתו מוקצה על כלי שלו. מיהו במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמכוין שהכלי התחתון יהיה בסיס למוקצה שעליו, קיימא לן דאף בקטן מהני ואוסר, וכדלעיל בדיני מוקצה שייחדוהו לתשמיש בהערה יעו"ש. וכן צידדו בארחות שבת שם בהערה. ועיין עוד בדעת תורה שם דף קס"ה ודוק. וכן נלע"ד עיקר ההחמיר, זולת כשהניח מוקצה על חפץ של אחד מבני הבית שלא ברשות, דאז הדרינן לכללין דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו:

גוי שהניח מוקצה על כלי שלו, אינו נאסר משום בסיס לדבר האסור, כי אין מוקצה בחפצי הגוי, כדלקמן בדיני מוקצה בחפצי הגוי:

[יב] מג"א סימן רס"ה סק"ב, ובסימן רס"ו סק"י"ד, ובסימן ש"ח סק"נ. שתילי זתים בסימן רס"ה סק"ג ובסימן רס"ו סק"כ"ה ובסימן ש"ח סק"פ"ד. משנה ברורה סימן רס"ה סק"ה וסימן רס"ו סק"כ"ו. וכן צידד בבאור הלכה סימן ש"י סעיף

וי"ט אומרים שמכל מקום בעוד המוקצה על הכלי אסור לטלטלו, הואיל ועתה הוא בסיס לדבר האסור^[ג]. אלא שכיון שבכין השמשות הוא לא נאסר בטלטול לכן מותר להניח עליו בשבת דבר אחר של היתר חשוב יותר מהמוקצה (עיין לקמן) ומטלטלם יחד^[ד] (אם אי אפשר לו לנער המוקצה משם). וכן אם נטלו משם את המוקצה אחר כך באותה שבת, חזר הכלי להיתרו, שאין מוקצה לחצי שבת^[ה] (וכדלעיל בכללי המוקצה):

הניח מוקצה על כלי באקראי

ז) הניח מוקצה על כלי בדרך אקראי מפני שכך נזדמן לו, לא שנתכוון שיהיה המוקצה מונח עליו דוקא, וכגון שרגילים להניח בתיבה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה, או שהניח מוקצה בארון על בגדים שהיו שם וכיוצא בזה, יש אומרים שהחפץ או הבגד שתחתיו לא נעשה בסיס לדבר האסור, שאין ההיתר נעשה בסיס לדבר האסור אלא אם כן הניחו עליו לאיזה צורך בין לצורך

ז' ד"ה מטה. כף החיים סימן רס"ה סק"ט ובסימן ש"ח ס"ק קפ"ב. אאמור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף ד':

[יג] עיין בבית יוסף סימן רס"ה ד"ה כתוב (דף ק"ח), ובמג"א סימן ש"ח סק"נ בשם התוספות ועוד ראשונים שנחלקו בדין זה, ובהגהות הגרעק"א על הש"ע ריש סימן רס"ה, ומה שהובא עוד בספר מנוא"ה פרק י"ד ס"ח, ובארחות שבת פרק י"ט סעיף רפ"א, ושם במילואים שבסוף כרך ג' מדף שמ"א. וכן מוכח מדברי הבית יוסף בסימן רס"ה הנז"ל, וכן מדבריו שבסימן ש"ט ד"ה וכתב דף שכ"ב דנעשה בסיס אף באמצע שבת כיעושה:

ואם דעתו לנער משם באותו שבת או על ידי גוי נלע"ד דיש להקל, אחרי דבלאו הכי יש מתירים בכהאי גוונא אף בהונח בבין השמשות, והוי ספק ספיקא במוקצה דרבנן. ועוד דלדעת הרשב"א בשבת דף קמ"ג ע"א ד"ה והא ועוד כמה ראשונים, בהונח באמצע שבת על דעת לנער אח"כ בשבת דהוי תרתי לטיבותא לא חשיב בסיס לדבר האסור. וע"ע בכ"י הנז"ל ובהגהות הגרעק"א ריש סימן רס"ה. וזה כפשרה בין השיטות:

[יד] ט"ז סוף סימן ש"י ואחרונים שם. ש"ע המוקצה שם:

[טז] בית יוסף בסימן ש"ט שם. מג"א בסימן ש"ח שם:

האיסור בין לצורך ההיתר. ויש אוסרים בכל אופן^[טז]. ובמקום צורך יש להקל^[יז]:

בסיס למוקצה שאין לו חשיבות

(ח) כל מוקצה שאינו ראוי לכלום, ואינו מצניעו כלל לעולם לפי שאין לו חשיבות (וגם אינו לצורך הכלי שתחתיו^[יח]), כגון עצמות וקליפין שעל השלחן, אינו אוסר את הכלי שתחתיו משום בסיס לדבר האסור, ומותר לטלטלו אף בעוד המוקצה עליו. שהמוקצה ההוא טפל לכלי ובטל אליו^[יט] (ועיין עוד לקמן):

[טז] עיין תוספות בביצה דף ב' ע"א ד"ה ובית, בתירוץ השלישי. בית יוסף סימן ש"ט סעיף ד' שנחלקו בזה הרב השואל והתרומת הדשן ח"ב סימן קצ"ג. מג"א סימן ש"ט סק"ו. וכן העתיק השתילי זתים שם ס"ק י"ז בשם המג"א להתירא. וכן פסק בבן איש חי ש"ב פרשת ויגש אות י"ג:

[יז] הכרעת הרב משנה ברורה סימן ש"ט ס"ק י"ח (ובשער הציון שם אות כ"ד). ובכף החיים שם ס"ק כ"ה נטה קצת יותר להחמיר והניח בצריך עיון ע"ש:

[יח] כן כתב השיטה מקובצת, העתקנו דבריו בהערה דלקמן:

[יט] תוספות בביצה דף כ"א ע"ב ד"ה כנונא ובשבת דף מ"ז ע"א ד"ה הוה. חידושי הרשב"א בביצה דף ב' ע"א סוד"ה ובה"א (ו"ל, ומסתברא שאין אומרים נעשה בסיס אלא בנר שיש לו חשיבות בסיסות קצת, כמעות שעל הכר שאדם רוצה להצניעם כדי שלא יאבדו, ואבן שעל פי החבית נמי לפי שהיא צריכה לבנין ואדם חס עליה שלא תאבד או תתקלקל ותשבר, אבל עצמות וקליפין דלא חשיבי ואינו מצניעם כלל לעולם אין להם תורת בסיס וכו' ע"כ). וכן כתב עוד בחידושו בשבת סוף פרק נוטל בשם הראב"ד. שיטה מקובצת שם ד"ה וב"ה בשם מורו הרב ובשם הרמב"ן. המאירי שם בשם גדולי הדור ושנראים דבריהם. וכן הובא בבית יוסף סימן ש"י ס"ח בשם הר"ן בשם הרמב"ן דאפר שאינו ראוי ושברי עצים טפלים לכלי ובטלי אגבה, ולא היא מחתה לדידהו בסיס לדבר האסור ע"כ. וכן כתב מהריק"ש על הש"ע שם בשם התוספות. וכיוצא בזה כתב המשנ"ב בשם החיי אדם וכדלקמן. וכן כתב בשער הציון סימן שכ"ה אות א' בכוס שיש בו פיורוי פת ששרה גוי ביין, דלא נעשה בסיס דהפיורויין בטלי להכוס ע"ש. ונלכאורה תיקשי אם כן למה לא תירצו התוס' בביצה דף ב' ע"א ד"ה ובית, דאין השלחן בסיס לקליפין מהאיי טעמא דלא חשיבי ובטלים ע"ש. ויש לומר דסבירא להו דשאני קליפין דראויין על כל פנים להסקה. ולפי זה בזמנינו דאינם עומדים להסקה כלל בטילי לשלחן לכולי עלמא]:

פרוטות בודדות וכדומה, על שלחן או בגד

(ט) וכן אם הניח על שלחן או בכיס בגדו איזה פרוטות, אם אינם חשובים לו כלל הם בטלים לגבי השלחן או הבגד, שאין אדם מבטל בגדו ושלחנו בשביל איזה פרוטות המונחות עליהם^[ב]. אבל אם המעות חשובים לו קצת, אף על פי שהשלחן חשוב ויקר יותר הוא נעשה בסיס להם^[א]:

פח-אשפה, ארנק או קופה ובתוכו פרוטות בודדות

(י) "פח-אשפה" ובתוכו אשפה, אסור לטלטלו משום בסיס לדבר האסור. ואף על פי שאין לפסולת שבאשפה חשיבות כלל, כיון שאין הפח עשוי אלא ליתן את האשפה לתוכו (ואם הפח במקום שיושבים שם עיין לקמן בדיני גרף של-רעי). וכן ארנק או קופה שבתוכם מעות אסור לטלטלם אף לצורך גופו ומקומו גם אם אין שם אלא פרוטות בודדות, כיון שעיקר תשמיש הארנק או הקופה אינו אלא ליתן בתוכם מעות^[ב]. וכן כל כיוצא בזה:

וכתב בשיטה מקובצת שם, דאף מוקצה שאין בו חשיבות, אם הוא צריך לו עתה שיהיה על הכלי נעשה בסיס, כאבן שעל פי החבית שהחבית צריכה לאבן ואע"פ שאין באבן חשיבות כלל, וכגון אבן שבקירוייה דאי לא מהדקה אסור לטלטלה, משום שצריך לה שמכריעה במים ודולה, ואע"ג בקירוייה עיקר ואפ"ה כיון שצריך לאבן מיתסר. אבל עצמות וקליפין שאין להם חשיבות כלל, וגם אין הטבלא צריכה להם, לא נעשה בסיס להם ומותר לנערה ע"כ. **ומזכח** בגמרא בביצה דף כ"א ע"ב לענין שיורי כוסות ששתה הגוי, דמוקצה שהוא איסורי הנאה, הוא מוקצה יותר, ואוסר אף כשאין לו חשיבות כלל. מיהו עיין מה שכתבנו לעיל:

[כ] חיי אדם כלל ס"ז אות י' ובנשמת אדם שם (ולמד כן מדברי התוספות שהבאנו בהערה הקודמת ע"ש). והביאו בקיצור במשנה ברורה סימן ש"י ס"ק ל"א:

[כא] חוט שני ח"ג פרק ע"ג ססק"א. ומה שכתבנו אם המעות חשובים וכו', כן מוכח מדברי הנשמת אדם שם. וכן הוא משמעות הפוסקים שכל מוקצה שיש לו חשיבות קצת אף שהכלי שתחתיו חשוב ממנו הוא נעשה לו בסיס לאסרו בטלטול. וכן כתבנו לקמן בהערה ד"ה ומכל, בשם הרבה אחרונים ע"ש:

[כב] ארחות שבת פ"ט סעיף רצ"ה. **ומכל** מקום בפסולת אשפה מועטה מאוד לא מסתברא למימר דהפח בטל וטפל אליה. ונראה שהשיעור הוא כל שהפח עשוי ונצרך גם לפסולת מועטה כזו והיו מניחים אותו שם לכך, אז נעשה בסיס. אבל אם

שלחן או קערה שהניחו עליהם עצמות וקליפות (יא) **עצמות** קשות וקליפי אגוזים וכיוצא בהם שאינם ראויים אפילו למאכל בהמה, הם מוקצים מחמת גופם ואסור לטלטלם לדעת הרבה פוסקים. ומכל מקום מותר להגביה את השלחן או המפה או הקערה שהם בתוכו כדי להשליכם לאשפה^[כג]:

ולמזה אין בשלחן או בקערה שהפסולת עליו איסור טלטול משום בסיס לדבר האסור. יש אומרים משום שהפסולת לא היתה עליהם בבין השמשות ולכן אינם נעשים בסיס אף בעודם עליהם (עיינ לעיל). ויש אומרים משום שדעתו לסלק משם את הפסולת אחר כך בשבת (עיינ לעיל). ויש אומרים משום שאין זה כמניח בכוונה אלא בדרך אקראי, שהרי אינו חושש היכן יפלו (וכדלעיל). ועוד משום שאין לאותה פסולת חשיבות כלל והיא בטלה לכלי (וכדלעיל)^[כד]:

הניח מוקצה על כלי לכסותו או על ניירות שלא יתפזרו (יב) **מוקצה** שהניח והוה על כלי לצורך הכלי, כגון לכסות בו קדירה, או שהניח אבן על ניירות שלא יתפזרו ברוח, אין הכלי שתחתיו נעשה בסיס למוקצה, הואיל ואינו משמש למוקצה, אדרבה המוקצה משמש לכלי^[כה]. ויש חולקים. ובמקום צורך אפשר להקל^[כו]:

הוא מועט כל כך עד כדי שבשביל זה בלבד לא היו מניחים שם פח להשליכו לתוכו, אינו נעשה בסיס. והכי נמי לענין מעות בארנק, אם הם פרוטות שאין להם שווי וחשיבות כלל עד שאינו מקפיד להצניעם, אין הארנק טפל ובסיס להם. ובארחות שבת שם ובהערה תל"ג לא התירו אלא בפירור פסולת קטן דהוי כמאן דליתיה. והנלע"ד כתבתי:

[כג] כן מפורש במשנה בשבת דף קמ"ג ע"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה, ובשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף כ"ז, ולעיל בדיני מוקצה מחמת גופו, ושם נתבאר דין זה בהרחבה יעו"ש:

[כד] כל זה מבואר בסעיפים הקודמים, ובדברי הפוסקים שציינו שם:

[כה] מג"א סימן רנ"ט סק"ו וסק"ט. שתילי זתים סק"ז. משנה ברורה סק"ט. כף

סדין חשמלי

יג) "סדין-חשמלי", שחוטי חשמל קבועים בתוכו ומחוברים לזרם החשמל כדי שהסדין יחמם יותר לצורך חולים

החיים ס"ק י"ב. וכן כתב עוד המג"א בסימן שי"א ס"ק כ"ג, ובביאור הגר"א שם אות כ"ו, ובשתילי זתים שם ס"ק כ"ו, משנה ברורה שם ס"ק כ"ט, כף החיים שם ס"ק ס"ז. מנוא"ה פרק י"ד סעיף ה'. ארחות שבת פרק י"ט סעיף רצ"א. וזו היא דעת הרז"ה בעל המאור על הרי"ף בשבת פרק י"ז דף מ"ז ע"ב ד"ה תנו, ובדף מ"ח ע"ב ד"ה תנו. והסכימו לו הרשב"א והר"ן בדף נ"א ע"א, וכן כתבו עוד ראשונים שהובאו במנוא"ה ובארח"ש שם:

ולכאורה קשה לשיטה זו מהאבן שבקירויה (פירוש, דלעת) כדי להכבידה למלאת בה מים, שאם אינה קשורה יפה אסור לטלטלה משום בסיס לדבר האסור דהיינו האבן. כדאייתא במשנה ובגמרא בשבת דף קכ"ה, וברמב"ם פרק כ"ה הלכה י"ח, ושלאחן ערוך סימן ש"ט ס"ב, ובמשנ"ב שם סק"ח, וכה"ח סק"ח, ולקמן, ואע"פ שאין האבן אלא לשמש את הקירויה להכבידה. וצריך לומר דשאני התם שאי אפשר לקירויה בלא האבן, כי אי אפשר לדלות בה בלי שתשקע על ידי האבן:

[כו] החולקים הם הרמב"ן בספר המלחמות על הרי"ף בדף מ"ח ע"ב. וכן מוכח בדעת רש"י, והתוספות בשם ר"י ורבינו תם בדף נ"א ע"א ד"ה או, ובתוספות בדף קכ"ג ע"א ד"ה האי. וכן כתבו במאמר מרדכי סימן רנ"ט סק"ד ומהר"י עיאש במטה יהודה שם סק"א לפרש לשון מרן שם בסוף סעיף א', על פי דעת רש"י בדף מ"ט ע"א ד"ה נוטל כסוי ע"ש. וכן בבית יוסף סימן ש"ט סעיף ד' דף שכ"ב, ובשער הציון שם אות כ"ד (ולקמן), ובמנוא"ה פרק י"ד הערה ט"ו שהרחיב לבאר דעת רש"י והב"י הנז"ל. וכן בהגהת החתם סופר על המג"א בסימן רנ"ט סק"ו וסק"ט [וזה לשון רבינו בחיי בויקרא כ"ח כ', דרך לעשות בסיס מן הנקלה לנכבד ע"כ, ע"ש לענין אבני החושן. ובנדון דידן שכל נתינת המוקצה לשמש לכלי שתחתיו, הרי זה בהיפך ממש מתורת שם בסיס. ודוק]:

והמעייין בדברי הפוסקים שהבאנו בסעיף זה ולקמן, ימצא שיש שלש שיטות בדין זה. **א.** שיטת הרז"ה הר"ן והרשב"א ודעמייהו כל שהמוקצה משמש להכלי אין הכלי נאסר משום בסיס לדבר האסור. **ב.** שיטת רש"י אף כשהמוקצה משמש להכלי הכלי נאסר משום בסיס. אבל אם המוקצה מונח על כסוי קדירה שהכסוי עצמו אינו אלא לכסות הקדירה שתחתיו (וגם המוקצה אינו לצורך הכסוי עצמו, ולאפוקי הניח אבן על פי החבית, וכמו שהוסיף הב"י בסימן ש"ט דף שכ"ב. בביאור דעת רש"י עש"ה) בזה אינו נאסר משום בסיס. וכן כל כיוצא בזה. **ג.** שיטת התוספות ודעמייהו שבכל אופנים אלו לעולם הכלי שתחתיו נאסר משום בסיס, ולא התירו אלא כשלא הניחו על דעת שישאר שם כל השבת (וכדלעיל). **ולענין** הלכה נראה דבמקום צורך יש לסמוך על הרז"ה ודעמייהו, וכדעת המג"א ורוב האחרונים הנז"ל שהעתיקו כוותיה:

וזקנים, אף שאין סְדִין זה מוקצה משום בסיס לדבר האסור^[כ״ו], מכל מקום אין ראוי לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו בזמן שהוא דולק^[כח]:

מפה שעל השלחן שהניח עליה נרות וכדומה

(יד) מ״י שהניח מערב שבת נרות דולקים על המפה שעל השלחן, אין המפה נעשית בסיס לנרות ומותר לטלטלה, גם אם לא היה מונח עליה גם כן דבר היתר בבין השמשות, הואיל ואין המפה עשויה אלא לכסות את השלחן, והנרות שהניח עליה לא להניחם על המפה נתכוון אלא כדי להאיר על השלחן^[כט] (ועיין לקמן). והוא הדין לכל מוקצה המונח על המפה שעל השלחן, שאין המפה נעשית בסיס לדבר האסור^[ל]. וכל שכן שמותר לטלטל שאר המפה במקום שאין המוקצה מונח עליה^[לא]:

[כ״ו] לא מיבעיא לדעה הראשונה שכתבנו לעיל, אלא אף ההחולקים שם כאן יודו כיון שהחוטאים מחוברים וקבועים בסדין וחשיבי גוף אחד, ודמי לכלכלה שסתם נקב שלה באבן, ולדעת שקשרו בה אבן כדי להכבידה למלאת בה מים, שהם בטלים לכלי, כדאיתא בש״ע סימן ש״ט סעיף ב׳:

[כח] פשוט, על פי מה שנתבאר לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

[כט] שער הציון סימן ש״ט אות כ״ד בשם הבית מאיר, על פי רש״י שהבאנו לעיל בהערה. וכן העתיק מרן בב״י ובש״ע סימן רנ״ט סוף סעיף א׳ ע״ש (ומה שבמשנה ברורה שם ביה באתרא ס״ק י״ח לא פשיטא ליה להיתרא רק במקום צורך, ואף זאת כתב בסגנון ונראה דמשמע שאינו מוכרע לגמרי. נראה משום דבמשנ״ב איירי במפה עליונה שאינה מיוחדת לכסות השלחן ע״ש). וזהו מלבד מה שיש מתירים משום שהוא בסיס באקראי וכמ״ש במשנה ברורה שם, ובדברינו לעיל, ובשו״ת אגרות משה ח״ד סימן ע״ג, ובארחות שבת פרק י״ט הערה תכ״ב:

[ל] פשוט:

[לא] דאף בבסיס גמור יש מתירים בצדדי המפה שלא במקום העמדת המוקצה, כמובא בשער הציון סימן ש״ט אות כ״ד בשם הפמ״ג ודרך החיים. וכן דעת אשל אברהם מבוטשאטש שם סעיף ד׳ ע״ש, ולקמן:

בסיס לאיסור ולהיתר ועוד קצת דינים

בסיס לאיסור ולהיתר

טו) דבר המותר שהיה מונח עליו קודם שבת דבר אסור וגם דבר מותר, הרי זה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר, ואם הדבר המותר חשוב יותר מדבר האסור מותר לטלטל את הבסיס (אלא שאם אפשר לנער ממנו את האיסור צריך לנערו תחילה וכדלקמן). אבל אם הדבר האסור חשוב יותר, או ששניהם שונים בחשיבותם, אסור לטלטל^[לב]:

ולעולם הולכים אחר דעת הבעלים. שאף אם לכל העולם ההיתר חשוב יותר, אם לבעלים אינו חשוב, הרי זה נעשה בסיס ואסור לטלטלו. וכן בהיפך, אם לכל העולם האיסור חשוב יותר, ואלו לבעלים ההיתר חשוב יותר, מותר לטלטל^[לג]:

[לב] שלחן ערוך סימן ש"י סעיפים ח' ט' ואחרונים. וסימן ש"ט סעיף ב'. ש"ע המקוצר סימן ס"ח סעיף ב':

אם בשבת ניטל ממנו דבר המותר ונשאר עליו רק המוקצה, יניח עליו דבר המותר החשוב יותר מהמוקצה ואז יטלטלנו, וכדלעיל ע"ש, ובש"ע הגר"ז סימן רע"ז סעיף ו', פרי מגדים, מנחת שבת סימן פ"ט סק"ד וסק"ז, וארחות שבת פ"ט סעיף רפ"ד:

[לג] שתילי זתים שם ס"ק כ"ה. משנה ברורה ס"ק ל"ג. כף החיים ס"ק נ"ד: **ולענין** הגדרת דבר החשוב יותר, עיין שו"ת אגרות משה ח"ה סי' כ"ב אות י"ז, שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה ר"ג, שלחן שלמה סימן ש"י אות כ"ח (ג), שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' נ"ב, ארחות שבת פ"ט הערה תי"ד. ולענ"ד נראה עיקר דבכל גוונא אזלינן בתר מה חשוב לו יותר ואף שעתה אינו צריך לו ממש או אינו יכול להשתמש בו, כגון שמונח עליו אוכל לשבת וממון רב, משקפיים וממון רב, וכן סידור או ספר וממון רב, אע"פ שהספר מצד עצמו חשוב יותר מהכסף, אומדים אם היה בוחר בכסף הרי הוא חשוב יותר והוי בסיס, ואם הוה שביק לממוניה ונוטל הדבר המותר אינו בסיס וש"י, ואף שהדבר האסור לפי שוויו עולה יותר. וכן מסיק הגרש"א בשלחן שלמה שם. וכן בפסקי מהרי"ץ סעיף ע"א (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ג סי' קפ"ג) פשיטא ליה דמעות חשובים יותר מצמוקים ותמרים והם בטלים למעות, ואף דבשבת אינו צריך ואינו יכול להשתמש במעות כלל כי אם בפירות:

הניח בשבת על הבסיס דבר המותר

(טז) כלי שנאסר לטלטלו משום בסיס לדבר האסור, ואחר כך בשבת הניח על הכלי גם דבר המותר, אין זה מועיל להתיר לטלטל את הכלי אף אם אותו דבר המותר חשוב יותר מדבר האסור, דמגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא^[לד]:

שלחן שהניחו עליו נרות וגם חלות או יין וכדומה

(יז) שלחן שהניחו עליו מערב שבת נרות דולקים, אסור לטלטלו, משום שנעשה בסיס לנרות (ודין טלטול המפה עליו עיין לעיל), ומכל מקום מותר להשתמש בשלחן במקומו ולאכול עליו. ואם הניח על השלחן קודם שבת גם חלה או יין או שאר דברים שצריך לשבת, הרי זה בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטל את השלחן אפילו בעוד הנרות דולקים, הואיל והם חשובים יותר מן הנר^[לה]. ויש מחמירים בזה^[לו]. ולכן מנהגינו שאין מניחים את הנרות שבת על השלחן כלל^[לז]:

ומכל מקום כשאין על הבסיס רק דבר האסור, אע"פ שהבסיס חשוב לו יותר מדבר האסור, אפילו הכי הוא נעשה בסיס. וכמו שכתב בביאור הלכה סימן רע"ז סעיף ג' ד"ה על, בשם הרבה אחרונים. זולת כשאין לדבר האסור חשיבות כלל, וכדלעיל: [לד] סימן ש"י סוף סעיף ח' ברמ"א. ולעולם הזמן הקובע לענין מגו דאתקצאי הוא בין השמשות, ואף אם כבר קיבל תוספת שבת או אשה שהדליקה נרות שבת שמקבלת אז שבת (כדלעיל בהלכות הדלקת נרות שבת). וכמו שכתבו הפמ"ג באשל סס"י רע"ט, ובמנחת שבת סי' פ"ט סק"ו, שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ל"ד אות כ"ז, שבות יצחק פרק ט"ו אות א'. ומה שזכר במשנ"ב סי' רע"ז ס"ק י"ח קודם הדלקת הנרות, נראה פשוט שדיבר בהווה שכך מנהג הנשים שזה להם סימן וכדי שלא ישכחו ואינו בדוקא:

[לה] שלחן ערוך סימן רע"ז סעיף ג'. משנה ברורה שם ס"ק י"ח. כף החיים שם ס"ק י"ז. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף נ"ט. ארחות שבת פרק י"ט סעיף רפ"ז:

[לו] כן הוא דעת הגר"א במעשה רב אות קי"ג. והובא בשער הציון סימן רע"ז אות כ'. ועיין עוד לקמן:

[לז] כדלעיל בהלכות הדלקת נרות שבת:

כלי המיוחד לנרות והניח עליו גם דבר היתר

(יח) כלי (טס, "מגש" וכדומה) המיוחד להניח עליו נרות ואין רגילים להניח עליו שאר דברים, יש אומרים שאף אם הניח עליו קודם שבת חלה או או יין או כל דבר אחר החשוב יותר מהנרות, מכל מקום אסור לטלטלו, הואיל ועיקר הכלי בשביל הנרות, ולכן הוא תמיד טפל ובסיס לנרות ולא לדברים אחרים אף שהם חשובים יותר^[לח]:

כללי דיני טלטול כלי שמוקצה מונח עליו

(יט) כל מקום שאמרנו שנעשה הכלי בסיס לדבר האסור, היינו שאסור לטלטל את הבסיס בכל אופן, והוא נעשה מוקצה ממש כדין המוקצה שעליו לכל אותה שבת, וכמו שנתבאר לעיל: **ובל** מקום שאמרנו שלא נעשה בסיס לדבר האסור, היינו שאין דינו כדין המוקצה שעליו. ולכן אם בשבת ניטל ממנו המוקצה, מותר לטלטלו כדינו. ואף בעוד המוקצה עליו מותר להטות את הבסיס ולנערו כדי שיפול ממנו המוקצה, ואחר כך יטלטלנו למקום שהוא צריך (כי לכתחילה אין לטלטל מוקצה אף בטלטול מן הצד לצורך דבר המותר אם יכול לנערו). ואם הוא באופן שאי אפשר לו לנערו, או שאי אפשר לו שיפול המוקצה שם, מחמת שהוא צריך לאותו מקום שיהיה פנוי, או מפני שחושש שכשיפול ישבר המוקצה או חפץ אחר המונח שם וכיוצא בזה, מותר להגביה ולטלטל את הבסיס עם המוקצה שעליו:

ובל זה כשמטלטלו או מנערו לצורך דבר המותר, דהיינו לצורך הבסיס או לצורך מקומו וכדומה, אבל לטלטלו לצורך

[לח] עיין בשלחן ערוך סימן רע"ט סעיף ג' שאין לסמוך על המתיר לטלטל נר על ידי שנותנים עליו לחם מבעוד יום, ובאחרונים שם, ופרי מגדים שם באשל ס"ק י"ד אות ג', ובארחות שבת פ"ט סעיף רפ"ח ובהערה ת"כ בשם גדולי זמנינו ע"ש ודוק:

המוקצה, לשמרו שלא יגנב או יפסד וכדומה, אסור, שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור^[ל"א], כדלעיל בכללי המוקצה:

בסיס לכלי שמלאכתו לאיסור

(כ) כלי שמלאכתו לאיסור שהניחוהו על כלי שמלאכתו להיתר, לא נעשה אותו כלי בסיס לדבר האסור ומותר לטלטלו כדינו גם מחמה לצל, כיון שאף בעוד הכלי שמלאכתו לאיסור עליו יכול הוא לטלטלו לצורך גופו ומקומו. ואין אנו אומרים בסיס לדבר האסור אלא באותן מוקצים שאינו יכול לטלטלן כלל, כגון מוקצה מחמת גופו או מחמת חסרון כיס או נולד^[ל"ב]:

[ל"א] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ט"ז וי"ז, שלחן ערוך סימן ש"ט סעיפים ד' ה', וסימן ש"י סעיף ח', ובאחרונים. ועיין בביאור הלכה סימן ש"ט בסעיף ד' ד"ה יכול, לענין להמשיך לטלטל הבסיס אחר שהגביהו בהיתר, ובספר בני ציון שם סק"ו. **ובשער** הציון שם אות י"ז פקפק על מה שכתב המג"א שם סק"ה בשם רבינו ירוחם דניעור כר שהתירו, אם הוא כדי שלא יגנבו המעות אסור, דאפשר דניעור קיל מטלטול מן הצד שאסרו בסי' שי"א ס"ח ע"ש. ותמיהני הא דין רבינו ירוחם נובע מהתוס' ושאר ראשונים בשבת דף מד. ד"ה דכו"ע, דמוכח להדיא דלא התירו ניעור אלא כיון שאינו לצורך המעות ע"ש. וזה כבר מבואר במחצית השקל על המג"א ביה באתרא. וצ"ע. וראיתי שכבר תמהו עליו במגילת ספר סי' מ"ד אות ח', וכן בארחות שבת פי"ט הערה שד"מ. וע"ע בתוס' בשבת דף קכג. סוד"ה האי ודוק:

ועיין עוד לקמן לענין שכח מוקצה בכיסו, ושם בהערה ד"ה ויש:

[ל"ב] כן כתב הרב שתילי זתים בסימן ש"ט סוף ס"ק י"ז בשם הרב גור אריה (על הש"ע למה"ר גור אריה הלוי, מרבני מנטובה בזמן הרמ"ז). וכן כתבו בישועות יעקב סימן ש"ח סק"ה, מנחת שבת סימן פ"ט סק"ב, מנוא"ה פרק י"ד הערה א'. ועיין עוד להפרי מגדים במשבצות ריש סימן ש"ח אות ד' שנסתפק בזה, וכן בתהלה לדוד סימן ש"ח סק"א, ערוך השלחן סי' ש"י ס"ט, שו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן כ"ב, מגילת ספר סי' מ"ג אות ב', וארחות שבת פי"ט הערה שפ"ד. **וכיוצא** בזה מצינו דעת הרמב"ם ועוד פוסקים דלא אמרינן מגו דאתקצאי בבין השמשות בכלי שמלאכתו לאיסור, וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור, ועיין הטעמים שכתבנו לזה שם בהערה ודון מהתם לעניינינו:

ילקוט בית ספר, אף אם רוב הדברים שבו מלאכתם לאיסור, כיון שאינם מוקצה אלא משום כלי שמלאכתו לאיסור, אין הילקוט עצמו נאסר בטלטול משום בסיס לפי האמור לעיל:

כלי שחיבר בו אבן או שאר מוקצה

כא) כלי שהיה נקוב וסתמו באבן או בחתיכת עץ וכדומה, אם הידקו שם יפה שלא יפול מותר לטלטלו, שהרי נעשית האבן כדופן הכלי:

וכן כל כיוצא בזה שנתן אבן או שאר מוקצה בכלי כדי שיוכל להשתמש בו, אם הוא מהודק או קשור שם יפה שאינו נופל מותר לטלטלו, ואם לאו, הכלי מוקצה משום בסיס לדבר האסור^[מא]:

בסיס במוקצה המונח על חלק מהכלי

דלת של בית או של מקרר שיש בה מוקצה

כב) דלת של בית או של ארון שתלוי בה מוקצה, כגון בגד שיש בו מעות התלוי בן שבדלת, אין הדלת נעשית בסיס לדבר האסור ומותר לפתחה ולסגרה, שהדלת חשובה שמשמשת לבית ובטלה לגביו ולא לגבי המוקצה^[מב], וכן דלת של מקרר או מקפיא ("פריזר"), ומונח בתוכה מיני מאכל המוקצים, אפשר להקל לפתחה ולסגרה^[מג]:

[מא] רמב"ם פרק כ"ה הלכה ט"ז וי"ח. שלחן ערוך סימן ש"ט סעיף ב' ואחרונים. ועיין עוד בדברינו לעיל בהערה ד"ה ולכאורה:

[מב] שלחן ערוך סימן רע"ז סעיף א'. כף החיים ס"ק י"א (וע"ש טעם נוסף). משנה ברורה סק"ז (ועיין עוד בביאור הלכה שם ד"ה אף). שמירת שבת כהלכתה פ"כ סעיף ע"ד. ארחות שבת פרק י"ט סעיף רצ"ו. מנוא"ה פרק י"ד סעיף י"ב:

[מג] שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף ע"ו. שלחן שלמה סימן ש"ט בהערה י"ג בגליון. ואע"פ שדלת המקרר עשויה באופן שיתנו בה גם אוכלין אלו, מ"מ אין תשמיש זה אלא באגב ועיקר הדלת לא נעשית שם אלא לתשמיש המקרר לפתוח ולסגור בה. ועיין בפירוש המשנה להרמב"ם בכלים פרק י"ח משנה ב' בתרגום המדוייק שבמהדורת המאור [ובחיבורו בהלכות כלים פ"ג ה"ה, ובספר המספיק ערך מכן]. ומדבריו שם לענין משיכת תיבה שבשלחן יש ללמוד במכל שכן להתיר בעניינינו. וכן יש ללמוד להתיר מפירוש רבינו אפרים המובא בחידושי הרשב"א בשבת דף מ"ד ע"ב ד"ה ואין, ובעוד ראשונים, וכן בתוספות הגרעק"א על המשנה בכלים שם [ובמהדור]

לפתוח דלתות או מגירות של ארון שיש בו מוקצה

כג) ארון (או שידה או תיבה וכל כיוצא באלו), שהניח בתוכו או עליו נרות או מעות ושאר מוקצה, ואין שם דברים המותרים החשובים יותר מהמוקצה, אף על פי שאסור לטלטל את הארון משום בסיס לדבר האסור, מותר לפתוח את דלתותיו ולסגרם. וכן מותר לפתוח את התיבות שבו ("מגירות") אם אין בתוכם מוקצה^[מד]. ויש אומרים שאם יש בתוך התיבות דברים המותרים חשובים יותר מהמוקצה, מותר לטלטל גם

המאור שם בהערה י"ד], ומטעם דכיון שהדלת מחוברת למקרר חשבינן לה בסיס לאיסור ולהיתר דהיינו שאר האוכלים המותרים המונחים בתוך המקרר, ובדרך כלל הם רבים וחשובים יותר מהדברים האסורים [וע"ע בחוט שני פרק מ"ד, ובארחות שבת הע' תל"ה שנסתפקו בזה]:

[מד] תהלה לדוד סימן ש"י סק"ז. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' סעיף נ"ט והערה רי"ח, ובסעיף ע"ה. ארחות שבת דף קס"ג ובדף קס"ד סעיף שי"ג. **ובספר** מנוא"ה פ"ד סעיף ט"ז כתב דכשם שאסור לטלטל את הארון כך אסור לפתוח את דלתותיו ולסגורן ע"כ. ודעתי הענייה נוטה לדברי המתירים הנ"ל. לא מיבעיא להסוברים שהבאנו לעיל בהערה המתירים לטלטל צדדי המפה, שלא נעשית המפה בסיס אלא במקום העמדת המוקצה, אלא גם להאוסרים שם יש לומר שכאן יודו כיון שהדלת אף שהוא חלק מהכלי הוא דבר בפני עצמו שאין לו שייכות למוקצה כלל ובטלטולו לא מיטלטל המוקצה עמו. ולא מסתבר למימר דאדרבה זיל לאידך גיסא, שהדלת טפלה לעיקר הכלי יותר כענין שנתבאר לעיל ולקמן ודוק. ולא דמי לכלי שמלאכתו לאיסור שאסור לפתוח דלתותיו וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור, דשאני התם שאיסורו מחמת עצמו, וטלטול מקצת מהמוקצה גם כן אסור וכדלעיל. משא"כ בעניינינו שאין איסורו אלא מחמת שהוא בסיס למוקצה שעליו והדלת או התיבה שבארון הוא מקום נפרד. וכעין זה קיימא לן בכלי כבד שזוהר שלא להניעו שמא יתקלקל דחשיב מוקצה מחמת חסרון כיס, דמכל מקום לפתוח דלתותיו מותר וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס. [וע"ע פהמ"ש להרמב"ם בכלים פ"ח מ"ב שלכאורה יש ללמוד משם להתיר בעניינינו. אלא שצריך ליישב שיטתו עם סוגיית הגמרא בשבת דף מ"ד ע"ב. ושאר ראשונים פירשו שם בענין אחר יעו"ש, ואכמ"ל]. **ודין** זה מצוי הוא שיש המצניעים מעותיהם בתוך הארון בשבת, ולא שמענו לאסור לפתוח דלתות הארון להוציא משם כלים או בגדים מפני כן. לא מיבעיא בארון המחובר לקיר וכגון הארונות שבמטבח, דלא שייך במחובר תורת בסיס, אלא אף בארון המיטלטל כגון ארון בגדים, או שידה שבתוכה כמה תיבות ובאחת מהם מעות, דמותר לפתוח דלתותיהם או התיבות שאין בהם מוקצה:

את הארון כולו משום שנעשה בסיס לאיסור ולהיתר,
וכדלעיל^[מח]:

מוקצה בכיס התלוי במכנסיים

כד) היו מעות בכיס התפור בבגדו, אם רק החלק העליון של
כיס תפור וכולו תלוי, כגון הרגיל בכיסים של מכנסיים,
מותר לטלטל את הבגד. הואיל ואין המעות על עיקר הבגד אין
כל הבגד נעשה בסיס אלא הכיס, והכיס בטל לגבי הבגד. ואם
אפשר לנער המעות תחילה קודם הטלטול ינער. אך אין ללבשו
אפילו בביתו (אם לא נייערו) שמא ישכח וייצא בו לרשות הרבים,
אלא אם כן יש עירוב באותו מקום^[מיו]:

ומכל מקום הכיס עצמו נעשה בסיס למוקצה שבתוכו, ועל כן
לא יכניס ידו לכיס, וכן לא יהפוך את הכיס כדי שיפול
ממנו המוקצה, ואפילו לאחר שיצא המוקצה ממנו אסור, הואיל
והוקצה בבין השמשות^[מיו] (וכדלעיל):

[מח] כן יש ללמוד מדברי האור שמח על הרמב"ם פכ"ה הט"ו. וכן כתב בשמירת
שבת כהלכתה פ"כ הערה רי"ב בשם הגרשו"א זצ"ל ע"ש. **ומח** שכתב בהגהות
הגרעק"א ריש סימן ש"ט, ובביאור הלכה שם בסעיף ד' ד"ה ואם, ובכף החיים שם
ס"ק כ"ג, בדין שכח אבן על פי חבית שנעשית החבית בסיס לדבר האסור, אע"פ שיש
בתוכה יין שהוא יותר חשוב מן האבן, ופירשו הטעם משום דפי החבית מלמעלה לא
נעשה בסיס כי אם להאבן שעליה ע"ש. שאני התם שאינו יכול להוציא היין עד שיוציא
האבן והכסוי דלכן נעשה החבית בסיס לדבר האסור בלבד, וכמו שחילק באור שמח
שם, ועל פי מאי דאיתא בגמרא שם בדף קמ"ב ע"ב ע"ש. [ובארחות שבת סעיף ש"ו]:

[מז] שלחן ערוך סימן ש"י סוף סעיף ז' בהגהת הרמ"א. שתילי זתים שם ס"ק כ"ב.
כף החיים ס"ק מ"ד (וע"ש בס"ק מ"ח לענין רשות הרבים בזמן הזה, ובדבריני
לעיל בהלכות הוצאה). משנה ברורה סק"ל. אאמו"ר שליט"א בש"ע המקוצר סימן ס"ח
סעיף ג' ובהערה ד' שם. **ומח** שכתבנו אם אפשר לנער וכו', הוא לחוש לדעת הסוברים
שגם בכיס תלוי צריך לנער במקום שאפשר כדלעיל, וכמובא באחרונים שציינו לעיל.
ועיין עוד בשער הציון אות כ"ז, ובפירוש המשנה להרמב"ם בכלים פ"ח מ"ב במהדורת
המאור ושם בהערה ט"ו, ובארחות שבת פ"ט הערה תמ"ג:

[מז] שתילי זתים שם. משנה ברורה ס"ק כ"ט. שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פ"כ

[וכל] זה כשהניח המעות בכיס על דעת שישאר שם כל השבת, וכגון במכנסיים של ימות החול. אבל אם שכח המעות שם, או שיש באותו כיס דבר היתר החשוב יותר מהמעות, אין הכיס נעשה בסיס כלל, וכדלעיל]:

מוקצה בכיס התפור בחולצה

(כה) ואם היו המעות בכיס התפור לארכו בבגד ואינו תלוי, כגון כיסי ה"חולצות" בזמנינו, כל הבגד נעשה בסיס למעות ואסור לטלטלו. שכיון שהכיס תפור כולו בבגד, הרי זה כמונח על עיקר הבגד [אלא אם כן שכח המעות שם מערב שבת, או שמונח שם]^[מח] גם דבר היתר החשוב יותר מהמעות, דאז לא נעשה הבגד והכיס בסיס לדבר האסור, ורק ינער משם את המעות קודם, וכמו שנתבאר בסעיפים הקודמים]^[מט]:

המוצא מוקצה בכיסו בשבת

(כו) המוצא בשבת מעות או כל מוקצה אחר בתוך כיס בגדו (הן של מכנסיים הן של "חולצה"^[2]) בזמן שהוא

הערה רע"ו. והנה מקור דין זה מהמג"א שם סק"ז, והוא כתב כן מסברא דנפשיה. ומפורש כדבריו בחידושי הרשב"א בשבת דף מ"ד ע"ב ד"ה ואין, בשם התוספות. אמנם בחידושי הרמב"ן שם סוף ד"ה מוכני, מוכח בהדיא דכיון שהשידה עיקר גם המוכני [רש"י מפרש מוכני, אופן. רבינו חננאל ורבינו תם מפרשים פן. והרמב"ם מפרש כעין תיבת שלחן] שאינה נשמטת לא נעשית בסיס יעו"ש. ונמצא שנחלקו רבוותא בדעת התוס' שם ד"ה ואין עש"ה. או שהם תוספות אחרים, דכמה מיני תוספות איכא כידוע. וממילא הוא הדין לכיס של מכנסיים, שהפוסקים למדו דינו מדין מוכני הנזכר, והמג"א דלעיל הביין כהרשב"א. וע"ע בפירושו המשנה להרמב"ם בכלים פי"ח מ"ב ודוק. [וע"ע במגילת ספר סי' מ"ד אות י"ב]:

[מח] באותו כיס, או אף בכיס אחר שבאותו "חולצה":

[מט] שתילי זתים סימן ש"י ס"ק כ"ב. משנה ברורה סק"ל. כף החיים סק"מ. ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י"ג:

[נ] אלא דבכיס של מכנסיים שהוא תלוי בדרך כלל, אינו צריך לכתחילה אף לנערו לדעת הרבה פוסקים כדלעיל בהערה, וכמ"ש במשנ"ב סי' ש"י סק"ל, ואאמור"ר שליט"א בעיני יצחק סי' ס"ז אות ל"ד:

לבוש בו, כיון שאין הבגד בסיס למוקצה הואיל ושכחו שם מערב שבת, מותר לו לנער את הבגד וכן להטות את הכיס כלפי מטה עד שיפול ממנו המוקצה לארץ. ובלבד שיזהר שלא ליגע בידו במוקצה. ואם אי אפשר לו לנערו שם מפני שהוא צריך למקומו, או שמתבייש לנערו שם מפני הבריות, או שחושש על המוקצה שישבר או יגנב אם ישאר מונח שם עד מוצאי שבת^[נא], מותר לו לילך למקום אחר המשתמר (במקום שאין בו איסור הוצאה) ולנערו שם, שטלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר, וכדלעיל בסעיף כל^[נב]:

[נא] ונסתפקתי כשהוא בבית הכנסת הרחוק מביתו, שלכן אינו מתפלל שם במוצאי שבת ואם ינערו שם יש לו טירחא לילך לשם במוצ"ש להביאו, אם מותר לו להשאיר המוקצה בבגדו עד שיבוא לביתו (במקום שיש עירוב) ואז ינערו, דמניעת טורח כזה נמי בכלל צורך. ומסתברא דשרי. (ואפשר שזה יהיה תלוי במחלוקת המג"א בסי' ש"ט סק"ד ומחצית השקל שם בשם התוספת שבת ע"ש, ובמגילת ספר סי' מ"ד אות י"ח). ובפרט יש להקל בכיס של מכנסיים דבלאו הכי יש אומרים שאינו צריך לנערו כלל כדלעיל בהערה הקודמת. כנלע"ד. **ואם** מה שאי אפשר לנער הוא מחמת איסור כיבוי או איסור ברירה וכדומה, חשיב כאי אפשר לנער (שש"כ [התש"ע] פרק כ' הערה קצ"ה בשם הגרשז"א זצ"ל, דלא כתהילה לדוד):

[נב] על פי המבואר בסעיפים דלעיל. **ואמנם** ברמ"א סימן רס"ו סעיף י"ב ובמשנה ברורה שם ס"ק ל"ה וכה"ח ס"ק נ"ט, מוכח דכיס בבגדו חשיב דרך טלטולו, ולא התיירו אלא משום שכל שהוא בידו יכול להמשיך לטלטלו לכל מקום שירצה. ובזה יש חולקים שאסור להמשיך לטלטלו כיון שהוא מוקצה מחמת גופו, כיעו"ש בביאור הלכה ד"ה יכול, ובכה"ח ס"ק כ"ו, ובדברינו לעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור, ובדיני מוקצה מחמת גופו. וכן מוכח ברמ"א סי' ש"ח ס"א לפי מה שפירש הט"ז שם בסק"ב דמוקצה בבגדו אף שאינו מטלטלו בידו גרע מטלטול מן הצד כיון שהוא דרך טלטולו עש"ה. וע"ש במג"א סק"א ודוק. **אכן** באבן העזר סי' רס"ו אף דאסר שם להמשיך לטלטל מעות בידו, כשהם בכיסו התיר דחשיב ליה כטלטול מן הצד לצורך מקומו, עיין שם דמדמי לה לההיא דסימן ש"ט ס"ד שכח אבן על פי חבית מטה על צדה וכו', וכמ"ש בספר ארחות שבת פי"ט בהערה ר"צ. ובש"ע הגר"ז סי' רס"ו סעיף י"ט בטעם האחרון כתב יותר מזה דחשיב טלטול בגופו שאין בו איסור טלטול כלל וכדלעיל בכללי המוקצה. [ואפשר דזה עדיף אף מטלטול בגופו, כיון שאין כאן טלטול מוקצה להדיא אלא מעשה הליכה בעלמא, כי עיקר הבגד אינו לצורך המוקצה אלא דאגב זה מיטלטל המוקצה שבתוכו]. וכבר דן בזה הגרשז"א זצ"ל בשמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ' סעיף ע"ה בהערה רע"ט, ולבסוף מסיק דמ"מ חשיב שפיר כטלטול ע"י דבר אחר הואיל וכוונתו רק לבגד שהוא דבר מותר עכ"ד. ואפשר דאף רמ"א

מוקצה במגירה שבשלחן

כז) שלחן שיש בו תיבה נפתחת ונסגרת (מה שקוראים היום "מגירה") ויש מעות בתוכה, אסור לטלטל את השלחן, אם התיבה עשויה באופן שיכולים לשלפה ולהוציאה מן השלחן לגמרי. שכיון שאפשר להוציאה, אם כן היא כלי בפני עצמה ואינה בטלה לגבי השלחן, וממילא השלחן גם כן נעשה בסיס למעות שבתוכה [אלא אם כן מונח על השלחן דבר היתר שחשוב יותר, דאז מותר לטלטל את השלחן]^[נג]:

ודעימיה וכן ה"ט"ז בסימן ש"ח מיירו בכיס שבחגורה דוקא, אבל כיס שבבגד מודו דמיקרי טפי טלטול מן הצד:

וי"ש כאן חידוש (וכבר נתבאר גם לעיל) דאע"ג דטלטול מן הצד לצורך המוקצה שלא יפסד אסור כדלעיל בכללי המוקצה, הני מילי כשכל עיקר טלטולו לצורך המוקצה, אבל בעניינינו עיקר טלטולו אינו לצורך המוקצה, אלא שלנערו (כדי שלא יטלטל המוקצה בחינם, או שחושש שמא ישכח ויכניס ידו לכיסו ויזיזנו) שם אי אפשר לו שמא יפסד. ולכך לא החמירו עליו לנערו במקום הפסד. ומקור דין זה מהב"ח בסוף סימן ש"י, ובמג"א שם ס"ק י"א, ובשער הציון סי' ש"ט אות י"ז ע"ש שעמד על כך, וכן במשנ"ב סי' רע"ז ס"ק י"ח. ובמנוא"ה פי"ד הערה ל"ד, וארחות שבת פי"ט הערה שמ"ו. **וטעם** הדבר, דעיקר הטלטול גם בעודו בכיסו מותר, כיון שאינו לצורך המוקצה, אלא דמ"מ כל היכא דאפשר לתקוני מתקנינן, ובמקום הפסד לא החמירו, וכדלקמן בשם הרמב"ם והרד"ע:

ואמנם דבר זה לא נתפרש בהדיא ומצאנו שנחלקו בו גאוני עולם הגרעק"א עם הבית מאיר בסימן ש"י סעיף ח', והגרעק"א שם צידד להחמיר בזה. וכן כתב עוד הגרעק"א בהגהותיו על הש"ע שם (במהדורת מכון ירושלם). אולם הבית מאיר שם חלק עליו והתיר וכדעת הב"ח הנו"ל, ושכן משמעות הריב"ש, ובפרט שכן משמע מלשון הרמב"ם בפרק כ"ה סוף הלכה ט"ז ובמקום הפסד לא גזרו ע"ש. ובפירוש הר"ד עראמה שם [וע"ע בחזו"א סימן מ"ז ס"ק כ"ב, ובמגילת ספר סי' מ"ד אות י"ד. ובמנחת יעקב הלכות מוקצה פ"ה סעיף ל"ו האריך בזה ומסיק כהמתירים]. והכי נקיטינן. ולפי האמור מ"ש אממור"ר שליט"א בש"ע המקוצר סי' ס"ז בסוף סעיף י"ג דבשביל המוקצה לחוד שלא יגנב אסור ע"ש [וכ"ה בקיצו"ע סי' ח"פ סי"ג], לא מיירי בבגדו שלבוש בו כנדון דידן, אלא במונח ואינו לבוש בו וחושש שאם ישארו בו המעות יגנב, דבזה לכונ"ע אסור לנער שזה לצורך המוקצה:

[נג] ולענין טלטול התיבה, עיין בשער הציון סימן ש"י אות כ"ח ובכף החיים ס"ק מ"א בשם הפרי מגדים שנסתפק בזה והניח בצריך עיון ע"כ. ומדברי חידושי הרמב"ן והרשב"א בשבת דף מ"ד ע"ב ד"ה ואין, בשם רבינו אפרים מוכח דאין ההיתר שעל השלחן מועיל לתיבה כיון שהתיבה נשמטת מהשלחן, ואסור לטלטלה משום

וְאֵם אִי אִפְשֵׁר לְהוֹצִיא מִשֵּׁם אֶת הַתִּיבָה, הַתִּיבָה בְּטֹלָה לַגְּבִי הַשְּׁלַחַן וּמוֹתֵר לְטֹלְטֹל אֶת הַשְּׁלַחַן כִּיּוֹן שְׂאִין הַמוֹקְצָה עַל עֵיקַר הַכְּלִי, וּמִכֹּל מִקּוֹם הַתִּיבָה עֲצֵמָה אֲסוּרָה בְּטֹלְטֹל (וּכְדִין כִּיס מִכְּנֻסִים דְּלַעִיל)^[נד]:

לְלַמּוֹד אוֹ לְאֲכֹל עַל שְׁלַחַן שֵׁשׁ עֲלִיו מוֹקְצָה

(כה) מוֹתֵר לְלַמּוֹד עַל שְׁלַחַן שְׂמוּנָה עֲלִיו מַעוֹת אוֹ שְׂאֵר מוֹקְצָה מִצַּד אַחֵר. וְאֵף עַל פִּי שְׁדֹרֵךְ לְנַעֲנַע בְּלִמּוֹד לֹא חֵיִשְׁיָנָן שִׁנְעֵנַע הַמַּעוֹת, דְּאִינוּ פְּסִיק רִישִׁיהָ^[נה]. וְכֵן מוֹתֵר לְאֲכֹל עַל שְׁלַחַן שְׂנַעֲשָׂה בְּכִיס, וְאִין חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא יִטְלַטְלְנוּ^[נו]:

בְּכִיס לְדַבֵּר הָאֲסוּר ע"ש [אֲחֵר כֶּךָ רֵאִיתִי שֶׁהֶעִירוּ עַל זֶה גַם בְּאַרְחוֹת שַׁבַּת הָעֵרָה תַּמ"ט, וְכַתְּבוּ עוֹד דְּבַעֲנֵינֵינוּ גַם כְּשֶׁאִינָה נִשְׁמַטֵּת אֲסוּר לְטֹלְטֹלָה כִּיּוֹן שֶׁהַתִּיבָה מִיִּטְלַטְלֵת בְּפָנֶי עֲצֵמָה ע"ש. וְכֵן בְּשִׁמְרֵת שַׁבַּת כִּהֲלַכְתָּהּ פ"כ הַע' רל"ב]:

[נד] שְׁתִּילֵי זָתִים סִימָן ש"י ס"ק כ"ב. מִשְׁנָה בְּרוּרָה ס"ק ל"א. כֶּף הַחַיִּים ס"ק מ' מ"א וּמ"ב. ש"ע הַמְּקוֹצֵר סִימָן ס"ח סַעִיף ג':

דְּבַר שְׂאִינוּ גוֹשׁ אַחַד, מֵה שֶׁהוּא בְּצַדִּדִים שְׂאִין הַמוֹקְצָה עֲלִיו לֹא חֹשֵׁיב בְּכִיס לְדַבֵּר הָאֲסוּר וּמוֹתֵר לְטֹלְטֹלוֹ. כֵּן מְבוֹאֵר בְּהַגְהַת הַגְּרַעַק"א עַל הַמַּג"א בְּסִימָן ש"ט ס"ו לְעִנְיָן אֲפֵר, וּבְפַמ"ג בְּאֶשֶׁל שֵׁם. וְע"ע לְעִיל בְּהָעֵרָה:

[נה] שְׁתִּילֵי זָתִים סִימָן ש"ט ס"ק י"י. מִשְׁנָה בְּרוּרָה ס"ק ט"ו (וְע"ע בְּשַׁעַר הַצִּיּוֹן שֵׁם אוֹת י"ט). כֶּף הַחַיִּים ס"ק י"א:

[נו] שו"ת אַגְרוֹת מִשֵּׁה ח"ג סִימָן נ"א בְּסוּפוֹ:

בְּעִנְיָן אִם מוֹעִיל לַעֲשׂוֹת תְּנַאי קוֹדֵם שַׁבַּת בְּכִיס לְדַבֵּר הָאֲסוּר, עֵיין לְעִיל סוּף דִּינֵי דְּבָרִים שְׂנֵאֲסֵרוּ בְּבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת:

פרק אחד עשר

הלכות ביטול כלי מַהְכִּינוּ

להניח כלי בשבת תחת מוקצה

(א) כל דבר שאסור לטלטלו, אסור ליתן תחתיו כלי או כל דבר אחר המותר בטלטול^[א] כדי שיפול המוקצה לתוכו, הואיל ועל ידי כן הוא אוסר את הכלי בטלטול ונמצא מבטל כלי מהכינו (כדלעיל בכללי המוקצה). לפיכך נר שהשמן נוטף ממנו, אין נותנין כלי תחתיו בשבת כדי לקבל את השמן. וכן אין נותנים כלי תחת התרנגולת בשבת כדי לקבל ביצתה שלא תתגלגל ותשבר. שהשמן שבנר והביצה שנולדה בשבת אסור לטלטלן וכשיפלו לכלי הוא ייאסר גם כן בטלטול. וכן כל כיוצא בזה^[ב]:

- [א]** עיין שער הציון סימן שי"ג אות ל"ז. ולענין כלי שמלאכתו לאיסור, עיין לקמן:
[ב] הרמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ג. שלחן ערוך סימן רס"ה סעיף ג' וסימן ש"י סעיף ו':

אם נותן בגד בלוי שיבולע בתוכו שמן הנוטף, שפיר דמי, ולא שייך בכי הא בסיס (נהר שלום. חסד לאלפים. כף החיים סי' רס"ה ס"ק י"ב):

מלשון הגמרא והפוסקים אין מבטלין "כלי" מהכינו, משמע דליתן אוכלין תחת מוקצה שאינן כלי מותר. והטעם דבאוכלין לא שייך טעמא דנראה כסותר שזהו טעם דאין מבטלין כלי מהכינו, דלא מצינו סתירה באוכלין. ואף לטעם דנראה כבונה, ומצינו דהמגבן חייב משום בונה, בעניינינו שאין כאן אלא אך רמז ודמיון לבונה או לסותר, לא גזרו כזאת באוכלין. ועיין עוד מה שכתבנו בבארות משה סימן י"ג ד"ה כמו וד"ה וכן, בענין אם שייך בונה וסותר ומכה בפטיש באוכלין, ודון מינה לעניינינו. אחר כך ראיתי במכתבי תורה ח"א סימן נ"ב שנסתפק בזה אי שייך איסור מבטל כלי מהכינו באוכלין. וע"ע שש"כ התש"ע פרק כ"ב הערה נ"ד, ובשו"ת אבני נזר ח"א סי' רי"א אות ל"ג:

אם דעתו לנער המוקצה מהכלי בשבת

(ב) איסור ביטול כלי מהכינו, הוא גם כשאינו מבטלו ואוסרו בטלטול לכל השבת אלא לפי שעה. כגון הנותן כלי תחת מוקצה, ודעתו לנער את המוקצה ממנו לאחר שעה כדי להשתמש בכלי^[ג] ולא ישאר המוקצה עליו כל השבת. שאף על

[ג] שמותר לעשות כן, שזהו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר וכדלעיל בכללי המוקצה. וכן לא נאסר הכלי בטלטול משום בסיס לדבר האסור, הואיל ולא היה עליו המוקצה בבין השמשות וגם דעתו לסלקו ממנו באמצע שבת, וכיעויין לעיל בדיני בסיס לדבר האסור ושם בהערה:

ואם תאמר אם כן היכי משכחת לה ביטול כלי מהכינו. דממה נפשך לטלטל הכלי שמלאכתו להיתר ללא צורך בלאו הכי נמי אסור וכדלעיל בכללי המוקצה, ולצורך גופו או מקומו או מחמה לצל גם כשהמוקצה עליו מותר לנער ולטלטלו, ואם כן מה ביטול מהכינו יש כשנותנו תחת המוקצה. ויש לומר דמכל מקום הואיל ואסור להגביהו ולטלטלו כדרכו אימתי שירצה עד שיטה וינער תחילה את המוקצה ממנו, חשיב ביטול כלי מהכינו (וע"ע לקמן בדעתו לנער מיד ודוק). ואפשר דיש עוד חילוק, דכל הכלים שמלאכתם להיתר התירו לטלטלם לצורך כל דהו ואפילו אינו צורך גמור (ולדוגמא עיין לעיל בכללי המוקצה ושם בהערה), או גם כשיכול להשתמש בכלי אחר. מה שאין כן כלי שהמוקצה עליו, רק לצורך שיש בו ממש התירו לנער ולטלטלו. אמנם מהדין האמור לקמן מוכח דמשום הא לא חשיב ביטול מהכינו ע"ש ודוק, וצריך לומר דהעיקר כהתירוץ הראשון:

ועדיין יש להקשות היכי משכחת לה ביטול כלי מהכינו כשמניחו מתחת למוקצה כזה שאי אפשר לנערו לארץ שמא יפסד, כגון כלי שיש בו שטרות כסף וכדומה שלא יתפזרו ויאבדו, שבאופן זה הרי יכול להניח בכלי דבר היתר שחשוב לו יותר מהמוקצה ולטלטלו עם המוקצה לכולי עלמא לצורך דבר המותר (וכדלעיל בדיני בסיס לדבר האסור ד"ה וכל מקום) דאין מוקצה לחצי שבת. וכן הקשה הגרעק"א על המג"א בסימן רס"ה סס"ק ב' (ועיין עוד לקמן). וי"ל דאזלינן בתר השתא דמבטל כלי, ומה שיכול להניח אח"כ הוא מעשה חדש. ועוד דקיימא לן ביטול לפי שעה נמי אסור שלא במקום הפסד מרובה וכדלקמן. ועוד י"ל דלכתחילה לא שרי להניח מוקצה בכלי על דעת להניח אחר כך גם דבר היתר כדי להתיר טלטול הכלי שבתוכו המוקצה כל שאפשר לו בענין אחר, דטלטול מן הצד שלא לצורך גם כן אסור כדלעיל, ושם בהערה. וכיון שאין לעשות כן לכתחילה, ממילא אם יניח הכלי מתחת למוקצה, אין לו להניח עליו אח"כ גם דבר היתר כדי להתיר טלטולו ונמצא שביטלו מהכינו. ועל דרך זה כתבו הפוסקים בדין דאין עושין גרף של רעי לכתחילה כדלקמן בדיני גרף של-רעי. כן נראה לענ"ד. ועיין עוד שש"כ פרק כ"ב הערה ל"ח, ובהירושי הרשב"א בשבת דף קנ"ד ע"ב

פי שלאחר שינערנו יחזור הכלי להיות מותר בטלטול ככל הכלים שמלאכתם להיתר, מכל מקום ביטול מהכינו לפי שעה, וביטול כלי לשעה גם כן אסור^[ד]:

במקום הפסד מרובה

ג) **במקום הפסד מרובה** מותר לבטל כלי מהכינו לפי שעה (כגון להניח כרים וכסתות תחת כלים יקרים המוקצים הנופלים לארץ כדי שלא ישתברו, ולאחר שעה לכשיצטרך לכרים ישמטם מתחת הכלים)^[ה]:

ויש אומרים שבמקום הפסד מרובה התירו חכמים לבטל כלי מהכינו בכל אופן אף אם מבטלו לכל השבת, כגון שאין דעתו לנער את המוקצה ממנו בשבת שמא יפסד או ישבר, או שאי אפשר לו לנערו או לשמוט מתחתיו את הכלי מחמת פְּבָדוּ וכיוצא בזה, כל שאי אפשר לו להציל בענין אחר. ויש אוסרים ביטול לכל השבת אף במקום הפסד מרובה. ובמקום דוחק גדול המיקל יש לו על מה לסמוך^[ו]:

ד"ה והא מבטל וכו' להביא כרים לכתחילה וכו', ובשלחן שלמה סימן ש"י אות כ"ח (ב):

[ד] הרמב"ם פרק כ"א הלכה י' (היתה טעונה עששיות וכו' ע"ש). מגיד משנה שם בשם הרשב"א. מג"א סימן רס"ו ס"ק י"ד. שתילי זתים שם ס"ק כ"ה. כף החיים ס"ק מ"ד. משנה ברורה ס"ק כ"ז. ועיין עוד בבית יוסף סימן רס"ה סעיף ג', ובמג"א הנז"ל, וכן בחידושי הרמב"ן בשבת דף קנ"ד ע"ב, ומה שהובא עוד בספר מנוא"ה פרק י"ד הערה פ', שנחלקו בזה רבוותא אם ביטול כלי מהכינו לפי שעה אסור. ומ"מ להלכה יש להורות דאסור, וכמו שהעלו האחרונים:

[ה] רמב"ם פרק כ"א הלכה י'. שלחן ערוך סימן רס"ו סעיף ט' ואחרונים (ודין זה מוסכם לכולי עלמא, ומפורש בגמרא דף קנ"ד ע"ב ובראשונים שם):

[ו] מדברי המגיד משנה בדעת הרמב"ם פרק כ"א סוף הלכה י' מוכח שבמקום הפסד גדול ואי אפשר בענין אחר, מותר לבטל כלי מהכינו. ומסכים לו במרכבת המשנה על הרמב"ם שם. וכן מסיק במג"א סימן רס"ו ס"ק י"ד, ושכן דעת רש"י ושלטי גבורים בשם ריא"ז. וכן כתב בביאור הגר"א ס"ק י"ב וביאר כן בדעת השלחן ערוך שם בסעיף ט'. וכן העלו להלכה בשתילי זתים שם ס"ק כ"ו, ובכף החיים ס"ק מ"ד. מאידך בלחם משנה על הרמב"ם שם נסתפק בזה יעו"ש. גם הר"ד עראמה בפירושו שם כתב על

אם דעתו לנער המוקצה מהכלי מיד

ד) אם דעתו לנער את המוקצה מהכלי מיד תכף כשיפול לתוכו, יש אומרים שאין זה בכלל מבטל כלי מהכינו, ומותר גם שלא במקום הפסד מרובה. ובמקום צורך יש לסמוך על זה. ולכן מותר ליתן כלי בשבת תחת נר של שעה, אם חושש שמא יפול וידליק מה שתחתיו, שהרי כשיפול הנר לכלי אפשר לנערו מיד (כדלעיל בהלכות מבעיר)^[1]:

להניח כלי לאפרוחים שיעלו ויירדו בו

ה) מותר לכפות סל או כל כלי אחר בשבת לפני האפרוחים ושאר בעלי חיים כיוצא בהם, בשביל שיעלו ויירדו

דברי הרב המגיד בדעת הרמב"ם דאינו יודע מנין לו ואינו נראה לענ"ד ע"כ. וכ"כ בספר בני ציון סי' רס"ו ס"ק י"ז מד"ה אבל יעו"ש"ב. וכן בקרבן נתנאל על הרא"ש בשבת פרק כ"ד סימן א' אות ז' הביא בשם כמה מגדולי הראשונים שאוסרים ודלא כהמג"א. וחזר והשיג עליו גם בהגהותיו נתיב חיים על הש"ע שם. ובמשנה ברורה שם ס"ק כ"ז שנה דין זה במחלוקת. ובביאור הלכה שם ד"ה לשמטן, כתב דקשה מאוד להקל בזה עש"ב, וכן במה שכתב שם בתר הכי בד"ה ולא יניחם (ובדעת הרמב"ם, עיין עוד בחידושי הר"ן דף קנ"ד ע"ב בסופו) וכן העלה לאסור בספר בני ציון הנז"ל עש"ב. ועל כן נראה דלכתחילה אין להקל זולת אם יש בדבר גם צער או דוחק גדול: [ז] מג"א סימן רס"ה סק"ב. שתילי זתים סק"ג. משנה ברורה סק"ה. כף החיים סק"ט:

זמובן מדברינו שכל שיש צורך בדבר אף שאינו הפסד מרובה, מותר באופן זה שיכול לנערו מיד. ועדיף מלעיל, דשאני התם שהוא ביטול לשעה עכ"פ. ומדברי הר"ן (על הר"ף דף ס"ו ע"ב ד"ה ואחרים) ומהרי"ל בתשובה סימן ל"ב ובית יוסף סימן רס"ה סעיף ג' ד"ה כתוב שהובאו במג"א שם, מוכח דלא עדיף מיד מלאחר שעה ולשניהם דין אחד, שאין להתיר אלא במקום הפסד מרובה כיעו"ש"ה. וכן במחצית השקל על המג"א שם ד"ה וכן משמע בפירש"י גבי ניצוצות, ובפרי מגדים שם באשל. והמג"א סמך על הגהות אשירי שהתיר ביכול לנערו מיד במקום צורך, אחרי דבלאו הכי יש מתירים ביטול אפילו לאחר שעה לגמרי גם שלא במקום הפסד מרובה, וכמו שהביא שם בסימן רס"ו סק"ב. (ובדברינו כאן לעיל בהערה). ועיין עוד בחידושי הרשב"א דף קנ"ד ע"ב סוד"ה הא דאקשינן. וכן העתיקו האחרונים כהמג"א. ובשתילי זתים שם לא נזכר תיבת "מיד". ולהאמור צריך לומר שקיצר במובן ותו לא, ונקט לשון הגהות אשירי שם, וכמו שיבואר למעיין היטב במג"א בסימן רס"ה שהוא מקור דבריו ודוק:

בו. ואף על פי שהבעלי חיים אסורים בטלטול (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו). שכיון שהאפרוחים עשויים לירד מהכלי בכל עת, אין זה מבטל כלי מהכינו^[ח] (ועיין לעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות):

להניח כלי תחת טבל

(ו) **חבית** יין וכדומה של טבל שנשברה, מביא כלי ומניח תחתיה לקבל היין. ואף על פי שהטבל אסור בטלטול (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו), הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן, הרי הוא כמתוקן מעכשיו, כיון שיכול איסורו ליפקע גם בעודו בכלי^[ט]:

[ח] הרמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ה. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ט"ל ואחרונים. בית יוסף בסימן ש"י סעיף ו' (דף שכ"ז). ש"ע המקוצר סימן ס"ז סעיף י':

ואף למאי דקיימא לן לאסור ביטול כלי מהכינו גם לפי שעה וכדלעיל, ליתן סל לפני אפרוחים שרי לכולי עלמא, וכמפורש בגמרא שבת דף מ"ג ע"א. ובטעם הדבר כתב הבית יוסף שם וז"ל, כיון שהאפרוחים עשויים לירד, ולא דמי לביצה (לעיל בסעיף א') שאינה עשויה לזוז ממקומה ע"כ. וכיוון לתירוץ הרשב"א (השני) בדף קנ"ד ע"ב ד"ה הא דאקשינן וז"ל, דעשויים לירד מעצמן ואינו צריך לטלטל אפילו מן הצד ע"כ. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה פרק י"ח משנה ב' וז"ל, אין זה מבטל כלי מהכינו לפי שאינם נשארים תמיד עליו ע"כ. ובמג"א סי' רס"ה ס"ק י"ד העתיק לשון הב"י בתוספת תיבת מיד דליתה בב"י (וע"ע לעיל, ושם בהערה ד"ה ומוכן ודוק). והתוספות בדף מ"ג ע"א ד"ה בעודן (הראשון) כתבו בזה"ל, כי מיד כשבאו על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם ע"כ. ואף דלא סמכינן אדעתו לנער וכדלעיל בסעיפים הקודמים, שאני הכא דבידו להפריחם ויירדו מאליהם בלי טלטול כלל. **ונפקא** מינה באופן שידוע לו שהאפרוח יעלה על הכלי ולא יירד ממנו מיד כי אם לאחר זמן, וכגון בסמוך לערב. דלהרשב"א הרמב"ם והב"י אסור בכהאיי גוונא, ולהתוס' שרי הואיל ובידו להבריחו משם. והאחרונים נחלקו בזה, כיעוין בפתח הדביר סימן ש"ח ס"ק י"ז ובכף החיים ס"ק רל"ו. **ועיין** עוד בסעיפים דלקמן לענין טבל וניצוצות ודוק:

[ט] הרמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ה. תוספות בשבת דף מ"ג ע"א ד"ה טבל. חידושי הרשב"א שם ד"ה הא. **ובחידושי** הריטב"א שם סוד"ה טבל, הרחיב בפירוש דבריהם ובתוספת וז"ל, דכיון שהאיסור הגורם ליאסר הכלי הוא דבר שיש לו תקנה לצאת מאיסורו בלי שום מעשה, אין בו כח לחשוב הכלי מבטל מהכינו מחמתו ואפילו בעודו עליו, דלא אָלִים איסוריה. משא"כ בביצה שאי אפשר להתיר איסורה בו ביום. וגם גופו של כלי לא יהא מותר אלא בעבירה שיש בה מעשה [אם עבר וסילק הביצה

ליתן כלי לקבל ניצוצות של אש

(ז) **מותר** ליתן כלי (כלי מים) בשבת תחת הנר לקבל הניצוצות, דהיינו שלהבת הנוטפת מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיו, מפני שאין בניצוצות ממש ומיד הן כבים ולאחר שכבו מותר לטלטלו, ואין כאן ביטול כלי מהכינו^[1]:

להניח כלי שיש בו היתר תחת מוקצה

(ח) **כלי** שיש בתוכו דבר המותר שאי אפשר לנערו ממנו שמא יפסד וכדומה, מותר להניח הכלי תחת המוקצה, אם הדבר המותר חשוב יותר מהמוקצה. שבאופן זה אף כשיפול

מהכלין, דאלו תיקון טבל אפשר במחשבה, שנותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ע"כ. (ובענין אם מותר להפריש בשבת במחשבה בלבד, עיין בהערות על הריטב"א שם, ולעיל):

ומהר"ח כסאר בספרו שם טוב על הרמב"ם שם כתב ביאור חדש, דטעמא דהקילו כאן אף שמבטל כלי מהכינו, משום הפסד ממון, הואיל ואיסורא דרבנן הוא ע"כ. ורוצה לומר דמשום הפסד הקילו בטבל דוקא שאינו ביטול גמור. והרי זה כעין מה שכתב הר"ן שבמקום הפסד גדול התירו לבטל כלי מהכינו לפי שעה על כל פנים וכדלעיל. ועיין עוד בספר קובץ על הרמב"ם שם:

דין טבל שהפרישו בשבת שמותר לטלטלו, כתבנו לעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות ע"ש:

[י] רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ה. בית יוסף ושלחן ערוך סימן רס"ה סעיף ד' ואחרונים. ש"ע המקוצר סימן נ"ז סעיף ט"ז:

והאפר של ניצוצות אסור לטלטל משום נולד (מג"א שם סק"ו. שתילי זתים סק"ה. משנ"ב ס"ק י"ד). אלא ינער הכלי ואחר כך מותר לטלטלו [ועיין לעיל סעיף]. והיינו דוקא אם נעשה בהם ממש, אבל אם אין בהם אלא אבק משהו נדבק בכלי, מותר לטלטל עם הכלי דבטלי אגב הכלי (כף החיים סק"כ). וכן מוכח מסתימת הפוסקים דסתם אפר של ניצוצות אין בו ממש ובטל. ועיין עוד בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה מ"ד שנסתפק לענין שעה הנוטפת מן הנר דאין לה שום חשיבות בזמנינו, אי בטלה לכלי ומותר ליתנו תחתיה:

וליתן כלי תחת הנר לקבל פחם שבראש הפתילה, אסור, דפחם יש בו ממש ואינו כבה מיד ואי אפשר לנערו עד שיכבה, והוי ביטול כלי מהכינו לפי שעה דאסור, זולת במקום הפסד מרובה וכדלעיל (עיין בבית יוסף סימן רס"ה סוף סימן רס"ה סוף סעיף ד' ד"ה וכתוב. מג"א שם סק"ו. שתילי זתים סק"ה. משנ"ב סק"ה. כה"ח ס"ק י"ט. בני ציון סק"ו):

המוקצה לכלי אין הכלי בטל מהכינו, שהרי מותר להגביהו ולטלטלו עם המוקצה שעליו אגב ההיתר, וכמו שנתבאר לעיל בדיני בסיס לדבר האסור^[יא]:

כלי שיש בו היתר ואיסור ונוטל ההיתר

(ט) כלי שמונח בו דבר המותר ודבר האסור, מותר ליטול ממנו בשבת את הדבר המותר. ואף על פי שעתה ישאר בכלי רק הדבר האסור וממילא ייאסר הכלי בטלטול, אין כאן איסור משום מבטל כלי מהכינו, הואיל וביטול הכלי בא מאליו ולא בידים^[יב]:

ליתן פסולת לפח אשפה

(י) מותר ליתן פסולת לתוך "פח-אשפה" ריק, ואין בכך משום ביטול כלי מהכינו, הואיל והפח עומד ומוכן לכך^[יג]:

[יא] מג"א סימן רס"ה ססק"ב. מחצית השקל שם. שתילי זתים סס"ק ג'. משנה ברורה סק"ו. כף החיים סק"י. ועיין עוד לעיל בהערה:

[יב] מאירי בשבת דף קמ"ב ע"א ד"ה כבר. שמירת שבת כהלכתה פרק כ' הערה מ'. חוט שני ח"ג פרק ע"ד אות ב'. וכעין זה כתב בית יוסף ומג"א בשם מהרי"ל בסימן רס"ה סק"ב, והובא בשתילי זתים שם סק"ג, ובמשנה ברורה סק"ו, ובכף החיים ס"ק י"א:

עוד מבואר באחרונים שם דמותר להניח כלי תחת מוקצה, כשאינן כוונתו שיפול לתוכו אלא לצורך אחר, ואע"פ שהוא פסיק רישיה. דפסיק רישיה ואינו מכוין מותר באיסור ביטול כלי מהכינו. ועיין עוד בשיטה מקובצת ביצה דף כא: ד"ה גזירה וכו' ועוד פירש מורי וכו' ומיהו לית הלכתא כוותיה דהא איהו לא מבטל ליה בידים ע"ש ודוק. ובמה שכתבנו בדין פסיק רישיה באיסור דרבנן ולענין מוליד ריח, בבארות משה ס"ק תק"ע ומשם באר"ה:

בספק ביטול כלי מהכינו, מבואר בחידושי שפת אמת עמ"ס ביצה דף ל"ו ד"ה בגמרא תנן, דאסור. ועיין:

[יג] שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פכ"ב הערה קכ"ח. שבות יצחק הלכות מוקצה פרק כ' אות ח' ובשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל]. ארחות שבת פרק י"ט סעיף שכ"ו. וכן מוכח ממש"כ בשתילי זתים סימן רס"ה סק"ב בשם הלבוש בטעם איסור ביטול כלי מהכינו "שאינן סתם כלי עומד לזה" וכו' ע"כ, הא אם עומד לזה וכגון פח לאשפה, שרי. וכן מבואר בלשון הקדמון מה"ר יוסף בן מה"ר שאול קמחי משנת

ליתן מוקצה בשקית ובכלים חד פעמיים

יא) ובן מותר ליתן פסולת או שאר מוקצה ב"שקית-ניילון", או בכלים "חד-פעמיים", הואיל ואינם מוכנים לתשמיש אלא לפעם אחת, ואין כאן מבטל כלי מהכינור^[ד]:

ליתן קליפות אגוזים וכדומה לתוך כלי

יב) קליפות אגוזים ושקדים עצמות קשות וכיוצא בהם, שאינם ראויים אף למאכל בהמה, שנותנים אותם בשעת האכילה לתוך כלי, אין בכך משום ביטול כלי מהכינור, שהרי מותר להגביה את הכלי עם הפסולת שבתוכו כדי לזרקו לאשפה, כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו^[ט]. וכן לא נעשה הכלי מוקצה משום בסיס לדבר האסור, מטעמים שנתבאר לעיל בדיני בסיס לדבר האסור:

להניח כרים וכסתות במים

יג) בכלל איסור מבטל כלי מהכינור הוא גם כשאינו אוסר את הכלי בטלטול משום מוקצה, אלא שעושה בו דבר

ה"ק"מ ליצירה בספרו כת"י מזוקק שבעתיים שהובא במאמר מרדכי סימן של"ח ס"ק ז', שאין איסור מבטל כלי מהכינור כי אם בכלי שאינו מיוחד לכך, ודבריו שם אמורים לענין כלי לקבל דלף, והבאנו דבריו לקמן בדיני גרף של-רעי סוד"ה ושוב, במוסגר: [יד] כן נראה על פי המבואר בסעיף הקודם. וכמו שכתבו בארחות שבת שם סעיף שכ"ז. וכן בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה מ"ז בשם הגרש"א זצ"ל. ולכן אין חשש איסור בנתינת חיתולים ("טיטולים") של תינוקות לתוך שקית ניילון וזה דלא כמו שכתב בספר מנוא"ה דף שס"ה]:

[טו] כן נראה לענ"ד. וכיוצא בזה עיין לעיל. וכן יבואר למעיין היטב בבית יוסף (ד"ה ואם תאמר) ובש"ע סימן של"ח סעיף ח', ובמג"א שם ס"ק י"ב, ובבארות משה שנציין לקמן. דוק. וכן כתב בהדיא בשיטה מקובצת בכיצה דף ל"ו ע"א ד"ה תנן בשם מורו ע"ש. וכן כתבו בארחות שבת פרק י"ט סעיף שכ"ח. ועיין עוד בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה ל"ח, ובספר מנוא"ה פרק י"ד סעיף כ"א, שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן קכ"ה, חזו"ע הלכות יום טוב סעיף ח', ומה שכתבנו בזה בהרחבה בבארות משה ס"ק רפ"ב ובמילואים שם סימן ל"ז אות י"א, סימן ל"ז אות י"א, ולעיל בדיני מוקצה מחמת גופו ובהערה שם:

שמפני כן אין ראוי להשתמש בו בשבת למה שהיה מוכן לו. כגון להניח כרים וכסתות בתוך מים לאיזה צורך, הואיל ואינם ראויים להשתמש בהם בעוד המים עליהם הרי זה מבטל כלי מהכינו ואסור^[יז]:

להניח סמרטוט או בגד על משקים

(יד) **מִשְׁקִים** או מים מרובים שנשפכו, מותר להניח עליהם סמרטוט כדי לספגן. ואף על פי שלא יהיה ראוי להשתמש בו אחר כך בשבת, הואיל והסמרטוט עומד ומוכן לכך וזהו תשמישו^[יז]. ויש אומרים שגם להניח בגדי מלבוש במים מותר (באופנים שאין לאסור משום מלבן ומשום שמא יסחוט), הואיל והם ראויים קצת ללבישה גם בעודם רטובים^[יח]:

במקום צער בעלי חיים

(טו) **במקום צער בעלי חיים** מותר לבטל כלי מהכינו, אם אי אפשר בענין אחר של היתר. כגון בהמה שנפלה לאמת המים, אם המים עמוקים ומפני כך אינו יכול לְפַרְנְסָה במקומה, מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה כדי שתעלה עליהם. ואף על פי שמבטל כלי מהכינו, מפני צער בעלי חיים לא גזרו. דלא אֶתִי ביטול כלי מהכינו דְרַבְנָן וְדַחֵי צַעַר בְּעַלֵי חַיִּים דְּאִרְיִיתָא^[יט]:

[יז] מגיד משנה פרק כ"ה הלכה כ"ו בביאור דעת הרמב"ם שם. שלחן ערוך סימן ש"ה סעיף י"ט ובמג"א שם ס"ק י"א ואחרונים. ועיין עוד ברמב"ם שם קורה שנשברה וכו', ובשלחן ערוך סימן שי"ג סעיף ז':

[יז] שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב הערה מ"ה. ארחות שבת פרק י"ט סעיף שכ"ט. וכיוצא בזה לעיל:

[יח] כן כתב במג"א סימן ש"ה ס"ק י"א. ובאליה רבה שם צידד לאסור, והובא בכף החיים שם ס"ק ע"ט. ולענ"ד כיון דאף בכרים וכסתות יש סוכרים שאינו בכלל מבטל כלי מהכינו, וכדמוכח מדברי רש"י והרשב"א שהובאו במגיד משנה פכ"ה הכ"ו ובמג"א שם, יש לסמוך להתיר על כל פנים בבגדי מלבוש, בפרט שהוא איסור דרבנן:

[יט] גמרא שבת דף קכ"ח ע"ב. רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ו. שלחן ערוך סימן ש"ה סעיף י"ט ואחרונים. וכן מבואר עוד ברמב"ם פרק כ"א סוף הלכה י' ובמגיד

כלי שמלאכתו לאיסור

טז) איסור מבטל כלי מהכינו אינו אלא במניח כלי מתחת למוקצה גמור האסור בטלטול אף לצורך גופו ומקומו. כגון מוקצה מחמת גופו, או מחמת חסרון כיס, או נולד. אבל להניחו מתחת לכלי שמלאכתו לאיסור, מותר, שהרי כשיצטרך לכלי המותר שתחתיו יכול לסלק את הכלי שמלאכתו לאיסור, שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו בידים לצורך מקומו^[כ]: **ובן** בהיפך, להניח כלי שמלאכתו לאיסור מתחת למוקצה גמור, אסור. שהרי כשיפול לתוכו המוקצה, יאסר מעתה הכלי שמלאכתו לאיסור אף לצורך גופו ומקומו מפני המוקצה שעליו, ונמצא מבטל כלי מהכינו^[כא]:

משנה שם, שלחן ערוך סימן רס"ו סוף סעיף ט', ביאור הגר"א שם ס"ק י"ב. ולענין טלטול הבהמה עצמה, עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו. **ובענין** צער בעלי חיים דאוריתא, כתבנו לעיל בדיני מוקצה בחפצי הגוי:

[כ] הרז"ה בעל המאור, חידושי הרשב"א בשבת דף קנ"ד ע"ב ד"ה והא מבטל. חידושי הרמב"ן שם ד"ה כי. וכן משמע ברש"י שם ד"ה דאומני, ואחריו בש"ע סימן רס"ו סעיף ט'. וכן העלה בתהלה לדויד שם סק"ז. **ומכל** מקום יש אוסרים אף בכלי שמלאכתו לאיסור, וכמו שהובא בחידושי הרמב"ן שם סוף ד"ה מהו דתימא (דף תק"ד) בשם מורו הרב ע"ש. וכן משמע לאסור במגיד משנה פרק כ"א הלכה י' ד"ה היו בשקין וכו' בכלים שאינן ניטלין כגון שמלאכתן לאיסור עכ"ל:

[כא] ביאור הלכה ריש סימן רס"ה בשם הפרי מגדים:

פרק שנים עשר

הלכות גרף של־רעי

טלטול דבר מטונף

א כל דבר מטונף, כגון רעי וקיא וצואה בין של אדם בין של תרנגולים או של כלבים וכיוצא בהם, אף על פי שהוא מוקצה ואסור לטלטלו גם לצורך גופו ומקומו, אם היה מונח בבית או בחצר במקום שדרים שם או עוברים שם, ואפילו היה ברחוב אם הוא במקום הילוך בני אדם, התירו חכמים לטלטלו להוציאו לאשפה או לבית הכסא וכדומה או לסלקו לצדדים, מפני כבוד הבריות שנמאסים ממנו. וזה הוא הנקרא גֶרֶף^[א] שֶל־רְעִי (וכדלעיל בכללי המוקצה):

ואם היה מונח במקום שאין דרים שם, כגון חצר שאחורי הבית, או בבית בחדר שאינו דר שם ולא נכנס לשם, אסור להוציאו משם. ואם ירא מפני הקטן שלא יילך לשם ויתלכלך בו, כופה עליו כלי לכסותו^[ב]:

פסולת שעל השלחן, קדירות וכוסות לאחר האכילה

ב **עצמות** של בשר וקליפות של אגוזים וכדומה שנתקבצו על השלחן^[ג], מותר להוציאם משם בידים משום גרף של רעי (כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו). קדירות הנמצאות

[א] כך קבלנו הגירסא. ויש בקהילותינו גורסים גֶרֶף וכו':

[ב] הרמב"ם פרק כ"ו הלכה י"ג. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"ד. מג"א שם ס"ק נ"ח. שתילי זתים ס"ק צ"ד. משנה ברורה ס"ק קל"א קל"ג וק"מ. כף החיים ס"ק רט"ו. ערוך השלחן אות ס':

[ג] והוא הדין על המטה או שנפלו לארץ. ועיין לעיל בהלכות כבוד הבית:

על השלחן לאחר האכילה, אף על פי שדינם ככלים שמלאכתם לאיסור (כדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור), מותר להוציאם משם גם כשאינו לצורך מקומם, הואיל והם מאוסים משיירי המאכל שבהם^[ר]. וכן כוס יין ששתה ממנו הגוי ונשאר בכוס מעט יין, אע"פ שהוא מוקצה כיון שהוא אסור בהנאה משום יין נסך, מותר להוציאו מהשלחן משום גרף של רעיל^[ח]:

[ד] כן מבואר בסוגיא בשבת דף קכ"ד ע"א. וכן כתב המאירי שם בדף קכ"ג ע"א סוד"ה יש. וכן כתב הרשב"א בעבודת הקודש בית מועד סוף שער ב', והובא גם במקור חיים סי' ש"ח סל"ד. וכן כתבו האחרונים, וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. אבל בלא היתר גרף של רעי, אף שמאוס לו שישארו הקדירות לפניו, לא חשיב צורך מקומו להתיר טלטולו, כדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור:

[ה] גמרא ביצה דף כ"א ע"ב. ואמנם למאי דקיימא לן (ברמב"ם הלכות שבת פ"ו הכ"א והלכות יום טוב פ"א הי"ג ובש"ע סי' שכ"ה ס"א) כמאן דאמר התם מזמנין את הגוי בשבת, נראה מריהטת הסוגיא שם דבלאו הכי נמי לא חשינן לשיורי כוסות של גוי מטעם שהוא דבר מועט ובטל לכוס, ואין צריך לתירוץ הגמרא איסורי הנאה שאני, כיעו"ש היטב, ובתוספות ד"ה כנונא, ובדברינו לעיל בדיני בסיס לדבר האסור. ושוב ראיתי שכן כתב בשער הציון סימן שכ"ה אות א' דלדין אף באיסורי הנאה בטיל ע"ש. וכן משמע קצת בב"ח ריש הסימן שם. ואחר כך ראיתי בשטה מקובצת בביצה שם בשם רבו שדן בזה בהדיא, ובתחילה סבר דלכולי עלמא באיסורי הנאה לא בטיל, ושוב מסיק בשם הרשב"א בעבודת הקודש דהא דדחי בגמרא הכא איסורי הנאה, דחייה בעלמא הוא, ולא קיימא לן הכי ע"ש. וכן מסיק בחידושי שפת אמת שם ד"ה בגמרא ראב"י. וזה דלא כהחזו"א סי' מ"ח סק"ט ע"ש [ובדברינו לקמן בהערה]. אלא הנראה דהני מילי בשיירים ממש כדרך השותה שתמיד נותר מעט משקה בכוס שאין לו חשיבות כלל, אבל אם לא שתה הגוי כל הכוס ונשאר שיעור מסויים של יין, זה לא בטל לכוס, אדרבה מצינו דשום במדוכה המדוכה בטלה לשום ומותרת בטלטול וכדלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. ובכהאי גוונא בעינן לטעמא דגרף של רעי שנזכר שם בגמרא בתר הכי:

ועדיין יש לדון בזה, דרש"י שם פירש בד"ה שיורי כוסות, של יין ששרה בהן פתו ע"כ. וכ"כ במג"א סימן שכ"ג ס"ק י"ד (מיהו מש"ש שכן משמע בתוס' בשבת דף מ"ז צ"ע ע"ש. והעיר על זה גם בחזו"א הנז"ל. וע"ע בבארות משה הלכות שבת דף שס"ט בהערה ודוק). ויותר מזה כתב בשער הציון סימן שכ"ה אות א', דמיירי שבכוס יש פרווי פת ששרה הגוי ביין ע"ש. וכן הוא בחיי אדם כלל ס"ז אות כ"ג. ולפ"ז אפשר דדוקא כהאי גוונא, ודמי לשיירי מאכל שבקדירה, אבל שיורי יין לחוד בלא שריית פת כלל לא חשיב גרף של רעי. מיהו מלשון רבינו חננאל שם גזירה שמא ישתה וישיר מן היין בכוס וכו', מוכח דמיירי בשותה יין לחוד דלא כרש"י. וכן נראה לדעת השיטה מקובצת דלקמן. ואפשר דלדינא גם רש"י יודה דבשיורי יין לחוד נמי

עכבר מת ושאר נבילות, עכבר חי במצודה

ג) עכבר מת, חתול מת, תרנגולת מתה, וכל מיני נבלות כיוצא בהם שהנפש מואסת ראייתם או מפני סרחון ריחם הרע, שנמצאים בבית וכדומה מקום שדרים או עוברים שם, מותר לטלטלם בידים ולהוציאם^[1]. וכן עכבר חי שנתפש במצודה (מלכודת), אם הוא במקום שמאוס בעיניהם, מותר לטלטלו ולהוציאו עם מצודתו לחוץ^[2]:

חשיב גרף, ולא פירש ששרה בהן פתו אלא כדי לתרץ קושיית התוספות ושאר ראשונים שם מה הקשו בתר הכי בגמרא שם מההיא דמטלטלין כנונא אגב קטמיה וכו' דהא הכא דיש בכוס יין לחודיה אסור, דלמה שפירש נחא דהכא נמי יטלטל הכוס אגב הפירוין אע"ג דאיכא ביה נמי יין נסך. ועיין:

ודע דבשיטה מקובצת בביצה שם אמאי דאמרינן דשירי כוסות הוי גרף של רעי כתב וז"ל, פירוש, דהא מאיסי שירין משום לתא דעבודה זרה דאית בהו צד יין נסך, דכתיב שקץ תשקצנו ע"כ. משמע דבלאו הכי לא הוה חשיב גרף. ואיני יודע אם יודו לו שאר רבוותא. ועל כל פנים נלמוד מדבריו בקל וחומר לעיתונים חילוניים, ספרי תועבה, דפים דיסקים וכיו"ב שיש בהם פריצות או כפירה ומינות, שמותר לסלקם חוצה צא תאמר לו כדון גרף של רעי, הואיל והם מאוסים לפני כל אשר בשם ישראל יכונה. וכן עיקר לענ"ד. וכשאפשר טוב יותר לדחפם ברגלו או כלאחר ידו:

[1] גמרא ביצה דף ל"ו ע"ב. משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק ק"ל. כף החיים שם ס"ק רי"ד. ערוך השלחן שם אות ס'. שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ"ב סעיף מ"ו:

[2] כנלע"ד. וכן הישבתי לשואלי דבר בס"ד. והפוסקים הנקטו עכבר מת, הוא כמשמעות המעשה דרב אשי שהובא בגמרא בביצה ל"ו ע"ב ובשבת קכ"א ע"ב. וכדלעיל בהערה הקודמת. ונראה דאינו אלא משום שדיברו בהווה, כי כשהוא חי הוא נמלט כחץ ומצודה אין. אבל אין הכי נמי באופן שהוא חי וכגון שנתפש במצודה שהיתה מוכנה מבעוד יום, כיון שבני אדם נמאסים ממנו, שפיר חשיב גרף של רעי. והגע עצמך, אם קדירה שפינוה מהתבשיל חשיבא גרף, ק"ו עכבר. ושוב ראיתי כן בהדיא במקור חיים סימן ש"ח סעיף ט"ל וז"ל, עכבר חי מותר לטלטל עם מצודתו ולהוציאו, ולקשרו בחוט בזנבו שכבר ניצוד וליתנו לפני החתול. עיין סימן שט"ז ס"ט ע"כ. תלי"ת:

גם בפסקי מהרי"ץ סעיף צ"ג (מתשובותיו פעולת צדיק ח"ב סי' רל"א) ד"ה ושמעתי, כתב בכיוצא בזה לענין לטאה חיה שנמצאת בחדר שאוכלים או ישנים בו, שהעולם אומרים שהוא גרף של רעי שהנפש מואסת ראייתו, ואף מהרי"ץ שם מסכים לזה לענין טלטולו ולא חלק עליהם אלא במה שרצו להתיר על סמך זה גם לצודו כיעו"ש. וכן כתבנו בבארות משה שם ס"ק שע"ט לענין מיני רמשים ידועים בזמנינו בשם "מקקים"

עביט מי רגלים, בגדי תינוקות שנתלכלכו

(ד) כלי שהתינוקות עושים בו צרכיהם שיש בו צואה או מי רגלים (כגון "סיר-לילה"), מותר לפנותו לבית הכסא, ואחרי כן לרחצו ולהחזירו למקומו^[ח]. וכן בגדים שמלפפים בהם את התינוקות שיש בהם צואה או מי רגלים, מותר להוציאם לאשפה משום גרף של רעי^[ט]:

פח אשפה

(ה) "פח אשפה" ובתוכו אשפה, אסור לטלטלו^[י]. ואם נתמלא, ואין לו עוד מקום אחר שראוי להשליך בו פסולת, מותר לטלטל ולפנות את האשפה לחוץ, ולהחזיר אחר כך את הפח למקומו. וכן אם יש ריח רע מהאשפה, ובני אדם יושבים או עוברים שם באופן שנמאסים ממנו, מותר להוציאו לחוץ^[יא]:

וכיוצא בהם, דחשבי גרף של רעי ע"ש, ולעיל בהלכות צידה. ומה שכתב בבן איש חי ש"ב פרשת וארא אות ז', והוב"ד בכה"ח סי' שט"ז סק"ל, איהו מיירי כשנתפש במקום שאין דרים שם, או שבזמנו ומקומו לא היו נמאסים מראיית עכבר חי. ועתה ראיתי כדברינו בהדיא גם בספר שלמי יהודה פ"י ס"י לענין עכבר חי ומקק חי, וכן כתב שם בהערה ל"ג בשם הגריש"א (שליט"א) [זצ"ל] דהגמרא דנקט [לא נקטו כן בהדיא בגמ' אלא שכן משמע וכדלעיל. משבי"ר] מת, אורחא דמלתא נקט ע"כ. וכל זה דלא כמ"ש בספר חוט שני ח"ג פס"ה סק"א שעכבר חי לא הוי בכלל גרף של רעי:

[ח] עיין בשלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"ה. ומה שכתוב שם שאף על פי שמותר להוציאו משום גרף של רעי להחזירו אסור אלא אם כן נתן לתוכם מים ע"כ. הני מילי בגרף שלהם שהיה עשוי מחרס והוא הדין מעץ כיון שהם בולעים ומאיסי טפי, וכמו שכתב במשנ"ב שם ס"ק קל"ו. אבל בסתם סירים או כלים או דליים המצויים בזמנינו שהם עשויים פלסטיק, דינו כמתכת וזכוכית שאינם בולע ומותר להחזירו. וכן כתב באור לציון ח"ב פ"ו אות י"ז, ובאשי ישראל פרק נ"ג הערה צ"ח, ואאמור"ר שליט"א בשו"ע המקוצר סימן ה' סעיף י"ב, ובשש"כ פרק כ"ב סעיף מ"ה, ושאר ספרי זמנינו. וע"ע לעיל בכללי המוקצה:

[ט] פשוט. והיינו מה שקוראים בזמנינו "טיטולים", שלאחר שמחליפים לתינוק מותר לטלטלם בידיים להשליכם לאשפה. וכ"כ בשלמי יהודה פ"י סי"א:

[י] כדלעיל בדיני בסיס לדבר האסור, ובדיני מוקצה מחמת גופו:

[יא] פשוט. וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ב סעיף מ"ה, ושאר ספרי זמנינו:

קטטר

ו) **פני** שמחובר לגופו "קטטר" (הוא צינור המקבל מי רגליו שנאספים משם לתוך "שקית" התלויה בו), מותר לו ללכת בעוד השקית בידו, ואין בכך משום טלטול מוקצה, הואיל והוא צריך לו תדיר שלא יתטנף^[יב].

תנור נפט שכבה

ז) **תנור נפט שכבה** בשבת ונודף ממנו ריח רע, מותר להוציאו לחוץ^[יג].

לסגור כפתור של גז שנכבה

ח) **מותר** לסגור כפתור של "גז" שכבה, כדי למנוע ריחו הרע בבית (גם אם אין בדליפתו חשש סכנה)^[יד]. אמנם יש ליזהר בדבר, כי לפעמים יש ריח גז ועדיין דולקת אש קטנה למטה, ואם יסגור הגז הרי זה עובר משום מכבה, ולכן יבדוק היטב שלא נשאר שום אש דולק. ונכון לסגור בשינוי^[טו].

דבר שלרוב העולם אינו מאוס

ט) **דבר** שלרוב העולם אינו מאוס, אלא שהוא איסטניס ולו הוא מאוס. כגון נר שמן שכבה בשבת והוא יושב שם ומאוס בעיניו, מותר לו להוציאו משם. ומכל מקום אין להתיר זאת אלא למי שידוע שהוא איסטניס^[טז]. ואם החמיר, אף על

[יב] ארחות שבת פרק י"ט הערה תק"ד. ודומה למה שכתבו האחרונים והובא במשנ"ב סי' ש"ח ס"ק קל"ד, לענין עביט של מי רגלים, שאם הוא מלא ואי אפשר ליפנות עליו, מותר להוציאו ולהחזירו גם כשהוא במקום שאינו דר שם, משום כבוד הבריות ע"כ:

[יג] שמירת שבת כהלכתה פרק י"ג סעיף י"ח. ארחות שבת פרק י"ט סעיף של"ג:

[יד] חוט שני ח"ג דף ק"מ. ארחות שבת הערה תצ"ב. [וע"ע לקמן בהערה ד"ה ובענין (במוסגר) ודוק]. ועיין עוד לעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות:

[טו] כנלע"ד. ולסגור בשינוי היינו כגון לאחר ידו, או על ידי דבר אחר:

[טז] רמ"א סימן רע"ט סעיף ב'. בית יוסף שם ובסימן ש"ט ד"ה כתב המרדכי (דף

פי שהוא מצטער אינו נקרא הדיוט, ולא הפסיד שכר החומרא משום ביטול עונג שבת^[יז]. ואם הנר וכיוצא בו מונח במקום שאינו יושב שם, גם האיסטניס אסור לטלטלו ממקום למקום^[יח]:

שכ"ה). מטה יהודה שם סק"ד. כף החיים סק"ח. ביאור הגר"א סק"ו. שער הציון אות י'. ודלא כהב"ח והמג"א שם שהתירו לכל אדם אף שאינו איסטניס, כל שאומר שמאוס עליו יעו"ש:

[יז] כן פירשו האחרונים לשון רמ"א שם ומקורו מהמרדכי בריש ביצה רמז תרמ"ב והמחמיר לא הפסיד, כיעויין במטה יהודה שם, נהר שלום שם סק"ה, אליה רבה סק"ז, באר היטב סק"ב, ופרי מגדים באשל שם סק"ג. וכן פירש השתילי זתים שם סק"ד. ודלא כהב"ח מג"א (סק"ג) ט"ז (סק"ג) וביאור הגר"א (סק"ו) והמשנה ברורה (סק"ח) שהגיהו לשון רמ"א והמחמיר יחמיר והמיקל לא הפסיד. וכבר כתב על זה בנהר שלום שם דקשה להגיה במרדכי, בבית יוסף, בדרכי משה, ובהגהה ע"כ. וכן משמע לענ"ד מריהטת לשון המרדכי והרמ"א דמגמת פניהם שם הולכים כלפי צד החומרא דוק:

זמבואר מכאן דבכל מקום שהותר לטלטלו משום גרף של רעי, המחמיר שלא לטלטלו כשהוא במקום דירתו, אין זו חומרא ואדרבה זו היא חסידות של שטות ומפסיד, הואיל והוא מצטער ומשום ביטול עונג שבת. ודוקא כאן שלרוב העולם אינו מאוס זולת לאיסטניס, אמרו שגם האסטניס אם יחמיר לא יפסיד. וכן כתב בנהר שלום שם. **ומשמעות** הפוסקים דכל שהותר לטלטלו משום גרף של רעי, מטלטלו כדרכו ואינו צריך לשנות או לטלטלו מן הצד או על ידי גוי או קטן. וכן כתב בתהלה לדוד סי' ש"ח סק"מ, ובשש"כ (התש"ע) פרק כ"ב הערה קכ"ו, ובארחות שבת הערה ת"צ. ולפ"ז י"ל דהא גופא אשמען רב אשי במאי דאמר בההוא עכברא דאשתכח באספרמקי נקטוה בצוצייתיה [בזנבו]. כן פירש"י. ור"ח שם פירש מלשון ציצית הראש ע"כ ואפקוה להשמיענו דיכולים לטלטלו בידים אף כשיכולים לטלטלו על ידי כלי וכיו"ב דלא הטריחו חכמים בטלטול גרף יעו"ש בגמ' ביצה דף לו: ודוק. מיהו בערוך השלחן סימן ש"ח אות ס' כתב דפשוט שאם יכול לעשות על ידי גוי יעשה על ידו, וכן מוטב על ידי קטן מעל ידי גדול ע"כ. ובשו"ת אגרות משה ח"ה סימן כ"א אות ט' מסכים לערוך השלחן בגוי, אבל אין לבקש מקטן שלא יטעה לחשוב שמותר לו לטלטל מוקצה עכ"ד. וע"ע מה שכתבנו בזה בבארות משה ס"ק רפ"ד, ובמילואים שם סימן ל"ז אות ו'. ולכאורה הדבר תלי אם נאמר שהיתר גרף של רעי הוא דחוויה או הותרה משום עונג שבת וכבוד הבריות דהם אמרו והם אמרו. ועיין. וע"ע לקמן:

צוואה של סוסים, נראה שאינם מסריחים ולא חשיבי כגרף של רעי. ואפשר דהאסטניס קץ נפשו גם בזה (ערוך השלחן סי' ש"ח אות ס'). והכל לפי הזמן והמקום. ומצינו כבר בגמרא שבת דף מ"ז ע"א שנחלקו אביי ורבא אם אפר במחתה חשוב מאוס כגרף של רעי ע"ש:

[יח] אחרונים שם:

גרף של רעי שהיה מערב שבת

(י) גם כשהיה הגרף של רעי מערב שבת, וידע שיצטרך לישוב שם בשבת ונתעצל ולא סלקו מבעוד יום, מכל מקום מותר לסלקו בשבת^[יט]:

אין עושין גרף של רעי לכתחילה

(יא) אין עושין גרף של רעי לכתחילה. דהיינו שלא יעשה דבר שעתיד לימאס ממנו ויצטרך אחר כך לסלקו, או שיילך אל הגרף ויקבע ישיבתו שם כדי שימאס בפניו ויסלקהו לחוץ. ואם עבר ועשה, אף עם עשה כן בכונה כדי שיוציאנו אחר כך, מותר להוציא^[כ]:

ספק אם ימאס

(יב) דבר שיש ספק אם ימאס אחר כך, מותר לעשות לכתחילה^[כא]:

[יט] כנלע"ד. וכל שכן מעבר ועשה גרף של רעי לכתחילה בשבת דבדיעבד מותר להוציאו, כמו שכתב הרמב"ם ומרן וכדלקמן. ובערוך השלחן סימן ש"ח אות ס' שצידד להחמיר בזה יעו"ש צ"ע. ועיין עוד לעיל בהערה ד"ה ומבואר וד"ה ומשמעות ודוק:

[כ] גמרא ביצה דף כ"א ע"ב ובפירוש רש"י שם ד"ה וכי, ושם בדף ל"ו ע"ב בעובדא דבי ריחייא דאביי. הרמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ד, ופרק כ"ו סוף הלכה י"ג. שלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"ו, וסימן של"ח סעיף ח'. (ועיין עוד לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו לענין קליפות ועצמות שעל השלחן). משנה ברורה סימן ש"ח ס"ק קל"ט (ועיין עוד שו"ת רדב"ז ח"ה סימן אלף תק"ה ולדעתו שם אם עבר ועשה אסור אלא אם כן הגרף הולך ונמאס יותר, ודלא כפירוש המגיד משנה בדעת הרמב"ם ע"ש. וכל האחרונים הסכימו להמגיד משנה):

אפילו לא עשה גרף בכוונה כדי להוציאו אלא שהוא דבר העשוי לבסוף להוציאו, אסור. כן כתב מג"ס סי' ש"ח ס"ק ס"ב ולמד כן ממאי דאמרי' בביצה דף כא: גבי אין מזמנין גוי בשבת דחשיב עושין גרף לכתחילה. והעתיקהו השת"ז ס"ק צ"ח, משנ"ב ס"ק קל"ט, וכה"ח ס"ק רכ"ה. ואע"ג דאנן קימ"ל מזמנין את הגוי בשבת, הוא מטעם דשירי כוסות בטלים לכוס וכמ"ש בשטמ"ק שם בשם הרשב"א וכדלעיל. וע"ע לקמן בהערה. ובכה"ח שם הביא שהגר"ז אות ע"ה מתיר אם אין בדעתו בתחילה להוציאו ואח"כ נמלך יעו"ש. וכן מוכח בט"ז שם ס"ק כ"א:

[כא] כן כתב ביאור הלכה סימן ש"ח סעיף ל"ו ד"ה כדי. כף החיים שם ס"ק רכ"ו.

לעשות גרף במקום הפסד

(יג) במקום הפסד, שאם ישאר הגרף שם יבוא לידי הפסד, כגון שהגרף עלול ליגנב שם, או ייארע לו קלקול מפני הגרף, מותר לילך ולקבוע ישיבתו אצל הגרף, כגון להביא מטתו לשכב שם או שלחנו לאכול שם, וכשישהה שם מעט ימאס ממנו ויוציאנו. אבל ישיבה בעלמא אינו מועיל להוציא הגרף על ידי כך, דאמרינן ליה קום וצא, כיון שבתחילה לא היה יושב שם ועכשיו נכנס דרך עראי בלבד[כב]:

ולפי זה צריך לומר דביצה דף כא: גבי אין מזמנין גוי בשבת משום שיורי כוסות דחשיב להו עושה גרף לכתחילה, היינו דכיון שהם מקדשים ושותים יין בודאי גם הגוי ישתה עמהם יין וישיר בכוסו. אמנם לשון רבינו חננאל שם גזירה "שמא" ישתה וישיר מן היין בכוס ע"כ. ואפשר דמשום האיי טעמא גופא קימ"ל דמזמנין גוי בשבת הואיל והוא ספק. אבל בשטמ"ק וברשב"א שם פירשו מטעם אחר דהשירים בטלים לכוס, וכדלעיל בהערה, ואם כן משמע שיש להחמיר גם כשאינו בודאי וכדעת הלבושי שרד שם. וע"ע שפת אמת בביצה ל"ו ע"א סוד"ה בגמרא, ובחזו"א סי' מ"ח סק"ט, ובדבריני לעיל בהערה. ויש לדחות דהתם הוא חשש מצוי. וצ"ע:

[כב] בית יוסף ושלחן ערוך סימן ש"ח סעיף ל"ו. שתילי זתים סק"ק. משנה ברורה ס"ק ק"מ וקמ"א. כף החיים ס"ק רכ"ז ורכ"ח. ובשלחן ערוך סימן של"ה סעיף ד':

ומלשון מרן בשלחן ערוך שם משמע דלא התיר גם במקום הפסד, כי אם להביא עצמו אל הגרף וכגון מה שכתבנו לקבוע ישיבתו שם, אבל לעשות גרף בידים (כהיא דביצה כ"א ע"ב לזמן גוי בשבת ואחר כך לטלטל שיורי כוסו משום גרף של רעי) אף במקום הפסד אסור. ונקט כשני תירוצי התוספות בביצה דף ל"ו ע"ב ד"ה תיתי לחומרא (ובבית יוסף הביא דבריהם ודברי שאר רבוותא) וכמו שכתב בבאיור הגר"א על הש"ע שם ס"ק פ"ד. ולפי זה מה שכתב שם קודם בסעיף ל"ו אין עושים גרף של רעי לכתחילה דהיינו להביא דבר שעתידי לימאס וכו', לאו דוקא והוא הדין להביא עצמו אל הגרף שכבר קיים, ונקט בגוונא דעושה הגרף בידים דבזה אין עושין אף במקום הפסד. דוק. וכן כתבו בכף החיים שם ס"ק רכ"ד, ובביאור הלכה שם ד"ה אין, בדעת מרן. ומבואר דנטה בזה מרן ממה שהעלה הטור שם דהא דאין עושין גרף לכתחילה אינו אלא כשעושה הגרף בידים, אבל להביא עצמו אל הגרף מותר, דמשמע שפיר דבכהאיי גוונא מתיר הטור אף שלא במקום הפסד. וזהו כדעת אביו הרא"ש בתשובה והתוספות שם בתירוץ השני. וכן כתב הבית יוסף שם בדעת הטור. ומצינו לאידך גיסא דעת הרמב"ם שהשמיט היתר זה, דמשמע שאוסר לעשות גרף אף במקום הפסד, וכמו שכתב מרן בבית יוסף שם ובכסף משנה פרק כ"ה הלכה כ"ד ע"ש. ונמצא שמרן הכריע בדין זה בין השיטות:

ליתן כלי תחת מים הנוטפים מן המזגן

(יד) **מים** הנוטפים מן ה"מזגן", לא יניח כלי תחתיהם בשבת כדי לקבל המים, הואיל ומים אלו אסורים בטלטול משום נולד (כדלעיל) ונמצא מבטל כלי מהכינו^[כג]:

במה דברים אמורים אם היו המים נוטפים במקום שאין דרים שם. אבל אם היו נוטפים לתוך הבית או בבית הכנסת וכיוצא בזה, מקום שדרים או עוברים שם בני אדם, כיון שהמים מטנפים את ריצפת הבית ובני אדם קצים ונמאסים מהם, מותר להביא כלי לקבל המים, ואם נתמלא, מטלטלו עם המים המוקצים שבהם כדי לשפכם (אבל לא יזרקם לתוך כלי אחר מפני שמבטלו מהכינו^[כד]) ומחזירו למקומו, משום גרף של רעי^[כה]:

[כג] פשוט. וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה (מהדורת ה'תש"ע) פרק כ"ב סעיף כ"ו:

[כד] שלחן ערוך סימן של"ה סעיף ד':

[כה] כדי לברר דין זה מוכרח אני להרחיב קצת. הנה בטור ובית יוסף סוף סימן של"ח סעיף ח' הובא מחלוקת הרמב"ם (פרק כ"ה הלכה כ"ד) והטור, אם מותר ליתן בשבת כלי תחת דלף מי גשמים, כשאין הדלף ראוי כלל אף לרחיצה ולשתיית בהמה. ובשלחן ערוך שם פסק כהרמב"ם שאסר. וטעם הרמב"ם משום אין מבטלין כלי מהכינו, כיון שהדלף אינו ראוי והוא מוקצה מחמת גופו. ואע"פ שכשיפול הדלף לכלי מותר לטלטלו מחמת המים המאוסים שבו ומשום גרף של רעי, אין לסמוך על זה להניח הכלי כיון שאין עושים גרף של רעי לכתחילה. וכמו שביארו שיטתו המהרש"ל בים של שלמה בביצה פ"ה סי' ג', והמג"א בסימן של"ח ס"ק י"ב, ובט"ז שם סק"ד, שתילי זתים ס"ק י"ד, מאמר מרדכי סק"ז, ובביאור הלכה שם ד"ה אסור, יעויין שם. וכן משמע לענ"ד מסדר ההלכות ברמב"ם שם שקבע דין זה תוך דיני ביטול כלי מהכינו כיעו"ש. (ושו"ר שכן כתב במאמר שם במוסגר). ומצאתי ביאור זה מפורש גם בדברי המאירי בשבת דף מ"ג ע"א ד"ה נותנין, וכן מוכח בדבריו בביצה דף ל"ו ריש ע"ב ע"ש, ולעיל בפירושו על המשנה שם סוד"ה ונותנין ודוק. (ובבית יוסף ובכסף משנה, וכן בכף החיים שם ס"ק ס"ב תפשו שיטה אחרת בביאור עניין זה אליבא דהרמב"ם ע"ש):

וצריך להבין טעמו של הרמב"ם (והש"ע) דנקיטנין כוותיה. דהרי הגרף בלאו הכי דולף בבית לפנינו ולולא הכלי הוא גם כן מגיע לארץ ומטנף הבית, ואם כן מה לי הכא בארץ מי לי התם בכלי, ואמאי חשיב ליה כשנותן הכלי תחתיו עושה גרף לכתחילה. וכן כתב בפשיטות בשיטה מקובצת בביצה דף ל"ו ע"א בסוף ד"ה תנן, כיון

שאם לא יתן הכלי תחת הדלף ויגיע לארץ כל שכן דהוה ליה גרף של רעי ע"כ. ולומר דחשיב לכתחילה הואיל ואם היה מגיע לארץ אינו יכול לטלטלם ועתה על ידי הכלי ויכול לטלטלם, הא בורכא, דכיון דהגרף כבר לפנינו והתירו לו להוציאו משום כבודו, מהיכא תיתי למנעו לעשות דבר שיוכל לטלטלו, ומה עשיית גרף לכתחילה איכא בהא. וזה ברור. (ומה שכתבו בזה בארחות שבת פרק י"ט בתחילת הערה תקי"ט ובסופה, אינו מוכן לענ"ד):

ובשלמא להר"ן על הר"ף בביצה שם (דף כ' ע"א) שגם כן כתב דבדלף שאינו ראוי אין נותנין כלי תחתיו משום ביטול כלי מהכינו (וכדאמרינן בשבת דף מ"ג ע"א). וכן כתבו בחידושי הרשב"א (שם דף ל"ו ע"א סוד"ה תנן) והריטב"א, והובאו בשיטה מקובצת שם, עלייהו לא תיקשי, דיש לומר דאינהו מיירו דוקא במקום שאין דרים שם דלא הוי גרף של רעי. וכן מפורש במאירי שם בפירוש המשנה. וכן כתב הבית יוסף בסס"י של"ח ובכסף משנה על הרמב"ם שם ליישב הסוגיא בביצה עם הסוגיא בשבת יעו"ש. וראיה לזה שהרשב"א גופיה בספרו עבודת הקודש בית מועד שער ג' סימן ח' פסק להלכה דנותנין כלי לקבל הדלף ואפילו בדלף שאינו ראוי כדי שלא יטנף הבית ע"כ. ולהאמור ניחא ואינו סותר עצמו דבחידושים קאי אפירושא דמתניתין והתם מיירי בכל מקום גם כשאינו דר שם, ובהלכותיו עבודת הקודש מיירי בדולף בביתו. וכן כתב לתרץ בהערות על חידושי הרשב"א שם אות כ"ו. אבל הרמב"ם (והש"ע) ודאי מיירי אף בביתו דלכך כתב לתרץ בהערות על חידושי הרשב"א שם אות כ"ו. אבל הרמב"ם (והש"ע) ודאי מיירי אף בביתו דלכך כתב שבדיעבד אם נתן מותר לטלטלו במים המאוסים שבו משום גרף של רעי:

והמאירי כתב דבדלף גדול שהכלי מתמלא ממנו מותר גם אליבא דהרמב"ם, דמאחר שהוא מתמלא, נשפך לארץ ומלכלך את הבית והרי הוא כגרף שמותר לטלטלו ולהוציאו, ונמצא שאינו מבטל כלי מהכינו, שהרי מצד מיאוסו יהא מותר לטלטלו ולהוציאו עכ"ד בביצה שם דף ל"ו ריש ע"ב ד"ה כבר, וע"ש לעיל במשנה סוד"ה ונותנין. וכן כתב בחידושו על הגמרא שם סוד"ה תנן (ועיינן עוד שפת אמת שם ודוק). **ועל** פי חילוק זה של המאירי, היה מקום לבאר שיטת הרמב"ם דדלף המגיע לארץ הגרף משום טינוף ולכלוך הבית, ודלף המתקבץ בכלי הוא אחר משום מראה המים המאוסים לנגד עיניו תמיד. ואע"ג דממה נפשך איכא גרף, כיון שהוא גורם גרף ומאיסות אחר, הרי זה בכלל אין עושין גרף לכתחילה, שלא חילקו חכמים בזה וכדי שלא יבואו לזלזל בטלטול מוקצה. **איברא** דזה לא יתכן, כי הרמב"ם שם מיירי בהדיא גם כשהכלי מתמלא ושופך ושונה ואפילו הכי אסר ליתן כלי תחתיו לכתחילה כיעו"ש, ודברי המאירי צ"ע:

ומה שנלע"ד בדעת הרמב"ם שהוא סובר דדלף בבית לא הוי בכלל גרף של רעי, כיון שהם נבלעים בארץ ולא חשיב ליה מאיסות כל כך, ודוקא כשהוא מתקבץ תוך כלי לפניו והם מים מאוסים (כלשון הרמב"ם שם. והוסיף תיבת "המאוסים", לבאר לנו שזהו הטעם שאם נתן מותר לטלטלם משום דחשיבי גרף של רעי. דוק), הוא דהוי גרף שהתירו לטלטלו (ובהיפך מדברי השיטה מקובצת דלעיל). ולכך כשנותן הכלי לקבל הדלף הרי זה עושה גרף לכתחילה. אבל הטור סובר דדלף בבית שפיר הוי גרף,

ולכך הוא מתיר ליתן כלי תחתיו דכבר איכא לגרף קמן. ולא נפלאה היא מחלוקת זו, שכבר מצינו כיו"ב לאמוראים שנחלקו בשבת דף מ"ז ע"א בגדר גרף של רעי, ע"ש לענין אפר במחתה אם הוא חשוב מאוס למיהוי בכלל היתר גרף של רעי או לאו ע"ש. [ועיקר ענין גרף של רעי, נזכר עוד בש"ס בשבת דף קכא: קכד. וקמג. ובביצה כא: ולו:]. **ומאי** דאיתא בשלחן ערוך סימן של"ה סעיף ד' דתירוש הזב מגיגית במקום שאוכל או ישן חשוב גרף כיון שעושה בבית טיט, והוא מהכל בו כמוכא בכ"י שם. אפשר דדלף של תירוש מטנף הבית ומאוס טפי מדלף מי גשמים. אי נמי שם סמך מרן על החולקים משום הפסד היין, שלכן התיר שם גם כן לעשות גרף לכתחילה כיעו"ש ובאחרונים ודוק. וכיוצא בזה כתב החיי אדם דבמקום צורך גדול יש לסמוך על הטור, והביאו הביאור הלכה בס"י של"ח. **ואבן** מקור האיי דינא דסימן של"ה הוא מספר המכתם בביצה דף לו: ומדבריו שם מוכח דדלף שאינו ראוי אם הוא בבית ומטנף הוי גרף ומותר ליתן כלי תחתיו, ודלא כהרמב"ם כיעו"ש"ה. וכן מפורש בארחות חיים הלכות יו"ט סי' ע"א ובכל בו שם, שהעתיקו דברי המכתם דלף שאינו ראוי במקום מטתו או שלחנו יכול להביא כלים להניח שם כדי שלא יתלכלכו בגדיו בטיט אותו הדלף, ועל זה כתבו ללמוד מכאן לענין תירוש הזב מגיגית ע"ש. ונמצא דהני תרי פסקי דמרן סתראי נינהו, אם לא שנחלק אליביה כפי הדרכים שביארנו:

וש"ב מצאתי און לי בב"ח סוף סימן של"ח שם כתב בהדיא בדעת הרמב"ם כמו שביארנו, דמפני טינוף הבית לא התירו לו, ומה שבנתמלא התירו לו לשפכן אינו מפני טינוף הבית אלא מפני שהכלי עם המים המאוסים שבו הן גרף של רעי ע"ש. ודבריו בהיפך מהמאירי הנו"ל. תלי"ת (אע"פ שבמאמר מרדכי שם סק"ז כתב שלא נראו לו דברי הב"ח בזה ע"ש. וממ"ש בסו"ד שם בשם ספר כת"י מזוקק שבעתים, מבואר דבכלי המיוחד לקבל דלף לא הוי מבטל כלי מהכינאו אע"פ שייאסר לטלטלו, הואיל והוא מיוחד לכך):

ואחר שידענו זה, מעתה יש לדון לפי מציאות זמנינו שלפי רוב הנקיון וסגנון החיים הבתים נקיים מאוד לעומת הדורות שעברו, והדבר ידוע שדלף תורד על ריצפת הבית במקום ששוהים שם, קצים בו מאוד והאידנא הוא טינוף ומיאוס גמור לרובא דעלמא. ועל פי מה שנתבאר לעיל ממילא יהיה מותר ליתן כלי תחתיו גם אליבא דהרמב"ם והש"ע. ומה שהם אסרו לפי המתבונן בשורש טעמם אינו אלא בזמנם לא בזמנינו. דענין זה מה חשוב גרף ומה לא משתנה לפי הזמן והמקום כפי דעת בני האדם, דמשום כבוד הבריות אתו עלה וכמו שפירש רש"י (בביצה ל"ו ע"ב ד"ה נותן) ועוד ראשונים. ולא ירחק ממך הדבר, דכיו"ב מצינו במשנה דף קמ"ג ע"א ובש"ע סי' ש"ח סעיף כ"ז לענין עצמות וקליפין דמסלק את הטבלא והם נופלים, וכן בגמרא שם וברמב"ם דזורקן לאחוריו, ובזמנינו אין דעת בני אדם סובלת דבר זה להשליך עצמות וקליפין על ריצפת הבית והוי גרף של רעי בודאי, שלכן מותר להגביה הקערה מעל השלחן עם הפסולת להשליכה לאשפה, וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו:

ואע"ג דלאירך גיסא מי המזגן בעודם בכלי אינם מאוסים ומטונפים, ולא דמו ממש לדלף מי גשמים שאינם ראויים אף לרחיצה, ואם כן אין היתר לטלטל מי המזגן רק כשנתמלא הכלי כדי שלא ישפכו לארץ ויטנפו הבית, ונמצא מבטל כלי

מהכינו לפי שעה נדקטינן לאסור זולת במקום הפסד, כדלעיל בדיני ביטול כלי מהכינו. וכל שכן כשיודע שלא יתמלא דהוה ליה ביטול גמור לכל השבת. וכן משמע מדברי השיטה מקובצת בביצה שם בשם רבו, דכל דהוי ביטול כלי מהכינו שאינו יכול לסלק האיסור מתוך הכלי, אסור להניחו תחת הדלף אף שהוא כדי למנוע הגרף. מיהו מדברי הרשב"א בחידושו שם מוכח דמתיר (ומה שפירש שם את המשנה בדלף הראוי, משום דמירי נמי במקום שאין דרים שם, וכמו שהוכחנו בדעתו לעיל ד"ה ובשלמא, ממה שהתיר כן בהדיא בעבודת הקודש. אע"ג דבשטמ"ק שם משמע דפליגי. והשטמ"ק ורבו לא ראו דברי הרשב"א בעבודת הקודש, מדלא הזכירוהו. אמנם לעיל בדף כ"א ע"ב ד"ה גזרה וכו' הביאוהו בענין אחר). וכן מוכח בש"ע סי' של"ה ס"ד שהתיר להניח כלי תחת תירוש הזב מגיגית שהוא מוקצה, דבדאי הוא גם באופן שידע שלא יתמלא הכלי ע"ש. וזהו ממש נדון דידן. ואדרבה מבואר שם במג"א סק"ד, ונהר שלום סק"ג, ובהגהות הגרעק"א, דביטול כלי מהכינו עדיף מטלטול מוקצה ע"ש. והפמ"ג באשל שם פקפק בזה והניח בצ"ע. ואיך שיהיה מדברי כולם שם מבואר דהא פשיטא דמותר לבטל כלי מהכינו כדי למנוע גרף של רעי, דהיינו למנוע דלף היין שעושה טיט בבית: **[ובענין]** זה אם היתר גרף של רעי הוא רק להוציא הגרף עצמו אע"ג שהוא מוקצה, או גם לטלטל מוקצה אחר לצורך זה, כגון לטלטל מוקצה כדי להוציא על ידו את הגרף או לכסות בו את הגרף, עיין הר צבי הררי בשדה סי' קצ"ו, שש"כ (התש"ע) פכ"ב הערה קכ"ד, שלמי יהודה דף רצ"ד, ובארחות שבת פ"ט הערה תצ"ב ותק"א שנסתפקו בזה. וכתב בשש"כ שם שבשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' מ"ה משמע דמותר ע"כ. ועיין בסוגיא בביצה דף ל"ו ע"א דלרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל הא דתנן נותנין כלי תחת הדלף אינו אלא בדלף הראוי, ומה שכתבו על זה בחידושי הרשב"א והשטה מקובצת שם, דיש ללמוד מדבריהם דכל דאיכא גרף לפנינו כשם שמותר לטלטל את הגרף כך מותר לטלטל לצרכו גם מוקצה אחר. וכן לבטל כלי מהכינו כדי לסלק הגרף מותר. ולא נחלקו שם אלא למנוע גרף העתיד לבוא ועדיין לא בא, כגון דלף שעתידי להגיע לארץ ולטנף הבית, דלהשטמ"ק משמע דאסור, ומהרשב"א מוכח דמותר. וכן דעת הש"ע והאחרונים וכנז"ל]:

דעל פי כל האמור נלע"ד דמותר ליתן בזמנינו כלי תחת מי המזוגן הנוטפים אם הוא בבית או בכל מקום אחר שדרים או עוברים שם בני אדם. ואם נפשך לדון אליבא דהרמב"ם והש"ע, לא יהא אלא ספק ויש לצרף דעת הטור דמתיר בודאי. מה גם דהטור לאו יחידאה הוא, שכן דעת הרשב"א בעבודת הקודש, והשטה מקובצת בשם רבו (ושם כתב שכן נוהגין ומנהגן של ישראל תורה היא ע"ש. ועיין מה שכתבנו לעיל אליביה לדון כמי מזגן ודוק). וכן דעת המכתם ועוד רבוותא וכדלעיל. וכן מוכח לענ"ד מסתימת הרייף והרא"ש בביצה שם שהשמיטו תירוץ הגמרא דמתניתין מיירי בדלף הראוי דוקא, ולטעמיהו אזלי דפסקו שם לעיל מינה דלא כרבי יצחק דעל כן ממילא אידחיא לה הדיא אוקימתא, ומותר ליתן כלי תחת דלף אפילו שאינו ראוי, וזה דלא כהר"ן על הרייף שם. והטור הלך בעקבותיהם. וכל הני רבוותא חולקים על הרמב"ם. ומצינו שגם מרן סמך עליהם בסיומן של"ה לפי מה שביארנו לעיל (ד"ה ואכן). ולקושטא

ואם היה בכלי דבר המותר בטלטול שאינו מתקלקל במים, כגון כף או מזלג, מותר ליתן שם את הכלי עם הכף שבתוכו בכל אופן, גם אם הוא במקום שאין דרים שם. שאין בכך משום מבטל כלי מהכינו, הואיל ונעשה בסיס לאיסור ולהיתר וההיתר חשוב יותר, ומותר לטלטלו עם המים שבתוכו (כדלעיל בדיני בסיס לדבר האסור)^[כו]:

דמלתא לא מצינו בראשונים מי שאסר בהדיא אף בזמנם ליתן כלי תחת דלף שאינו ראוי במקום שדרים שם. ועל כן אע"פ דבכף החיים סימן של"ח ס"ק נ"ט, אחר שהביא בשם ערך השלחן דעת הרשב"א והשטמ"ק בשם רבו להתיר, סיים עלה דמ"מ דעת האחרונים כדעת הרמב"ם וכפסק הש"ע ע"כ. וכן בחיי אדם וביה"ל לא התירו אלא במקום צורך גדול. ועל פי זה כתבו בספר ארחות שבת פ"ט סעיפים שנ"ב ושנ"ג להתיר במקום צורך גדול דוקא, וכגון שמתירא שהריצפה תינזק או שריצפת כל הבית תתלכלך ע"כ, לענ"ד בזמנינו במקום צורך שפיר יש להקל משום גרף של רעי ומטעמים שנתבארו לעיל. מה גם שבדרך כלל הוא צורך גדול. ואכן ראיתי בשש"כ (התש"ע) פ"ג סוף סעיף ט"ל ובפכ"ב הערה קי"ח שהתיר בפשיטות, אלא דשם לא זכר כלום מההיא דסס"י של"ח וולהחמיר לכתחילה ליתן כלי שמלאכתו להיתר תוך הכלי, ועל דרך שכתבנו כאן בסוף הסעיף, לא נלע"ד הואיל ואפשר דאסור משום שמטלטלו בחינם ללא צורך ואסור וכדלקמן בהערה כ"ו, ונמצא חומרו קולו. ולכן במקום צורך יתן הכלי לבדו וכעיקר הדין]:

ומכל מקום לכתחילה כשיודע שצינור מי המזגן מקולקל והמים דולפים לבית יש לו לתקנו מבעוד יום, אבל אם אי אפשר לו או שלא הספיק לתקנו, מותר לו עכ"פ להדליקו קודם שבת אע"פ שבודאי ינטף בבית, ולא הוי בכלל אין עושין גרף לכתחילה, כי כן דרך העולם במקומות אלו בימות הקיץ להקל מעליהם צער החום. ודומה לזה היתר טלטול עצמות וקליפין בצלחת שעל השלחן, דלא חשיב עושה לכתחילה וכדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו ע"ש. ואף אם היה יכול לתקנו מבעוד יום ונתעצל ולא תיקן, מותר בשבת ליתן כלי תחתיו, דבדיעבד לא קנסוהו כדלעיל:

[כו] שש"כ שם. ארחות שבת פ"ט סוף סעיף שנ"ב. ו**שם** כתבו דיכול לעשות כן לכתחילה. ואני מסופק בזה אם הוא דרך ישר לנהוג כן לכתחילה להניח כף בכלי כדי לטלטלו, למאי דנקיטין רכלי שמלאכתו להיתר ואפילו כלי סעודה לא התירו לטלטלם שלא לצורך כלל. דאפשר דהכא נמי חשיב שלא לצורך כלל, כי טלטול זה אינו לצורך הכלי כלל ואינו אלא כדי לגרום להתיר על ידו טלטול המוקצה, ובפוסקים לא מצינו שנתנו עצה זו, ומנא לן דהתירו חז"ל באופן כזה. אם לא שנצרך דעת הסוברים דכלי סעודה מותר לטלטל אף שלא לצורך כלל וצ"ע. ושו"ר דאכן יש אוסרים בזה, וכמובא בדברינו לעיל בדיני טלטול מת בהערה ע"ש. ונכון להחמיר:

וכן אם הכין כלי המיוחד לקבל מים אלו ואין תשמישו אלא לכך, אין זה מבטל כלי מהכינו, ומותר להניחו שם בכל אופן[כ"ו]:

מים הנוטפים מצינור שנתקלקל או מרדיאטור

טו) מים הנוטפים מצינור המים שמתחת לכיור, אם המים ראויים על כל פנים לרחיצה או להדחה, אינם מוקצה ומותר להניח כלי לקבלם, ואם נתמלא שופך ושונה:

אבל אם היו המים עכורים ומטונפים עד שאינם ראויים אף לרחיצה או להדחה ואף לא לשתיית בהמה[כ"ח], וכן מים

גב אם היו כבר מים בכלי מבעוד יום ובשבת נתוספו עליהם, אינם בטלים משום קמא קמא בטיל, כיון שטיפות המזגן ניכרים קודם שנופלים ומתערבים במים שבכלי, ואם כן דינם כדבר שיש לו מתירין דאינו בטל אפילו באלף, שהרי לאחר שבת מותר להשתמש בהם (עיין ש"ע סי' ש"ך ס"ב, ובמשנ"ב שם ס"ק י"ד, וביו"ד סי' ק"ב ס"ד ברמ"א, ובש"ך שם ס"ק י"ב. שש"כ [התש"ע] פי"ג הערה ק"ל, ובארחות שבת פי"ט הערה תק"כ). **מיהו** אם נותן כלי מים רגילים, יש אומרים (שש"כ שם בהערה קל"א בשם הגר"ק שליט"א) שמותר ליתן הכלי עם המים לקבל דלף מי המזגן, דמי המזגן חשיבי כלפי המים הרגילים כאינו מינו, דלענין דבר שיש לו מתירין בתר שְׁמָא אזלינן כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ק"ב סק"ג, וקמא קמא בטיל. דבמין בשאינו מינו אף בדבר שיש לו מתירין בטל, כמ"ש הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פט"ו הי"ב, ובש"ע יו"ד סי' ק"ב ס"א:

ועיקר עצה זו כבר כתב המאירי בבית הבחירה בביצה דף ל"ו ע"ב ד"ה ויש, בשם קצת גאונים שהורו בגת הדולף אף כשהוא במקום שאין דרים שם שלכן אין בו דין גרף של רעי, שיביא כלי ומים בתוכו ויניחנו תחת הדלף ודלף הנופל בתוכו ראשון ראשון בטל. דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל ע"כ. וכן כתב עוד בחידושו שם סוד"ה תנא (דף ע"ב טור ב' וג'). וכן הובא בספר המכתם שם, ובארחות חיים הלכות יו"ט סי' ע"א, ובכל בו סי' נ"ח. **ולפי** זה הכי נמי בעניינינו יש היתר פשוט במקום צורך ליתן שאר משקים (חוץ ממים) בכלי ולהניחו תחת דלף מי המזגן. ומ"מ במאירי בבית הבחירה שם סיים על הוראה הנז"ל דאין זה נכון ע"כ. וצריך לעיין בגדרי דין קמא קמא בטיל. וע"ע בארחות שבת שם. ובהערות המו"ל על ספר המכתם שם אות י':

[כ"ז] כדלעיל בהערה סוד"ה ושוב, בשם מאמר מרדכי בשם ספר מזוקק שבעתים, ולעיל בדיני ביטול כלי מהכינו:

[כ"ח] בענין טלטול דבר שאינו ראוי אלא למאכל בהמה, עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו:

או שמן הנוטפים מ"רדיאטור" המחמם את החדר ואינם ראויים כלל, שהם מוקצים מחמת גופם, אם הם נוטפים במקום שדרים או עוברים שם באופן שמאוס הדבר לפניהם, מותר להניח כלי תחת הדלף, ואם הוא במקום שאין דרים שם אסור, אלא אם כן היה בכלי דבר המותר בטלטול (וכדלעיל) [כט].

ובמקום הפסד, כגון שהמים מנטפים על כליו ומקלקלים אותם, אף אם הוא במקום שאין דרים שם יכול לילך לקבוע מטתו או שלחנו שם, ואז יהיה אותו הדלף לפניו גרף של רעי ויניח כלי תחתיו, וכדלעיל [ל].

מי נטילת ידים שחרית

טז) נוטל אדם ידיו שחרית לתוך כלי ואחר כך מסלק אותם, ואין בכך לא משום מבטל כלי מהכינו ולא משום אין עושין גרף של רעי לכתחילה, הואיל ומים אלו אף שרוח רעה שורה עליהם, ראויים הם על כל פנים להדיח בהם [לא].

להמשיך לטלטל הגרף בעודו בידו

יז) יש אומרים שכיון שנטל הדבר המאוס להוציאו משום גרף של רעי, מותר לו להמשיך לטלטלו אחר כך ולהניחו באיזה מקום שירצה, כל זמן שהוא בידו [לב].

[כט] עיין רמב"ם פרק כ"ה הלכה כ"ד, ושלחן ערוך סימן של"ח סעיף ח'. ומה שהעלינו כאן הוא על פי המבואר בסעיף הקודם יעו"ב:

[ל] עיין שם, ובשלחן ערוך סימן של"ה סעיף ד'.

[לא] כדלעיל בדיני מוקצה מחמת גופו:

[לב] מג"א סימן ש"ח סק"ס. והעתיקו השתילי זהים שם ס"ק צ"ו. פמ"ג באשל שם ע"ש. ש"ע המקוצר סי' ס"ז סי"ח. וכהיא דלעיל בדיני כלי שמלאכתו לאיסור. ובאליה רבה ונתיב חיים שם מפקפקים בזה, והובאו דבריהם במשנ"ב שם ס"ק קל"ז ובכה"ח ס"ק רכ"א, בדבר מאוס כזה אפשר שלא התירו להמשיך לטלטלו אחר שסלקו ממקומו. ועכ"פ להניח הגרף או האשפה במקומו המיוחד לו בחוץ בודאי שרי, ואין הנדון כאן אלא להמשיך לטלטלו אחר כך ופשוט. [וע"ע בארחות שבת פי"ט סוף הערה ת"צ]:

פרק שלושה עשר

הלכות מוקצה בחפצי הגוי

כלי סחורה ומוקצה מחמת חסרון כיס של גוי

(א) דברים האסורים בטלטול משום שהקצה אותם מדעתו ולא הזמינם מבעוד יום להשתמש בהם בשבת, כגון כלים שבחנות שהם מוקצים לסחורה ואין דעתו להשתמש בהם (עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת חסרון כיס), אם הם של גוי הרי הם מותרים לישראל בטלטול. וכן כלים יקרים שהבעלים מקפיד עליהם לשמרם והם מוקצים מחמת חסרון כיס (וכדלעיל שם), אם הם של גוי מותר לישראל לטלטלם. שחפצי הגוי אינם צריכים הכנה, שאין הגוי מקצה מדעתו כלום, וכיון שהוא מוכן לאיש אחד (דהיינו לגוי) הוא מוכן לכל^[א]:

אוכלין שבחנות ביום טוב, ועופות שלא הזמינם

(ב) כמו כן אוכלין ומשקין שבחנות או באוצר ("מחסן") שאינם עומדים לאכילה, שהחמירו חכמים ביום טוב שלא לטלטלם. וכן תרנגולת העומדת לגדל ביצים, ושאר עופות ובהמות שאינם עומדים לאכילה, שאם לא הזמינם מערב יום טוב אסור

[א] עיין בית יוסף ורמ"א סימן ש"י סעיף ב' ואחרונים. פרי מגדים בפתיחה להלכות יום טוב בחלק השני אות ג'. חזו"א סימן מ"ד ס"ח. שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ"ב סעיף נ"ח:

ולענין גרוגרות וצמוקים דדחינהו ולא חזו (עיין לעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות) אם הם של גוי, משמע ברמ"א שם דכשנעשו ראויים מותר לטלטלן. ויש שאוסרים בזה אלא אם כן הם חזו ולא חזו, וכמובא בבית יוסף שלהי סימן ש"ח סעיף מ"א, מאמר מרדכי בסימן ש"י סק"ז, ובמשנ"ב שם ס"ק י"ג ובביאור הלכה ד"ה יש, ושער הציון אות י', כף החיים ס"ק י"ז, ותהלה לדוד סימן שכ"ה סק"י:

לאכלם ולטלטלם. אם הם של גוי, אינם צריכים זימון ומותרים באכילה ובטלטול^[ב]:

מוקצה מחמת גופו, נולד, כלי שמלאכתו לאיסור, מוקצה מחמת מיאוס ביום טוב

ג) מוקצה מחמת גופו כגון אבנים ומעות, וכן מוקצה משום נולד, גם אם הם של גוי אסור לטלטלם. והטעם הואיל והם מוקצים מחמת עצמם משום שאינם ראויים, וכן נולד מפני שלא בא לעולם בבין השמשות, ואינם תלויים במחשבה, שאף אם יזמינם מבעוד יום לטלטלם בשבת הם אסורים^[ג]. (וכדלעיל בכללי המוקצה) וכן כלי שמלאכתו לאיסור של גוי אסור לטלטלו מחמה לצל^[ד]. וכן מוקצה

[ב] בית יוסף סימן ש"ח סעיף ב' בשם כל בו בסימן נ"ח, שלחן ערוך סימן תצ"ז סעיף ט"ו וסימן תצ"ח סעיף ג' ואחרונים שם. פרי מגדים בפתחה להלכות יום טוב בחלק השני אות ג':

ג] שער הציון סימן ש"י אות י'. תהלה לדוד סימן שכ"ה סק"י. ולענין נולד, במשנה ברורה סימן ש"י סק"י"ב, כף החיים שם ס"ק ט"ז, חזון איש סימן מ"ד סק"י, מג"א סימן תק"ה סק"ג (דלא כלבוש שם) ואחרונים שם, ובדברינו לקמן בדיני מוקצה בחפצי הגוי בהערה. ולפי זה הוא הדין בנוולד שאינו גמור שאסור לטלטלו רק ביום טוב, כגון כלי שנשבר ביום טוב וראוי לתשמיש אחר, עצמות וקליפין הראויים למאכל בהמה, דאף בשל גוי אסור לטלטלן. וכן מבואר בחזו"א שם. וע"ע בש"ע סימן תקי"ז ס"א:

ואם תאמר והרי גם במוקצה מחמת גופו מועיל ייחוד מבעוד יום, ובדבר שדרך לייחדו לאותו תשמיש סגי ליה נמי בייחוד לשבת זו ואינו צריך ייחוד לעולם וכדלעיל. ויש לומר דשאני התם שהדבר מצד עצמו הוא מוקצה אלא דעל ידי שמייחדו הוא כמתקנו ומוריד עליו תורת כלי, ומעתה הוא כאילו חפץ אחר. משא"כ הנך דלעיל, מצד עצמם הם ראויים שפיר לתשמיש או לאכילה אלא שאינם מזומנים לו לכך מפני מחשבתו, שהקצם לסחורה, או תרנגולת לגדל ביצים. דוק. ובדרך זו כתב לחלק בשו"ת שבט הלוי ח"ז סימן ל"ח:

[ד] כן משמע בערוך השלחן סימן ש"י סוף אות ד'. וכן נראה, כי כלי שמלאכתו לאיסור אין הקצאתו מפני מחשבתו אלא שכך תקנו חכמים להגביל טלטולו לענין מחמה לצל על כל פנים, והרי זה כמו כלי שמלאכתו להיתר דשלא לצורך כלל אסור לטלטלו (כדלעיל בכללי המוקצה) דפשוט דאף בכלי של גוי הדין כן, דמאי

מחמת מיאוס שאסור ביום טוב, גם בשל גוי אסור^[ה]:

נר שכבה, בסיס לדבר האסור

ד) בסיס לדבר האסור של גוי ובשבת נסתלק ממנו האיסור, מותר לטלטל את הבסיס. כגון גוי שהדליק נר שלו בבין השמשות לצורך עצמו, מותר לטלטל את המנורה בשבת (לצורך גופה ומקומה^[י]) לאחר שכבה הנר. שלחן של גוי שהניח עליו מעות ונפלו ממנו בשבת, מותר לטלטל את השלחן. ואם הנר או השלחן של ישראל והגוי הניח עליו מוקצה לצורך הישראל ונוח לו בכך, נעשה המנורה או השלחן בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלם אף לאחר שנסתלק המוקצה ממנו^[י]:

שנא. וזה על פי גדר איסור טלטול כלי שמלאכתו לאיסור שכתבנו לעיל בכללי המוקצה ע"ש. וכן לפי הטעם שכתב הרמב"ם בסוף פרק כ"ד דאסרו טלטול כלים שמלאכתן לאיסור שמא יעשה בהן מלאכה האסורה, וכדלעיל בריש הלכות מוקצה, דלטעם זה נמי אין חילוק בין של ישראל לשל גוי כשנותנו לישראל בשבת להשתמש בו:

[ה] פרי מגדים בפתיחה להלכות יום טוב בחלק השני אות ג':

[ו] אבל לא כדי שלא תפסד, כיון שהמנורה כלי שמלאכתו לאיסור:

[ז] פרי מגדים במשבצות סימן ש"י אות ב'. כף החיים שם ס"ק י"ח. ביאור הלכה שם סעיף ב' ד"ה בשל. שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ"ב סעיף נ"ז. ועייין עוד בחזון איש סימן מ"ד ס"ק י"ב דנסתפק בזה. ולדידן דקיימא לן דמהני תנאי בבסיס שהאיסור עתיד להסתלק ממנו כדלעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות, הרי דתלוי בדעת האדם, ולפ"ז מסתברא כהאחרונים דלעיל דאם הוא של גוי מותר אף בכל בסיס דוק:

ו'טעם הפרי מגדים (ודעימיה) מבואר בדבריו שם, דלמאי דקיימא לן כרבי שמעון אין אסור בשבת אלא כשדחאו בידים בבין השמשות, כגון נר שהדליקו ישראל בבין השמשות, וגורגרות וצימוקין שהעלן לגג לייבשן ולא חזו, ולכן בהמה שנשחטה לחולה בשבת מותר לבריא לאכול ממנה חי הואיל ולא דחאה בידים בבין השמשות, וכדלעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות. ובגוי שהדליק או הניח מעות וכדומה לא שייך ביה דחייה. אבל בעוד הנר דולק והמעות על השלחן, לכולי עלמא הבסיס אסור בטלטול, משום שהוא בטל למוקצה ודינו כדין המוקצה, דהשלהבת והמעות שהם מוקצים מחמת גופם גם בשל גוי אסור, וכדלעיל:

תרופות של גוי

(ה) **תרופות** שאין מצוי לקחתן שהן מוקצים מחמת גופם (עיין לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו), אם הן של גוי מותר לטלטלן^[ח]:

מחובר, צידה, פת שאפה גוי, מחוץ לתחום

(ו) **פירות** של גוי שנתלשו בשבת, וכן דגים של גוי שניצודו בשבת, אסור לטלטלם בשבת^[ט], וכדלקמן בהלכות אמירה לגוי. וכן פת שאפאה הגוי אין לטלטלה אם לא בשעת דוחק או מצוה, כדלקמן שם. פירות תלושים מבעוד יום שהביאם גוי בשבת או כיום טוב מחוץ לתחום, מותרים בטלטול ובאכילה, כדלעיל בדיני דברים שנאסרו בבין השמשות:

חלב שנחלב מבהמת הגוי

(ז) **חֶלֶב שֶׁחֶלְבוּ** גוי בשבת, גם אם הבהמה של גוי החלב אסור באכילה ובטלטול, משום גזירת משקין שזבו^[י]:

וְאֵם חֶלְבוּ כיום טוב וישראל רואהו (שאם אינו רואהו אסור לשותתו משום חֶלֶב גויים), אם הבהמה של ישראל והיא אינה עומדת לאכילה אלא לחליבה, החלב אסור משום נולד^[יא]. ואם הבהמה של גוי החלב מותר אף אם היא עומדת לחליבה, שאין מוקצה בשל גוי^[יב]. וכן מותר לישראל לחלוב מבהמת

[ח] שו"ת שבט הלוי חלק ז' סימן ל"ח:

[ט] שתילי זתים סימן ש"י סק"ט. משנה ברורה שם ס"ק י"ב. ובביאור הגר"א שם ס"ק י"ד, ולעיל בדיני דברים שנאסרו בבין שמשות:

[י] הגר"ז סימן ש"ה סעיף ל"ב, ולקמן בהלכות אמירה לגוי:

[יא] כדלעיל בדיני מוקצה משום נולד:

[יב] שתילי זתים סימן תק"ה סק"ו. משנה ברורה שם סק"ח י' וי"א. כף החיים שם ס"ק י"ב:

גוי ביום טוב אפילו עומדת לחליבה, אם הוא חולב לתוך אוכלין, שאין מוקצה בשל גוי^[יג]:

חמץ, ערלה, טבל, שעטנז

(ח) **מיני אוכלין ומשקין האסורים באכילה ובהנאה**, כגון חמץ בפסח, פירות ערלה וכיוצא בהם, גם אם הם של גוי אסור לטלטלם^[יד]. ודברים האסורים באכילה ומותרים בהנאה, כגון פירות טבל, בגד שעטנז, אם הם של גוי מותר לטלטלם^[טו]:

[יג] משנה ברורה סימן תק"ה סס"ק י"א. כף החיים שם ס"ק י"ז:

[יד] שלחן ערוך סימן תמ"ו סעיף ג'. שמירת שבת כהלכתה (התש"ע) פרק כ"ב סעיף נ"ט:

[טו] שמירת שבת כהלכתה שם ושם לעיל בפרק כ' סעיף ל"ח. ועיין עוד לעיל בדיני מוקצה מחמת גופו:

נשלמו הלכות מוקצה, בעזרת האל המציל והפוצח

שְׁלֹמֹה, וְלֹא שְׁלִימוֹ רַחֲמֵי שְׁמִיָּא

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת מורינו ורבינו עט"ר
הגאון הצדיק רבי שלמה בה"ר שוכר יגאלי זצוק"ל
מרא דאתרא בראשון לציון
וראש כולל תורה מציון
אשר מנעוריו הקים עולה של תורה
הנהיג עדתו הק' בראשון לציון
כיובל שנים באהבה ובמסירות נפש,
מראשי הפעילים להרמת קרנה של יהדות תימן בארה"ק,
העמיד תלמידים הרבה ורבים השיב מעון,
הזדכך ביסורים קשים ומרים וקבלם באהבה,

עלה בסערה השמימה
ביום ש"ק י"א אלול התשס"ז

זכותו תגן עלינו ועל כל תלמידיו
להמשיך בדרכו להרמת קרנה של תורה
תנצב"ה

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הורינו היקרים

אשר חיו בצניעות ענוה ופשטות

אבינו

חיים בן יחיא נהרי ז"ל

שעליו בפי כל נאמר משמח כל רואיו

ואמנו

יפה בת יחיא נהרי ע"ה

שהזדככה ביסורים רבים קשים ומרים

ועם כל זאת חינכה דור ישרים

למען ילכו בתורת האלד'ים

תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי יהודה בן חיים יפת גדסי ז"ל
נלב"ע י"א טבת ה'תשע"ג ב'שכ"ד

הונצח על ידי בנו
השה"ט ה"ר איתמר גדסי הי"ו

זכות הלימוד בספר זה
להצלחת
ר' משה מאיר יצחקי
יצ"ו ונו"ב
מנהלי מכון רוגע
ובני ביתם שיחיו
ברוחניות וגשמיות

ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם לטובה,
אכי"ר.

הצלחה ברוחניות ובגשמיות
לידידנו
ר' ליאור בן משה הי"ו
ורעייתו
רחל בת אליעזר שתחי'
ולהצלחת הילדים
ה"ה מיכל, אביה,
איתי, ואפרת הי"ו

שיזכו לגדלם בנחת
לתורה ומעשים טובים,
וימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם לטובה,
אכי"ר.

נתרם ע"י

שמעון יצחקי יצ"ו

לברכה והצלחה לו ולבני ביתו

בכל העניינים

המקום ב"ה ימלא כל משאלות

לבם לטובה ולברכה

בכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו

ויזכו לחנך את בניהם על טהרת

הקודש, אדני התורה והיראה,

בבריאות איתנה ונהורא מעליא.

אכ"ר.

תרומת ידידנו
הרב נתנאל ב"ר צדוק מצנבר הי"ו
ולנות ביתו שתחי'
להצלחתם ברוחניות ובגשמיות
שיזכו לזרע של קימא בקרוב
וימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם
לטובה, אכי"ר.

ולעילוי נשמת מרת
מזל בת הרב צאלח ע"ה
נלב"ע כ"ז מרחשון ה'תשס"ה
ולעילוי נשמת
שמחה בת הרב צאלח ע"ה
נלב"ע ב' אייר ה'תשע"ד
תנצב"ה

תרומת ידידנו

הרה"ג **אלעד בן מאיר יוחנן שליט"א ונו"ב**
ובניהם ה"ה חיים וה"ה שלום הי"ו
להצלחתם בתורה ויראת שמים.
המקום ב"ה ימלא כל משאלות ליבם לטובה,
אכי"ר.

תרומת ידידנו

הרב **דוד עצאר הי"ו ומשפחתו**
להצלחתם ברוחניות ובגשמיות
ולראות בחופת בניהם שיחיל' עם זיווגים הגונים
המקום ב"ה ימלא כל משאלות ליבם לטובה,
אכי"ר.
ולרפואת מרת **שמעה בת הארון שתחיל'.**

להצלחת ידידנו
ר' אוהד בן ר' שמעון
נהרי הי"ו
ונות ביתו
ולהצלחת הילד ה"ה
שילה בן אוהד הי"ו
ימלא המקום ברוך
הוא כל משאלות ליבם
לטובה, אכי"ר.

נתרם על ידי ידידנו
ר' יניב יהודה הי"ו
לעילוי נשמת
מרת אפרת בת
שמואל ע"ה
ור' יחיא בן מחפוד ז"ל
תנצב"ה
ימלא המקום ברוך
הוא כל משאלות ליבם
לטובה, אכי"ר.

תרומת ידידנו
ר' רועי טוילי הי"ו
לעילוי נשמת אביו
ציון בן מארי סאלם
טוילי ז"ל
נלב"ע ה' ניסן ה'תשע"ב
תנצב"ה
(יישר כח ליוני חסיד
הי"א)

להצלחת ידידנו
ר' איתי בן ר' יוסף
דהרי הי"ו
ונות ביתו
ולהצלחת הילד ה"ה
יצחק בן איתי הי"ו
ימלא המקום ברוך
הוא כל משאלות ליבם
לטובה, אכי"ר.

נשאים מחוברים למסורת ולמנהגים

שערי יצחק "מנויים לחיים"

הצטרף עכשיו כמנוי חדשי לקבלת השיעורים השבועיים של מרן הגאון הרב **יצחק רצאבי** שליט"א - פוסק עדת תימן המתקיים מדי מוצש"ק בבית המדרש "פעולת צדיק" ב"ב. השיעורים כוללים עניינים רבים במנהגי ומסורת יהדות תימן, חידושי הלכות ואגדות, מוסר והשקפה, מעשיות ופרפראות ועוד.

בתרומה ע"ס 50 ₪ לחודש (בהוראת קבע, בציקים או בכרטיס אשראי), תקבל לביתך את חוברות השיעורים השבועיים, בצירוף דיסק לצפייה או להאזנה של שיעורי אותו חודש.

ניתן להירשם מכספי מעשר

לפרטים והרשמה:

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק, טלפקס: 03-5358404, ישיר: 050-4140741. yad@maharitz.co.il

איזור ירושלים: "אוצר ספרי תימן", טל: 054-8476760

ניתן להקדיש כל שיעור לרפואה והצלחה או לעילוי נשמת. ההקדשה תופיע ע"ג החוברת וכן בתחילת השיעור בוידאו.

כולל
מפתח נושאים,
מראי מקומות
וחלק השו"ת

שי למצטרפים חדשים!
הגדה מהודרת ומעוטרת בתמונות צבעוניות ע"ג נייר כרומו מרהיב, עם פרטי כל הלכות ליל הסדר למעשה לפי מנהגי ק"ק תימן.

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

ע"ש מהרי"ץ זצוק"ל - גאון רבני תימן ותפארתם
בנשיאות מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

רח' המכללה (מהרי"ץ) 4 בני ברק | טלפקס: 03-5358404 | נייד: 050-4140741 | אימייל: yad@maharitz.co.il
מען למכתבים: די מהרי"ץ, רח' אדמורי" שאץ 3, 51600 בני ברק

הוראה לחיוב חשבון

תורם יקר, נא מלא את השדות המסומנים בצהוב

לק"ו

תאריך		סניף	לכבוד בנק						
<table border="1"> <tr> <th>קוד מסלקה</th> <th>סוג חשבון</th> <th>מספר חשבון בבנק</th> </tr> <tr> <td>בנק</td> <td>סניף</td> <td></td> </tr> </table>		קוד מסלקה	סוג חשבון	מספר חשבון בבנק	בנק	סניף			כתובת הסניף
קוד מסלקה	סוג חשבון	מספר חשבון בבנק							
בנק	סניף								
<table border="1"> <tr> <th>קוד המוסד</th> <th>אסמכתא / מס' מזהה של הלקוח בחברה</th> </tr> <tr> <td>4 9 6 2 6</td> <td></td> </tr> </table>		קוד המוסד	אסמכתא / מס' מזהה של הלקוח בחברה	4 9 6 2 6			1. אני/הח"מ (שם בעל/י החשבון כמופיע בספרי הבנק)		
קוד המוסד	אסמכתא / מס' מזהה של הלקוח בחברה								
4 9 6 2 6									
מיקוד		עיר	מס' זהות/ח.פ.						
טלפון		רחוב							

נותן/ים לכם בזה הוראה לחייב את חשבוננו/נו הנ"ל בסניפכם, בגין תרומה בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ד) כמפורט מטה ב"פרטי הרשאה".

2. ידוע לי/לנו כי:

- הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ולמוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ד) שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה בבנק וכן ניתנת לביטול עפ"י הוראת כל דין.
- אחיה/נחיה רשאי/ם לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידי/נו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
- אחיה/נחיה רשאי/ם לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב הרשאה, אם נקבעו.
- ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב הרשאה ומילויים, הם נושאים שעלי/נו להסדיר עם המוטב.
- ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
- הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו.
- הבנק רשאי להוציאני/נו מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
- נא לאשר למוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ד) בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי הרשאה

סכום החיוב ומועדו, יקבעו מעת לעת ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ד) ע"פ הוראת המשלם מזמן לזמן.

סכום לחיוב בודד	מס' חיובים	תדירות החיוב	מועד חיוב חודשי	חתימת בעלי החשבון
		חדשי	☐ 2 ☐ 20	

אישור הבנק

קוד מסלקה		סוג חשבון	מספר חשבון בבנק
בנק	סניף		
קוד המוסד		אסמכתא / מס' מזהה של הלקוח בחברה	
4 9 6 2 6			

לכבוד

מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק (ע"ד)

אדמורי" שאץ 3

בני ברק 51600

קיבלנו הוראות מ- _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצייגו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבוננו/נו בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב הרשאה. רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב על-ידי בעל/י החשבון, או כל עוד לא הוצא/ו בעל/י החשבון מן ההסדר. אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

תאריך _____ בנק _____ סניף _____ חתימה וחותמת הסניף _____

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

אוצר ספרי תימן

מרכז תורני להפצת מסורת תימן

הפצת ספרי קודש

תשמישי קדושה ויודאיקה

תכלאל, תאג, מנורה, דיואן, ספרי הלכה ומנהג, טליתות, שופרות, תמונות, דיסקים, משחקים, מתנות, טבון (גריל חשמלי), מיחמית (פלטה מתקפלת), לבוש תימני, ועוד...

הכל לבני תורה עדת תימן

מבחר מתנות, מגוון עטיפות מתנה וכרטיסי ברכה

אפשרות רקמה, הטבעת שם, הקדשה

אפשרות משלוחים מחירים נוחים

חדש! מבצעים נבחרים באוצר ספרי תימן

ניתן להתעדכן מדי פעם על המבצעים בטל 02-6429743

או דרך האתר יד מהרי"ץ במדור מבצעים נבחרים

www.maharitz.co.il

שמעון: 054-8476760

חדש!

יצא לאור ספר
"שירה כשרה"

מלוקט וערוך מתוך "שערי יצחק"

שיעורי מוצאי שבת קודש

שנאמרז בשנת התשע"א ועדיין לא פורסמו בכתובים

מפי מרן הגאון

רבי **יצחק רצאבי שליט"א**

פוסק עדת תימן

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח,

שו"ת עולת יצחק ג"ח, ועוד.

יו"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

הזמנות מרוכזות בטל: 050-4140741 או ב: yard@maharitz.co.il

חדש! הזמנות באמצעות כרטיס אשראי, ומשלוח עד הבית!

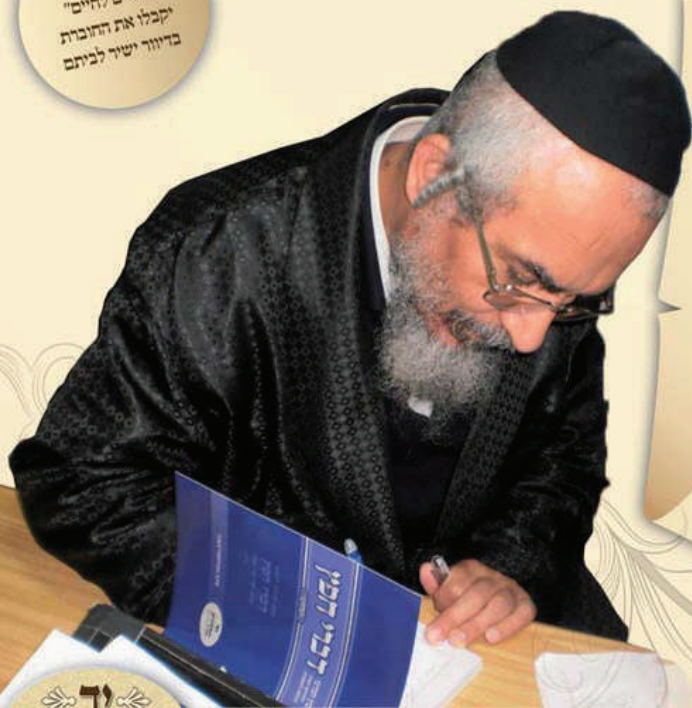

שוב הופיע

הננו לבשר לציבור בני התורה שיחי' ולכל שוחרי התורה וההלכה,
על הופעתו לאור עולם של קובץ "דברי חפץ"
לחידושי תורה, להלכה ולמסורת.
גליון ב', ניסן ה'תשע"ד ב'שכ"ה.

ובו דברים נפלאים מגננפי רבותינו חכמי תימן נ"ע, אשר לא שזפתן עין הדפוס,
תשובות שהשיבו בהלכה חכמי רבני בית ההוראה "פעולת צדיק" שליט"א,
חקרי הלכה ומנהג, דברי חכמה ומוסר.
יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ
בנשיאות פוסק עדת תימן מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א.

מניי שעי יצחק
"מנויים לחיים"
יקבלו את החוברת
בדיוור ישיר לביתם

מתוך דברי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א:
"בעזרת השי"ת קובץ זה יהיה לתל תלפיות, אשר
עיני-כל אליו צופיות, לליבו עניינים המתחדשים
ומתגלים.

הפוך בה והפוך בה והגי בה דכולא בה.
גם יעלה כאן קצת מזור ותרופה וגאולה פורתא
לתורתם של גאוני תימן ורבניה זצוק"ל
לדורותיהם, אשר רובי תורתם מונחים בעזר'
בקרן זוית, מחמת שרובם ככולם עודם בכת"י.
מאות ספרים שחיברו בכל חלקי התורה, לא
שזפתם עינם שלירוב לומדי התורה בזמנינו,
וכפעם בפעם אנו מופתעים מהתגלות ספרים
חדשים אשר היו מוצנעים.
ובקובץ זה לכל-הפחות יובאו מעט מפניהם,
ישוטטו בהם רבים שישאו ויתנו בהם,
ויתעדודו וללכת בדרכיהם
ובעיקבותיהם".

יד
מהרי"ץ

יו"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק | הזמנות מרוכזות בטל' 050-4140741 או ב: yad@maharitz.co.il

לקראת יומא החילולא ה-210 לגאון עוזנו מהרי"ץ זיע"א שיחול בכ"ח בניסן ה'תשע"ה ב'שכ"ו,
ויקדשו קבצי "דברי חפץ" בשנה זו הבעל"ט לעיון בתורת מהרי"ץ, על כן נקרא בנועם לכל מי שתחת ידו גנוזות בתורת מהרי"ץ,
וכן מאמרים בהלכה ובאגדה העוסקים במשנתו, לשלחם למערכת לכבוד מהרי"ץ ורבותינו חכמי תימן זיע"א, להגדיל תורה ולהאדירה

חדש!

לק"י

"קול יהודי תימן"

058-70-20-222

מחיר שיחה רגילה
חינם לבעלי חבילה ללא הגבלה

תוכן ומידע קולי לק"ק תימן

תורה, תפילה, הלכה, מוסר, שירים,
מושגים, יצאו לאור, אירועים,
מאגר טלפונים, ועוד...

שע"י מוסדות יד מהרי"ץ
בשיתוף ארגון "אור ההלכה"

חזק!!!

סדר

אשמורות המדוייק

בכריכה קשה

באותיות מאירות עיניים

ע"פ נוסחאותיו של

מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן
עם נוסחאות מדוייקות ע"פ ספרים קדמונים

כמו-כן נוספו הלכות האשמורות משו"ע
המקוצר בתוספת מרובה באישורו של
מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

הכמות מוגבלת!!!

ניתן להשיג בטל. 054-8484137

או באוצר ספרי תימן 054-8476760